

પરમ પૂજ્ય હાનઝકીજી મહારાજ
ત્રથમાળા પુષ્પ ૩
આ પુસ્તક નીચેના સન્નામે મળશે

પ્રકાશક

પટેલ પુંજલાલ ભાઈલાલ અટ્ટીકવાળા
પ્રમુખ, શ્રી ખભાત ધ્યાનકવાસી જૈન સઘ
ક સાગવાડ, ખભાત (ગુજરાત)
વાયા આણંદ

પ્રત સંખ્યા ૧૬૦૦૦ (એાળ હજાર)

卐

સવત ૨૦૩૭ સન ૧૯૮૧
વિજ્યા દશમી તા ૮-૧૦-૮૧

卐

કિંમત રૂ. ૩-૦૦ પૂરા

卐

જ્ઞાનની આશાતના ટાળવા માટે આ પુસ્તક વાચીને અન્ય
ભાઈ-બહેનોને વાચવા આપવું અગર પ્રકાશકને પાછું
મોકલી આપવું, જેથી અન્ય ભાઈ-બહેનોને લાભ આપી શકાય
પુસ્તક મળ્યાની પહોંચ તથા અભિપ્રાય ઉપગના સરનામે
જણાવવા વિનંતી

શ્રી મહાવીરાય નમઃ

શ્રી નવકાર મંત્ર એ સર્વ ધર્મનો સાર

સ ગ્રાહક

ખ ભાત સંપ્રદાયના મહાન વૈગળી આચાર્ય શુરુદેવ
પૂ શ્રી કાંતિનૃસિંહ મહારાજ સાહેબ

પ્રકાશક :

પટેલ પુંજલાલ ભાઈલાલ અકીકવાળા

પ્રમુખ શ્રી ખ ભાત સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ

કંસારાવાડ, ખંભાત

કિંમત રૂ ૩૫ પૂરા

ક્ર જીવન તારું સુધાર ક્ર

જીવન તારુ સુધાર, હો માનવી જીવન તારુ સુધાર,
અનન કાળથી ગ્ષડી ગ્ષડીને.

પાચેા દુખ અપાડ હો માનવી
મોજ રોગથી ડરો બાધીને,

ગળડયો ભવ મોઝાડ હો માનવી
અન્દીયો પાચ તને મોઘી મળી છે,

કરી લે મનથી વિચાર હો માનવી
વિષ વધી વિષયો છે બહુ હુડા

તેમા નહિ સુખ લગાર હો માનવી
સ સારના સુખો તને લલચાવે,

પણ તેમા નહિ સાર હો માનવી
વિતરાગનો માર્ગ તને રૂડો મળ્યો છે,

શ્રદ્ધા કરીને સ્વીકાર હો માનવી
શ્રદ્ધાપૂર્વક તુ જીવન જીવજે.

કરી લે તારો ઉદ્ધાર હો માનવી
વૃત નિયમ તુ રૂડા સ્વીકારજે,

જેથી વધે સહાયાર હો માનવી
સહાયારમા આગળ વધતા,

કરીએ ભવસાગર પાર હો માનવી .
'કાતિક્ષિ'ની શીખ સુણીને,

તારો ભવસાગર પાર હો માનવી ..

* મંગલાચરણ * *

શાસનપતિ ચરમ તીર્થંકર ભગવાન
શ્રી મહાવીર સ્વામીનો જય હો.

મહાન ક્રિયા ઉદ્ધારક પરમ પૂજ્ય ૧૦૦૮
શ્રી લવણ ઋષિનુ શાસન અમર તપો.

મહાન પ્રભાવશાળી ગચ્છાધિપતિ ૧૦૦૮
પૂ. શ્રી છગન ઋષિ ગુરવે નમઃ

ક્ષમાના સાગર ગચ્છાધિપતિ ૧૦૦૮

પૂ. શ્રી રત્નચદ્ર ગુરવે નમઃ

મહાન તપસ્વી ગચ્છાધિપતિ ૧૦૦૮

પૂ. શ્રી ગુલાબચદ્ર ગુરવે નમઃ

અહંતો ભગવત ઈન્દ્ર મહિતા,

સિદ્ધા શ્વ સિદ્ધિ સ્થિતા,

આચાર્યા જન શાસનોન્નતિ કરા,

પૂજ્યા ઉપાધ્યાય ડા;

શ્રી સિદ્ધાંત સુપાઠક મુનિવરા, રત્ન ત્રયારાધકા,
પથે તે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિન, કુર્વંતુનો મંગલમ ॥

શ્રી લવણઋષિની ગાત્રીએ શ્રી છગન ઋષિ સોહાય,
વીર પ્રભુનો વારસો ~~અમને~~ દેતા જય,

સામાયિક શિષ્યાઓ સ્વચ્છવન્દ્યોએ ~~અમને~~ યેમની સહાય,
ઉપકારી ~~પુરુષોત્તમ પ્રતિષ્ઠાસ્થ~~ કેમ ભૂલાય ?

મત્રના અદ્ભુત અમલકારે જાણી તેના ઉપર દૃઢ શ્રદ્ધા થાય તો જ જીવ સાચુ સમકિત અથવા માયા ખોટાની ચોક્કસ મમજણ પામી જીવન સુદર બનાવી શકે

અમોને પણ આ માનવ જન્મ વૈષ્ણવ કૃપામા મળેલો ત્યાં અમારા પિતા અમોને જ વરસની ઉંમરના મુકી સ્વર્ગે સિધાવ્યા જેથી અમારે મોસાવમા અમાગ માતૃશ્રી મુગ્ધમાના પિતા પટેલ જીવનકાલ પ્રાણજીવનદાસ જેઓ એક દરબારી ત્રાવક હતા અને જેમણે વણા વૈષ્ણવોને પણ જૈન બનાવેલા, એવા પવિત્ર આત્માનો સહકાર અને સાથ મળ્યો જેમના પ્રતાપે હમો સાચા ધર્મ અને ઝવેરાતનો ધ ધો રીખ્યા એટલે પાયામા તેમનો અને અમાગ માતૃશ્રી સૂગ્યા તથા અમારા (નાની) જીજમમાનો અમને સન્કાર આપવામા મુખ્ય કાળો છે તેમનો ઉપકાર મૂળ પાયાનો છે ત્યાર પછી અમારા ગુરુદેવ પગ્મ પ્રભાવરાણી ગરુડાધિપતિ ૧૦૦૮ પૂ શ્રી જગન્નરુપિજી મહારાજ જેઓ એક નીડર વક્તા હતા, તેમણે અમોને એટલી જ દરકાર કરી કે " જોકગઓ અગ્રેજી ભણો ઠો એટલે સામાયિક કરતા નથી " આ દરકાર એવી શુભ પળે થઈ કે અમારી પદ વરસની ઉંમરથી દરેજ પ્રતિક્રમણ કરવાનુ શરૂ કરી દીધેલુ

ગુરુ મહારાજનુ ચોમાનુ પૂર્ણ થતા ખલાતના શાસ્ત્રના મળકાર સુત્રાવક શા નગીનદાસ અનુપયદને પૂજ્ય ગુરુદેવે ભલામણ કરી કે આ જોકગઓ તરક ધ્યાન રાખજો તેઓ પણ ખતખર્ચક અમાગ જીવનને ઉચ્ચ બનાવવા તત્પર રહેતા જેમના સદ્બોધથી અમારી ધુવાન ઉંમરમા પણ એક મહિનામા ૨૬ દિવસ બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રેરણા મળેલી અને તેમા અમાગ ધર્મપત્ની મોતીબેનનો પણ સાથ મળતા અમો પાણી ગળા હતા

આ બ્રહ્મચર્યના પ્રતાપે જ્ઞાનની જગામા વવતા જે કોઈ સત-મતીજી ખલાત પધારે ત્યારે તેમનો સમાગમ કરવા માટે ખૂમ ઉભાદ ગહેતો આમ અનુક્રમે અ ગરુડાધિપતિ તમાના ભડાર ૧૦૦૮ પૂ શ્રી રત્નચંદ્ર મહારાજ પાને આવકતા ત્રતો અગીકાર કરવા ભાગ્યગાળી બન્યા ત્યાર પછી મહાન તપસ્વી ગરુડાધિપતિ ચાત્રિનુડામણી ૧૦૦૮ પૂ શ્રી ગુલામચંદ્ર મહારાજ પામે શ્રી

દ્વૈવૈકલિક મૂત્ર સખવાની ઈશિ વર્ધ તેઓ એટલી બધી મુદ્દ
ગીને પ્રથમ અર્થ મનની ગયો આગીખવતા જેથી અમારે જોખવ
પડતુ ની પડતુ અમારો કમલાને માત્ર આની મત્ર શીખ્યા
પછી તેમનો સ્વર્ગવ મ થઈ ગયા.

ત્યાર પછી ૧૧ ક વિદ્યુતી ૧ શ્રી ગાર્ગ્યાઈ મહાસતીજન.
મલાહ-મૂત્રનથી અર્થતાગા પુત્રકોને મારાને જઈ શ્રી દ્વૈવૈકલિક
મૂત્ર પર્ણ કરી શ્રી ઉત્તરધ્યયન મના ૩૫ અધ્યયનો અર્થ માથે
અભ્યાસ કરવામા વળા મન-સતીજ અને વાવકોનો મહાકા મળેલો
તેમા પૂજ્ય શ્રી ગાર્ગ્યાઈ ખામ ટકોર કરતા કે શ્રી દ્વૈવૈકલિક
મૂત્ર માથી ગીને લખ્યા હોય તે ત્યાં લેજ અને સારી ગીને પાળી
પણ શકે તેમા વળી શ્રી મર્ચમુનિ, શ્રી અરવિદ્મુનિ અને શ્રી
નનીન ઝપિજ મહાગાજને પણ ખૂબ પ્રેરણા દીલા લેવા માટે આપી
તેઓને પણ હુ શ્રી દ્વૈવૈકલિક મૂત્રના અર્થો મમજની જાથાઓ ગાખ
વાડતો અને તેઓ બધા તૈયાર થતા અને મારે વૈગર દૃઢતા પૂરી
સારવારના મુખકમળથી મને દીલાનો પાડ લસારી માંડુ મનાઓ

અને ત્યાર પછી આજ મુધીમા ઘણા સાધુ-સાધ્વીઓ અને
નાવડ-ત્રાવિકાઓનો પરિચય થતા તેઓની પામેથી વધુ જાણવાનું
મળેન છે આ બધાયનો ઉપકાર હુ કોઈ ગીતે ભૂલી શકુ તેમ નથી
અને આવા અમાપ ઉપકારથી હુ થોડું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શક્યો
છું તે જાનતો પ્રચાર કેમ વધુ થાય, તેવી ભાવનાથી આ પુત્રક
લખવા પ્રેરાયો છું

આ પુત્રક લખવામા તમા અથોનો આધાર લેવાનું અનેક
છે તેના લખકોનો પણ આભાર માનું છું કે જેનાથી મારા જીવનમા
અસર થતા સંક્ષેપમા આ પુત્રક હુ લખી શક્યો છું છતાં મારા
હૃદયપણાને લીધે જે કાઈ ખામી નો રહી ગયેલ હશે તેને વાચકો
સુધાગીને વાચશે અને તેનો ખ્યાલ આપવા કૃપા કરશે જેથી મારી
ભૂલ હુ ભવિષ્યમા સુધારી શકુ એ જ અભ્યર્થના

લી શ્રી ખલ્લાત સપ્રદાયના મહાન પ્રભાવશાળી

સ્વ ગચ્છાધિપતિ, ૧૦૦૮ પૂજ્ય શ્રી

છગનઝપિજ મહારાજના ચરણ રજ

શ્રી કાન્તિઝપિજ મહારાજ

પ્રકાશકનું નિવેદન

ખજાત સ પ્રદાયના વિદ્યમાન આચાર્ય પૂજ્ય શ્રી કાનિષ્ઠપણ મહાગજશ્રીની પવિત્ર કલમે લખાયેલ “ શ્રી નવકાર મત્ર એ સર્વ ધર્મનો સાર ” પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરતા અમને અતિ આનંદ થાય છે.

મહાન વૈજગી પૂ શ્રી કાનિષ્ઠપણ મહાગજે પ્રગટાવનામા પોતાનું જીવન મ પેદાના અન્યત્ર આ પુસ્તકમા દર્શાવેલ છે તેઓ મગ નિષ્ણાત હતા અને ગ્ પથ્થર માણેક-ગનીના રીઅત્ર પથ્થરો) મ'ના અગુદ્ધિવાળો ભાગ વમી દૂ કરી-જુદા જુદા વાટમા નગો તૈયાગ કરતા અને તે બાદ તેને પોલીસ કરી તે બજારમા મૂકતા અને તેનું મળ કિમતથી અનેકગણું મૂલ્ય ઉપજતું નાની ઉમરથી જ તેઓ આ વ્યવસાયમા પ્રવેશ્યા અને અનુભવી કારીગરો તેમના નાદા (નાતુશ્રીના પિતા)ની યથાયોગ્ય દોગવણીથી તેઓએ ધીમે ધીમે વધુ થે.અત્રા મેળવી અને સિત્તલિત વાટમા નગ તૈયાગ કરવા ઉપગત તેના ધધામા કય-વિક્રયના કલામા પાવધા બન્યા આમ પૂજ્યશ્રીનું જીવન ખરબચડા ખાડખાપલુવાળા ગ્ પથ્થરમાથી દિ મતી નગ બનાવવામા ચીતેલું જેનું પુનરાવર્તન તેઓશ્રીએ મોટી ઉમરે દીઠા લીધા છતા, થોડા જ વર્ષમા પોતાનો વિદાસ કરી પોતાના શિષ્યોનો પણ વિદાસ દુ સમયમા કરી બનાવી-તેઓશ્રીએ મમાજ સમક્ષ કરી મનાવેલ છે સામાન્ય માનવમાથી પગમાત્રપદ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કર્યું તેનો રાજમાર્ગ પૂજ્યશ્રીએ તેમના વિચારશીલ અને અનુભવના નિયોગકરે આ પુસ્તકમા મગા રીતે રજુ કરેલ છે તેમ આ પુસ્તકના વાચનારને ઠેકઠેકાણે માલુમ પડશે

નવકાર મત્રની મહત્તાના ત્રણ પ્રાચીન અને અર્વાચીન પદો લખાયા છે તેમાની કેવળ એક જ પદિત અત્રે પ્રસ્તુત કરવાની ઈચ્છા અમો રોડી રાકતા નથી

નવકાર મત્રનો મહિમા મોટો, મુણને થઈ એક તાર રે,
હમ્ને ગખી ગટણ કરો તો, સફળ મને અવતાર રે-નવકાર મત્રનો.

દ્વાવૈકલિક મૂત્ર ભણવાની ઈચ્છા થઈ તેઓ એટલી બધી મુદ્દા
ગીને પ્રથમ અર્થ સમજી ગયાઓ રીખવના જેથી અમારે જોખવું
પડતું જ નહીં પણ અમારો કમલાગ્યે માર આની મૂત્ર શીખ્યા
પછી તેમને સ્વર્ગવત્થ થઈ ગયો.

ત્યાર પછી જા. પ્ર. વિદ્યુપી પા. શ્રી શાસ્ત્રમાર્ગ મહાસતીજન.
સક્ષાદ્-મૂત્રવતી અર્થવાળા પુસ્તકોને સહારે લઈ શ્રી દશવૈકલિક
મૂત્ર પૂર્ણ કરી શ્રી ઉત્તરધ્યયન મતના ઉપ અધ્યયનો અર્થ સાથે
અભ્યાસ કરવામા વણા મત-સતીજ અને શ્રાવકોનો મહકાર મળેલો
તેમા પ્રજ્ઞા શ્રી શાસ્ત્રમાર્ગ ખામ દોકો કરના કે શ્રી દશવૈકલિક
મૂત્ર માચી ગીને ભણ્યા હોય તે દીપ્ત લેજ અને સાગી ગીને પાળી
પણ શકે તેમા વળી શ્રી મર્યામુનિ, શ્રી અગ્નિમુનિ અને શ્રી
નતીન ઋષિજી મહાગજને પણ ખૂબ પ્રેરણા દીધા લેવા માટે આપી
તેઓને પણ હું શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રના અર્થો સમજતી ગયાઓ રીખ
વાડતો અને તેઓ બધા તૈયાર થતા અને મારે વૈનાગ દક્ષતા પૂ. શ્રી
શાસ્ત્રમાર્ગના મુખકમળથી અને દીક્ષાનો પાઠ ભણાવી માધુ મનાવ્યો.

અને ત્યાર પછી આજ મુધીમા ઘણા સાધુ-સાધ્વીઓ અને
નાવક-નાવિકાઓના પરિચય થતા તેઓની પામેથી વણુ જાણવાનું
મને છે આ બધાયનો ઉપકાર હું કોઈ ગીતે ભૂલી શકું તેમ નથી
અને આવા અમાપ ઉપકારથી હું થોડું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શક્યો
છું તે જાનતો પ્રચાર કેમ વધું થાય, તેવી ભાવનાથી આ પુસ્તક
લખવા પ્રેરણો છું.

આ પુસ્તક લખવામા ઘણા ગ્રંથોનો આવાર લેવાનું મને છે
છે તેના લેખકોનો પણ આભાર માનું છું કે જેનાથી મારા જીવનમા
અસર થતા સંસ્પર્શના આ પુસ્તક હું લખી શક્યો છું છતાં મારા
છદ્મગ્ન્યપણાને લીધે જે કાંઈ ખામી નો ગઈ ગયેલ હશે તેને વાચકો
સુધારીને વાચશે અને તેનો ખ્યાલ આપવા કૃપા કરશે જેથી મારી
ભૂલ નું લવિષ્યમા સુધારી શકું એ જ અભ્યર્થના.

લી શ્રી ખલ્લાત સપ્રદાયના મહાન પ્રભાવશાળી

સ્વ ગચ્છાધિપતિ, ૧૦૦૮ પૂજ્ય શ્રી

છગનઋષિજી મહારાજના ચરણ રજ

શ્રી કાન્તિઋષિજી મહારાજ

પ્રકાશકનું નિવેદન

ખભાત સપ્રદાયના વિદ્યમાન આચાર્ય પૂજ્ય શ્રી કાનિષ્કપીઠ મહાગજશ્રીની પવિત્ર કલમે લખાયેલ “ શ્રી નવકાર મંત્ર એ સર્વ ધર્મનો સાર ” પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરના અમને અતિ આનંદ થાય છે.

મહાન વૈગળી પૂ. શ્રી કાનિષ્કપીઠ મહાગજે પ્રગટાવનામા પોતાનું જીવન મપેલમા અન્યત્ર આ પુસ્તકમા દર્શાવેલ છે તેઓ મગ નિશ્ણાત હતા અને ગ્ક પથ્થર માણેડ-ગતીના રીઅત પથ્થરે.) મ'રા અનુહિવાળો ભાગ વમી દૂર કરી-જુદા જુદા વાટમા નગો તૈયાર કરતા અને તે બાદ તેને પોલીસ કરી તે મજાગમા મૂકતા અને તેનું મૂળ કિમતથી અનેકગણું મૂલ્ય ઉપજતું નાના ઉમરથી જ તેઓ આ વ્યવસાયમા પ્રવેશ્યા અને અનુભવી કારીગરો તેમના દાદા (નાતુશ્રીના પિતા)ની યથાયોગ્ય દોઢવણીથી તેઓએ ધીમે ધીમે વધુ થે અના મેળવી અને મિત્રભિન્ન વાટમા નગ તૈયાર કર્યા ઉપગત તેના ધવામા ક્ય-વિક્રયના દલામા પાવઘા બન્યા આમ પૂજ્યશ્રીનું જીવન ખરબચડા ખોડખાપણવાળા ગ્ક પથ્થરમાથી ઢિમતી નગ બનાવવામા વીતેલું તેનું પુનરાવર્તન તેઓશ્રીએ મોટી ઉમરે દીક્ષા લીધા છતા, થોડા જ વર્ષમા પોતાનો વિકાસ કરી પોતાના શિષ્યોનો પણ વિકાસ દુઃ સમયમા કરી બતાવી-તેઓશ્રીએ સમાજ સમક્ષ કરી મનાવેલ છે સામાન્ય મનવમાથી પગમાત્મપદ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કર્યું તેનો રાજમાર્ગ પૂજ્યશ્રીએ તેમના વિચારસીલ અને અનુભવના નિયોડકપે આ પુસ્તકમા મગા રીતે ગ્જુ કરેલ છે તેમ આ પુસ્તકના વાચનારને ઠેકઠેકાણે માણમ પડશે

નવકાર 'મંત્ર'ની મહત્તાના વણા પ્રાચીન અને અવાચીન પદો લખાયા છે તેમાની કેવળ એક જ પકિત અત્રે પ્રસ્તુત કરવાની ઈચ્છા અમો રોડી રાકતા નથી

નવકાર મંત્રનો મહિમા મોટો, મુણ-જે થઈ એક તાર રે,
હાંચે ગખી ગટણ કરો તો, સફળ મને અવતાર રે-નવકાર મંત્રનો.

આશુપૂર્વિ ગણનાની રીત

જ્યા ૧ હોય ત્યા નમો અરિહતાણું બોલવું
 જ્યા ૨ હોય ત્યા નમો સિદ્ધાણું બોલવું
 જ્યા ૩ હોય ત્યા નમો આયરિયાણું બોલવું
 જ્યા ૪ હોય ત્યા નમો ઉવજ્જાયાણું બોલવું
 જ્યા ૫ હોય ત્યા નમો લોએ સવ્વ સાહુણું બોલવું

આશુપૂર્વિ ગણજ્યો જોય, છમાસી તપનુ ફળ હોય..
 સંદેહ નવ આણો લગાર, નિર્મળ મને જપો નવકાર
 શુદ્ધ વસ્ત્ર ધરી વિવેક, દિન દિન પ્રત્યે ગણવી એક
 એમ આશુપૂર્વિ જે ગણે, તે પાપસે સાગરના પાપને હણે.

અશુભ કર્મ કે હરણકુ મત્ર ખડો નવકાર,
 વાણી દ્વાદશ અગમે, દેખ લિયો તત્ત્વસાર,
 તે બાધે શુભ દેવનુ આશુધ્ય અપગ પાર,
 યોગણીસ લાખ ત્રેસઠ હજાર છસે ખાસઠ પળ,
 ત્યા સુધી સુખ ભોગવે, નવકાર મત્રનુ ફળ

१

१	२	३	४	५
२	१	३	४	५
१	३	२	४	५
३	१	२	४	५
२	३	१	४	५
३	२	१	४	५

२

१	२	४	३	५
२	१	४	३	५
१	४	२	३	५
४	१	२	३	५
२	४	१	३	५
४	२	१	३	५

३

१	३	४	२	५
३	१	४	२	५
१	४	३	२	५
४	१	३	२	५
३	४	१	२	५
४	३	१	२	५

४

२	३	४	१	५
३	२	४	१	५
२	४	३	१	५
४	२	३	१	५
३	४	२	१	५
४	३	२	१	५

୩

୧	୨	୩	୪	୫
୨	୧	୩	୪	୫
୧	୩	୨	୪	୫
୩	୧	୨	୪	୫
୨	୩	୧	୪	୫
୩	୨	୧	୪	୫

୬

୧	୨	୪	୩	୫
୨	୧	୪	୩	୫
୧	୪	୨	୩	୫
୪	୧	୨	୩	୫
୨	୪	୧	୩	୫
୪	୨	୧	୩	୫

୭

୧	୩	୪	୨	୫
୩	୧	୪	୨	୫
୧	୪	୩	୨	୫
୪	୧	୩	୨	୫
୩	୪	୧	୨	୫
୪	୩	୧	୨	୫

୮

୨	୩	୪	୧	୫
୩	୨	୪	୧	୫
୨	୪	୩	୧	୫
୪	୨	୩	୧	୫
୩	୪	୨	୧	୫
୪	୩	୨	୧	୫

८

१	२	४	५	३
२	१	४	५	३
१	४	२	५	३
४	१	२	५	३
२	४	१	५	३
४	२	१	५	३

१०

१	२	५	४	३
२	१	५	४	३
१	५	२	४	३
५	१	२	४	३
२	५	१	४	३
५	२	१	४	३

११

१	४	५	२	३
४	१	५	२	३
१	५	४	२	३
५	१	४	२	३
४	५	१	२	३
५	४	१	२	३

१२

२	४	५	१	३
४	२	५	१	३
२	५	४	१	३
५	२	४	१	३
४	५	२	१	३
५	४	२	१	३

୧୩

୧	୩	୪	୫	୨
୩	୧	୪	୫	୨
୧	୪	୩	୫	୨
୪	୧	୩	୫	୨
୩	୪	୧	୫	୨
୪	୩	୧	୫	୨

୧୪

୧	୩	୫	୪	୨
୩	୧	୫	୪	୨
୧	୫	୩	୪	୨
୫	୧	୩	୪	୨
୩	୫	୧	୪	୨
୫	୩	୧	୪	୨

୧୫

୧	୪	୫	୩	୨
୪	୧	୫	୩	୨
୧	୫	୪	୩	୨
୫	୧	୪	୩	୨
୪	୫	୧	୩	୨
୫	୪	୧	୩	୨

୧୬

୩	୪	୫	୧	୨
୪	୩	୫	୧	୨
୩	୫	୪	୧	୨
୫	୩	୪	୧	୨
୪	୫	୩	୧	୨
୫	୪	୩	୧	୨

१७

२	३	४	५	१
३	२	४	५	१
२	४	३	५	१
४	२	३	५	१
३	४	२	५	१
४	३	२	५	१

१८

२	३	५	४	१
३	२	५	४	१
२	५	३	४	१
५	२	३	४	१
३	५	२	४	१
५	३	२	४	१

१९

२	४	५	३	१
४	२	५	३	१
२	५	४	३	१
५	२	४	३	१
४	५	२	३	१
५	४	२	३	१

२०

३	४	५	२	१
४	३	५	२	१
३	५	४	२	१
५	३	४	२	१
४	५	३	२	१
५	४	३	२	१

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	વિષય	પેજ નં.
૧	જીવોની સ્થિતિ	૧
૨	શ્રી નવકાર મંત્ર ૧૪ પૂર્વનો સાગ કેમ ?	૫
૩	શ્રી અગિહ ત પ્રભુની ઓળખાણ	૯
૪	૩૫ પ્રકારના અગિહ તની વાણીના ગુણો	૧૭
૫	શ્રી સિદ્ધ ભગવાનનું સ્વરૂપ	૨૨
૬	શ્રી સિદ્ધને સુખ કેવું ?	૨૬
૭	શ્રી સિદ્ધ ભગવાનનો સ સારી જીવો પર ઉપકાર કેવો છે	૩૪
૮	સિદ્ધ ભગવાનની સ્તુતિ	૩૫
૯	શ્રી આચાર્યજી	૩૭
૧૦	દર્શનના આઠ આચાર	૪૧
૧૧	શ્રી ઉપાધ્યાયજી	૫૨
૧૨	શ્રી સાધુજી	૬૮
૧૩	શ્રી નવકાર મંત્રને માટે લાયક કોણ ?	૮૬
૧૪	માનવ શ્રી નવકાર મંત્રને લાયક હોવા છતાં તમામને તેના ઉપર આદર કેમ નહીં	૯૭
૧૫	શ્રી નવકાર મંત્રનું આરાધન કોણ કરી શકે ?	૧૦૫
૧૬	શ્રી નવકાર મંત્રની આગાધનાની રીત	૧૧૪
૧૭	શ્રી નવકાર મંત્રની આગાધનાનું ફળ	૧૫૦
૧૮	સમાધિમરણની ૩૦ ભાવનાઓ	૧૫૮
૧૯	શ્રી નવકાર મંત્રના ચમત્કારો	૧૬૪
૨૦	શ્રી નવકાર મંત્રનો અગ્નિ ત્ય મહિમા	૨૦૩

શ્રી મહાવીરય નમ

પરમ પૂજ્ય પ્રભાવશાળી ગચ્છાધિપતિ
શ્રી છગનઋષિ ગુરવે નમ

શ્રી નવકાર મંત્ર એ સર્વ ધર્મનો સાર

નમો અરિહંતાણું,
નમો સિદ્ધાણું,
નમો આયગ્યાણું,
નમો ઊવજ્જાયાણું
નમો લોએ સવ્વસાહુણું,

જીવોની સ્થિતિ

આ જીવ અનંત કાળથી મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાનને કારણે ૪ ગતિ ૨૪ દડક ૮૪ લાખ જીવાયોનીમાં રખડયો છે આવા અનંતા જીવો જ્યારે એકેન્દ્રિય, બે ઇન્દ્રિય તેમજ ત્રિય ચૌરેન્દ્રિય અને અસંજી એટલે મન વગરના પંચેન્દ્રિયની દશામાં હોય છે ત્યારે તો તેમને વિચાર કરવાની સ્થિતિ પણ હોતી નથી કે હું કોણુ છું ?

જ્યારે નદીના પથરની માફક અથડાતા કુટાતાં આગ્નીઓ લાગી જતા પથર સુવાળો બને છે તેમજ આત્મા પણ ઘણા દુઃખ ભોગવતા ભોગવતા પરવશપણે દુઃખ અને ભૂખ વેડીને અકામ નિર્જરા કરી કર્મો ઘણા ઓછા થઈ જતા મનુષ્ય જેવો સુવાળો ભવ પામે છે તેમા ઘણા લોકોનં એવી સંજ્ઞા અથવા ભાન હોતું નથી કે હું કોણુ છું ? પુનર્જન્મ છે કે નહિ ? એવુ પણ જાણતો નથી તે

તો માનવનો ભવ પામે છે પણ રૂઝાગની આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિમા જ ભવ પૂરો કરે છે

ફક્ત કોઈ ભાગ્યશાળી આત્માને સતસમાગમ થાય છે ત્યારે તે થોડું સમજવા લાગે છે કે આ જીવ કોઈ પણ ગતિમાથી આવ્યો છે અને આવો ચારે ગતિ રખડીને અહીં ઉત્પન્ન થનાર હું છું એટલે કે મારો આત્મા અનેક જન્મ ધારણ કરતા કરતા અહીં ઉત્પન્ન થયો છે ત્યારે તે આત્મગાદી ખને છે

આવા અનેક આત્માઓ કર્મો સાગ કે ખુરા કરે છે તે પ્રમાણે ૧૪ રાજલોકમા ગેડીઢડાની માફક કર્મોની લાતો ખાઈને ઊંચા નીચા ભવો કરે છે એવું સમજાવનારા ખાસ વિતગગી સતો આપણા મહાન ઉપકારી છે જ્યાં સુધી અજ્ઞાન દશા હતી ત્યાં સુધી આગ પવિત્ર આત્મા પ્રત્યે પણ તિરસ્કાર હતો જેથી આપણને પાપનો ડર પણ ન હતો પરંતુ જ્યારે થોડું સમજ્યા ત્યારે પચપરમેષ્ટી જેવા પવિત્ર આત્માઓ તરફ અઠગ ભાવ જાગ્યો છે તે આપણું સફળાગ્ય છે

આવું આપણું સફળાગ્ય જાગ્યું એટલે આર્યક્ષેત્ર ઉત્તમકૃષ્ણ, પચ ઇન્દ્રિયોની ભરપૂર શક્તિ અને નિરોગી શરીર તેમજ સારા સંયોગોમા નિર્ઝંથ ગુરૂઓ મળ્યા હોવા છતાં આપણે તે પચપરમેષ્ટીની કેટલી દરકાર ગાળીએ છીએ ? પચપરમેષ્ટીની વાણી આપણા ભવોભવના દુઃખ મટાડનારી છે એવું જાણવા છતાં પણ તેના તરફ માનવોનું લક્ષ કેટલું છે ? આપણે માતાના ગર્ભમા નવ મહિના રહ્યા એટલે માનવ કહેવાયા તો નવ મહિનામા ગર્ભનું દુઃખ

યાદ કરીએ તો પણ તેવા ગર્ભમાં વારવાર જન્મ ન થાય
એવા ઉપાયો માનવો જ કરી શકે છે

આવા ઉત્તમકુળમાં જન્મ મળ્યો છતાં માનવો સુખ્યત્વે
મમતામાં એટલા બધા ચોતપ્રોત દેખાય છે કે સગાવહાલા
ધરખાર પૈસાટકા અરે! નોકરચાકરને પણ મારા માનીને
તેઓના કામકાજમાં, અર્થનો લોભી બની કેટલા સાહસો
જીંદગીના જોખમે પણ કરે છે અને માનવજીવનમાં હું એવું
કરું કે કોઈએ ન કર્યું હોય એવા સસાર વધારવાના
સાહસો કરે છે અને કર્મો એવા બાધે છે કે કોઈ કોઈને
તો આ ભવમાં પણ તે કર્મો ઉદયમાં આવી જાય છે ત્યારે
એટલા બધા રીબાતા હોય છે અને એવી દયાજનક સ્થિતિ
હોય છે કે, જેમને માટે તેણે મહેનત કરી હોય છે તેઓ
આવા સમયે મદદગાર બનતા નથી એટલા જ માટે ભગવાને
આપણને સારા સંબોધનપૂર્વક કહેલું છે કે —

“અહો ભવ્ય જીવો તમે બોધ પામો,

નહીં તો તમારો જન્મ છે નકામો,

તમારો જનમ છે ધરમ પાળવાનો

અજ્ઞાન અધકારને ટાળવાનો”

આ માનવજન્મમાં જ્યાં સુધી વૃદ્ધાવસ્થા આવી નથી,
વ્યાધિ અગર રોગોની પીડા પજવતી નથી અને ઇદ્રિયો
સારી રીતે કામ કરી શકે એવી છે, ત્યાં સુધી આત્મહિતના
કાર્યો કરવામાં બેદરકાર રહેવું એ કેટલું જખરજસ્ત તુકસાન
છે એવું દરેકે વિચારવું જોઈએ

માનવ એ શ્રેષ્ઠ બુદ્ધિવાન પ્રાણી છે છતાં આવું નુકસાન શા માટે કરે ? બુદ્ધિનો ઉપયોગ સંસારના ભોગો પાછળ કેટલો કરી રહ્યો છે ? આનો થોડો ઉપયોગ પણ આત્માને માટે કરવો જોઈએ કે કેમ ? તે દરેકે સમજવું જોઈએ. પૈસા વગેરે પાછળ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી, કદાચ પુણ્ય-જોગે કોઈ માણસ પાત્ર લાખ રૂપિયા કમાયો, તેને પાત્ર દીકરા છે તો દીકરા દરેક એક એક લાખ લેશે જ, પરંતુ તે ભાઈને પાંચ ડીઝી તાવ આવ્યો હશે તો એક પણ દીકરો એક ડીઝી પણ તાવ લઈ શકશે નહીં આવી સીધી-સાદી સમજ પત્ર પરમેષ્ઠીની વાણીમાંથી મળી શકે છે કે પૈસા કમાવામા પાપ કર્યું તે તો તેને પોતાને ભોગવવાનું છે જ્યારે પૈસા તો સગાવહાલાંઓ હક્ક કરીને પણ લેશે. તો મારે પાપ શા માટે કરવું ? અને ધર્મ કેમ ન કરવો ? આટલું જો વિચારે તો પણ તેનું મન પાપથી પાછું પડશે અને ધર્મ કરવા માટે પ્રેરાશે.

હવે ધર્મ શું છે એ જાણવા માટે પણ નવકાર મંત્રનો આશરો લેવો જ પડશે આમ કુળ પરજગની શ્રદ્ધાને લીધે કેટલાક નવકાર મંત્રનો જાપ કરે છે અગર થોડો ટાઈમ લઈ નવકાર મંત્ર ગણતા પણ હશે છતાં નવકાર મંત્રનું રહસ્ય જાણ્યે જ થોડા માણસો સમજી શકતા હશે પોપટ રામ રામ બોલી જાય પણ, રામ કોણ છે ? એવી સમજ તેને હોતી નથી એવી સ્થિતિ લગલગ અત્યારે કહેવાતા જૈનોની છે ઘણા પ્રતિક્રમણ કરનારા લોકોને પણ

નવકાર મંત્ર વિષે પ્રશ્નો પૂછવામા આવે છે તો જવાબ
દઈ શકતા નથી.

શ્રી નવકાર મંત્ર ૧૪ પૂર્વનો સાર કેમ ?

આપણે જાણીએ છીએ કે નવકાર મંત્ર ૧૪ પૂર્વનો
સાર છે તો એમાં એટલું બધું શું છે ? તે માટે વિચાર
કરનારા કેટલા ? તમે વેપાર માટે કોઈ કાયદો સરકાર
તરફથી બહાર પડે છે તેનો અભ્યાસ કરી જાણકારી કરો
છો અને પછી જ વેપાર કરો છો. કારણ કે વેપારમા ખોટ
ન જવી જોઈએ એવું તમારું લક્ષ હોય છે તો આ માનવ
જન્મમાં જ મોક્ષનો વેપાર છે તો તે અગેના કાયદાઓ
લગવાને જે ફરમાવ્યા છે તે બધાનો સંક્ષેપથી નવકાર
મંત્રમા સમાવેશ થઈ જાય છે આ નવકાર મંત્ર કોઈ એક
તિર્થ કરે બનાવેલ છે એવું પણ નથી પરંતુ અનાદિ કાળનો
છે અને અનંત કાળ સુધી રહેવાનો છે એટલે શાશ્વત છે
અને તેના આધાર સિવાય મોક્ષ પામી શકાય જ નહિ,
કદાચ એમ પણ શંકા થાય કે ૧૫ લેહ સિદ્ધ થાય એમ
બતાવેલ છે તો અન્ય લિંગમાં નવકાર મંત્ર કયાં આવ્યો ?

આતું રહસ્ય એ જ છે કે, ભાવમા તો નવકાર
મંત્રના પંચપરમેષ્ઠી તરફ આદર અને સફલાવ આવે છે
જ અત્યારે પણ ઘણા અન્ય લિંગી સાધુઓ જૈન સાધુઓને
નમસ્કાર કરતા હોય છે કારણ કે તેઓને મોક્ષનો વેપાર
કરવો છે નવકારમાં કોઈ નામ આવતું નથી પણ ગુણવાન

કે પગિણામે સર્વ પાપનો નાશ થઈ જાય છે, એટલે કે શરૂઆતમાં પણ પગમેષ્ટીનો સગ થવાથી આપણી બુદ્ધિ સુધરતી જાય છે અને આત્માહિત તરફ લક્ષ બની જતાં સમક્તિ પામે છે અને મિથ્યાત્વરૂપ અધકાર દૂર થતા એટલે કે પાપ તરફની દૃષ્ટિના કારણે બુદ્ધિમાં જે વિકાર હતો તે ઓછો થઈ જતા બુદ્ધિનો વિકાસ થતો જાય છે અને અનુક્રમે કર્મોનો નાશ થતા થતા સગવાળે જીવ અરિહંત જેવી દશા પામી જાય છે

આ રીતે ચાર મગલમાં પણ પ્રથમ મંગલ અરિહંતા મંગલ જેવું પદ પામવાને લાગ્યશાળી બને છે એટલે પરીના પદમાં પણ મગલાણુ ચ સર્વેસિં રૂઢમ હવઈ મગલં સૂત્ર વપરાયેલ છે આ સૂત્રનો ભાવ પણ એવો સુદર છે હુનિયાના બધા મગલો વિદ્યુત દૂર કરવા માટે લેવાય છે છતાં એ મગલનું પગિણામ અમગલરૂપે આવે છે જ જેમકે લગ્ન વખતે કેટલાય મગલો કરવામાં આવે છે મુહૂર્ત પણ શ્રેષ્ઠ જોવામાં આવે છે અરે ! જોશી પોતાના દીકરા-દીકરી માટે સારામાં સારું મુહૂર્ત કાઢીને લગ્ન કરે છે, છતાં બન્નેનો વિયોગ તો ગમે ત્યારે થાય છે જ, ત્યારે અમંગલ બની જાય છે એવા ઘણા સંસાન્ના દુલ્લ મનાતા કામોને મગલ મનાય છે છતાં પરિણામ અમગલ પરંતુ શ્રી નવકાર મંત્ર એ એવું મગલ છે કે ક્યારે પણ અમગલ થતું જ નથી, અને જીવની વિકાસ શક્તિ ધીરે ધીરે વધતી જ જાય છે અને અનુક્રમે ઊંચું પદ પ્રાપ્ત કરતા

કરતાં અરિહંત બનીને સિદ્ધ જેવી શાશ્વત દશા પામી
અનંત સુખની લહેર કાયમ માટે મળે છે આ જ કારણે
નવકાર મંત્રને ચૌદ પૂર્વનો સાર કહેલ છે. કારણ કે તેનું
રહસ્ય સમજવામાં આવે તેનો ઉદ્ધાર થયા વિના રહેતો
જ નથી

શ્રી અરિહંત પ્રભુની ઓળખાણ

હવે શ્રી નવકાર મંત્રમાં પહેલું પદ અરિહંતોતું છે,
તો અરિહંતના પણ ગુણવાચક પાત્ર નામો છે

અરિહંત = કર્મરૂપી શત્રુ કુખ્યન્વે ક્રોધ, માન,
માયા, લોભ એ ચાર શત્રુ-દુશ્મનોને જીતનાર

અરહંત = જેમ અનાજનું બીજ શેકાઈ ગયું હોય
તે જીગતુ નથી તેમ જેમણે જન્મરૂપી બીજ બાળી નાખ્યું છે

અરહંત = જેને હવે મસારમાં રહેવાનું જ નથી,
પરંતુ સિદ્ધ થવાનું જ છે

અર્હંત = જેનાથી સહેજ પણ રહસ્ય છાતું નથી,
અર્થાત્ તમામ દ્રવ્ય ને પર્યાયો બહારી દેખી-શકે છે

અર્હા = જેઓ દેવ ઇદ્રો, મનુષ્યો વગેરેના પૂજનીક છે
આવા અરિહંત પ્રભુના ૧૨ ગુણો છે

૧ જ્ઞાનાતિશય—કેવળજ્ઞાનરૂપ સંપૂર્ણ બ્રહ્મપણું
એટલે સર્વજ્ઞ અવસ્થા

૨ વચનાતિશય—જેમનું વચન તદ્દન નિર્દોષ હોય છે,
જેનો વિરોધ કોઈ કરી શકે નહી

૩ પૂજાતિશય—દેવો, મનુષ્યો વગેરે સર્વ જીવો જેમની પૂજા આદર કરવા તત્પર હોય છે

૪ અપાયાપગમ અતિશય—દોષ સુક્તિ કોઈ માન, માયા, દોષ, રાગદોષ વગેરે દોષો નાશ પામ્યા છે

૫ કેવળદર્શન—સ પૂર્ણ દ્રવ્યો પર્યાયોસહિત દેખી શકે.

૬ વજ્રઋષભનાગચ સઘયણ—હાડકાનું બધારણ, બંને પાયા મર્કટબધ જેમા ખીલી ને ઉપગ પાટો

૭ યથાખ્યાત ચારિત્ર—જેવું શાસ્ત્રમાં પ્રરૂપેલું છે તેવું સોએ સો ટકાનું સંપૂર્ણ પાલન

૮ દાન લખિધ—જ્ઞાનનો ઉપદેશ દેવામાં સંપૂર્ણ લખિધ જ્ઞાનદાનમાં ક્યારે પણ થાકે નહિ

૯ લાલલખિધ—જેમને કોઈ પણ લાલ ઘવામાં વિષ્ણુ આવતું જ નથી

૧૦ ભોગલખિધ—કોઈ પણ વસ્તુ ભોગવવામાં અરુચિ થાય જ નહીં

૧૧ ઉપભોગ લખિધ—વારવાર કોઈ પણ વસ્તુનો ઉપભોગ કરવા છતાં તે વસ્તુ બગડતી નથી

૧૨ વીર્યલખિધ—વિહારમાં અગર કોઈપણ કામમાં પૂરેપૂરો ઉત્સાહ

આ બાર ગુણો તમામ કેવલી ભગવતોને હોય છે. જ્યારે તીર્થંકર રૂપ જે અરિહંત છે તેમના બાર ગુણોમાં

પ્રથમ ચાર તો મુખ્ય રૂપ છે અને આઠ પ્રતિહાર્યો નીચે મુજબ છે.

અશોકવૃક્ષ, સુરપુષ્પવૃષ્ટિ દિવ્ય ધ્વનિશ્વામરમાસણુંચ
ભામંડળ દુદ્ધલિ રાતપત્ર સત્ પ્રતિહાર્યોણિ જિજ્ઞેશ્વરાણામ્

(૫) અશોકવૃક્ષ—ભગવાન જ્યાં ખિરાજે ત્યાં તેમનાથી
ખાર ગુણો ઊભો અશોકવૃક્ષ થઈ આવે

(૬) સુરપુષ્પવૃષ્ટિ—જ્યાંજ્યાં ચાલે ત્યાં ત્યાં પાચવર્ણોના
ફૂલના ઢીચણુ પ્રમાણે ઢગલા થાય

(૭) દિવ્ય ધ્વનિ—ઉપદેશ એવા અવાજથી ફરમાવે
કે ચાર ગાઉ સુધીના લોકો સાલણી શકે

(૮) આમર—દેવતાઓ આમર વિંઝતા હોય

(૯) આસણુ—ભગવાન મોટી જખરજસ્ત પૃથ્વીશિક્ષા-
પટ ઉપર ખિરાજે

(૧૦) ભામંડળ—ભગવાનને અખોડાની જગાએ
ભામંડળ એવું પ્રકાશ કરે કે દરેક સાલણનારને એમ જ
લાગે કે ભગવાન મારી સામે જ ખોલે છે

(૧૧) દુદ્ધલિ—આકાશમા વાહનની માફક ઉપદેશને
અનુક્રમ સુમધુર અવાજ કરે

(૧૨) આતપત્ર—ઉપરાઉપરી ત્રણ છત્રો ભગવાનના
ઉપર દેખાય

આ આઠ પ્રતિહાર્ય એ ખાસ દેવોની રચના છે.

તે બધું દેખાય ખરું પણ હાથમા ન આવે એવા વિસા પુદ્ગલોની રચના દેવો તેમનો પ્રભાવ વધારવા માટે કરે છે, પરંતુ ભગવાન જ્યારે તે જગાએથી જતા રહે ત્યારે ત્યાં કાંઈ પણ હોતું નથી એટલે આમા જીવોની કોઈપણ જાતની વિરાધના થતી નથી આ રીતે તેમનો ઉપદેશ ખાસ “માહણો” એટલે કોઈને પણ હણશો નહીં હણશો નો હણાવું પડશે, છેદશો તો છેદાવું પડશે, લેદશો તો લેદાવું પડશે કોઈ જીવ સાથે વેર બાધશો નહીં, વેર બાધશો તો વેર ભોગવવું પડશે, ભોગવ્યા વિના જીવની મુક્તિ નથી આવા ઉપદેશનું આચરણ તેમના સમોસરણમા હોય છે અને આ બધો પ્રભાવ તીર્થ કરોનો જ હોય છે, સામાન્ય કેવળીનો આટલો બધો પ્રભાવ હોતો નથી તેથી તેઓ ગાગદ્દેષને જીતનાર-જીત, એટલે કેવળી હોય છે, જ્યારે તીર્થ કરો કેવળીની સલામા પણ જિંચુ આસન વગેરે પ્રભાવ-શાળી હોવાથી તેઓને જિનેશ્વર એટલે જિનના પણ ઇશ્વર કહેવાય છે તિર્થ કરો અને સામાન્ય કેવળીના શુભોમા કાંઈ તફાવત હોતો નથી, કારણ કે એ બધાએ ચાર ધનઘાતી કર્મ, જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અતરાય ખપાવેલા છે, પરંતુ તિર્થ કરોનો પુણ્ય-પ્રભાવ ઘણો જ વધારે હોય છે

આવો પ્રભાવ તેમણે આગળના ત્રીજા ભવમા ૨૦ સ્થાનકોની સુદર રીતે આગધના કરેલી હોય છે તેને લીધે આમે છે તે ૨૦ સ્થાનકો નીચે મુજબ છે

અરિહંત સિદ્ધ પવયણુ ગુરુ થેર બહુસ્તુએ તવસ્સીસુ,
વચ્છલયા ય તેસિં, અલિકખણુ છાણોવઓગયેય. ૧
દસણુ વિણુય આવસ્સએય. સીલવ્યએ નિરઘ્યારે,
ખણુ લવ તવ ચિચયાએ, વેયાવચ્ચે સમાહીએ. ૨
અપુવ્વાણાણુ ગહણે, સુયસત્તી પવયણે પભાવણુયા,
એએહિં કારણેહિં, તિત્થયરત્તં લહઈ જીવો, ૩

(૧) અરિહંત, (૨) સિદ્ધ, (૩) પ્રવચન-વીતરાગની
વાણી, (૪) ગુરુ (૫) સ્થવિર (જે ત્રણ પ્રકારના-૨૦ વર્ષની
દીક્ષાવાળા દીક્ષા સ્થવિર, શ્રી ઠાણાગ અને શ્રી સમાવાયંગના
જાણકારને જ્ઞાન સ્થવિર અને ૬૦ વર્ષની ઉમરવાળા અનુભવી
તે વય સ્થવિર), (૬) બહુસૂત્રી (શાસ્ત્રનું જ્ઞાન, અર્થ અને
વિવેચન સહિત સમજે અને સમજાવી શકે, (૭) તપસ્વી-
એ સાતના ગુણગ્રામ કરવાથી, (૮) જ્ઞાનમાં વારંવાર
ઉપયોગ લગાવવાથી, (૯) નિર્મળ સમક્રિતની આરાધનાથી,
(૧૦) પંચ પરમેષ્ટીનો વિનય કરવાથી એટલે ગુણવાન પ્રત્યે
આદર રાખવાથી, (૧૧) હંમેશ પ્રતિક્રમણરૂપ છ આવશ્યક
ભાવપૂર્વક કરવાથી (૧૨) શીલ-બ્રહ્મચર્ય તેમજ વ્રત એટલે
પચ્ચખાણુ પાલન દોષ રહિત કરવાથી, (૧૩) ક્ષણમાત્ર
પણુ વૈરાગ ભાવ ઓછો થવો જોઈએ નહીં એવી રીતે
સંવેગમાં નિરંતર રહેવાથી, (૧૪) બાર પ્રકારના તપનું
હંમેશ આરાધન કરવાથી, (૧૫) અભયદાન, જ્ઞાનદાન-
તેમજ સુપાત્ર દાન માટે ઉમંગ રાખવાથી, (૧૬) ગુરુ,

વૃદ્ધ, રોગી, તપસ્વી અને નવદીક્ષિત વગેરેની સેવા કરવાથી
 એટલે કે તેમના સયમમા સહાયક બનવાથી, (૧૭) ચાર
 પ્રકારે સમાધિ થાય તે પ્રકારે વર્તવાથી (૧) વિનય
 સમાધિ, (૨) મૂત્રનો અભ્યાસ કરવાથી, (૩) તપભાવ-
 પૂર્વક કર્મની નિર્જરા માટે કરવાથી, (૪) ઘનઘાતી
 કર્મ બળાવી અગિહંત બનવા માટે સુદર આચાર પાળવાથી,
 આમ ચારે પ્રકારે સમાધિના સ્થાનોમાં ઓતપ્રોત રહેવાથી
 (૧૮) નવા નવા જ્ઞાનનો અર્થની સમજપૂર્વક અભ્યાસ
 કરવાથી, (૧૯) સૂત્ર લક્ષિત વીતન્ગના વચનો પ્રત્યે શ્રદ્ધા
 અને આદર રાખવાથી, (૨૦) તન, મન અને ધનથી નિર્જંથ
 પ્રવચનની પ્રભાવના કરવાથી, એટલે સર્વ જીવ કરુણ શાસન
 રસી એવી ભાવનાપૂર્વક જે કાંઈ શક્તિ, બુદ્ધિ વગેરે
 હોય તેનો સફળ ઉપયોગ કરી શુદ્ધ ધર્મનો ફેલાવો થાય
 તેવા કામો કરવાથી આ ૨૦ કાર્યોમાંથી કોઈ પણ કાર્ય
 ઉત્કૃષ્ટા ભાવપૂર્વક કરતા જીવ તિર્થંકર નામ ગોત્ર બાધે
 છે તે પછી એક ભવ દેવતા અગર નારકીનો કરીને ત્રીજા
 ભવમાં તિર્થંકર તરીકે ઉત્પન્ન થાય છે એટલે જ્યારે માતાના
 ગર્ભમાં આવે છે ત્યારે તે માતાને ૧૪ સ્વપ્ન આવે છે
 અને પછી સવા નવ માસે જન્મ થાય છે ત્યાર પછી અમુક
 ટાઈમે દીક્ષા લે છે ત્યારે તેમને મન પર્યાવજ્ઞાન થાય છે
 મતિ, શ્રુત અને અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાન તો તેમને ગર્ભમાંથી જ
 હોય છે અને દીક્ષા લે ત્યારે ચોથું જ્ઞાન થાય છે અને
 પરિષ્કો, ક્ષમાપૂર્વક સહન કરવાથી પ્રથમ મોહનીય કર્મ

હઠી જાય છે પછી બેઘડીમા જ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન થાય છે એટલે અગ્નિહોતપણું પ્રાપ્ત થાય છે

પછી જેટલા વર્ષનું આયુષ્ય બાકી હોય તેટલા વર્ષો સુધી આમાતુશ્રામ વિચરીને સર્વ જીવોને ધર્મનો ઉપદેશ આપી તારે છે તેમના આ બધા વિશેષણો નમોત્યજ્યુના પાઠ પ્રમાણે સમજી લેવાના છે તેમજ આવા તિર્થ કરોને ૩૪ અતિશયો ખાસ હોય છે. (૧) વાળ, નખ વગેરે વધે નહીં, (૨) રજ વગેરે શરીરને ચોટે નહીં, (૩) લોહી, માંસ ગાયના દૂધ કરતાં ભિન્નના અને મીઠા હોય, (૪) શાસોશ્વાસ સુગંધીદાર હોય, (૫) આહાર અને નિહાર આપણે જોઈ શકીએ નહીં (૬) આકાશમા દિવ્ય ધ્વનિ ભગવાનની આગળ આગળ થતો રહે અને ચોલે ત્યાં પહોંચે હોય, (૭) મોતીઓની ઝાલરવાળા ત્રણ છત્રો ઉપરાઉપર ભગવાનના મન્ત્ર ઉપર આકાશમા દેખાય, (૮) સફેદ ચામર ભગવાનની આબુઆબુ વિંઝાતા દેખાય (૯) અનેક ગ્તનોથી જડેલા દેહીધ્યમાન પાદ-પીઠિકાવાળા સિંહાસન ઉપર ભગવાન ઘિરાજેલા દેખાય, (૧૦) ઇન્દ્રધ્વજ ભગવાનની આગળ ચાલતો દેખાય (૧૧) ભગવાનથી ૧૨ ગણું ઊંચું અશોકવૃક્ષ છાયા કરે, (૧૨) મન્ત્રક પાછળ ભામડળ એવું તેજ કરે કે દરેકને એમ લાગે કે ભગવાન મારી સામે જોઈને જ બોલે છે, (૧૩) જ્યાં જ્યાં ભગવાન વિચરે ત્યાં જમીન ખાડા ટેકરા

રહિત સમતલ બની જાય, (૧૪) ઋતુઓ પણ અનુકૂળ બની જાય, (૧૫) સુગંધી વાયરો વાય, (૧૬) અશુચિ દૂર થઈ જાય, (૧૭) સુગંધી અચેત પાણીની ઝીણી ઝીણી ફરફર વરસે તેથી એક ભોજન સુધી ધૂળ દબાઈ જાય, (૧૮) અચેત કૂલોના ઢીચણુ પ્રમાણે ઢગલા થાય (૧૯) ખરાબ વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શનો નાશ થાય, (૨૦) પ્રિયકારી-વર્ણ-ગંધ-રસ ને સ્પર્શનો ઉદ્ભવ થાય, (૨૧) એક ભોજન એટલે ૮ માઈલ સુધી પરખડા ખરાબર વ્યાખ્યાન સાલળી શકે અને બધાને પ્રિય લાગે, (૨૨) સાલળનારા સમજી શકે એવી અર્ધમાગધી ભાષા બોલે કે જેમા અડધી માગધ-દેશની અને અડધીમા બવા દેશની ભાષા હોય, (૨૩) ૧૨ જાતની પર્ષદા ભગવાનની વાણી સમજીને રાજી થાય, (૨૪) જાતીય વૈર સિ હ-ખરરા, ઉદર-ખિલાડી જેવાનું પણ નાશ પામે, (૨૫) ભગવાનને જોતા જ મતાભિમાની પણ નમ્ર બને, (૨૬) ભગવાનની સામે વાદ કરનારો અસમર્થ બને, (૨૭) ૨૫ યોજન સુધી તીડ વગેરેનો ઉપદ્રવ ન હોય, (૨૮) ડોલેરાકે પ્લેગની ખિમારી ન હોય, (૨૯) સ્વદેશના રાજા તરફનો ભય ન હોય (૩૦) પરચકી રાજાનો પણ ઉપદ્રવ ન હોય, (૩૧) અતિવૃષ્ટિ ન થાય, (૩૨) અનાવૃષ્ટિ થતી નથી, (૩૩) દુર્લિક્ષ કે દુષ્ટાળ પડતો નથી, (૩૪) ન્યા ઉપદ્રવો ખીમારીઓ, કે યુદ્ધના ભય હોય ત્યાં પણ ભગવાન જાય તો શાત થઈ જાય

આ ચોત્રીસ અતિશયોમા ૪ જન્મથી, ૧૫ દેવગણના થયા પછી અને ૧૫ દેવતા રચેલા હોય છે

૩૫. પ્રકારના અરિહંતની વાણીના ગુણો.

(૧) સંસ્કારવાળા વચન બોલે (૨) ૮ માઈલ મુઘી પરિષદ સાલણી શકે એવા ઉચ્ચ સ્વરથી બોલે (૩) તુરંતારહિત સાદા અને માનભર્યા વચન બોલે (૪) મેઘનાદની જેમ ભગવાનની વાણી સૂત્ર અને અર્થના રહસ્યો ભરેલી હોય (૫) ગુફા કે વિશાળ ભવનમાં બોલવાથી પ્રતિધ્વનિ ભાગે છે તેમ ભગવાનની વાણી ફરવાળા પણ સાલણી શકે (૬) ભગવાનના વચન સાલણનારને ઘી અને મધ જેવા લાગે (૭) ભગવાનના વચન ૬ રાગ અને ૩૬ ગાગણીવાળી વીણાના અવાજ જેવા મધુર લાગતાં શ્રોતા તટલીન થઈ જાય છે (૮) ભગવાનના વચનોમાં શબ્દ થોડા પરંતુ અર્થનું રહસ્ય ઘણું હોય (૯) ભગવાનના વચનમાં પરસ્પર વિરોધ આવે જ નહીં (૧૦) ચાલુ અર્થ પૂરો કર્યા પછી જ બીજો વિષય લે (૧૧) એટલું સ્પષ્ટતાથી કહે કે શ્રોતાને શંકા ન થાય (૧૨) તર્કવાળા પણ ભગવાનના વચનમાં કોષ કાઢી શકે નહીં એવા નિર્દોષ વચન બોલે (૧૩) શ્રોતાઓના મન એકાગ્ર બની જાય એવી વાણી બોલે (૧૪) દેશકાલને અનુસરીને બોલે (૧૫) પ્રાસ ગિક વચનોથી અર્થનો વિસ્તાર કરે (૧૬) જીવાદિ નવે તત્ત્વોના સ્વરૂપ સમજાવતાં સાર કહે અને અસાર છોડી દે (૧૭) સંસારની વાતોનો પ્રસંગ સંક્ષેપથી કહે (૧૮) દરેક બાળક કથારૂપે એવી સ્પષ્ટતા-પૂર્વક કહે કે નાનું બાળક પણ સમજે (૧૯) આત્મપ્રસંશા અને પરની નિંદા ન કરે, પાપની નિંદા કરે પણ

પાપીની નહીં (૨૦) દ્વંધ સાકરથી પણ વધારે મધુરતા હોય—સાલળનારને ઊઠવાનું મન પણ ન થાય (૨૧) કોઈના ગુપ્ત રહસ્યો પ્રગટ થાય તેવા માર્મિક વચનો ન કહે (૨૨) યોગ્યતાથી વધારે ગુણાનુવાદ કરી ખુશામત ન કરે (૨૩) જેથી આત્મકલ્યાણ થાય એવા ઉપકારી ધર્મનું પ્રતિપાદન કરે (૨૪) અર્થ છેદન ભેદન થાય તેવું ન બોલે (૨૫) વ્યાકરણના નિયમ અનુસાર શુદ્ધ વચન બોલે (૨૬) મોટા કે ધીમા કે ઉતાવળા અવાજથી નહીં પણ મધ્યમ સ્વરથી બોલે (૨૭) શ્રોતાજનો અચબો પામી જાય અને બોલી ઊઠે વાક્યાતુર્ય કેવું છે ! (૨૮) એવા હર્ષપૂર્વક કહે કે શ્રોતા યથાર્થ રસનો અનુભવ કરે (૨૯) વ્યાખ્યાન દરમ્યાન વિશ્રાંતિ લીધા વિના સતત બોલ્યા કરે (૩૦) શ્રોતાના પ્રશ્નનું સમાધાન પૂછ્યા વગર જ, થઈ જાય (૩૧) અપેક્ષાપૂર્વક એવું વચન બોલે કે શ્રોતાના હૃદયમાં ઠસી જાય (૩૨) અર્થ, પદ, વાક્ય, જુદા જુદા કહે (૩૩) એવા સાત્ત્વિક વચનો કહે કે મહા પ્રભાવશાળી પણ તેમાંથી ખામી કાઢી શકે નહિ (૩૪) પ્રચલિત અર્થની સિદ્ધિ ન થાય ત્યાં સુધી બીજો અર્થ ન કાઢે તેના નિશ્ચય પછી બીજો અર્થ બતાવે (૩૫) વ્યાખ્યાન દેતા ગમે તેટલો કાળ વીતે છતાં પણ ભગવાન થાકે નહિ પણ ઉત્સાહ વધતોજ જાય

આમ તીર્થ કરોમા ૩૪ અતિશય અને ૩૫ પ્રકારની સત્યવચન—બાણી જગેરેની વિશેષતા હોય છે પરંતુ કેવળી

ભગવાનો છે, તેઓ નીચેના અઢાર દોષથી રહિત હોય છે
(૧) મિથ્યાત્વ (૨) અજ્ઞાન (૩) મદ-અહંકાર (૪) કોપ
(૫) માયા (૬) લોભ (૭) રતિ-મનોરૂ વસ્તુમાં આનંદ
(૮) અરતિ-અમનોરૂ વસ્તુમાં દુઃખ (૯) નિદ્રા (૧૦)
શોક-દીક્ષગીરી (૧૧) જીહ્વું ખોલવું (૧૨) ચોરી (૧૩)
ધર્ષી (૧૪) લય-ડર (૧૫) હિંસા (૧૬) રાગ (૧૭) કીડા
(૧૮) હાસ્ય

વર્તમાનમાં અહીં ભરતક્ષેત્રમાં અરિહંત હોતા નથી
પરંતુ પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઓછામાં ઓછા ૨૦ તીર્થ કરો
અને એ કોઈ કેવળીઓ ક્યારે પણ હોય છે અને ઉત્કૃષ્ટા
એટલે વધુમાં વધુ હોય તો અહીં દ્વીપની ૧૫ કર્મભૂમિમાં
૧૭૦ તીર્થ કરો હોઈ શકે છે અને કેવળી ભગવાનો પણ
નવ કોઈ હોઈ શકે છે દરેક મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૩૨ વિજયો
એટલે વિજાગો હોય છે એટલે પાંચ મહાવિદેહમાં કુલ
૧૬૦ વિજયો છે તેમાં દરેક વિજયમાં એક હોય ત્યારે-૧૬૦
થાય છે અને તે સમયે પાંચ ભરતમાં પાંચ અને પાંચ
ધરવત ક્ષેત્રમાં પણ પાંચ તીર્થ કરો હોય છે એમ કરી કુલ-
૧૭૦ તીર્થ કરો એક જ સમયે હોઈ શકે છે છતાં તેઓ
એકબીજાને મળતા નથી.

આવા વર્તમાને વિહરમાન એટલે વિચરતા પાંચ
મહાવિદેહમાં ૨૦ તીર્થ કરો છે જેમનાં નામો - (૧) શ્રી
સીમધર સ્વામી (૨) શ્રી યુગમહિર સ્વામી (૩) શ્રી
ખાહુ સ્વામી (૪) શ્રી સુખાહુ સ્વામી (૫) શ્રી સુખત
સ્વામી (૬) શ્રી સ્વયંપ્રભ સ્વામી (૭) શ્રી અપભાનન

સ્વામી (૮) શ્રી અનંતવીર્ય સ્વામી (૯) શ્રી સુરપ્રભ
સ્વામી (૧૦) શ્રી વિશાલપ્રભ સ્વામી (૧૧) શ્રી વજ્રધર
સ્વામી (૧૨) શ્રી ચંદ્રાનનસ્વામી (૧૩) શ્રી ચંદ્રબાહુ
સ્વામી (૧૪) શ્રી ઈશ્વર સ્વામી (૧૫) શ્રી ભૂજંગ સ્વામી
(૧૬) શ્રી નેમપ્રભ સ્વામી (૧૭) શ્રી વીરસેન સ્વામી (૧૮)
શ્રી મહાલદ્ર સ્વામી (૧૯) શ્રી દેવસેન સ્વામી (૨૦) શ્રી
અનંતવીર્ય સ્વામી

આ વીસે તીર્થ કરેના જન્મ અહીં ભરતક્ષેત્રમાં ૧૭ મા
શ્રી કુંથુનાથજીના નિર્વાણ પછી થયો છે અને વીસમાં
શ્રી સુનિસુવત ભગવાનના નિર્વાણ બાદ તેઓએ દીક્ષા લીધી
છે અને વિચરી રહ્યા છે અને ભવ્ય જીવોને સત્તર ભેદે
સંયમરૂપી નાવા વડે તારી રહ્યા છે દીક્ષા લીધા પછી
એક જ મહિનામાં કેવળજ્ઞાન થયેલ છે એટલે અરિહંત
થયા છે અને વિતરાગની વાણી એક કોડ લાખ પૂર્વ સુધી
વરસાવીને ૮૪ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને અહીંયા
જ્યારે આવતી ચોવીસીના ૭મા તીર્થ કર શ્રી ઉદયનાથજી
મોક્ષ ગયા બાદ એકી સાથે મોક્ષે જશે

તમામ તીર્થ કરોમાં ૧૦૦૮ ઉત્તમ લક્ષણો હોય છે.
અને ભરત ઈશ્વર ક્ષેત્રમાં એક અવસર્પિણીમાં અને એક
ઉત્સર્પિણીમાં એમ ૨૪, ૨૪ તીર્થ કરો જ થાય છે તો
ચોવીસ જ કેમ ? ઓછાવત્તા કેમ નહીં ? તો ભરત અને
ઈશ્વર ક્ષેત્રમાં જિયામાં જિયા શ્રેષ્ઠ પુણ્યલો એટલા જ છે
જેનો ઉપયોગ તીર્થ કરોના શરીરમાં જ થાય છે જો ૨૨
થયા તો બે જેટલા પુણ્યલો બાકી રહે છે અને ચોવીસમાં

પૂરેપૂરા ઉપયોગમાં લાગી જાય છે તેથી રપમા થઈ શકતા નથી. શ્રી લક્ષ્મીભસ્તોત્રમા શ્રી માનતુંગાચાર્ય વરમા શ્લોકમા

યૈઃ શાંત રાગ કૃત્તિભિઃ પરમાણુભિસ્ત્વમ્
નિર્માપિત ત્રિભુવનૈક લલામ ભૂત ।

તાવંત એવ ખલુ તે પ્યાણુવઃ પૃથિવ્યામ્
યત્તે સમાન મપરં નહિ રૂપ મસ્તિ ॥૧૨॥

ત્રણે જગતમા કાન્તિથી સોભાયમાન એવા હે પ્રભુ !
જે શાન્ત પ્રેમ પ્રલાના પરમાણુઓ વડે આપના શરીરનું
નિર્માણ થયેલ છે એવા સુંદર પરમાણુઓ પૃથ્વી પર
એટલા જ હતા જેથી આપના જેવું સૌંદર્ય બીજાનું કેવી
રીતે હોઈ શકે ?

આ રીતે ચોવીસે તીર્થંકરોને યોગ્ય પુદ્ગલો જ આ
પૃથ્વી ઉપર હોવાથી ૨૪થી વધારે થતા જ નથી વાની
તીર્થંકરો તમામ ધર્મોને માન્ય છે જ કારણ કે દરેક ધર્મવાળા
પોતાના ધર્મની પરિભાષામા ૨૪ અવતારો વૈષ્ણવો માને
છે ૨૪ પયગમ્બરો મુસલમાનો માને છે આમ બધાયના
પરમાત્મા ૨૪ ચોવીસ જ છે તેનું રહસ્ય પરમાત્મા
શબ્દમાં પણ છે તે પરમાત્મા શબ્દનો જો આકડામાં સરવાળો
કરીશુ તો ૫+૨+૪+૮+૪=૨૪ મળી કુલ ૨૪ થાય છે

પ્રથમ તીર્થંકર આદિનાથ લગવાનને વૈષ્ણવો સૃષ્ટિના
કર્તા એટલે આદિનાથ તરીકે માને છે મુસલમાનો પણ
બાબા આદમ તરીકે સૃષ્ટિના પ્રથમ ઉત્તમ પુરુષ માને છે આ

રીતે તમામ ધર્મોં તીર્થ કંઠેને માને છે વેદશાસ્ત્રોમા પણ
તીર્થ કરોને નમસ્કાર કરવામા આવેલા છે

આ રીતે નવકાર મંત્રના પહેલા પદરૂપ શ્રી અરિ-
હંત ભગવાનના ગુણોનુ વર્ણન કરતા પરમપૂજ્ય શ્રી તિલોક
શ્રવિએ સુંદર કાવ્ય બનાવેલ છે

નમુ નમુ રે દેવ અગિહંતા, પ્રભુ શિવ ગમણી કે કંતારે
નમું નમુ રે દેવ અરિહંતા
ધનધાતી કર્મ સખહંતા, સખજનનત કેવળવંતારે
નમુ નમુ રે દેવ અગિહંતા

પ્રભુ અતિશય ચોતીસ સોહંતા,

પ્રભુ તિન લુવનમે મહંતા રે નમુ.

એક જોજન વાણી વાગરતા,

ચાર તીર્થકી સ્થાપના કરતા રે નમું.

તિલોક શ્રવિ તન મનસે નમતા,

શિવ દીજો શ્રી ભગવતા રે નમું.

આમ નમે અરિહંતાણુ પદમા જ્ઞન્ય-૨૦-ઉત્કૃષ્ટા
૧૭૦ અને જ્ઞન્ય બે કોડ કેવળી ઉત્કૃષ્ટા નવ કોડ કેવળી
ભગવાનોને નમસ્કાર થાય છે અને તેમના ગુણોનો મહિમા
આપણા અંતર આત્માને પવિત્ર કરે છે

શ્રી સિદ્ધ ભગવાનનુ સ્વરૂપ

શ્રી અરિહંત ભગવાન જોયો પૃથ્વી ઉપર વિચરીને
સૌ જીવોને કલ્યાણ માર્ગ બતાવે છે તેઓનુ આશુબ્ય

પૂર્ણ થતા માનવનું શરીર છોડી, આત્મા કર્મ રૂપી પાજરામાથી છૂટી જતા પોતાના સ્વભાવ મુજબ ઉર્ધ્વગમન એટલે જિંદગી દિશામાં એક જ સમયમાં આ-૧૪ રાજલોકના અગ્ર ભાગે પહોંચી જાય છે અને ત્યાં એટલે મોક્ષમાં અજર-અમર શાશ્વતપણું સિદ્ધ થઈ જાય છે આ સ્થિતિને નિર્વાણ કહેવાય છે અહીંયા જે મનુષ્યના શરીર વડે સિદ્ધ થયા તેનો ૨/૩ ભાગ ઘન પડછાયા રૂપે તે આત્માની અવગાહના કાયમ માટે બની જાય છે આ પડછાયાનો આકાર તો હોય છે પરંતુ એક પડછાયા ઉપર અનંત સિદ્ધોના પડછાયા તેજ જગ્યામાં હોઈ શકે છે એટલા જ માટે સ્તુતિમાં બોલાય છે “એક માહી અનેક રાજે, અનેક માહી એકક”, “એક અનેક કી નાહી સખ્યા નમો સિદ્ધ નિરંજન”

સિદ્ધ કેવી રીતે થાય છે ?

જેમ તુબડીનો સ્વભાવ પાણીની સપાટી ઉપર તરવાનો હોય છે પરંતુ જ્યારે તુબડી ઉપર માટીનો લેપ લગાડી અથવા પથર વગેરે બાધી દેવામાં આવે છે ત્યારે તે ભારે થઈ પાણીના તળીએ બેસી જાય છે માટીનો લેપ પાણીમાં કહોવાય છે ત્યારે થોડા થોડા ઘસારે ઊખડતો જાય છે ત્યારે ભાર પણ ઓછો થતો જાય છે તેમ તેમ તે તુબડી ઉપર આવે છે ત્યાં વળી જળખર ઘસારો લાગી જાય તો માટીનો બધો લેપ નીકળી જતા તે તુબડી પાણીની ઉપરની સપાટી ઉપર આવી જાય છે તેવી રીતે આત્મા પણ મોહનીય કર્મના લેપ વડે ભારે કર્મો કરી બહુ ભારે થઈ જાય છે

ત્યારે નીચેના ભાગમાં સાત નરકો છે ત્યાં તેને જલુ પડે છે પરંતુ ત્યાં અથડાતા, કુટાતા, ભોગવતા ભોગવતા કર્મો જ્યારે ઘસારાથી બહુઓછા થઈ જાય છે ત્યારે મધ્યલોકમાં માનવનો ભવ પામે છે અને જો સત્સંગ થાય છે તો ધીરે ધીરે અમુક ભવો કરીને પણ મોક્ષ પામે છે એટલે કે કર્મનો લેપ બિલકુલ નીકળી જતા આ લોકના અગ્રભાગની ટોચ સપાટી ઉપર પહોંચી જાય છે તેને સિદ્ધ કહેવાય છે

આ ક્ષેત્રમાં ૧૫ પ્રકારે જીવો સિદ્ધ થાય છે (૧) તીર્થ કર પદ પ્રાપ્ત કરી સિદ્ધ થયા તે ‘તીર્થ’ કર સિદ્ધ’ આ તીર્થ કરપણ પામનારાના પાંચ કલ્યાણકો થાય છે પ્રથમ ગર્ભમાં આવે ત્યારે માતા ૧૪ સ્વપ્ન દેખે છે બીજા જન્મ કલ્યાણક, ત્રીજા દીક્ષા કલ્યાણક, ચોથા કેવળજ્ઞાન કલ્યાણક, પાંચમું નિર્વાણ કલ્યાણક દરેક તીર્થ કરોના આ પાંચમાના કોઈપણ કલ્યાણક વખતે દેવો મહોત્સવ કરવા આવે છે અને જ્યાં કાયમ અંધારૂં હોય છે તેવી નરકોમાં પણ બે ઘડી સુધી અજવાળું થઈ જાય છે અને પરમાધામી પણ તેટલા સમયે દુખ દેતા નથી આવું દ્રવ્ય અજવાળું પણ થાય છે અને ભાવ અજવાળા રૂપ નારકી અગત્ય બીજા જીવો પણ તેમના પ્રભાવથી સમકિત પામી જાય છે તે કારણે લોગસ્સની શરૂઆતમાં જ લોગસ્સ ઉજ્જયગરે, શબ્દ વપરાયેલ છે અને ચાર તીર્થની સ્થાપના કરનાર હોવાથી ધર્મમતીત્થયરે જીણે વિશેષણ લાગે છે (૨) સામાન્ય કેવળી થઈને સિદ્ધ થયા તે ‘અતીર્થ’ કર સિદ્ધ (૩) તીર્થ કરોએ

તીર્થ સ્થાપ્યા પછી જે સાધુ સાધ્વી સિદ્ધ થયા તે “તીર્થ-
સિદ્ધા” (૪) તીર્થની સ્થાપના થયા પહેલા જે સિદ્ધ થયા
તે ‘અતીર્થ સિદ્ધા’ જેમ કે મરૂદેવી માતા (૫) ભતિ
સ્મરણ જ્ઞાનથી ગુરૂના બોધ વિના સ્વયં દીક્ષા ધારણ કરી
સિદ્ધ થયા તે ‘સ્વયંબુદ્ધ સિદ્ધા’ (૬) વૃક્ષ, બળદ,
સ્મશાન વગેરે જોતા અનિત્યાદિ ભાવના ભાવતાં દીક્ષા લઈ
સિદ્ધ થયા તે ‘અત્યેકબુદ્ધ સિદ્ધા’ (૭) ગુરૂના બોધથી
દીક્ષા લઈ સિદ્ધ થયા તે ‘બુદ્ધ બોધિ સિદ્ધા’ (૮)
સ્ત્રીનું શરીર પામી સિદ્ધ થયા તે ‘સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધા’
(૯) પુરૂષલિંગે સિદ્ધ થયા તે ‘પુરૂષલિંગ સિદ્ધા’ (૧૦)
નપુસકલિંગે સિદ્ધ થયા તે ‘નપુસકલિંગ સિદ્ધા’ (૧૧)
મુહપતિ, રત્નોહરણ વગેરે સાધુના વેશ સહિત સિદ્ધ થયા
તે ‘સ્વલિંગ સિદ્ધા’ (૧૨) અન્ય તાપસ વગેરેનો વેષ
હોય છે છતાં રાગદ્વેષના પરિણામ ખસી જતાં વિતરાગ
ભાવમાં આવીને સિદ્ધ થયા તે ‘અન્યલિંગ સિદ્ધા’ (૧૩)
ગૃહસ્થના વંશમાં વિતરાગ ભાવ આવી જતાં તેવા વેષમાં
સિદ્ધ થયા તે ‘ગૃહસ્થલિંગ સિદ્ધા’ (૧૪)–ફક્ત એકલાજ
સિદ્ધ થાય તે ‘એક સિદ્ધા’ (૧૫)–ઘણા સાથે સિદ્ધ થાય
તે ‘અનેકસિદ્ધા’.

આમ અહીંકીપમા ૧૫ ઈર્મભૂમિના મનુષ્યો ૪ કર્મક્ષય
કરી અરિહંત બન્યા પછી આયુષ્યની સાથે બાકીના ચાર
કર્મો ખપાવી ઉદ્ધારિક, તેજસ અને કાર્મણ શરીર છોડીને
જેમ એરડાનું બીજ ઉપરનું પડ તૂટવાથી ઉછળે છે તેમ

આત્મા પણ એક જ સમયમા મનુષ્યલોકમાથી અલોક સુધી જતો રહે છે પરંતુ અલોકમા ધર્માસ્તિકાય નહિ હોવાથી આગળ જઈ શકતો નથી અને લોકના અગ્રભાગે અધર્માસ્તિકાયની સહાય વડે ત્યાં જ સમગ્રેણીએ જઈને સિદ્ધ કાયમ માટે બની જાય છે

સિદ્ધને સુખ કેવું છે ?

આપણને કદાચ એમ થશે કે સિદ્ધ થયા પછી શું છે ? ખાવાનું નહીં, પીવાનું નહીં ફક્ત પથ્થર માફક પડી રહેવાનું એમા સુખ શું ? અહીંયા સુખી માણસો ઇચ્છા મુજબનું સુખ મેળવી શકે છે ત્યાં તો કાંઈ જ નથી તો આ બાબત આપણે વિચારવાનું છે કે સુખ જેને હોય તેને આનંદ હોય છે સુખની સીમા આનંદ સંસારના સુખો ક્ષણિક છે અને તે ખરેખરાં સુખ નથી પણ સુખનો આભાસ છે જ્યારે સિદ્ધનું સુખ અનંત આત્મિક અવ્યાબાધ સુખ છે તેમા ક્યારે પણ દુઃખનો અશ કે છાયા પણ નથી તેથી જ તે સાચું સુખ છે અને તેનો તેમને હંમેશાં આનંદ જ હોય છે સિદ્ધના ગુણો એવા ઉચ્ચ પ્રકારના છે કે જેના આધારે થતો આનંદ ગમે ત્યારે રહેજ પણ એછો થતો નથી એવા તેમના મૂળ ગુણો આઠ છે અને ઉત્તર ગુણો ૩૧ છે જે વિષે આપણે વિચારીએ

સિદ્ધના ગુણો

- (૧) અનંત જ્ઞાન — તમામ સંસારી જીવોને જ્ઞાનાવરણીય કર્મ હોવાથી અમુક અશે જ્ઞાન અને અમુક અશે

અજ્ઞાન હોય છે જ્યારે વિદ્યાર્થીઓ પરીક્ષામાં પાસ થાય છે ત્યારે તેમને કેટલો આનંદ હોય છે ? આવું જ્ઞાન અધુરું હોવા છતાં આનંદ થાય છે તો પૂરેપૂર્ણ જ્ઞાનનો સિદ્ધને આનંદ કેવો હશે ?

- (૨) અનંત દર્શન — આપણે કોઈ નવું દૃશ્ય જોઈએ ત્યારે તે જોવામાં કેટલા તદ્દલીન થઈ જઈએ છીએ અને જોવામાં આનંદ આવે છે તેમ સિદ્ધ ભગવાનને હમેશા સંસારના નવા નવા ખનતા દૃશ્યો જોવાનો ઉચ્ચ પ્રકારનો આનંદ હોય છે
- (૩) અનંત આત્મિક અવ્યાખ્યાય સુખ — સંસારી જીવોને વેદનીય કર્મ હોય છે તેને લીધે ઘણા જીવો તો અશાંતા વેદનીયના ઉદયથી ઘણા દુઃખી હોય છે. પરંતુ પુણ્યશાળી આત્માઓને અમુક અંશે શાંતા-વેદનીય કર્મ હોય છે ત્યારે તેઓને સંસારિક સુખની સગવડતા હોય છે ત્યારે તેઓ સુખ માને છે પરંતુ આ બધા સુખો ક્ષણિક છે અને પરાધીન છે, જેમ કે Air Conditionમાં રહેનારાને સુખ લાગે છે પરંતુ પાવર બંધ થઈ જાય ત્યારે તેમને દુઃખ કેટલું લાગે છે તે વિચારો ખીજા પણ પાચે ઇંદ્રિયોની વાસનાની પૂર્તિ થતા સુખ કદાચ લાગે પણ તેની પાછળ દુઃખની પરંપરા હોય છે જેમકે ચક્રવર્તિનું ઊંચામાં ઊંચું શાંતા વેદનીયનું સુખ છે છતાં પરિણામ નરકનું છે અને થોડા વરસના સુખનું

પરિણામ સાગરોપમના નરકના દુખો જ્યારે સિદ્ધ ભગવાનના સુખમાં લેશ માત્ર પણ દુખનો અંશ કે છાયા નથી પરંતુ તેનું વર્ણન થઈ શકતું નથી જેમ ઘીના સ્વાદનું વર્ણન થઈ શકતું નથી તેમ સિદ્ધના સુખની પણ ઉપમા આપી શકાતી નથી છતાં તે સુખના સેપલોનો અનુભવ આપણને ધર્મ ક્રિયાઓથી થાય છે જેમ સામાયિક લીધું તો બે ઘડીની પણ કેટલી શાંતિ હોય છે એકાંતર ઉપવાસ કરતારને પણ ઉપવાસને દિવસે કેટલી શાંતિ અને ખાવાના દિવસે કેટલી ઉપાધિ હોય છે તે વિચારે અને આવા સેપલો વડે પણ સિદ્ધના સુખનો અનુભવ કરે.

- (૪) ક્ષાયિક સમકિત - મોહનીય કર્મ આપણી બુદ્ધિ બગાડે છે જેમ દારૂ પીવાથી બુદ્ધિ બગાડે છે તેમ મોહનીય કર્મવાળો સુખમાં દુખ માને છે અને દુખમાં સુખ માને છે અને આવી ઉલટી બુદ્ધિરૂપ મિથ્યાત્વના આધારે પાપના કામોમારસ ધરાવે છે જ્યારે ક્ષાયિક સમકિતનો ગુણ એવો છે કે તેની બુદ્ધિ શુદ્ધ અને નિર્મળ હોય છે
- (૫) અક્ષય સ્થિતિ અથવા અટલ અવગાહના - સસારી જીવોને આયુષ્યકર્મ હોવાથી ગમે તે ગતિના આયુષ્ય પ્રમાણે તેમને તે ગતિમાં રહેવું જ પડે છે આયુષ્ય કર્મ જેલ સમાન છે જેમ ગુનેગારને અમુક વરસની જેલ મળે છે તેમ જન્મરૂપી ગુનો કરનારને આયુષ્યની

જેલ અને મરણની સજા લોગવવી પડે છે આવું
દુખ સિદ્ધ લગવાનને હોતુંજ નથી તેથી તેમની
સ્થિતિમા ક્ષય થતો જ નથી

- (૬) અમૂર્ત (નિરાકાર) — નામ કર્મના આધારે શરીર ગમે
તે ગતિનું મળે છે એટલે રૂપી બની કેઈપણ
આકાર ધારણ કરે છે જ્યારે સિદ્ધ લગવાન નિર-
જન નિરાકાર રૂપ ક્રૂત આત્મા અરૂપીપણે હોય છે
- (૭) અગુરૂલઘુ — રૂની માફક હળવો નહિ અને લોખંડની
માફક ભારે નહિ એવો અગુરૂલઘુ ગુણ આત્માનો
હોય છે જ્યારે સંસારી જીવોનો ભય કે નીચ ગોત્ર
હોય છે તેથી અમુક લક્ષણો હોય છે
- (૮) અનંત શક્તિ — આત્માની શક્તિ અનંત છે પરંતુ
જ્યારે અતરાય કર્મ હોય છે તે શક્તિમા વિદ્ધ
નાખે છે અને પાચ ગુણો જેવા કે દાન, લાલ,
લોગ, ઉપલોગ અને વીર્યની પૂરેપૂરી લખિધવત
સિદ્ધ લગવાનનો આત્મા છે

આ આઠ ગુણો સસારી જીવો કર્મસહિત હોવાથી
તે ગુણો સત્તામાં હોવા છતાં પ્રગટપણે હોતા નથી આ
આઠે ગુણો ઉપર ૩૧ પ્રકારના આવરણો છે

૫-અનંત જ્ઞાન ઉપર, મતિજ્ઞાનાવરણીય —
બુદ્ધિમાં ખામી, શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય — સૂત્રના અભ્યાસમાં
ખામી અવધિજ્ઞાનાવરણીય — અમુક હદ સુધીના જ્ઞાનની
ખામી, મનઃપર્ચવ જ્ઞાનાવરણીય — મનના લાવો

જાણવાની ખામી, અને કેવળજ્ઞાનાવરણીય-શુદ્ધ જ્ઞાનમાં ખામી આમ પાત્ર પ્રકારના આવરણો હોય છે

(૯) અનંત દર્શન ઉપર-પાત્ર નિદ્રા અને ચાર દર્શનનું આવરણ હોય તે નવ પ્રકારે નિદ્રા - સુષ્પે સુષ્પે અને સુષ્પે જાગે, કુતરાની માફક, નિદ્રા નિદ્રા - ગાઢ નિદ્રા-મુશ્કેલીએ જાગે-નાના છોકરાની માફક, પ્રચલા-બેઠા બેઠા ઊઘે પ્રચલા પ્રચલા ઉભા ઉભા ભરવાડની માફક, અને ચાલતા ચાલતા બળદની માફક ઊઘે-થિણુદિ નિદ્રા-તે એવી ગાઢ નિદ્રા છે કે ઊઘમાં કામ પણ કરે કુલકર્ણની નિદ્રા જેવી ચક્ષુદર્શનાવરણીય-જેવામાં ખામી, અચક્ષુદર્શનાવરણીય-આખ સિવાય ચાર ઈદ્રિયોને મનના અનુભવની ખામી અવધિ દર્શનાવરણીય તે અવધિ એટલે આત્માની પ્રત્યક્ષ અમુક હદ સુધી જોવાની ખામી કેવળ દર્શનાવરણીય તે પૂરેપૂરું જોવાની ખામી

૨-વેદનીય કર્મને લીધે સાચા આત્મિક સુખની ખામી હોય છે તે શાતાવેદનીય હોય ત્યારે સુખ્યત્વે તે ચીજો ઉપર રાગ વધી જતાં સુખનું દુઃખમાં પરિવર્તન થઈ જાય છે તે મધે ખરડેલી તલવાર માફક, મધ મીઠું હોવાથી તે ચાટવા જતાં સહેજ કાળજી ઝોઝી હોય તો જીલ કપાઈ જાય છે અને અશાતાવેદનીય તો દુઃખની પરપરા ઊભી કરે છે આમ તેના બે પ્રકાર છે

૨—મોહનીય કર્મ—એ પ્રકારે બુદ્ધિ બગાડે છે દર્શન મોહનીયવાળાની દષ્ટિ, ધર્મને અધર્મ અને અધર્મ જ્યાં હિસા વિગેરે પાપ હોવા છતાં તેને ધર્મ માને છે ચારિત્ર મોહનીયવાળો ગગદ્વેષમા પડેલો હોવાથી વ્રત નિયમરૂપી મર્યાદા તેને ગમતી નથી અને કોઈ કરે તેનો પણ વિરોધ કરે છે

૪—આયુષ્ય કર્મ—ચાર પ્રકારની ગતિમા રખડાવે છે, તે નરક તિર્યચ મનુષ્ય અને દેવ

૨—નામ કર્મ—એ પ્રકારે છે શુભ નામ પૂર્વે બાધેલુ હોય તેને શરીરના અંગોપાંગ સારા મળે છે અને તેનો પ્રભાવ પણ સારો હોય છે જ્યારે અશુભ નામને લીધે તેથી ઉલટા હોય છે તે ચિતારા સમાન છે આપણે જેવું ચિત્ર ચીતરીએ તે આપણી સામે હોય છે

૨—ગોત્ર કર્મ—એ પ્રકારે હોય છે પોતાની પ્રશસા અને બીજાની નિંદા કરવાથી નીચ ગોત્ર બધાય છે, પરંતુ બીજાના શુભો દેખવાથી અને આપણા દોષો જોનાર ઊંચ ગોત્ર પામે છે

૫—અંતરાય કર્મ—પાત્ર પ્રકારે અનુભવાય છે દાનમાં અંતરાય પાડી હોય તે દાન દઈ શકતો નથી લાલમમાં અંતરાય પાડનારને લાલ મળી શકતો નથી લોગમાં અંતરાય પાડનારને લોગમાં ખામી પડે છે ઉપલોગની વસ્તુઓની અંતરાય પાડતાં તે વસ્તુઓમાં ખામી

હોય છે અને કોઈનો ઉત્સાહ સારા કામમા તોડી પાડવાથી વિર્યાતરાય બંધાતા સમય આવે સારા કામમા ઉમંગ આવતો નથી આમ અતરાયકર્મ આત્માની શક્તિમાં વિધ્ન લાવે છે

૩૧ આમ કુલ ૩૧ પ્રકારના હુજો મટી જતા સિદ્ધ ભગવાનના ૩૧ ગુણો પણ કહેવાય છે ખરેખર તો તેઓ અનંત ગુણવાળા છે જેનું વર્ણન કેવળી ભગવાન પણ પૂરેપૂરું કરી શકતા નથી

આમ બધા જીવો મોડાવહેલા પણ સિદ્ધ થાય તો સંસાર ખાલી થઈ જાયને ?

ખરેખર આમ કદાપિ બનતું નથી સંસારમા જીવોની સંખ્યા ત્રણ પ્રકારની છે

(૧) સંખ્યાતા—દ્રુત મનુષ્ય જ હોય છે અને તેમાંથી પણ અમુક જ સિદ્ધ વાય છે

(૨) અસંખ્યાતા જીવો—પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ વાયરો, દેવ નારકી વગેરે અસંખ્યાતા હોય છે તેમની ગણતરી થઈ શકતી નથી, પરંતુ તેનો અંત અથવા છેડો આવે છે

(૩) અનંતા જીવો—સાધારણ વનસ્પતિ, કદમ્બજ જેવા હોય છે તેમા જે જીવો છે તેની ગણતરી પણ થઈ શકતી નથી અને તેમાંથી જીવ બહાર કાઢવાની કલ્પના કરીએ તો ખાલી પણ થઈ શકતા નથી એટલા બધા

જીવો કંદમૂળના નાનામાં નાના ટુકડામાં હોય છે એટલા માટે જ અનંત જીવોની વિરાધના થતી હોવાથી તે જોરાકને અલક્ષ ગણીને ખાવાની મનાઈ લગવ તે કરેલ છે તેમાં અનંત જીવો છે એવી ખાત્રી કરવા માટે કોઈપણ કંદમૂળને ઊગવાનો સંલોગ મળશે ત્યારે તેની ચારે બાજુ અકુરા લાગી જાય છે. અથવા ફળુગા ફૂટશે એટલે એ સાબિત થાય છે. કંદમૂળના ટુકડા કરવામાં આવે છે તો તેમાં પણ અનંતા જીવ છે જ્યારે મગ, મક, જીવાર, બાજરી જે પ્રત્યેક વનસ્પતિ છે તે લીંબાય તો તેમાં એક જ અકુર ફૂટે છે આ કારણે કંદમૂળમાં અનંતા જીવોની હિસા થતી હોવાથી તેનો આહાર કરવો જોઈએ નહિ. વળી સિદ્ધના જીવો પણ અનંતા છે તે એટલા બધા અનંતા છે કે ૨૪ દહકમાંથી વનસ્પતિ છોડીને ૨૩ દહકના જીવો કરતાં અનંત ગુણા છે પરંતુ વનસ્પતિ સહિત ૨૪ દહકના જીવોની સરખામણીમાં સિદ્ધના જીવો અનંતમાં ભાગે છે આ રીતે વનસ્પતિમાં કેટલા અનંતા જીવો છે કે તેના રક્ષણ માટે કંદમૂળનો ત્યાગ તો શ્રાવકોને પણ હિંમેશ હોય છે પરંતુ લીલોતરીમાં પણ જીવો અસંખ્યાતા હોવાથી અમુક તિથિએ શ્રાવકો પણ ખાતા નથી.

આમ સિદ્ધો અનંતા હોવા છતાં અને વર્તમાનમાં પણ ઘણા સિદ્ધ થતા હોવા છતાં સંસાર ક્યારે પણ ખાલી થતો નથી જેમકે કોઈ માણસ સમુદ્રને કિનારે

હેતી હમેશ તાતકિવર આખી જીવગી એક એક ટીપુ બહાર કાઢે તો ક્યારે પણ સદુક્ર ખાલી પડે નથી, તેમ ગમે તેટલા સિદ્ધ થાય તેા પણ વનસ્પતિના જીવોની સંખ્યા એટલી બધી અતી છે કે સંસાર ખાલી થાય જ નહીં.

સિદ્ધ ભગવાનનો સંસારી જીવો ઉપર
ઉપકાર કેવો છે ?

જેમ કોઈ હનીયાની જમીન-લીલા ઘાસવાળી આપણે ફરથી નોંઝે તો પણ આપણને શાંતિનો અનુભવ થાય છે તેમજ સિદ્ધ ભગવાન ઘણા ફર હોવા છતાં તેમના કુખના સંપત્તિ-વ્રત-નિયમ વગેરે કરતાં અનુક પ્રભાદમાં પણ શાંતિ જીવોને થાય છે વળી જેટલા જીવો સિદ્ધ થાય છે તેટલા જ જીવો, અવ્યવહાર રાશીરૂપ નિત્ય નિગોઠનાથી બહાર નીકળી શકે છે એટલે આ જીવોને કંદમૂળ જેવા નિત્ય નિગોઠના પાજમાથી છૂટવાને અવરુદ્ધ મળે છે એ સિદ્ધોનો મહા ઉપકાર છે અને તેઓ કેવી રીતે સિદ્ધ પયા તે જાણીને જ સંસારી જીવો તરે છે.

સિદ્ધ થવા માટે શુ કરવું જોઈએ.

સિદ્ધ થવાને લાયક ફક્ત માનવ જ છે. આ માનવ ભવ પામી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર તપ અને તપનો માર્ગ સ્વીકારાય અને તે સ્વીકારવા માટે સંસારની મોહમમતા ઓછી કરતા કરતા ત્યારે બીજાકુલ ક્રોધ-માન-માયા ને લોભ રહે જ નહીં.

એસી હંમેશ રાતદિવસ આખી જીવગી એક એક ટીપુ બહાર કાઢે તો ક્યારે પણ સમુદ્ર ખાલી થતો નથી, તેમ ગમે તેટલા સિદ્ધ થાય તો પણ વનસ્પતિમા જીવોની સંખ્યા એટલી બધી અનતી છે કે સંસાર ખાલી થાય જ નહીં.

સિદ્ધલગવાનનો સંસારી જીવો ઉપર ઉપકાર કેવો છે ?

જેમ કોઈ હરીયાળી જમીન-લીલા ઘાસવાળી આપણે દૂરથી જોઈએ તો પણ આપણને શાંતિનો અનુભવ થાય છે તેમજ સિદ્ધ લગવાન ઘણા દૂર હોવા છતાં તેમના સુખના સેંપલો-ઘત-નિયમ વગેરે કરતાં અમુક પ્રમાણમાં પણ શાંતિ જીવોને થાય છે વળી જેટલા જીવો સિદ્ધ થાય છે તેટલા જ જીવો, અવ્યવહાર રાશીરૂપ નિત્ય નિગોહમાંથી બહાર નીકળી શકે છે એટલે આ જીવોને કંદમૂળ જેવા નિત્ય નિગોહના પંજામાંથી છૂટવાનો અવસર મળે છે એ સિદ્ધોનો મહા ઉપકાર છે અને તેઓ કેવી રીતે સિદ્ધ થયા તે જાણીને જ સંસારી જીવો તરે છે.

સિદ્ધ થવા માટે શું કરવું જોઈએ.

સિદ્ધ થવાને લાયક ફક્ત માનવ જ છે આ માનવ ભવ પામી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર તપ અને તપનો માર્ગ સ્વીકારાય અને તે સ્વીકારવા માટે સંસારની મોહમમતા ઓછી કરતાં કરતાં જ્યારે ખીલકુલ ક્રોધ-માન-માયા ને લોભ રહે જ નહીં.

ત્યારે કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે અને તે જ ભવમાં આયુ-
ષ્ય પૂર્ણ થઈ જતાં જીવ સિદ્ધ થઈ શકે છે તે માટે
અન્ય ધર્મના અંથો પણ આ જ ઉપાય બતાવે છે

ગીતામાં પણ છેલ્લા અધ્યાયમાં કહેલ છે કે

निर्मानमोहा जित संगदोषा आध्यात्म नित्या विनिवृत्त कामा,
द्वंद्वै विमुक्ता सुख दुःख सौधने,

गच्छन्ति अमूढा पदमव्ययम् तत् ॥

આ પ્રમાણે કોઈ પણ માનવ માન અને મોહ રહિત બની
સંગદોષને છુટી, હર્મેશ અધ્યાત્મ અથવા આત્માની
હિત દૃષ્ટિ રાખીને પાંચે ઇન્દ્રિયના વિષયોમાં ફસાતા નથી
અને રાગ-દ્વેષના કારણોથી મુક્ત બનીને સુખદુઃખના કારણો
સાચા શોધી કાઢનાર બુદ્ધિવાન માનવ અવ્યય પદ અર્થાત્
સિદ્ધ પદ પ્રાપ્ત કરે છે જે અન્યલિંગસિદ્ધા બતાવેલ છે
તે આવી પવિત્રતા આત્મામાં આવવાથી જ હોઈ શકે છે

સિદ્ધ ભગવાનની સ્તુતિ

તુમ્હે તરણતારણ દુઃખનિવારણ ભવિક જીવ આરાધન,
શ્રી નાલિનંદન જગતવંદન નમોસિદ્ધ નિરંજન

જગતભૂષણ વિગતદૂષણ પ્રણવપ્રણ નિરૂપક,
ધ્યાનરૂપ અનુપ ઉપમં નમો

ગગનમંડળ મુક્તિ પદવી સર્વ ઊર્ધ્વ નિવાસીન,
જ્ઞાનજ્યોતિ અનંત રાજે નમો

અજ્ઞાન-નિદ્રા વિગત વેદન દલિત મોહ નિરાયુષ',
 નામ ગોત્ર નિરંતરાયં નમો૦
 વિકટક્રોધા, માનયોદ્ધા માયાલોભ વિસર્જન,
 રાગદ્વેષ વિમર્દ અંકુર નમો૦
 વિમલ કેવળજ્ઞાન લોચન ધ્યાન શુકલ સમીરિતં,
 યોગીના અતિગમ્ય રૂપ નમો૦
 યોગને સમોત્પરણ મુદ્રા પરિપલ્લ્યાંકાસન,
 સર્વ દીપ્તિ તેજ રૂપ નમો૦
 જગત જીનકે દાસ દાસી તાસ આસ નિરાસનં,
 ચંદ્રચૈ પરમાનંદ રૂપ નમો૦
 સ્વસમય સમકિત દષ્ટિ જિનકી સોએ, યોગી અયોગીકં,
 દેખતામાં લીન હોવે નમો૦
 તીર્થ સિદ્ધા અતીથ સિદ્ધા લેહ પચ દસાધિકં,
 સર્વકર્મ વિમુક્ત ચેતન નમો૦
 ચંદ્ર-સૂર્ય દીપ મણિકી જ્યોતિ તે ન ઉલ્લંઘિતં,
 તે જ્યોતિથી અપરમ જ્યોતિ નમો૦
 એક માહી અનેક રાજે અનેક માહી એકક
 એક અનેકકી નાહી સંખ્યા. નમો૦
 અજર અમર અલક્ષ અનંતર નિરાકાર નિરજન,
 પરબ્રહ્મજ્ઞાન અનંત દર્શન નમો૦
 અતુલ સુખકી લહેરમે પ્રભુલીન રહે નિરંતર,
 ધર્મધ્યાનથી સિદ્ધ દર્શન નમો૦

ધ્યાનધુપં મનઃ પુષ્પં પંચેન્દ્રિય હૃતાશનં,
ક્ષમા જાપ, પૂજો દેવ નિરંજનં નમોઽ
તુભ્યે સુકૃતઘાતા કર્મઘાતા દીન જાણી કયા કરો,
સિદ્ધારથ નંદન જગત વંદન મહાવીર જિનેશ્વર નમોઽ

આમ, સિદ્ધ ભગવાનનું સ્મરણ અને સ્તુતિ કરતાં
તેમના ગુણો આપણા આત્મામાં પણ છે તેવી પ્રતીતિ થતાં
થતાં આત્મા અનંત કર્મોની નિર્જરા કરતા અનુક્રમે સિદ્ધ
થઈ શકે છે

શ્રી આચાર્યજી

કોઈપણ નિશાળમાં વિદ્યાર્થીઓ હોય છે તેમને
ભણાવવા માટે શિક્ષકોની જરૂર પડે છે અને બધાય
વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોના અનુશાસન માટે એક આચાર્ય
અથવા હેડમાસ્ટર પણ હોય છે તેમ વીતરાગ ભગવાન
તિર્થંકરો ચાર તીર્થની સ્થાપના કરે છે તેમાં ચાર તીર્થ
સાધુ-સાધ્વી શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને તીર્થરૂપ બનવા
માટે પ્રથમ જ્ઞાનની જરૂર પડે છે આવા જિજ્ઞાસુઓ
જ્ઞાનના અભ્યાસ માટે વિદ્યાર્થી તરીકે વીતરાગ પ્રભુની
શાળા ગામેગામ ચાલતી હોય છે તેમાં પ્રવેશ મેળવે છે
શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ પોતાના ગામમાં અભ્યાસની વ્યવસ્થા
કરી લે છે જ્યારે જગમ તીર્થરૂપ સાધુ-સાધ્વીઓ ફરતી
કોલેજરૂપ છે અને જ્યારે તેઓ કોઈપણ ગામમાં પધારે છે
ત્યારે શ્રાવક શ્રાવિકાઓને પણ ઉચ્ચ પ્રકારનું જ્ઞાન આપે
છે અને સમજાવે છે The great aim of Education

is not only for knowledge but for action એટલે વિદ્યાર્થીઓનું ધ્યેય ફક્ત જ્ઞાન માટે નહિ પરંતુ તે જ્ઞાનના આચરણ માટે છે

આવું સુંદર આચરણ આચાર્ય પોતે કરે છે અને બીજા કરે તે માટે પૂરતું ધ્યાન રાખે છે અને પોતાના નિશ્ચાયના સાધુ-સાધ્વીઓ પણ તેમની આજ્ઞા મુજબ આચરણ કરતા ગામેગામ વિચરીને ધર્મના અનુયાયીઓ બનાવે છે અને તે અનુયાયીઓને ઉચ્ચ પ્રકારના આચરણરૂપ સદાચારની રીતો શીખવાડે છે આ રીતે આચાર્ય વીતરાગ ભગવાનની શાળાના સંચાલક છે અને ચારે તીર્થના નેતા હોય છે પણ પરમેષ્ઠીમાં આચાર્ય દેવોનું સ્થાન ત્રીજું છે અથવા વચ્ચમાં છે તેઓએ અરિહંત પ્રભુનો સંદેશો ઝીલ્યો છે અને તેનું વિતરણ ચતુર્વિધ સઘમાં કરે છે એટલે સાધુ-સાધ્વીઓને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તપમા સ્થિર કરી એવા દૃઢ બનાવે છે કે તેઓ સારી રીતે ધર્મનો ફેલાવો કરી શકે અને વીતરાગનું શાસન દીપે એવી રીતે શુદ્ધ આચાર પાળીને સમાજને માટે આદર્શરૂપ બની જાય છે અને ત્રાજવામાં દાડીની વચ્ચે કાટા સમાન બનીને દરેકની ભૂલચૂક કઠાચ થઈ હોય તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત સમજાવીને આપે છે અને આચારની વિશુદ્ધિ જાળવવા માટે હંમેશા પ્રયત્ન શીલ રહે છે

આચરવા યોગ્ય વર્તનને આચાર કહેવાય છે કે જેનાથી સાચા સુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે તેવા મુખ્ય પાત્ર

આચાર છે. જેવા કે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય
આ પાચતું પાલન જેઓ સમ્યક્ પ્રકારે કરે છે તેને
આચાર્ય કહે છે તેમના ૩૬ ગુણો હોય છે

૫ પાચ મહાવ્રતોનું પાલન કરે - (૧) સંપૂર્ણપણે છએ
કાચના જીવોની દયા પાળે (૨) સંપૂર્ણપણે જૂઠું ખોલે
નહીં પરંતુ હિતકારી, ભાષા જ ખોલે (૩) નાનામ
નાની ચીજ પણ માગીને જ લે આમ નિર્દોષ
મકાન કપડાં, આહાર-પાણી પણ ગૃહસ્થની આજ્ઞા
લઈને વાપરે (૪) સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાળે (૫) કોઈ
ચીજનો માલિક સાધુ હોઈ શકે નહિ કપડા, પુસ્તક,
વગેરેમા મૂર્છા હોવી જોઈએ નહી

૫ ઇન્દ્રિયોનો દુરુપયોગ ન કરે પણ કાબૂમા રાખી તેના
વિષયોમા રાગદ્વેષ ન થઈ જાય તેની પૂરેપૂરી કાળજી
રાખે અને દરેક ઇન્દ્રિયોને મોક્ષના સાધન તરીકે
ઉપયોગમા લે

૪ ક્રોધ, થવા ન દે થઈ જાય તો ક્ષમા ધાગણ કરે,
કારણ કે ક્રોધ પ્રેમરૂપી સદ્ગુણનો નાશ કરે છે
માન-કોઈપણ બાબતમા અહંકાર થવો ન જોઈએ.
તેનાથી વિનય ટકી શકતો નથી માયા-કપટ અથવા
મમતાથી દૂર રહે કાગણ કે કપટીનો કોઈ વિશ્વાસ
કરે નહિ લોભ તો સર્વ પાપનો બાપ છે લોભ
તમામ અનિષ્ટો જ સર્જે છે, માટે સંતોષ ગણે

૯ નવવાડથી વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યાનું પાલન કરે (૧) પશુ પડગ (નપુસક) વગેરે ન હોય તેવા સ્થાનમાં રહે (૨) વિભતિ સ્ત્રી-પુરુષ સાથે કથાવાર્તા વિશેષ કરવી નહીં (૩) સ્ત્રીની સાથે એક આસન ઉપર અગર સ્ત્રી બેઠેલી હોય ત્યાં પુરુષે બે ઘડી સુધી બેસવું નહીં (૪) સ્ત્રીના અગોપાગ નીરખી નીરખીને જોવા નહીં (૫) કોઈ પડદાના આતરેથી પણ વિકારી, મોહજનક શબ્દો સંભળવા નહીં (૬) પૃથ્વી લોગવેલા કામલોગો યાદ કરવા નહીં (૭) માદક, વિકારજનક તીખું અને સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરવું નહીં (૮) દાખી-આપીને માપથી વધારે ખાવું નહીં (૯) મ્નાન-મજન શરીરનું કરવું નહીં અને કપડા વગેરે પણ શ્રુગારજનક પહેરી વિભૂષ ટાપટીપ કરી આકર્ષક બનવાની કોશિશ કરવી નહીં પરંતુ સીધીસાદી રીતે મર્યાદા સચવાય એવા કપડા વગેરે પહેરવા લટકા મટકા કરવા નહીં

૧૫. પાત્ર આચાર બરાબર પાળે (૧) જ્ઞાનાચાર આઠ પ્રકાર (૧) શાસ્ત્ર લખવા માટે કાલ વગેરેની અસજ્જાય ટાળે અને યોગ્ય સમયે લખવામાં આગસ ન કરે, (૨) જ્ઞાનીની આજ્ઞામાં રહી વિનયપૂર્વક તેમના વચ્ચનોનો આદર કરે અને જ્ઞાનના સાધન-પુસ્તકાદિને નીચે અગર અપવિત્ર સ્થાને ન રાખે, (૩) જ્ઞાનીને જ્ઞાનના સાધનોનું બહુમાન કે, ૩૩ અસાતના ન કરે

(વિવેચન 'ધર્મ એટલે શું' પુસ્તકમાં છે, દશાશ્રુત સ્કંધમાં પણ છે) (૪) અભ્યાસ કરવા માટે ખાર પ્રકારના તપમાથી કેઈ પણ ચાલુ રાખે (૫) જ્ઞાન-દાતા વિદ્યાગુરુ નાના હોય, પ્રસિદ્ધ ન હોય તો પણ તેમનો ઉપકાર એળવે નહિ અને છુપાવે નહિ (૬) શાસ્ત્રના શબ્દોનો ઉચ્ચાર શુદ્ધ કરે, ઓછી અધિક કે વિપરીત પ્રરૂપણા ન કરે (૭) શાસ્ત્રના અર્થ જેવા લગવાને લાગ્યા છે તેવા તથારૂપ કરે મન કદિપત અર્થ કરે નહિ (૮) મૂળ પાઠઅને અર્થ ખંને શુદ્ધ અને સત્ય સમજે તથા સમજાવે

દર્શનના આઠ આચાર

(૧) નિરુકા—અદ્વયમતિથી શાસ્ત્રની વાત ન સમજાય તો પણ શકા કરે નહિ (૨) નિકષિપ્ય—મહિમા-પૂજા-આડંબર જોઈને અન્ય મતની ઇચ્છા ન કરે (૩) નિવિતિ-ગિચ્છા—કરગ્રીના કળમાં સ દેહ ન લાવે પરંતુ એમ વિચારે-કરણીતું કળ તેની મુદતે જ મળશે એવી શ્રદ્ધા રાખે (૪) અમૂઢ દષ્ટિ—લોખા માણસો બધા ધર્મ સરખા માને છે પરંતુ સપૂર્ણ દયા ધળાતી હોય તે જ ધર્મ સાચો છે માટે ધર્મની પરીક્ષા બુદ્ધિપૂર્વક કરવી તે (૫) ઉવબુહ ગુણવાન પ્રત્યે પ્રમોદ લાવ જાગવો (૬) ચિરીકરણે—કેઈપણ આત્માનુ પતન થતું હોય તો તેને ધર્મમાર્ગમાં સ્થિર કરવો તે (૭) વચ્છલ-માતા બાળક પ્રત્યે પ્રીતિ રાખે છે તેવી સર્વ પ્રત્યે રાખવી, યોગ્યતા પ્રમાણે તેને ધર્મમાં

આગળ વધે એવી સહાયતા કરવી (૮) દુષ્કર ક્રિયા મતા-ચરણ, અભિગ્રહ, કવિતા વગેરેથી સફળોદ્ધાર દ્વારા સર્વજીવ-કૃત શાસનરસી એવી ભાવનાપૂર્વક મોક્ષ-માર્ગની પ્રભાવના અથવા ફેલાવો થાય તેમા ખૂબ રસ ધરાવે

ચરિત્રના આઠ આચાર

ક્રોધ આદિ ચારે દુષાયોથી અથવા ચાર ગતિના દુષ્પ્રેયોથી છોડાવી આ-માને મોક્ષગતિ પ્રાપ્ત કરાવે તે ચારિત્રાચાર છે આવા ચારિત્રરૂપી ખજાનાનો પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ વડે સફળઉપયોગ કરવા તત્પર રહે પ્રથમ ત્રણ ગુપ્તિનું પાલન કરવાનું જ પસંદ કરે (૧) મનગુપ્તિ-સંરંભ-કોઈને ત્રાસ દેવાનો વિચાર, સમારંભ-તે માટે સામગ્રી લેગી કરવી, આરંભ-હિંસા થાય તેવાં કામ કામ કરવા આ ત્રણે પ્રકારોને મનમા લાવવા નહિ પરંતુ ધર્મ ધ્યાનમા મનને ભેડવું (૨) વચનગુપ્તિ—મુખ્યત્વે મૌન રહેવું (૩) કાયગુપ્તિ કાયાને પણ સ્થિર રાખવી કાઉસગ્ગ આદિ કરવા

આ પ્રમાણે મન, વચન અને કાયાના ભેગનો નિગ્રહ કરવો પરંતુ ખાસ જરૂર પડે ત્યારે (૧) ઇચ્છા સમિતિના ઉપયોગપૂર્વક ચાલવું એટલે ચત્તાપૂર્વક ચાલે-નીચી દૃષ્ટિ રાખીને સાડાત્રણ હાથ જમીન ઉપર નજર રાખીને ઉપયોગપૂર્વક ચાલવું જેથી કોઈ જીવની હિંસા પણ ન થાય અને ચાલનારને વાગે પણ નહીં. મોટર ચલાવનાર પણ ધ્યાન ન ગણે તો એકસીડન્ટ થાય

છે માટે જ ભગવાને ઉપયોગ રાખી ચાલવાની આ રીત બતાવી છે વળી તેમાં ભગવાનની કરુણાના ભાવ એવા છે કે મોક્ષના ઇચ્છુકે હંમેશ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રના માર્ગે ચાલવું જોઈએ જેથી અજ્ઞાન, અધમ્મદ્ધા અને કુચારિત્રના રસ્તે આપણાથી ચઢી ન જવાય, એવું જીવન જીવવું જોઈ એ.

(૨) ભાષા સમિતિ-બોલવાની ખાસ જરૂર પડે ત્યારે પણ દેશ-કાલને અનુસરીને સત્ય, તથ્ય અને પથ્ય વચન જ બોલે કે જેથી દુશ્મન પણ મિત્ર બની જાય અને છ કાયની દયા પળે (૩) એષણા સમિતિ-ભૂખ-તરસ લાગે ત્યારે સતો ૪૨ અને ૯૬ દોષ ટાળી સમય પર જે નિર્દોષ આહાર મળે તેનાથી સતોષ માને અને ગૃહસ્થીઓથી પણ પાપ ન થાય અથવા ઓછું થાય તે રીતે ન્યાય-નીતિથી ધન કમાઈ, ખોટા ખર્ચ અને મોજશોખની ચીજોમાં નહીં ફસાતા ખાવા-પીવાની ચીજો પણ ઓછું પાપ લાગે એવી વાપરવી કદમૂળ અને રાત્રિભોજન છોડવું જોઈ એ (૪) આચારુ-લડ મત્ત નિદ્રેપણા સમિતિ—યત્નાપૂર્વક દરેક ચીજ લેવી ને મૂકવી જોઈ એ સાધુઓએ કાળજી રાખીને વર્તન કરવાનું હોય છે તેમ ગૃહસ્થો પણ જરૂરીઆત ઘટાડે અને ચીજો વ્યવસ્થિત રાખે તો તેમને કમાવું ઓછું પડે ટાઇમ પણ બચી શકે જેથી નિવૃત્તિનો ટાઇમ ધર્મ માટે પણ મળી શકે (૫) પારિઠાવણિયા સમિતિ—નકામી ચીજો એવી રીતે પરઠવવી કે બે ઘડીમાં સુકાઈ જાય, જેથી સમુચ્છીમ જીવોની ઉત્પત્તિ ન થાય અને ગંદકી પણ ન થાય તથા નિર્દોષ સુકી જગ્યા હોય ત્યા જ પરઠવવું.

વળી કોઈ પણ જીવને તે કારણે દુખ ન થાય તેની પણ કાળજી કરેકે રાખવી જોઈએ.

આમ કુલ આઠ ચારિત્રના આચાર છે તેને પ્રવચન— માતા પણ કહેવાય છે જેમ માતાના બોળામા બાળક હોય તેનું માતા રક્ષણ કરે છે તેમ આ પ્રવચન—માતાના આશ્રયે રહેવાથી આત્માનું સુદૃઢ રીતે વિકસણ થાય છે ચારિત્ર એ જ જીવનની મુદરત છે.

તપના ૧૨ આચાર

જેવી રીતે ખાણમાંથી નીકળેલી સોનાની રેતીને ખાર વગેરેના પ્રયોગસહિત અગ્નિમાં તપાવવાથી તે ધાતુ માટીથી છૂટી પડી પોતાનું અસલી સ્વરૂપ ધારણ કરે છે તેવી રીતે કર્મરૂપી મેલવાળો આત્મા જ્ઞાન—દર્શન—ચારિત્ર વગેરે ખારસહિત તપરૂપી અગ્નિ વડે શુદ્ધ થઈ આત્મા પોતાના મૂળ સ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરી શકે છે તેના ૧૨ પ્રકારો છે

(૧) અણુસણુ—ખીસકુલ જોરાકનો ત્યાગ, અસુક ટાઇમનો અને જીવનપર્યંતનો

(૨) ઊણાદરી—આહાર, ઉપધિ તથા કષાય ઓછી કરવી તે

(૩) લિક્ષાયરી અગર વૃત્તિસ્થેપ—સાધુને લિક્ષાયરીમાં અને તમામ જીવો મનની ઇચ્છા રોકીને અથવા ઓછી કરીને મનને કામૂઝ ગાંઘડુ તે ઇચ્છા—નિરોધ તપ

(૪) રસ-પરિત્યાગ—જીભને સ્વાદિષ્ટ લાગે તેવા રસવાળા પદાર્થોનો ત્યાગ

(૫) કાયકલેશ—આત્મા હિત માટે કાયાને કષ્ટ દે, કાકિ-સગ્ગ કરે, કડક આસનો રાખે, તાપ ઠડી સહન કરે

(૬) પ્રતિસહીનતા—તેના ચાર પ્રકાર • (૧) ઈન્દ્રિયોને તેના વિષયોથી દૂર રાખવી, (૨) ક્રોધનો ક્ષમાથી, માનનો-વિનયથી, માયાનો સરળતાથી અને લોભનો સંતોષથી નિગ્રહ કરવો, (૩) મન, વચન અને કાયાના અશુભ યોગ છાડી શુભમા પ્રવર્તાવે, (૪) રાગદ્વેષના વિકારી-વાતાવગ્ણથી દૂર રહેવા માટે એકાંત સ્થાનોમાં રહેવું તે આ છ બાદ્ય તપ છે હવે અભ્યંતરના છ લેહ—

(૧) પ્રાયશ્ચિત્ત—કોઈ પણ ભૂલ થઈ હોય તેનો એકરાગ મન સાથે કરી ગુરુની સમક્ષ જાહેર કરી, એવી ભૂલ ફરી નહીં કરું, એવી કળુલાત સાથે થયેલી ભૂલના નિવારણ માટે ગુરુ જે દડ આપે તે સ્વીકારવો તે

(૨) વિનય—ગુરુ આદિ વડીલો પ્રત્યે આદર રાખી મનથી તેમનાં વચનોને માન આપી વચનથી અને તેમણે બતાવેલાં કાર્યો પૂરા ઉત્સાહથી કરી કાયાથી, આમ, ત્રણે પ્રકારે વિનય થઈ શકે છે.

(૩) વૈયાવચ્ચ—સેવા—આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, નવદીક્ષિત શિષ્ય, રોગી, તપસ્વી સ્થવિર, સ્વધર્મી, કુલ-એક ગુરુના શિષ્યો, ગણ-સતોના સમૂહ, સઘ-ચારે તીર્થમા ધર્મવૃદ્ધિ ધાય તે રીતે સહાય કરવી તે

- (૪) સ્વાધ્યાય—પાત્ર પ્રકારે (૧) જ્ઞાની પાત્રે વાચન કરવું અગર તેમની શિખામણ મ'સજવી. (૨) ન સમજાય ત્યારે વિનયપૂર્વક પૂછવું, (૩) સદેહરહિત જ્ઞાનને વારંવાર યાદ કરવું, (૪) એકાગ્રચિત્તે અર્થનો વિચાર કરવો. (૫) સમજેલા શાસ્ત્રોના અર્થ બીજાને સમજાવવા તે
- (૫) ધ્યાન—આર્ત અને રોદ્ર ધ્યાન જે અશુભ છે તેનાથી દૂર રહેવા માટે ધર્મધ્યાનના મુખ્ય ચાર પ્રકાર છે, તેમાં મન લગાડવું. (૧) વીતરાગની આજ્ઞા પાપથી ડરવાની છે તેનો વિચાર કરવો, (૨) આપણી જીવન-ચર્ચા પાપ વગર કેમ બને. તેવી ગોઠવણ કરવાનો વિચાર. (૩) કર્મના ફળ પોતાના પોતાને જ લોગવવા પડશે તેનો વિચાર કરી અશુભ ન બંધાય તેવી રીત વિચારવી (૪) આ જીવ ૧૪ રાજલોકમાં અજ્ઞાન દશામાં રખડ્યો છે તે હવે કેમ એાછું થાય તેનો વિચાર કરવો
- (૬) વ્યુત્સર્ગ—શયન—આસન એવા રાખી કાઠિસડા વગેરેથી શરીરની મમતા ઉતારી કષાયોનો પણ ત્યાગ કરવો અને મનને પણ કોઈ ધ્યાનમાં લગાડી દેવું તે

પાંચમો વીર્યાચાર

શ્રી લગવતીજી તથા વ્યવહાર સૂત્રમાં પાંચ વહેવાર કહ્યા છે : આગમ, સૂત્ર, આજ્ઞા, ધારણા અને જીત, આ પાંચ વ્યવહારના આચાર્યજી સમ્યક્ પ્રકારે જ્ઞાતા હોય તે

પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરે અને કરાવે અને નિરતર જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સંયમમા તથા સદુપદેશના ધર્મવૃદ્ધિના દરેક કાર્યમા પોતાનું બળ, વીર્ય પરાક્રમ ફેરવી બીજાનો પણ ઉત્સાહ તેવાં કાર્યોમા કેમ વધે એમ યોગ્ય આચરણ કરવા માટેની પ્રેરણારૂપ સારણા અને અયોગ્ય આચરણથી અટકવારૂપ વારણાની શિખામણો આપે આમ, અદ્વકાળમા ભવબ્રમણથી છુટાય એવા ઉપાયોમા શક્તિનો ઉપયોગ તે વીર્યાચાર

૮ પાત્ર સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિનુ વર્ણન ચારિત્રાચારમાં — આવી ગયું છે. આમ કુલ ૩૬ ગુણ થયા

૩૬

આચાર્યની ૮ સંપદા-સંપત્તિ

ગૃહસ્થ જેમ ધનકુટુંબ આદિ સંપદાથી શોભે છે તેમ આચાર્યજી ૮ સંપદાથી શોભે છે તે દરેક સંપદાના ચાર ચાર પ્રકાર એમ ૩૨ તથા ૪ વિનયના ગુણ મળી કુલ ૩૬ ગુણ આ રીતે પણ હોય છે

(૧) આચાર સંપદાના ૪-(૧) મહાવ્રત સમિતિ ને ગુપ્તિ આ ૧૩ ચારિત્રના ગુણમા અડોલ, નિશ્ચલ, (૨) મદવ ગુણ સંપન્ત-આઠે પ્રકારનો મદ ન કરે, (૩) નવકલ્પી વિહાર કરે તે અનિયત વૃત્તિ, (૪) મનોહર દિવ્ય સંપદા હોય અને નિર્વિકારી સૌમ્ય મુદ્રાવાળા તે અચંચલ ગુણ

(૨) સૂત્ર સંપદાના ૪-જેટલા શાસ્ત્ર વર્તમાનમા હોય તે સર્વના જ્ઞાતા હોવાથી યુગપ્રધાન, (૨) શાસ્ત્રીય જ્ઞાનની

સાધનોનો સંગ્રહ રાખે રખાવે તે, (૪) શિષ્યોપ સંગ્રહ—વ્યાખ્યાન દેનાર, વાદી, વિજયી, વૈયાવસ્થી એવા શિષ્યોનો સંગ્રહ રાખે તે

ચાર વિનય

- ૧(૧) આચાર વિનય ૪ પ્રકાર—(૧) પોતે સંયમ પાળે, પળાવે, ડગતાને સ્થિર કરે તે સંયમ સમાચારી, (૨) પાખી વગેરે પર્વમા તપ પોતે કરે અને બીજા પાસે કરાવે તે તપ સમાચારી, (૩) તપસ્વી જ્ઞાની વગેરેનું પ્રતિલેખન કરે—કરાવે તે ગણુ સમાચારી, (૪) યોગ્યતા અને સમય જોઈ પોતે એકલો વિહાર કરે અગર બીજાને કરાવે તે એકાકી વિહાર સમાચારી
- ૧(૨) શ્રુત વિનય—૪—(૧) પોતે ભણે—બીજાને ભણાવે, (૨) અર્થના ભાવ જેવા હોય તેવા ધરાવે, (૩) શિષ્યની લાયકાત પ્રમાણે જ્ઞાન આપે, (૪) આર લેલ સૂત્ર પૂર્ણ કરાવે
- ૧(૩) વિક્ષેપ વિનય—૪—અત કરણમાં ધર્મની સ્થાપના કરે તે (૧) મિથ્યાત્વીને સમકિતી બનાવે, (૨) સમકિતીને ચારિત્રી બનાવે, (૩) સમકિત કે ચારિત્રથી બ્રજ થતાંને સ્થિર કરે, (૪) નવા સમકિતી—નવા ચારિત્રી બનાવી ધર્મની વૃદ્ધિ કરે
- ૧(૪) દોષ પરિઘાત વિનય ૪—(૧) ક્રોધ પરિઘાત તે ક્રોધના અવગુણ અને ક્ષમાના ગુણ બતાવી ક્ષમાવંત બનાવે, (૨) વિષય—પરિઘાત—વિષયોમા ઉન્નત બનેલાને

વિષયોના અવગુણ અને શીલના ગુણ બતાવી નિર્વિકારી બનાવે, (૩) અન્ન પરિઘાત-રસ લોહુપીને લુબ્ધતા આસક્તિના અવગુણ અને તપના ગુણ બતાવી તપસ્વી બનાવે, (૪) આત્મદોષ-પરિઘાત-દુર્ગુણથી દુઃખ અને સદ્ગુણથી સુખની પ્રાપ્તિ બતાવી નિર્દોષ બનાવે તે

આ રીતે પણ ૩૬ ગુણના ધારક શરીરમાં જેમ સુખ અને સુખમા પણ નાક જેમ શોભે છે, તેમ ચારે તીર્થની બાહ્ય અને અભ્યંતર શોભા વધારનારા હોય છે તેઓ અમુક સંપ્રદાયના નાયક હોવા છતાં બીજા સંપ્રદાયના સાધુ-સાધ્વી તેમજ શ્રાવક-શ્રાવિકા સાથે પણ એવો જ પ્રેમ રાખે તો જ જૈન શાસન હીપે જો આ પ્રમાણે બનતું નથી તો પોતાના સંપ્રદાય ઉપર રાગ વધતો જાય છે અને જ્યાં રાગ વધે છે ત્યાં બીજે દ્વેષ વધે છે અને આમ ખરેખર નવકાર મંત્રનું રહસ્ય ટકી શકતું નથી. આમ રાગ દ્વેષની પરંપરા વધારીને ખરેખર જૈન ધર્મને કલંક લાગે છે એવાં કર્તવ્યો ચારે તીર્થમાં બનતાં હોય તો તે અટકાવવા અને રાગદ્વેષ ઘટે એ રીતે વર્તવાની શિખામણ આપવાની ફરજ આચાર્યની ખાસ છે આવી સારા કામમાં વેગ લાવવાની શિખામણને સારણા કહેવાય છે અને અયોગ્ય કાર્ય અટકાવવું તે વારણા છે

કાવ્ય (રાગ : ૬)

પાંચ મહાવ્રત પાળે, ઇદ્રિયો વશ રાખે,
કામણુગારા ! વંદન આચાર્યજીને હમારા

કેધ-માન-માયા લોભ જીતે, બ્રહ્મચર્ય પાળે વિશુદ્ધ રીતે,
 હોય સંઘના નેતા, સારી વાતો કહેતા કામણુગારાં
 પાંચ આચારનુ જ્ઞાન ધરાવે, પોતે પાળે બીજને પળાવે,
 ગંભીર હોય ગુણવાન તેથી બને મહાન કામણુગારાં
 ઇરિયાસમિતિ પૂર્વક ચાલે, હિતકારકવાણી બોલે,
 ગોચરી શુદ્ધ લાવે, નિર્દોષ રીતે ખાવે કામણુગારાં
 લેવા મૂકવામાં જતના રાખે, પરકવવામાં વિવેક રાખે,
 સારી ભાવના લાવે, મૌનથી શક્તિ લાવે કામણુગારાં
 કાયા હંમેશ ગોપવી રાખે, સૌના આચારનુ ધ્યાન રાખે,
 સારણુ વારણુ કરે, સૌનું હિત ધરે કામણુગારાં

આમ બંને રીતે ૩૬ ગુણના ધારક આવા જ્ઞાનપ્રધાન,
 દર્શનપ્રધાન, ચારિત્રપ્રધાન, તપપ્રધાન, શૂર, વીર, ધીર,
 ગંભીર, સાહસિક, શાન્ત, દાન્ત ચારે તીર્થની રક્ષા કરનાર
 જીનેશ્વર દેવની પાટના અધિકારી જૈન શાસનને ચલાવનારા,
 પ્રવર્તક આદિ અનેક ગુણ ગુણાલંકૃત એવા આચાર્ય
 ભગવત જેઓ ચતુર્વિધ સંઘની શોભારૂપ છે અને આત્માના
 કલ્યાણના માર્ગને અનુસરનારાને અમારા ત્રિવિધે ત્રિવિધે
 વિશુદ્ધ ભાવે વારંવાર નમસ્કાર હો

શ્રી ઉપાધ્યાયજી

જેઓ ગુરુને સર્મપણુ થઈ ગીતાર્થ મહાત્માઓ પાસે
 આદરપૂર્વક બધા શાસ્ત્રોનો ભાવાર્થસહિત અભ્યાસ કરી
 પારંગત થયા છે અને બધા સાધુ-સાધ્વી તથા ગૃહસ્થોને

પાત્રતા મુજબ યથાયોગ્ય જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરાવવામાં ઓત-
પ્રોત હોય છે તેને ઉપાધ્યાય કહેવાય છે

જ્ઞાન ગ્રંથો કરનારની યોગ્યતા

જેઓ અહંકાર, ક્રોધ, પ્રમાદ, રોગ અને આળસમાં
ફસાયા હોય તે હિતશિક્ષા માટે લાયક નથી પરંતુ, (૧)
થોડું હસનાર, (૨) હંમેશાં આત્માને દમ્બનાર, (૩) નિર-
ભિમાની કોઈના મર્મ ઉઘાડા ન પાડે. (૪) પરમાર્થને
શોધનાર, (૫) ચારિત્રમા થોડું પણ કલંક ન લગાડનાર,
(૬) જીભનો લોભુપી ન હોય, (૭) ક્ષમાવંત, (૮) સત્ય-
વાદી-આ આઠ ગુણવાળો હિતની વાતો સાલળી ગ્રંથો
કરી શકે છે

હિત કહ્યું સુણે ન કઈ તે, બધિર સરખો જાણવો,
થાય સ્વાધીન ક્રોધને, તે આધળા સમ માનવો
સારું જે બોલી ન જાણે, ગુંગ સરખો ધારવો,
સારું માડું ન સમજતાને, પશુ સમજી કહાડવો

માનવનું જીવન જ ખરેખર બોધ પામવાને લાયક
છે તેથી નાની ઉંમરમા છોકરાઓને શાળામા મોકલવામાં
આવે છે કે જેથી તેની બુદ્ધિ ખીલે છતાં આ નિશાળોમાં
ખીલેલી બુદ્ધિ કદાચ સંસારના સુખ મેળવવામા ઉપયોગી
નીવડે છે આવા સંસારનું પચાસ કે પચોતેર વર્ષના સુખ
માટે પણ પદર કે વીસ વરસ સુધી અભ્યાસ કરવો પડે
છે તો પછી લવોલવનું સુખ મેળવવા માટેનું જ્ઞાન મેળવવા

કૌધ-માન-માયા દોલ જીતે, બ્રહ્મચર્ય પાળે વિશુદ્ધ રીતે,
 હોય સઘન નેતા સારી વાતો કહેતા કામણુગારાં
 પાત્ર આચાર્ય જ્ઞાન ધરાવે, પોતે પાળે બીજાને પણાવે,
 ગલીર હોય ગુણવાન તેથી બને મહાન કામણુગારાં
 ઇન્ડિયાસમિતિ પૂર્વક ચાલે હિતકાન્કવાણી બોલે,
 ગોચરી શુદ્ધ લાવે, નિર્દોષ રીતે ખાવે કામણુગારાં
 દેવા મૂકવામાં જતના ગએ, પઠવવામાં વિવેક ગએ,
 સારી ભાવના ભાવે મૌનથી શક્તિ લાવે કામણુગારાં
 કાયા હ્રમેશ ગોખી ગએ, સૌના આચાર્યનું ધ્યાન રાખે,
 સારણા વારણા કરે, સૌનું હિત ધરે કામણુગારાં

આમ બંને રીતે ૩૬ ગુણના ધાગક આવા જ્ઞાનપ્રધાન.
 દર્શનપ્રધાન, ચાગ્રિપ્રધાન, તપપ્રધાન, શૂર વીર, ધીર
 ગલીર, સાહસિક શાન્ત, હાન્ત ચારે તીર્થની રક્ષા કરનાર
 જીનેશ્વર દેવની પાટના અધિકારી જૈન શાસનને ચલાવનાર,
 ૩૪વર્તક આદિ અનેક ગુણ ગુણાલકૃત એવા આચાર્ય
 ભગવત જેઓ અતુર્વિધ સઘની શોભારૂપ છે અને આત્માના
 કલ્યાણના માર્ગને અનુસરનારાને અમારા ત્રિવિધે ત્રિવિધે
 વિશુદ્ધ ભાવે વારવાર નમસ્કાર હો

શ્રી ઉપાધ્યાયજી

જેઓ ગુરુને સર્મપણુ થઈ ગીતાર્થ મહાત્માઓ પાસે
 આદરપૂર્વક બધા શાસ્ત્રોનો ભાવાર્થસહિત અભ્યાસ કરી
 પારંગત થયા છે અને બધા સાધુ-સાધ્વી તથા ગૃહસ્થોને

પાત્રતા મુજબ યથાયોગ્ય જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરાવવામા ઓત-
ત્રોત હોય છે તેને ઉપાધ્યાય કહેવાય છે

જ્ઞાન ગ્રહણ કરનારની યોગ્યતા

જેઓ અહંકાર, ક્રોધ, પ્રમાદ, રોગ અને આળસમા
ફસાયા હોય તે હિતશિક્ષા માટે લાયક નથી પરંતુ, (૧)
થોડું હસનાર, (૨) હંમેશાં આત્માને દમનાર, (૩) નિર-
લિમાની કોઈના મર્મ ઉઘાડા ન પાડે. (૪) પરમાર્થને
શોધનાર, (૫) ચારિત્રમા થોડું પણ કલંક ન લગાડનાર,
(૬) જીલનો લોલુપી ન હોય, (૭) ક્ષમાવંત, (૮) સત્ય-
વાદી-આ આઠ ગુણવાળો હિતની વાતો સાંભળી ગ્રહણ
કરી શકે છે

હિત કલ્પું સુણે ન કંઈ તે, અધિર સરખો જાણવો,
થાય સ્વાધીન ક્રોધને, તે આધળા સમ માનવો
સારું જે બોલી ન જાય, ગુંગ સરખો ધારવો,
સારું માડું ન સમજતાને, પશુ સમજ કહાડવો

માનવનું જીવન જ ખરેખર બોધ પામવાને લાયક
છે તેથી નાની ઉંમરમા જોકરાઓને શાળામા મોકલવામા
આવે છે કે જેથી તેની બુદ્ધિ ખીલે છતાં આ નિશાળોમા
ખીલેલી બુદ્ધિ કદાચ સસારના મુખ મેળવવામાં ઉપયોગી
નીવડે છે આવા સંસારનું પચાસ કે પચોતેર વર્ષના મુખ
માટે પણ પંદર કે વીસ વરસ મુખી અભ્યાસ કરવો પડે
છે તો પછી લવોલવનું મુખ મેળવવા માટેનું જ્ઞાન મેળવવા

કેટલો અભ્યાસ કરવો જોઈએ અને કેવી રીતે કરવો જોઈએ એ વાતનો ભવી જીવો માનવનું શરીર પામ્યા પછી જ વિચાર કરી શકે છે, અને પોતાના આત્માના હિત માટે સસ્કાર મેળવે છે તેનું જ માનવજીવન સાર્થક જો એ માટે પ્રયત્ન કરવામાં ન આવે તો પશુ જેવી જ તેની સ્થિતિ માલૂમ પડે છે માટે દરેક માનવે જ્ઞાન માટે ઉદ્યમ જરૂર કરવો જોઈએ

“અહો ભવ્ય જીવો તમે જોધ પામો,
નહિ તો તમારો જનમ છે નકામો;
તમારો જનમ છે ધરમ પાળવાનો,
અજ્ઞાન અંધકાર ને ટાળવાનો.”

આ પ્રમાણે ઉપર મુજબ આઠ સદ્ગુણવાળો માનવ ગુરુઓનો વિનય કરીને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા તત્પર બને છે. તેની લાયકાત વધતા અગીયાર અંગ, બાર ઉપાગ જેવાં સૂત્રોનો અભ્યાસ કરવા માટે પ્રથમ મૂળ સૂત્ર ચાર છે તેનો અભ્યાસ જો બરાબર સમજાપૂર્વક થઈ જાય છે તો ૧૧ અંગ અને ૧૨ ઉપાગ સહેલા થઈ જાય છે અને છેલ્લે સૂત્રોના આધારે થયેલી ભૂલો પણ સુધરતી જાય છે આમ જ્ઞાનના આધારે જીવન ચારિત્રવાન બનતા કરણસિત્તરી અને ચરણસિત્તરીનું પણ જ્ઞાન મેળવી તેનું પાલન કરવાનું મન થતા ચારિત્રના પણ ગુણો વધતા જાય છે જ્યારે સંપૂર્ણ શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન મેળવી તેનું રહસ્ય સમજીને પોતે આચરણમાં મૂકે છે તેથી તેમનો ઉપદેશ પણ અસરકારક બને છે અને

આવા ગુણવાન આત્માઓને ઉપાધ્યાયની પદવી આપવામાં આવે છે

ઉપાધ્યાયજીનું જ્ઞાન કેવું હોય ?

(૧) શ્રી આચારંગજી સૂત્ર છે, તેમાં શરૂઆતમાં જીવની સ્થિતિ સમજાવી છે આમ પોતાની સ્થિતિ સમજનાર છ કાયની હિંસાથી બચે છે અને લોકમા સંસારની મોહ-માયામાં નહીં ફસાતા ધીરજવાન બની થોડો પણ પ્રમાદ કરતો નથી આ રીતે લોકમા સમક્ષિત અને ચારિત્ર વડે વિજય પ્રાપ્ત કરવાની રીતો આદરે છે તેની સાક્ષીરૂપે પ્રભુ મહાવીરનું જીવન પણ તેમા આપેલું છે જેથી આત્માને ચારિત્રમાં રસ ઉપજે ત્યારે કેવી રીતે તેનું પાલન કરવું, એ બધું બીજા શ્રુત સ્કંધમા બતાવેલ છે

(૨) શ્રી સુયગડાગજી સૂત્ર—શ્રી આચારંગજી મુજબ ચારિત્ર પાળવા માટે વીતરાગ પ્રભુની વાણીનું આલંબન લેવું પડે છે છતાં કુચુરુનો સગ ન થઈ જાય તે માટે ૩૬૩ પાખડી મતોનું સ્વરૂપ બતાવેલ છે અને ઋષભદેવ ભગવાને પોતાના ૯૮ પુત્રોને ઉપદેશ આપી રાજ્યનો મોહ છોડાવ્યો છે તે તથા મહાપુરુષોના ગુણોના દૃષ્ટાંતો આપી સમજાવેલ છે જો તે તરફ લક્ષ ન રહે તો નરક જેવી દુર્ગતિના દારૂણ દુઃખો ભોગવવા પડે છે તે બધું સમજાવેલ છે

(૩) શ્રી ઠાણાંગજી સૂત્ર—તેમાં એકથી દસ સુધીનાં સ્થાનોનું વર્ણન વિસ્તારપૂર્વક છે આ બધા સ્થાનોની ગણ-

તરી કરીને અમુક ચોલંગચો ગોઠવેલ છે તેમા જ્ઞાનરસની અદ્ભુત જમાવટ થાય છે અને જ્ઞાનના આનંદની રેલમછેલ વરતાય છે

(૪) શ્રી સમવાય ગણ સૂત્ર—તેમા એકથી માંડીને સો, હજાર, લાખ, કોડ, કોડાકોડ એમ અનેક અંકની સંખ્યા મુજબની લોકની વસ્તુઓનું વર્ણન છે જે જ્ઞાન માટે ઘણું ઉપયોગી થઈ પડે છે

આ શ્રી ઠાણાગણ અને શ્રી સમવાય ગણ સૂત્રના જાણકારને જ્ઞાન-સ્થવિર કહેલા છે કારણ કે આ બે સૂત્રો બધા સૂત્રોની ખાતાવહી સમાન છે જેની વિગતો બીજા સૂત્રોમાંથી મેળવી જ્ઞાનમાં સ્થિર થઈ શકાય છે

(૫) શ્રી ભગવતીજી—જેનું બીજું નામ વિવાહ-પ્રજ્ઞપિત છે તેમા ૪૧ શતક છે અને ગૌતમ સ્વામીએ તેમજ તેમની રૂબરૂ બીજા ઘણાઓએ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને પ્રશ્નો પૂછેલા જેના ઉત્તરો ભગવાને ફરમાવેલા, તે એટલા બધા સરળ અને વિવિધ પ્રકારના સદેહો દૂર કરનારા હોવાથી આ સૂત્ર મોટામાં મોટું છે અને તેની મહત્તા પણ ઘણી છે

(૬) શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથાગ—ઉપરના પાંચ સૂત્રો તત્ત્વોથી ભરપૂર છે, જ્યારે આમાં પ્રથમ શ્રુત ઋધ્ધમા ૧૬ અધ્યયનો કથાના જ છે, પરંતુ તેનો ઉપનય સમજાય અને વિચારાય તેમા ઘણો બોધ મળી શકે બીજા શ્રુત ઋધ્ધમા આધ્વીઓ

સચમમા શિથિલ થવાથી દેવીઓ થઈ છે તેનો સંક્ષિપ્ત અધિકાર છે

(૭) શ્રી ઉપાસક દશાગ—જેમ ભગવાનના દસ મુખ્ય શ્રાવકો જેઓ કરોડપતિઓ અને વધા-રોજગાર પુષ્કળ હોવા છતાં શ્રાવકોના બાગ મત અને અગીઆર પ્રતિમા અથવા પ્રતિજ્ઞાઓનું કેવી સુદર રીતે આરાધન કરી, શ્રમણોપાસક શબ્દનું સાર્થક કર્યું છે અને સંચારો કરી પહેલા દેવલોકમા ૪ પદ્યોપમના આઉંજો દેવ થયા છે. એક મનુષ્ય અવતાર પામી ચારિત્ર લઈને મોક્ષ પધારશે, આમા આદર્શ ગૃહસ્થાશ્રમનો આદર્શ મળી શકે છે

(૮) શ્રી અતગડ દશાગ—જેમા ૬૦ જીવો આ અવસર્પિણી કાળમા કેવળજ્ઞાન પામી તરતજ મોક્ષ પધાર્યા એવા પવિત્ર આત્માઓએ કરેલા મહાન ઉચ્ચ તપનું વર્ણન છે, જે મુખ્યત્વે મર્યુષણમા વાચવાન. આવે છે

(૯) શ્રી અનુતરોવવાઈ—જેમા ત્રણ વર્ગમાં ૩૩ જીવોએ ચારિત્રનું સુદર રીતે આરાધન કર્યું અને કઠણ તપશ્ચર્યા કરી અનુતર વિમાનમા ઉત્પન્ન થયા છે ત્યાથી એક ભવ કરી મોક્ષ પધારશે-તેમનો અધિકાર છે

(૧૦) શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણ—તેમા આશ્રવ દ્વારના પાંચ અધ્યયનો અને બીજા શ્રુતસ્ક ધર્મા સ્વર દ્વારના પાંચ એમ દસ અધ્યયનમા ખરાબ અને સારા કર્મોના પન્નિભામોનું સુદર વર્ણન છે

(૧૧) શ્રી વિપાકજી—આમા પ્રથમ દુ ખ વિપાકના મૃગાલોહીયાનો પહેલો અધિકાર એમ દસ મહાપાપી જીવોએ મહાભય કર દુ ખો ભોગવ્યા અને સુખવિપાકમા ગુખાહુકુમાર વગેરે દસ પુણ્યશાળી જીવો દાન, પુણ્ય, તપ, સયમ આદરી કેવું સુખ પામ્યા તેનો અધિકાર છે

(૧૨) દષ્ટિવાદ—આ સૂત્ર તો ગણુધરો હોય છે ત્યારે જ હોય છે, પછી વિચ્છેદ જાય છે છતાં તેનો એક વિભાગ— ૧૪ પૂર્વોનો છે, જે ચૌદ પૂર્વો ઘટતા ઘટતા ભગવાન મહાવીર પછી એક હજાર વર્ષ સુધી એક પૂર્વના જ્ઞાનવાળા શ્રી દેવર્ષિ ગણિ ક્ષમાશ્રમણુ દયેલ છે તેમના પછી પૂર્વતુ જ્ઞાન પણ વિચ્છેદ ગયું છે અને આવા ખાસ કારણે જ્ઞાન ઘટતું જતું હોવાથી તેમણે બધા શાસ્ત્રો, પાત્રસો આચાર્યોને ભેગા કરી, સર્વાનુમતિએ જે બધાને યાદ હતા તેટલા લિપિબદ્ધ કર્યા છે એટલે લખ્યા છે જેમા મતભેદ પડ્યા તે લખ્યા નથી તેથી બધાય અગો અત્યારે સંપૂર્ણ નથી, પરંતુ જે લખાયા છે તે તો સર્વાનુમતે લખાયાં હોવાથી તેમાં ખીલકુલ વિકૃતિ નથી

આ બારે અગો ભગવાનની વાણીમાથી ગુંથણી કરીને ગણુધરોએ રચેલા છે જેથી તેને અંગ-પ્રવિષ્ટ કહે છે આ બાર અગો શરીરના વિભાગો જેવા છે જેની વધુ સગળ રીતે સમજણ પડી શકે તે માટે અગના બાર ઉપાગોની રચના થયેલ છે જેમ હાથ અગ છે અને આગળા ઉપાગ

છે તેમ દરેક અંગના ઉપાગ સૂત્રો છે જેમાં અંગોના તત્ત્વો દષ્ટાંત-દલીલોથી સમજાવેલા છે

(૧) શ્રી ઉવવાઈ—આ શ્રી આચારંગનું ઉપાંગ છે આચાર પાળનારાની સફળતિ કેવી રીતે થાય છે, અને કષાયના કારણે કેવી દુર્ગતિ થાય છે તે માટે કોણિક રાજાનું જીવન, દેવગતિમાં કેવી કરણીવાળા ઉત્પન્ન થાય છે વગેરેનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન છે

(૨) શ્રી રાયપ્રશ્નેલી—આ શ્રી મુયગડાંગનું ઉપાંગ છે ૩૬૩ પાખડી મતો પૈકી નાસ્તિક જીવોનો પણ સત્સંગથી કેવી રીતે ઉદ્ધાર થાય છે તે માટે પરદેશી રાજા અધર્મી હોવા છતાં પૂ. શ્રી કેશી સ્વામીના પરિચયથી કેવો આસ્તિક અને સ્વમાં રમણ કરનાર સ્વદેશી બની ગયો છે તેણે બાર પ્રશ્નો પૂછીને આત્મા ને શરીર જુદા કેવી રીતે માન્યા તેનું સુંદર વિવેચન છે

(૩) શ્રી જીવાલિગમ—આ શ્રી દાણાગજનું ઉપાંગ છે તેમાં જીવોની જાણકારી, ચોવીસ હંડક, વિજય પોળીયા વગેરેનું સારું વર્ણન છે

(૪) શ્રી પન્નવણા—આ શ્રી સમવાયગજનું ઉપાંગ છે તેમાં જીવ-અજીવ વગેરે અનંત સંખ્યાના જે છે તે દરેકનું સ્વરૂપ છે સાંગા વગેરેથી સંકડો થોકડા તેમાંથી નીકળી શકે છે

(૪) શ્રી દશાશ્રુત સ્કંધ—તેમાં અસમાધિ, સખળા દોષો, દસ પ્રકારની ચિત્ત-સમાધિ અને નિયાણાનું વર્ણન છે

૪ મૂળ સૂત્રો

જેમ વૃક્ષનું મૂળ દૃઢ હોય તેો ચિરકાળ ટકી સારા ફળો આપતું રહે છે તેમ ચાર મૂળ સૂત્રોના અભ્યાસથી સમકિત અને ચારિત્રના મૂળ મજબૂત થાય છે તેથી તેને મૂળ સૂત્રો કહ્યાં છે

(૧) શ્રી દશવૈકાલિક—ધર્મનું સ્વરૂપ, આચરણ કરનારનાં કર્તાવ્યો, મનને સ્થિર કરવાના ઉપાયો, ખાવન અનાચરણ, છ કાયની દયાથી મોક્ષની નિસરણી, આહાર-પાણીની વિધિ, અઠાર મુખ્ય ચારિત્રનાં સ્થાનો, ભાષાસમિતિ, આચારનો ખજાનો, વિનય અને અવિનયનું ફળ, સાધુનાં મુખ્ય કર્તાવ્યો—આ દસ અધ્યયનોમા દ્વંકમા સારરૂપે સમજાવેલાં છે

(૨) શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર—આ બીજું મૂળ સૂત્ર છે તે ભગવાનની અંતિમ વાણી છે તેમાં બધા વિષયો છે પ્રથમ વિનયનું પહેલું અધ્યયન વિનયવાન હોય તે જ ઉપસર્ગો, પરિસહો સહન કરી શકે, તે જ ચાર અંગની દુર્લભતા સમજે તે જ પ્રમાદ ન કરે તે જ સકામ મરણ પામી શકે એમ ઉત્તરોત્તર ગુણની વૃદ્ધિ કરનારા ૩૬ અધ્યયનો છે જેનાથી જીવને ઘણું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે

(૩) શ્રી નંદી સૂત્ર—આ સૂત્રમા પાચ જ્ઞાનનો ખાસ અધિકાર છે અને જ્ઞાન એ આનંદનો વિષય હોવાથી આ સૂત્રનું નામ નંદીજી છે તેમાં શરૂઆતમાં મહાવીર પ્રભુ પછી ૨૭ આચાર્યોના ગુણ છે

(૪) શ્રી અનુયોગદ્વાર—તેમાં ૪ યોગ, ૪ પ્રમાણ, ૭ નય અને ચાર નિષ્કેપાનો વિસ્તાર છે આમ કુલ ૩૧ સૂત્રો થયા અને ૩૨મું આવશ્યક સૂત્ર છે

કરણ સીત્તરી—૪ પિંડ વિશુદ્ધ, ૫ સમિતિ, ૧૨ ભાવના, ૧૨ પડિમા, ૫ ઇન્દ્રિય નિગ્રહ, ૨૫ પ્રતિલેખના, ૩ ગુપ્તિ અને ૪ અભિગ્રહ = ૭૦ બોલ છે

ચરણ સીત્તરી—૫ મહામત, ૧૦ યતિધર્મ, ૧૭ સંજમ, ૧૦ વૈયાવચ્ચ, ૬ બ્રહ્મચર્ય ગુપ્તિ, ૩ રત્ન-જ્ઞાન, દર્શન ને ચારિત્ર, ૧૨ તપ, ૪ કષાયનો નિગ્રહ = ૭૦ બોલ છે

જે કામ હંમેશ કરવામા આવે છે તેને ચરણ કહે છે અને કારણસર પ્રયોજન આવ્યે કરવું પડે તેને કરણ કહે છે આમ બંને પ્રકારના ૭૦, ૭૦ ગુણોથી ઉપાધ્યાય મહારાજ સદા શોભે છે

પ્રભાવના ૮

ધર્મને ફેલાવવો દીપાવવો તેના ભાવો પ્રગટ કરવા તેને પ્રભાવના કહે છે તેના આઠ પ્રકાર છે .—

(૧) પ્રવચન-પ્રભાવના—જે કાળમાં પ્રથમ વીતરાગનાં

શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરી પછી અન્ય શાસ્ત્રોની માહિતી મેળવી સાલજનાની પાત્રતા મુજબ પ્રવચન અથવા વ્યાખ્યાન સારી શૈલીથી. રુચિકારઃ અને એ રીતે ફરમાવી ધર્મને દીપાવવે. તે

(૨) ધર્મકથક-પ્રભાવના અકષેપણી-અક્ષેપની—સાંભળનારના હૃદયમાં ઠસે તેવી કથા ચાગ પ્રકારે કરે, આચાર અને શ્રાવકની ક્રિયા વગેરેનો ઉપદેશ કરે વ્યવહારમાં કેવી રીતે ચાલવું, સલાની રીત અને પ્રાયશ્ચિત્ત વગેરેથી શુદ્ધિ કેમ થાય તે બતાવે મનમાં પ્રશ્ન ધારીને આવેલ હોય તેનો સશય દૂર થાય તે રીતે ઉપદેશ કરે, સ્યાદ્વાદ એટલે અપેક્ષાપૂર્વક પરસ્પર વિરોધ ન આવે. બીજાના દુર્ગુણો પ્રગટ ન થાય અને ધર્મના સિદ્ધાંતો બીજાને ગમે એવા શબ્દો વાપરે

(૨) વિકષેપણી-વિક્ષેપની—સન્માર્ગ છોડી ઉન્માર્ગે જતો હોય તેને સન્માર્ગમાં સ્થિર કરે તેવી કથા. ચ્વમતની દેશના આપતા પરમતના પશ્ચ હાખલા-દલીલ કરી સાલજનાગને વિશ્વાસ બેસે તેવી રીતે તેમજ અન્ય મતવાળા માલજનાર વધારે હોય તેઓના શાસ્ત્રોની વાતો સાથે જૈન ધર્મની વાતો સરખાવતા તેમને પણ લાગે કે નવકાર મંત્ર ચમત્કાંતી છે સમકિતની વાતો સમજાવતા મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ સમજાવે જેથી તેઓ મિથ્યાત્વથી બચી શકે, અને મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ સમજાવતા સમકિતના લાભો બતાવે તેથી સમકિત ગ્રહણ કરવાનું મન થાય

(૩) સંવેગણી—સાલળનારને અંતરમાં વૈરાગ્ય ઉપજે એવી કથા સંસારના પદાર્થોની અનિત્યતા બતાવી ધર્મના ચાર અંગોની દુર્લભતા બતાવે, પરલોકના સુખ એ ધર્મ ને પુણ્યનાં ફળ છે અને દુઃખ એ પાપનું પરિણામ છે એમ સમજાવે, સ્વજન વગેરે બધા સ્વાર્થના સગા છે એમ સમજાવી તેમના ઉપરનો મોહ ઓછો કરાવે, પર પુદ્ગલોમા મન રમ્યા કરે છે તેથી આત્મા મલીન થાય છે જેથી ખરેખરી વસ્તુની ઓળખ થતી નથી એવું જ્ઞાન આપી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપી રત્નોની કિંમત સમજાવે

(૪) નિવેગણી—જે કથા સાલળતાં સંસાર ઉપરથી મન ઊતરી જાય અને સંયમની ભાવના થાય તેવી કથા, જેમ ચોરી કરનારની દશા વ્યભિચારથી પણ કેવી દશા થાય છે વગેરે સમજાવી સંસાર ઉપર ઉદ્વેગ ભાવ જગાવે શુભ કામોથી આ ભવમા પણ શાંતિ મળી શકે છે અને ચિંતાથી મુક્ત થઈ શકાય છે અશુભ કર્મોનાં ફળ અહીંયા અને બીજી ગતિમા પણ ભોગવવા પડે છે તેમજ પૂર્વ-ભવોનાં સારાં કે માઠાં કર્મોના ફળ અહીં ભોગવાય છે તે ઉરફ દર્શિ કરાવે

(૩) નિરપવાદ પ્રભાવના—કોઈ દેવી માણસો જૈન સાધુનો મહિમા સાલળી ચર્ચા કરવા આવે ત્યારે વિવેકી સાધુ ચતુરાઈથી, સ્વમત અને પરમતનાં શાસ્ત્રોનુ પ્રમાણ આપી સાચો ધર્મ સ્થાપે

(૪) ત્રિકાળજ્ઞ પ્રભાવના—ખગોળ, ભૂગોળ, નિમિત્ત,

આ પાંચમા આરામા જીનેશ્વરો નથી ત્યારે પણ ભગવાનની વાણી શાસ્ત્રોમાં ભરેલી પડી છે મહાવીર ભગવાન પોતે હાજર હતા ત્યારે પણ ચૌદ હજાર સાધુ, છત્રીસ હજાર સાધ્વી, એક લાખ યોગીસાઠ હજાર શ્રાવકો અને ત્રણ લાખ ત્રેંસઠ હજાર શ્રાવિકાઓને જ તારી શક્યા જેમણે ભગવાનની વાણી રુચી અને અંગીકાર કરી, તો અત્યારે પણ ભગવાનની વાણીરૂપ તેમનું શ્રુતજ્ઞાન તો ઘણું હાજર છે, પરંતુ પાંચમા આરાના છેડે તો અમુક જ દશ વૈકાલિક સૂત્રના ચાર અધ્યયન જેટલું જ રહેવાનું છે. તે સમયે પણ અમુક જીવો તે વાણીના આધારે એકાવતારી થવાના છે તો અત્યારે તો આપણા સદ્ભાગ્યે ૩૨ સૂત્રો હયાત છે તેને સમજનારા અને સમજાવનાર રાતદિવસ તેમાં જ આનંદ માનનારા અને લોકોને શ્રુતજ્ઞાનનો સહારો દેનારા, જેવા ઉપાધ્યાયજી મહારાજોનો મહાન ઉપકાર માની તેમનાં ચરણમાં મારી ત્રિકાળ અને ત્રિકરણ શુદ્ધ વંદના—નમસ્કાર હોજો, કારણ કે જ્ઞાન પાચ છે તેમાં ચાર તો મૂળા છે એટલે ફક્ત પોતાને જ ગુણરૂપ છે જ્યારે શ્રુતજ્ઞાન તો પોતાને અને તમામને ઉપકારી છે બલકે, શ્રુતજ્ઞાન પિતા છે અને કેવળજ્ઞાન પુત્ર છે પિતા હોય તો જ પુત્રની ઉત્પત્તિ હોઈ શકે, માટે ઉપાધ્યાય જેવા શ્રુતજ્ઞાનીનો સહારો લઈ આપણું શ્રુતજ્ઞાન પણ એવું મજબૂત બનાવીએ કે આપણે પણ કેવળ જ્ઞાન પામવા ઉત્તરોત્તર આગળ વધી શકીએ.

શ્રી સાધુજી

જ્યારે છોકરા છોકરીની અમુક ઉંમર થાય ત્યારે

તેને નિશાળે લણવા માટે મોકલાય છે ત્યારે તે વિદ્યાર્થી તરીકે દાખલ થાય છે તે વખતે તેને ખાસ ત્રણ નિયમોનું પાલન કરવું પડે છે:

(૧) દરરોજ નિશાળે ટાઈમસર જવાનું પૂરેપૂરે ટાઈમ હાજર રહેવાનું

(૨) શિક્ષક જ્યારે શીખવાડે ત્યારે લક્ષ્ય તેમાં જ રાખવાનું અને ઘેરથી લેશન કરી લાવવાનું

(૩) વર્ગમાં કે બહાર તોફાન વગેરે નહિ કરવાનું અને શાળાની શિસ્ત મુજબ વર્તવાનો

આ ત્રણ નિયમોનું શિસ્તબદ્ધ પાલન કરનાર જ સાચો વિદ્યાર્થી છે અને તે જ ઉત્તરોત્તર અભ્યાસ કરીને પાસ થાય છે અને આગળ વધ્યા કરે છે તો જ ૧૦ વર્ષમાં મેટ્રીક અને પછી ચાર પાંચ કે વધુ વર્ષો કોલેજનો અભ્યાસ કરી બિંચી ડીગ્રી મેળવી સંસારમાં સુખી થાય છે

આ રીતે જેને આત્મજ્ઞાનના વિદ્યાર્થી બનવું છે તેને વીતરાગ લગવાનની શાળામાં દાખલ થવું પડે છે નિશાળમાં લણનારને પણ પૈસા કમાવવાનો લોભ છોડવો પડે છે અને બ્રહ્મચર્ય પાળવું પડે છે તેમ આ આત્મિક શાળાના વિદ્યાર્થી બનનારને પણ કંચન-કામિનીનો ત્યાગ કરીને સાધુ બનવું પડે છે, તો જ આત્મિક જ્ઞાનનો અભ્યાસ સારી રીતે થઈ શકે છે. તેઓ તીર્થંકર લગવાની ખાસ આજ્ઞાઓનું પાલન કરવાનું ખુશીથી સ્વીકારે છે

આ પાંચમા આરામા જીનેશ્વરો નથી ત્યારે પણ ભગવાનની વાણી શાસ્ત્રોમાં લેલેલી પડી છે મહાવીર ભગવાન પોતે હાજર હતા ત્યારે પણ ચૌદ હજાર સાધુ, છત્રીસ હજાર સાધ્વી, એક લાખ યોગજ્ઞ સાઠ હજાર શ્રાવકો અને ત્રણ લાખ ત્રેસઠ હજાર શ્રાવિકાઓને જ તારી શકયા જેમણે ભગવાનની વાણી રુચી અને અંગીકાર કરી, તે અત્યારે પણ ભગવાનની વાણીરૂપ તેમનું શ્રુતજ્ઞાન તો ઘણું હાજર છે, પરંતુ પાંચમા આરાના છેડે તો અમુક જ દશ વૈકાલિક સૂત્રના ચાર અધ્યયન જેટલું જ રહેવાનું છે. તે સમયે પણ અમુક જીવો તે વાણીના આધારે એકાવતારી થવાના છે તો અત્યારે તો આપણા સફલાગ્યે ૩૨ મૂત્રો હયાત છે તેને સમજનારા અને સમજાવનાર રાતદિવસ તેમાં જ આનંદ માનનારા અને લોકોને શ્રુતજ્ઞાનનો સહારો દેનારા, એવા ઉપાધ્યાયજી મહારાજોનો મહાન ઉપકાર માની તેમનાં ચરણમાં મારી ત્રિકાળ અને ત્રિકરણ શુદ્ધ વંદના—નમસ્કાર હોજો, કારણ કે જ્ઞાન પાત્ર છે તેમાં ચાર તો મૂળા છે એટલે ક્રૂતા પોતાને જ શુભરૂપ છે : જ્યારે શ્રુતજ્ઞાન તો પોતાને અને તમામને ઉપકારી છે બલકે, શ્રુતજ્ઞાન પિતા છે અને કેવળજ્ઞાન પુત્ર છે પિતા હોય તો જ પુત્રની ઉત્પત્તિ હોઈ શકે, માટે ઉપાધ્યાય જેવા શ્રુતજ્ઞાનીનો સહારો લઈ આપણુ શ્રુતજ્ઞાન પણ એવું મજબૂત બનાવીએ કે આપણે પણ કેવળ જ્ઞાન પામવા ઉત્તરોત્તર આગળ વધી શકીએ.

શ્રી સાધુજી

જ્યારે છોકરા છોકરીની અમુક ઉંમર થાય ત્યારે

તેને નિશાળે ભણવા માટે મોકલાય છે ત્યારે તે વિદ્યાર્થી તરીકે દાખલ થાય છે તે વખતે તેને ખાસ ત્રણ નિયમોનું પાલન કરવું પડે છે:

(૧) દરરોજ નિશાળે ટાઈમસર જવાનું પૂરેપૂરું ટાઈમ હાજર રહેવાનું

(૨) શિક્ષક જ્યારે શીખવાડે ત્યારે લક્ષ તેમાં જ રાખવાનું અને ઘેરથી લેશન કરી લાવવાનું

(૩) વર્ગમાં કે બહાર તોફાન વગેરે નહિ કરવાનું અને શાળાની શિસ્ત મુજબ વર્તવાનો

આ ત્રણ નિયમોનું શિસ્તબદ્ધ પાલન કરનાર જ સાચો વિદ્યાર્થી છે અને તે જ ઉત્તરોત્તર અભ્યાસ કરીને પાસ થાય છે અને આગળ વધ્યા કરે છે તો જ ૧૦ વર્ષમાં મેટ્રીક અને પછી ચાર પાંચ કે વધુ વર્ષો કોલેજનો અભ્યાસ કરી ઊંચી ડીગ્રી મેળવી સંસારમાં સુખી થાય છે

આ રીતે જેને આત્મજ્ઞાનના વિદ્યાર્થી બનવું છે તેને વીતરાગ ભગવાનની શાળામાં દાખલ થવું પડે છે નિશાળમાં ભણનારને પણ પૈસા કમાવવાનો લોભ છોડવો પડે છે અને બ્રહ્મચર્ય પાળવું પડે છે તેમ આ આત્મિક શાળાના વિદ્યાર્થી બનનારને પણ કંચન-કામિનીનો ત્યાગ કરીને સાધુ બનવું પડે છે, તો જ આત્મિક જ્ઞાનનો અભ્યાસ સારી રીતે થઈ શકે છે તેઓ તીર્થ કર ભગવાની ખાસ આજ્ઞાઓનું પાલન કરવાનું ખુશીથી સ્વીકારે છે

(૧૫) મનસમધારણીયા મનને પાપમાથી પાછું ખેંચી ધર્મમાં જોડે, (૧૬) વયસમધારણીયા-જરૂર પૂરતી અને નિર્દોષ વાણી બોલે, (૧૭) કાયસમધારણીયા-કાયની ચપળતા રોકે, (૧૮) ભાવ સચ્ચે-અંત કરણના ભાવો નિર્મળ રાખી ધર્મધ્યાન અને શુક્લધ્યાનમાં આત્માને જોડે, (૧૯) કરણ સચ્ચે-જેવું બોલે તે પ્રમાણે પાલન કરે એટલે વાણી મુજબનુ જ વર્તન કરે અને ખાસ કરીને ૭ સૂત્રના ૨૬માં અધ્યયનમાં સમાચારી દસ પ્રકારની બતાવેલી છે તે મુજબ જે જે સમયે જે જે કાર્ય કરવાનું હોય તે ઉમંગપૂર્વક-કર્મનિર્જ-રાના હેતુ માટે જ કરે (૨૦) જોગ સચ્ચે-મન વચન અને કાયાના યોગની સત્યતા અને સરળતા રાખે યોગાભ્યાસ, આત્મસાધન-શમ, દમ, ઉપશમ વગેરે કાર્યોની પ્રતિદ્વિ-વૃદ્ધિ કરે, (૨૧) ખંતી-હ મેશા ક્ષમાવંત રહે વેર લેવાની વૃત્તિ થવા દે નહિ. (૨૨) સ વેગ-વૈરાગવંત-અના દિકાળથી આ જીવે કુવેગમાં ઘણાં કર્મો ખાંધી હેરાન થયા છે તો હવે ગગન કારણથી દૂર રહી આત્માના હિત માટે જ પુરુષાર્થ કરે (૨૩) નાણ સ પન્ને-મતિજ્ઞાન-શ્રુત-જ્ઞાનને શાસ્ત્રના અભ્યાસથી મજબૂત કરે અને વાચના પુરુષના પરીયટ્ઠણથી જ્ઞાનને દઢ કરીને બીજાને પણ જ્ઞાન આપે અને જ્ઞાનના લેહોનું ચિતન-મનન હંમેશ કરે, (૨૪) દંસણુસ પન્ને-અત્યારે વિજ્ઞાનની ઘણી વાતો અધુરા જ્ઞાનને કારણે શાસ્ત્રની વિરુદ્ધ લાગતી હોય તો પણ કેવલ-જ્ઞાનીના વચનમાં થોડી પણ ભૂલ હોય જ નહી એવો દઢ વિશ્વાસ રાખે અને બુદ્ધિ ચાલે તો સમજે અને સમ-

જાવે, પણ ન સમજી શકાય તો પણ વીતરાગ-વચનમા શકા લાવે નહિ, (૨૫) ચારિત્ર સંપન્ને-પાત્ર ચારિત્રનો વિચાર કરી આ પાત્રમા આરામાં ફક્ત સામાયિક અને છેલ્લોપસ્થાપનીય બે ચારિત્રો છે તેને પણ શુદ્ધ રીતે પાળે કે જેથી કષાયો મંદ પડતી જાય અને તમામ બાબતમા સંતોષ રાખે, (૨૬) વેદની અહિયાસિયા-ભુધા તૃષા વગેરે ૨૨ પરિસહના કારણે શારીરિક કે માનસિક દુઃખના કારણો બને ત્યારે સમભાવથી સહન કરે, (૨૭) મારણાંતિય અહિયાસિયા-મરણ વખતે અગર કોઈ એકસીડન્ટના કારણે વેદના વધારે હોય તો પણ સમાધિ-મરણના ૩૦ બેલ થાઈ કરે અને આત્માને સમાધિ-મરણ પ્રાપ્ત થાય તેમ કરે પણ મરણથી ડરે નહિ, કારણકે તે સમજે છે કે હાય-વોય કરવાથી મરણ અટકશે નહિ, પરંતુ બગડી જશે એમ વિચારી જન્મ એછા થાય તેવા પ્રયત્નો કરે જેથી મરણ ફરી વાર આવે નહી, આમ સમભાવપૂર્વક મૃત્યુને મહોત્સવ બનાવે

૨૨ પરિસહો સહન કરે

(૧) ભૂખનો (૨) તરસનો (૩) ઠંડીનો (૪) ગરમીનો (૫) ડાસ-મચ્છરનો (૬) અચેલનો વચ્ચે જુનાં કાટી ગયાં હોય ત્યારે પણ અજીજી ન કરે (૭) અરતિ-મનમા ખેદ થાય ત્યારે સમભાવ રાખે (૮) સ્ત્રીનો-કોઈ હાવભાવ ખૂબ કરે અને લોભાવે તો પણ પ્રહાયર્થ માટે મજબૂત રહે

ઉપાશ્રયે આહાર વગેરે સામે લાવીને વહોરાવે તે (૫)
 રાધસિત્તે—રાત્રિ લોજન (૬) સિણાણેય—સ્નાન કરવું—નહાવું
 તે (૭) ગંધ—સુગંધિદાર પદાર્થો શરીરે લગાડવા તે (૮)
 મલેય—પુષ્પ અથવા મણિ—મોતીની માળા (૯) વીચણે—
 પંખા વગેરે વડે પવન નાખવે તે (૧૦) સન્નિહિ—કોઈ
 પણ વસ્તુનો સંપ્રદ કરવે તે (૧૧) ગીહિમત્તે—ગૃહસ્થના
 પાત્ર—થાળી વગેરેમા લોજન કરે તે (૧૨) રાયપિંડ—વિકાર
 વધે એવો બલિષ્ઠ આહાર (૧૩) કિમિચ્છિએ—તમારે શું
 ઇચ્છા છે એવું પૂછીને આહાર વહોરાવવે તે (૧૪)
 સખાહન—કારણ વગર તેલ વગેરે ચોળાવે તે (૧૫) દંત
 પહોણાય—દાંતોની શોભા માટે દાંતણુ વગેરે કરવું તે (૧૬)
 સપુચ્છણા—ગૃહસ્થોને સસારની વાતો પૂછવી તે (૧૭) દેહ-
 પલોચણા—અરીસા વગેરેમા ચહેરો જુએ તે (૧૮) અદ્ઘા-
 વએ—અષ્ટાપદ વગેરે જુગાર રમવે અથવા અષ્ટાંગ નિમિત્ત
 કહેવું તે (૧૯) નાલિએ ચોપટ, ગંજીપો ચેતરંજ આદિ
 રમવું તે (૨૦) છત્તસ ધારણુદ્ઘાએ—છત્ર માથા ઉપર ધારણુ
 કરવું તે (૨૧) તિગિચ્છ—વિના કારણુ બલ વૃદ્ધિ માટે ઔષધ
 લે (૨૨) પાહણુપાએ—પગે પગરખા—જોડા—ચંપલ વગેરે
 પહેરવા તે (૨૩) સમારભ ચ જોઈણા—અગ્નિનો આરંભ
 કરે તે (૨૪) સેન્નયરપિંડ—જેની આજ્ઞા લઈને મકાનમાં
 ઉતર્યા હોય તેનો આહાર—પાણી લે તે (૨૫) આસંદી—
 સુખના આસનો લોગવવા તે (૨૬) ગિહતર નિસિન્ન-
 ગૃહસ્થોને ત્યા બેસવું તે (૨૭) ગાયસુ વદ્દણા—પીઠી વગેરે
 લગાવે (૨૮) ગિહિણાવેચાવડીયં—ગૃહસ્થોની વૈયાવચ્ચ

અથવા સેવા કરે અને તેમની પાસે કરાવે (૨૯) જાઈયા-
જીવવત્તિયા—સગપણ, ઝોળખાણ વગેરે કરીને આહાર-
પાણી મેળવે (૩૦) તત્તા નિવુડં લોઈત—ચૂલા ઉપર મૂક્યા
છતા પૂરેપૂરું અચિત્ત ન થયું તેવા કાચાપાકા—મુખમાં
ખાતાં કડકડ આવાજ થાય તેવા આહાર અને પાણી વાપ-
રવા તે (૩૧) આઉર સરણાણિય—રોગ વગેરેમાં અગર
વિહાર આદિમાં ગભરાઈ જઈ સગા-વહાલાં કે ગહસ્થાના
શરણા માટે આતુર બને (૩૨) થી (૪૫) મૂળા, આહુ,
શેરડીના ટુકડા. સુરણાદિ કંદ, મૂલ-જડી-ફળ, ખીજ, સંચળ,
સિંધાલુણ, રોમદેશનું મીઠું, પાંશુક્ષાર અથવા ઉસ, કાળું
મીઠું (૪૬) ધૂપ કરવો (૪૭) વમન કરવું (૪૮) બસ્તીકર્મ—
એનિમા લેવો તે (૪૯) વિરેચન—જીલાબ લેવો તે (૫૦)
આંખમાં શોભા માટે અંજન આજવું તે (૫૧) દંત વણેય—
દાંત રંગવા તે (૫૨) ગાયાલંગ-શરીર ગઢડાવવું—કસરત
મલક્રુસ્તી વગેરે કરે કે કરાવે તે ઉપર મુજબ ખાવન
અનાચરણ છે તેનો ત્યાગ સાધુજી કરે છે અને શુદ્ધ
સંયમ પાળે છે

સાધુજી ૨૦ પ્રકારે અસમાધિના દોષ ટાળે છે તે
નીચે મુજબ —

(૧) જલ્દી જલ્દી ચાલે (૨) દિવસે જોઈને ચાલે
નહીં અને રાત્રે પુંજીને ચાલે નહીં (૩) પુંજે બીજે અને
ચાલે બીજી જગાએ (૪) પાટ, પાટલા, ખાનગે વધારે લોગવે
(૫) પોતાનાથી દીક્ષાએ મોટા છે અગર ગુણવંતની સામે

૩૧ યોગ સંગ્રહ

યોગ એટલે મનવચનકાયાના શુભ યોગનો સંગ્રહ કેવી રીતે કરવો તે શ્રી સમવાયંગ સૂત્રમાં બતાવેલ છે તે નીચે મુજબ —

(૧) કોઈપણ દોષ લાગ્યો હોય તે તરત ગુરૂને કહે
 (૨) કોઈનો વાક બીજાની આગળ બહાર કરે નહિ (૩)
 કષ્ટ પડે તો પણ ધર્મમાં દૃઢ રહે (૪) તપ કરીને આ
 લોકમાં કીર્તિ તેમજ સુખ તથા પરલોકના સુખની ઇચ્છા
 કરે નહિ (૫) આસેવન-જ્ઞાનાભ્યાસ સખધી તેમજ
 આચાર ગોચર સખધી શિખામણ કોઈ આપે તેને હિત-
 કારી માને (૬) શરીરની શોભા-વિભૂષા-ટાપટીપ કરે નહિ
 (૭) ગુપ્ત તપ કરે પણ લોભ કરે નહિ (૮) જે જે
 કુળોમાંથી લિક્ષા લેવાનું લગવાનું કરમાન છે તે તમામ
 કુળોમાં ગોચરો કરે (૯) પરિસહ આવે તો ચઢતા પરિ-
 ણામ રાખે પણ ક્રોધ કરે નહિ (૧૦) સદા સરળતાથી
 નિષ્કપટપણાથી વિચરે (૧૧) આત્મદમન કરે એટલે ઈદ્રિ-
 યોને કાળૂમાં રાખી વિષયોનું વમન કરે અને કષાયનું
 ઉપશમન કરે (૧૨) સમકીર્ત સહિત એટલે શુદ્ધ શ્રદ્ધા-
 વાળો હ મેશ રહે (૧૩) ચિત્તને સ્થિર કરે (૧૪) જ્ઞાન-
 દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય-એ પાંચ આચારમાં પ્રવર્તે
 (૧૫) વિનય-શુભવાન પ્રત્યે આદરપૂર્વક નમ્રતા રાખે
 (૧૬) તપ, જપ, ક્રિયા વગેરેમાં સદા પરાક્રમ ફેરવે
 (૧૭) સદા વૈરાગ્યવત રહે (૧૮) નિજ આત્માના શુભ

જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રૂપી રત્નના ખજાનાને ખરાબર સાચવે. (૧૯) પાસથાનો સંસર્ગ કરી તેમના જેવા ઢીલા ન બનતા ચઢતા પરિણામ વધારે (૨૦) ઉપદેશ કે પ્રવૃત્તિ સદા સવરકરણીને પુષ્ટિ મળે તેવી કરે (૨૧) પોતાના આત્માના દુશુર્ણો શોધી તેને ટાળવાના ઉપાયો કરે (૨૨) શબ્દ અને રૂપ (કામ) અને ગંધ, રસ, સ્પર્શ (લોગ)નો સંજોગ મળે ત્યારે તેમા લુપ્ત ન થાય (૨૩) નિયમ અભિગ્રહ, ત્યાગ વૈરાગ્યની હિંમેશાં વૃદ્ધિ કરે (૨૪) વસ્ત્ર, પાત્ર, સૂત્ર, શિષ્ય વગેરે ઉપધિનો અહંકાર કરે નહિ. (૨૬) મદ, વિષય, કષાય, નિંદા અને વિકથાનો ત્યાગ કરે (૨૬) થોડું પણ જરૂરી ખોલે અને દરેક ક્રિયા યોગ્ય સમયે કરે (૨૭) આર્ત, રૌદ્ર ધ્યાન છોડી ધર્મ શુકલ ધ્યાન વિષે ચિંતન મનન કરે (૨૮) મન વચન અને કાયાના યોગને સદા શુભ કાર્યમા પ્રવર્તાવે (૨૮) મારણાંતિક વેદના આવે તો પણ પરિણામની ધારા ધર્મમા સ્થિર રાખે (૩૦) સર્વ કુસંગનો ત્યાગ કરે (૩૧) ગુરૂની પાસે શુભ પાપોની પણ આલોચના નિંદા કરી તેમની પાસે સાચી વસ્તુ જણાવી પ્રાયશ્ચિત્ત લે (૩૨) મરણનો અવસર નજીક આવેલો જાણી સથારો કરી સમાધિલાવમાં દેહનો ત્યાગ કરે

આ પ્રમાણે સાધુ માટેની અનેક ક્રિયાઓનું વર્ણન શાસ્ત્રમા છે તે સુજળ સંપૂર્ણ ગુણો પ્રાપ્ત થાય તેને યથાપ્પાત ચારિત્ર કહે છે આ-પાંચમા આરામા યથાપ્પાત

ચારિત્ર નથી તેથી એમ ન માનવું કે પાપમા આત્મા સાધુપણ છે જ નહિ પરંતુ શ્રી ભગવતીસૂત્રમા જણાવ્યું છે કે પાપમા આરાના છેડા સુધી સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ ચાર તીર્થ રહેશે અને તેમાંથી જીવે એકાવતારી થશે અત્યારે ફક્ત બે ચારિત્ર એટલે સામાયિક અને છેદાપ-સ્થાપનીય હોય છે કેઈ સાધારણ દોષના કારણે તો સાધુમા હોવાનો સંભવ છે કારણ કે સાધુપણમા મોહ-નીયની કર્મની ૧૩ પ્રકૃતિઓ છૂટે શુભસ્થાનકે હોય છે જ તેથી તેને પ્રમત્ત સચિતિ શુભસ્થાન કહેલ છે આ બાબતનો વધુ ખુલાસો સમજવા માટે શાસ્ત્રમાં છ પ્રકારના નિયંત્રા એટલે નિર્ઞંથનો અધિકાર બતાવેલ છે

છ પ્રકારના નિયંત્રા (નિર્ઞંથ)

જેઓ દ્રવ્યથી પરિચિત્તની ગાઠમા બધાયેલા નથી અને ભાવથી ક્રોધ, માન, માયા લોભની તીવ્ર ગાઠો પણ જેમણે છોડી છે અને બીજાને તેવી ગાઠોથી છોડાવનાર છે તે નિર્ઞંથ કહેવાય છે

(૧) પુલાક નિર્ઞંથ—જેમ કમોદ તથા ઘઉંનું ખેતર લગ્ની તેનો પગળ સહિત ઢગલો હોય જેમા દાણા થોડા અને ખડનો ભાગ વધુ હોય તેમ પુલાક નિર્ઞંથમા શુભ થોડા અને દોષ વધુ હોય છે તેમના બે ભેદ છે

(અ) લઘિધ પુલાક—કોઈએ મોટો અપગ્રધ કર્યો હોય ત્યારે પુલાક લઘિધથી ચક્રવર્તીની સેનાને પણ બાળી

નાંખે-અને (ખ) અસેવના પુલાક—તે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રની વિરાધના કરે-આ નિર્ગ્રંથ આ આરામાં હોતા નથી

(૨) બુદ્ધસ-કમોદ કે ઘઉંના પરાળ સહિત ઢગલો હોય તેમાંથી ઘાસ બુદ્ધ પાડી-ઊંળીઓનો ઢગલો કરે તેમાં પ્રથમ કરતા ઘાસ ઓછું છે છતાં દાણા કરતાં તે વધારે છે, તે પ્રમાણે ગુણો થોડા વધારે, છતાં દોષ પણ વધારે હોય તેના બે લેઢ (અ) ઉપકરણ બુદ્ધસ-કપડા, પાતરા વગેરે વિશેષ રાખે અને ધોવે તે (ખ) શરીર બુદ્ધસ-તે હાથ પગ ધોવે, શરીરની વિભુષા થોડી કરે છતાં કર્મ અપાવવાનો ઉદ્યમ તો કરે.

(૩) કષાય કુશીલ—કમોદ અને ઘઉંથી ઊંળીઓના ઢગલામાંથી માટી-કચરો દૂર કરી, ખળામાં ખળદના પગોથી કચરાની દાણા છૂટા પાડ્યા હોય ત્યારે દાણા અને કચરો સરખા હોય તેમ કષાય કુશીલ સચમ પાળે, જ્ઞાનાભ્યાસ કરે, તપ કરે, બીજી ક્રિયાઓ પણ કરે છતાં કષાયનો ઉદ્ય થાય તો જ્ઞાન વડે દબાવે છતાં પણ કડવા, વેણુ કે નિદા સાંલળી ક્રોધ કરે, પોતાના વખાણુ થાય ત્યારે અભિમાન કરે વાદવિવાદની ચર્ચામાં માયાકપટ કરે કે શિષ્ય ઉપદિ વગેરેનો લોભ કરે. આ ચારે કષાયો થઈ જાય તો પણ આત્માની નિદા કરી શત્વરહિત થઈ જાય.

(૪) પ્રતિસેવના કુશીલ—ખળામાં ઊંળીઓ કચરાયા પછી પવનમાં-ઊપણે ત્યારે ઊપણેલા ઢગલામાં દાણા-ઘણા પણ કચરો ઓછો હોય તે પ્રમાણે સાધુ મૂળગુણો પાવે.

મહાવ્રત જેવામાં દોષ લગાડે નહિ, પણ દશ પચ્ચખાણુ વગેરે ઉત્તર ગુણોમાં જરા જરા દોષ લગાડે છે છતાં દોષનું પ્રાયશ્ચિત્ત લઈ શુદ્ધ થઈ જાય છે

(૫) નિર્ઝંથ—ખળામાં ચોકખા કરેલા દાણામાંથી કાંકરા વગેરે કાઢી શુદ્ધ કરે છતાં પહેલી છડના ચોખામાં સહેજ લાલ છોડું હોય તેમ થોડી અશુદ્ધિ સમજવી. તેના પાણુ બે લેદ છે • (૧) ઉપશમ કષાયી—અગારાને કારી કોલસા બન્યા હોય પરંતુ કષાય રૂપ અગ્નિનો સ્પર્શ થતા ક્રોધ વગેરે થઈ જાય એવો સંલવ ખરો, (૨) ક્ષીણ કષાયી—તે મોહનીય કર્મની રૂઝ પ્રકૃતિઓનો ક્ષય કરેલો હોય છતાં સંજવલનનો લોભ થોડો રહે છે, બાકી શુદ્ધ

(૬) સ્નાતક—તદ્દન ચોકખું અનાજ જેવું યથાખ્યાત ચારિત્ર હોય—ચાર ઘનઘાતી કર્મરહિત કેવળી લગવાન બની શુકલ ધ્યાનને ધરાવનાર હોય તે

આ છ પ્રકારના નિર્ઝંથો કહેલા છે તેમાં ૧-૪-૫-૬ એ ચાર નિર્ઝંથો પચ્ચમકાળમાં હોઈ શકે નહિ ફક્ત બીજા પ્રકારના ઊઘ્ઘસ અને ત્રીજા પ્રકારના કષાય કુશીલ એ બે જાતના નિર્ઝંથોનું વર્ણન ઉપર મુજબ છે. તે જાણી ન્યૂનાધિક જ્ઞાનક્રિયા જેવામાં આવે તો પક્ષપાત થવા દેવો નહિ કારણ કે તેથી રાગદ્વેષની વૃદ્ધિ થવાથી જૈનધર્મને કલંક લાગવા જેવું થવાનો સંલવ ગણાય

એક હીરો પાંચ રૂપિયાની કિંમતનો પણ હોય અને લાખ રૂપિયાનો પણ હીરો હોય, છતાં હીરો નથી એમ

કહી શકશે નહિ આ પ્રમાણે ઓછાવત્તા ગુણવાન હોઈ શકે છે તેમની પરીક્ષા સાધારણ રીતે કરવી જોઈએ કોઈ શિથિલ સાધુ હોય તો પણ-ચોથું બ્રહ્મચર્યવ્રત અને છઠ્ઠું રાત્રિ-સોજનનું વ્રત તો તેઓ પાળતા જ હોય છે અને બીજાં વ્રતોમા દોષ થોડોઘણો સંભવે એ પ્રકારના નિર્ઘ્ન-ચોમાં હોઈ શકે પરંતુ ગુણ તરફ દૃષ્ટિ રાખીશુ તો કલેશનુ કારણ બનશે નહિ અને કલેશનું કારણ બની જશે તો ભગવાનનો સ્વાદ્વાદ સિદ્ધાંત ટકી શકશે નહિ માટે ઉદારતા મનમાં હોવી એ ધર્મનો મુખ્ય પાયો છે છતાં જેઓમાં સંયમ જરા પણ નથી એવા પાત્ર પ્રકારના સાધુ અવંદનીય કહ્યા છે પરીક્ષા કરનારમા પણ પરીક્ષકના ગુણો હોવા જોઈએ

૫ પ્રકારના અવંદનીય સાધુ

(૧) પાસત્યા—જ્ઞાનદર્શનચારિત્રથી તદ્દન બ્રજ હોય, માત્ર લેખધારી ગમે તેવો આહાર લે અને લોચન ન કરે તે

(૨) ઉસત્રા—સાધુ માટે બતાવેલી વસ્તુઓ વાપરે, પડિલેહણ, પ્રતિક્રમણ, વગેરે ક્રિયાઓ ન કરે તે

(૩) કુશીલીયા—જ્ઞાનની દર્શનની ચારિત્રની દરકાર ન કરે, વળી તેઓ ૭ કર્મ કરે છે (૧) કૌતુક—દવા ઉપચાર, સ્નાન, મંજન વગેરે કરે કરાવે, (૨) ભૂતકર્મ—ભૂતપલિતના દોરા વગેરે કરે, (૩) પ્રશ્નકર્મ—વિદ્યાઓના પ્રયોગો કરી લાભહાનિ બતાવે, (૪) નિમિત્તકર્મ—જ્યોતિષ વગેરેથી નિમિત્ત લાખે, (૫) આજીવિકાકર્મ—જાતિ કુળ, શિષ્ય, ધંધો,

વેપાર વગેરે સસારની કળાઓ બતાવે, (૬) કલકકુરૂકકર્મ-
માયા કપટ દલ ઢોગ કરી લોકોને સતાવે, (૭) હાથપગ
વગેરેના લક્ષણો, રેખાઓ વગેરેના ગુણો બતાવે

(૪) સસત્તા—ગુણ અવગુણનું ભાન ન હોય અને
દેખાદેખીથી સાધુનો ભેખ ધરે, પેટભરાઈ કરે તે

(૫) અપછદા—ગુરુની અરિહ તની અને શાસ્ત્રની
આજ્ઞા તોડી પોતાની મરજી મુજબ વર્તે. ઉત્સુક પ્રરૂપે તે.

આ પાંચ પ્રકારના સાધુ સત્કાર, સન્માન, વદન
વગેરે માટે લાયક નથી માટે થોડી પરીક્ષા પણ કરવી
જોઈએ

હોહરો—ધર્યાં લાખા એષણા, ઓળખજો આચાર

ગુણવત સાધુ દેખીને વદો વારવાર

સાધુની ૮૪ ઉપમાઓ આપેલી છે, સર્પ, પર્વત,
અગ્નિ, સાગર, આકાશ, વૃક્ષ, ભ્રમર, મૃગ, પૃથ્વી, કમળ,
સૂર્ય, પવન આ ૧૨ ને ૭ વડે ગુણતા ૮૪ થાય છે આ
બધી ઉપમાઓ એકદેશી હોય છે એટલે કે એકે દ્વિયથી
પચ્ચેદ્રિય સુધીના જીવોમા જ ઉચ્ચગુણો હોય છે તેવા
ગુણો સાધુઓએ ધારણ કરવા જોઈએ, તો જ તેનો
આદર્શ સમાજ ઉપર ખડો થઈ જાય છે એવો પ્રભાવ
ધણી સતોનો હોય છે વળી પારસમણી, કામકુલ, કલ્પ-
વૃક્ષ, ચિત્રવેલી વગેરે કઈક ઉપમાઓ સાધુઓને આપી
શકાય છે ઉત્તમ પદાર્થોથી મનોકામના સિદ્ધ થાય છે.

તેમજ સાધુઓ ઉત્તમ ગુણવાળા હોવાથી ભવ્ય જીવેને
જ્ઞાનાદિ ઉત્તમ ગુણો આપીને સર્વના મનોરથો સિદ્ધ કરે
છે નવકાર મંત્ર ઉપર શ્રદ્ધા કરનાર શ્રાવકો ગૃહસ્થ
હોવા છતાં હંમેશા ત્રણ મનોરથ ચિંતવનારા હોય છે

(૧) આરંભ — હિંસા અને પરિગ્રહ એટલે મમતા, એ
અનર્થનું મૂળ છે એમ સમજી તેને ઓછાં કેવી રીતે કરવાં
તેની ચિંતવણી કરે, (૨) આ સંસાર પાપનું જ ભાજન
છે તો તેવા પાપથી બચવા હું પંચ મહાવ્રતધારી ક્યારે
બનું તેમ જ ચારિત્ર વિના ઉદ્ધાર નથી, એવી ભાવનાનું
બીજું મનોરથ છે, (૩) જન્મ પછી મળણ તો અવશ્ય છે
જ પરંતુ માનવ જ એક એવો જન્મ છે કે તેમાં મૃત્યુને
મહોત્સવ બનાવી શકાય છે, તે પણ સહાયારી જીવનથી જ
મૃત્યુ સમયે સંથારો કરવાનો અવસર આવે તો જ માનવ-
જીવન સફળ થાય એવી ભાવના ત્રીજું મનોરથ છે આ
બધાય મનોરથો નવકાર મંત્રના પ્રભાવે જ સફળ થાય છે.
તેમાં સાધુ ઓછામાં ઓછા ગુણો વાળા હોવા છતાં તેમનું
વર્તન કેવા પ્રકારનું હોય છે તેનું કાવ્ય —

જેના રોમે રોમમા ત્યાગ અને સયમની વિલસે ધારા
આ છે અણગાર હમારાં
હુનિયામા જેની જોડ જડે ના એવું જીવન જીવનારા
આ છે અણગાર હમારાં

સામગ્રી સુખની લાખ હસી સ્વેચ્છાએ એણે ત્યાગી,
સંગાથ સ્વજનનો છોડી, સયમની લિસા મોગી,
દીક્ષાની સાથે પંચ મહાવ્રત અતિશય ધરનિસ્ત આ છે ...

ના પખો વિઝે ગરમીમા, ના ઠંડીમા કદી તાપે,
 ના કાચા જળનો સ્પર્શ કરે ના લીલોતરીને ચાપે.
 નાનામા નાના જીવ તણું સરક્ષણ એ કરનારા આ છે
 જૂઠું ખોલીને પ્રિય થવાનો, વિચાર પણ ન લાવે,
 યા મૌન રહે યા સત્ય કહે. પરિણામ ગમે તે આવે,
 જાતે ના લે કોઈ ચીજ કદી. જે આપે તો લેનારા આ છે
 ના સંગ કરે કદી નારીનો, ના અગોપાગ નિહાળે,
 જે જરૂર પડે તો વાત કરે, પણ નયનો નીચા ઢાળે
 મનથી વાણીથી, કાચાથી પ્રતનુ પાલન કળનાગ, આ છે ..
 ના સંશ્ચર એને કપડાનો ના ખીજ દિવસનુ ખાણુ
 ના પૈસા એની ઓળીમા ના એના નામે ખાતુ
 એાછામા એાછા સાધનમા સતોષ ધરી રહેનારા આ છે...

ના છત્ર ધરે કદી તડકામા, ના ફરે કદી વાહનમા,
 મારગ હો ચાહે કાંટાળો, પહેરે ના કાઈ તે પગમા
 હાથેથી સઘળા વાળ ચૂટે, માથે મુંડન કળનાગ આ છે .
 કલ્યાણ જીવોનુ કરવા કાજે વિચરે દેશ વિદેશ,
 ના રાય રક કે ઊચનીચ સરખા સૌને ઉપદેશે,
 અપમાન કરે યા સન્માન, સમતાલાવે રહેનારા આ છે
 ના દેહતણી દરકાર કરે, અઘરા તપને આચરતા,
 અભ્યાસ ક્રિયા ને ભક્તિથી આત્માને ઉન્નત કરતા
 આરાધનામા આયુષ્ય વિતાવી, ઉચ્ચ ગતિ વરનારા આ છે

આવા પવિત્ર સાધુઓ સંસારને લાત મારી, આત્માના

હિતને જોનારા, વીતરાગ પ્રભુની આજ્ઞાના આરાધક અઢી દ્વીપ, પંદર ક્ષેત્રને વિષે જ્યાં જ્યાં વિચરતા હોય તેમને હમારી ત્રણે કાળે ત્રણે કરણથી શુદ્ધ સમય સમયની વંદણા હોજે આ પવિત્ર સાધુ સંસ્થા વડે જ, સદાચાતુર શિક્ષણ સંસારી જીવોને મળતું રહે છે ખીજી સાધુ સંસ્થા-ઓમા આ કલિયુગ અર્થાત્ પાત્રમા આરામા ઘણા ફેરફારો જોવા મળશે પરંતુ જૈન ધર્મમા હજી પણ ત્યાગની-તપની મહત્તા ઓછી થઈ નથી તે તીર્થ કરોની વાણીનો જ પ્રતાપ છે

નવકાર મંત્રને લાયક કોણ

આ જીવોની ઉત્પત્તિ ક્યારે થઈ ? તેનો જવાબ કેવળી ભગવંતે આપ્યો છે કે જીવો માત્ર અનાદિ કાળથી છે જીવો અખંડ અવિનાશી અને નિત્ય છે પરંતુ અનાદિ કાળથી તે નિગોદ જોવા સ્થાનોમા પડ્યો હતો તેમાથી પરવશપણે દુષ્ટો સહન કરતા કર્મ ઓછા થયા ત્યારે બે ઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય અને છેવટે એક કોડાકોડી સાગરોપમથી પણ ઓછા કર્મ બાકી રહ્યા ત્યારે માનવ થયો અને તેમાં પણ ઘણા પુણ્યના સંજોગે આર્ય ક્ષેત્ર, ઉત્તમ કુળ, પાંચ ઇન્દ્રિયો સારી અને બુદ્ધિનું બળ મળ્યું તેમા વળી નિર્ઘ્રંથ ગુરુઓ ધર્મનું સાચું સ્વરૂપ સમજાવનારા મળ્યા ત્યારે નવતત્ત્વનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું તેમા પ્રથમ એકેકારૂપે જીવ છે જીવ હોય તો જ બધું સમજી શકે છે એકાની કિંમત પાનાની રમતમા જિંચી છે તે બધાને

જીતે છે માટે દરેક જીવે બીજા જીવો સાથે સંપ કરીને રહેવું જોઈએ “સંપ કરે કિંમત વધે, ઘટે કરે મન રીસ, હોય આંક મુખ ફેરવે ત્રેસઠના છત્રીસ ” બીજા તત્ત્વમા બગડારૂપે અજીવ છે જ્યાં બે થાય ત્યાં બગડે બે, ત્રીજું તત્ત્વ પુણ્યનું છે પુણ્યવાળો હમેંશા તગડો રહે છે ચોથું તત્ત્વ પાપનું છે, તે ક્રોધ, માન, માયા ને લોભની ચંડાળ ચોકડી હોય છે, પાંચમું આશ્રવ તત્ત્વ તે, પાંચ ઇન્દ્રિયો જ્યારે પોતાના વિષયોમા ખેંચાઈ જાય ત્યારે ત્રણે કાળમાં જીવ અશુભ કર્મો બાધ્યા કરે છે અને ભારે થતા જાય છે છઠ્ઠા સવર તત્ત્વમા મન પરોવાય છે ત્યારે મન વડે પાંચ ઇન્દ્રિયો પણ કાબૂમા રાખીને આશ્રવ એટલે કર્મના બંધને રોકે છે સાતમું નિર્જરા તત્ત્વ બાર પ્રકારના તપથી આત્માને લાગેલા સાત કર્મો બોદા અથવા ઢીલાં કરી નાખે છે આઠમું બંધ તત્ત્વ આઠ કર્મોના પુદ્ગલો ખેચીને આત્માના પ્રદેશો સાથે ચોટાડે છે અને નવમું મોક્ષ તત્ત્વ, નવના અખંડ આંક રૂપ કાયમનું સુખ જીવને અપાવે છે આ નવ તત્ત્વની સાચી સમજણથી જ જીવ સમક્ષિત પામે છે ત્યારે તે નવકાર મંત્રની આરાધના માટે લાયક બને છે એને વીતરાગની વાણીની રૂચિવાળો ૧૪ ગુણધારી શ્રોતા બને છે (૧) ભક્તિવાન, (૨) મિષ્ટભાષી, (૩) અહંકારગહિત, (૪) સાલ-જવાની ઉત્ક્રાંત, (૫) વીતરાગના વચનોથી ધર્મમા સારી રીતે સ્થિર થાય, (૬) એકચિત્ત બની સાલજે, (૭) વક્તા જે કહે તેનું રહસ્ય સમજે, (૮) પ્રશ્નને સમ-

જનાર, (૯) અર્થ પણ સમજી શકે, (૧૦) સત્કર્મમા આગસ નહીં કરનાર, (૧૧) ઉદાર ચિત્તવાળો-પોતે સમજે અને બીજાને સમજાવવા તત્પર રહે (૧૨) ગુણગ્રાહી (૧૩) નિંદક નહીં (૧૪) દોષરહિત સુંદર જીવન જીવનાર આ ૧૪ ગુણથી વીતરાગની વાણીતુ રહસ્ય સમજવાલાયક બને છે, ત્યારે તેનું હૃદય પવિત્ર બને છે અને એવા પવિત્ર હૃદયમા નવકાર મંત્ર ટકી શકે છે એટલે કે એને પંચ પરમેષ્ટિ પ્રત્યે એટલો બધો આદરભાવ જાગે છે કે વિશ્વનો સાર જ પંચ પરમેષ્ટિ છે દુનિયાના તમામ પદાર્થો જે ક્ષણિક અથવા અનિત્ય છે તેની અસારતા સમજાય છે તેથી તેના પ્રત્યે નિર્વેદ ભાવ જાગે છે એટલે અણુગમે થઈ જાય છે અને મમજો છે કે. “ નથી સુખી દેવતા દેવલોકે, નથી સુખી પૃથ્વીપતિ રાયા, નથી સુખી શેઠ સેનાપતિય, એકાત સુખી મુનિ વીતરાગી ”

ભાવાર્થ એ છે કે સાચું સુખ નવકાર મંત્રના આરાધકને જ મળી શકે છે અને જેઓ નવકાર મંત્રના આરાધક નથી એવા દેવો દેવલોકમા પણ સુખી નથી કારણ કે દેવોને પરિગ્રહ સંસાર વધારે હોય છે અને લોભ એ પાપના મૂળ છે તેથી તેઓ કોઈની દેવીઓ ઉઠાવી જાય છે, સપત્તિ લૂંટી જાય છે અને ઇદ્ર જ્યારે તેમને પકડે છે ત્યારે તેને વજનો પ્રહાર કરે છે ત્યારે તેઓને છ મહિના સુધી બળતરા રહે છે આમ દેવોમા પણ રાજ્ય વ્યવસ્થા છે કારણ કે શુન્હા થાય છે

તેને માટે રક્ષક દેવો સૈનિકોની માફક હોય છે હલકી જાતના દેવો તો હુખી જ હોય છે જ્યારે ઊંચી જાતના દેવો મોજશોખમાં એવા ગુલતાન બની જાય છે કે અશુભ કર્મો બાધીને આસક્તિને લીધે પૃથ્વી, પાણી અને વનસ્પતિ જેવા એકેન્દ્રિય થયું પડે છે પૃથ્વીપતિ રાજાઓ પણ સુખી નથી કારણ કે તેમને ભયમાં જ જીવવાનું હોય છે શ્રેણિક જેવા મહાન રાજાને પણ પુત્રોએ જેલમાં પૂર્યા હતા અત્યારે રાજાની જગાએ વડાપ્રધાનોની સ્થિતિ જોઈએ તો પાકિસ્તાનના ભૂટોને ફ્રાંસી થઈ બંગલા દેશના પ્રમુખોના ખૂન થયા અમેરિકાના પ્રમુખ રેગન ઉપર ગોળીઓ છૂટી ગાધીજી જેવા પવિત્ર આત્મા પણ રાજકારણમાં ગોળીએ વિધાયા જુઓ તેમનું સુખ કેવું ? શેક અને સેનાપતિઓ કદાચ હુકમો ફરમાવતા હોય તો પણ તેમને ચિંતા કેટલી હોય છે ? શેઠીઆઓને ચિંતાને કારણે ઊંઘ આવતી નથી તેને માટે ગોળીઓ ખાવી પડે છે અને ચિંતાને કારણે પ્લડપ્રેસર અને હાર્ટએટેક જેવા રોગો તેઓને ખાસ હોય છે એટલે તેમને શાંતિ જેવું હોતું નથી કારણ કે તેમને તૃષ્ણા વધુ થતી જાય છે

‘ સૌ હજાર કે લાખ કરોડો મળે તોય નહીં શાંતિ, સોનું રૂપ ને હીંગ હોય પણ દીલમાં સદા અશાંતિ, નિદરમાં પણ દ્રવ્ય દેખીને ઝબકી જાયે જાગી,

શુ માગીએ વીતરાગી ”

આવી સ્થિતિ શેઠીઆઓની નજરમાં દેખાય છે કે શાંતિનું નામ નિશાન પણ તેઓને હોતું નથી

ફક્ત સુખી હોય તો વીતરાગ ભાવમાં રમનારા મુનિઓ તેઓને કોઈ ચિંતા હોતી નથી જે કાઈ, ખોરાક, સ્થાન-કપડા વગેરે મળે તેમાં આનંદ હોય છે વળી તેમને માટે તો લોકો સારામાં સારી વસ્તુઓ વહોરાવવાની ઇચ્છા રાખે છે અને મહારાજ તરીકેનો આદરભાવ દરેકના હૃદયમાં હોય છે કહેવત પણ છે કે—

“ શિરમુ ડનમાં તીન ગુણુ, મીટે શીરફી ખાજ

લોજનમાં લડડુ મીલે, અને લોક કહે મહારાજ ”

વળી, રહેવા માટે લાખો રૂપિયાના ઉપાધ્યો, જેમાં હવાનું સુખ પૂરેપૂરું હોય છે અને જ્ઞાનધ્યાનમાં ચિત્ત રહેવાથી, મનમાં દરેક પ્રકારની સમાધિ હોય છે, તેમને મુખ્યત્વે ચાર પ્રકારની સમાધિ હોય છે. (૧) વિનય સમાધિ—વડીલ સંતોના સાનિધ્યમાં તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનાર હોવાથી વિનય જે શ્રેષ્ઠ વશીકરણ વિદ્યા છે તેને લીધે મનમાં સમાધિ રહે છે કારણ કે ગુરુકૃપા એ મુખ્ય વિનય સમાધિરૂપ છે જેમની કૃપાથી, (૨) સૂત્ર સમાધિનો લાભ જીવને મળે છે સૂત્રોમાં, આત્માને કર્મના સંજોગો જે રહેલા છે તેનાથી જે દુઃખના કારણો બને છે, તે કારણો મુખ્યત્વે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને અશુભ જોગો છે તે દૂર કરવાના ઉપાયો મળી આવે છે અને કર્મનું દેવું ઓછું થતું જાય અને નવાં કર્મો અશુભ ન બંધાય તેથી આત્મા શુદ્ધ બનતો જાય છે વળી સૂત્રોના પાઠનો અભ્યાસ કરવામાં મનને લગાડાય છે જેથી મનની એકાગ્રતાનો લાભ.

મળે છે અને આત્માની સ્થિરતા પ્રાપ્ત થાય છે તેમજ બીજા જીવોને ધર્મમાં સ્થિર કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થવાથી હંમેશા સમાધિમાં જ ટાઈમનો ઉપયોગ થઈ શકે છે અને અવનવું જ્ઞાન વધતું જાય છે આ સૂત્ર સમાધિ બધી રીતે ગુણુકારી તેમજ આનંદકારી છે (૩) તપ સમાધિ—આત્માનો મૂળ સ્વભાવ અણાહારક છે, આત્માને જે શરીરનો સબંધ છે તે માટે આહાર લેવો પડે છે પરંતુ આત્માના સ્વભાવની પીછાણ સૂત્રોથી થતા આત્માના સ્વભાવને કેળવવા માટે આહાર-ઉપધિ વગેરેનો ત્યાગ કરવાની પ્રેક્ટીસ જ્યારે આત્મા કરે છે ત્યારે તેને તપમાં આનંદ આવે છે અને કર્મનું દેવું તેમાં ચૂકવાતું હોવાથી તપમાં પણ સમાધિ અથવા શાંતિનો અનુભવ જીવને થાય છે કારણ કે તપ જ્યારે હોય છે ત્યારે સંસારની ઉપાધિથી દૂર રહેવાય છે અને જ્ઞાન ધ્યાન વગેરે ૧૨ પ્રકારના તપથી જ સાચી સમાધિ જીવ મેળવી શકે છે (૪) આચાર સમાધિ—ઉપરની ત્રણ સમાધિથી આચાર નિર્માણ બને છે અને આવા સદાચારીનું જીવન નિર્ભય અને સમાધિવાળું હોય છે સંસારમાં પૈસા વગેરે કમાવામાં, સાચવવામાં કેટલી ઉપાધિઓ હોય છે તેનો સૌને અનુભવ છે તેમાં વળી જ્યારે નુકસાનનો પ્રસંગ સાપડે છે ત્યારે હું બનો પાર રહેતો જથી જ્યારે સદાચારી એમ માનીને સંતોષ માને છે કે “લલુ થયું ભાગી જ જાણ, સુખે ભજીશુ શ્રી ગોપાલ” તેના મનમાં એવો સંતોષ હોય છે કે If wealth is lost

Nothing is lost કારણ કે લક્ષ્મી ચપલ છે તે જાય પણ ખરી અને પુણ્યનો જોગ બને તો આવે પણ ખરી, માટે શોક કરવાનું બીલકુલ કારણ નથી જો ખાવાપીવામાં કાળજી રહેતી નથી તો તાંદુરસ્તી બગડે છે ત્યારે સદાચારી એમ માને છે If Health is lost something is lost તબીયત બરાબર ન હોય ત્યારે મનની સ્થિતિ બગડે છે, જેથી વાચન, મનન વગેરેમાં ખામી પડે છે આવી સ્થિતિમાં પણ સદાચારી રોગના કારણે જાણીને વિશેષ નિયમિત બને છે તેનાથી સ્વાસ્થ્ય પાછું પ્રાપ્ત કરી શકે છે પરંતુ સદાચારમાં ખામી પડશે તો આત્માની દશા બગડી જશે એવું સમજી તે વિચારે છે કે If Character is lost everything is lost કે જો ચારિત્ર બગડ્યું તો અહીંના જીવનમાં પણ શાંતિ નહિ મળે અને ખીજા લોકોમાં પણ તેના દુ.ખો લોગવતા પણ ક્યારે તેનાથી છૂટકારો થશે તે નક્કી ન કહી શકાય એવું તે નુકસાન છે માટે આચાર-સમાધિ ટકાવવા માટે હંમેશા ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ ઓછા કરે છે

આ બધી સમાધિની લાયકાત શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાથી બનવાની આકાંક્ષા દરેકે રાખવી પડશે તેની પરેજ રૂપે આરભ અને પરિચ્છેદને અનર્થનું મૂળ માનવું પડશે આવી માન્યતા વાળો જ આરંભ, પરિચ્છેદ ઓછા કરવાની વૃત્તિ ધરાવશે તો જ તે નવકાર મંત્રની આરાધના કરી શકશે

મળે છે અને આત્માની સ્થિરતા પ્રાપ્ત થાય છે તેમજ બીજા જીવોને ધર્મમાં સ્થિર કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થવાથી હું મેશા સમાધિમાં જ ટાઈમનો ઉપયોગ થઈ શકે છે અને અવનવું જ્ઞાન વધતું જાય છે આ સૂત્ર સમાધિ બધી રીતે ગુણુકારી તેમજ આનંદકારી છે (૩) તપ સમાધિ—આત્માનો મૂળ સ્વભાવ અણાહારક છે, આત્માને જે શરીરનો સબંધ છે તે માટે આહાર લેવો પડે છે પરંતુ આત્માના સ્વભાવની પીછાણ સૂત્રોથી થતા આત્માના સ્વભાવને કેળવવા માટે આહાર—ઉપધિ વગેરેનો ત્યાગ કરવાની પ્રેકટીસ જ્યારે આત્મા કરે છે ત્યારે તેને તપમાં આનંદ આવે છે અને કર્મનું દેવું તેમાં ચૂકવાતું હોવાથી તપમાં પણ સમાધિ અથવા શાંતિનો અનુભવ જીવને થાય છે કારણ કે તપ જ્યારે હોય છે ત્યારે સંસારની ઉપાધિથી દૂર રહેવાય છે અને જ્ઞાન ધ્યાન વગેરે ૧૨ પ્રકારના તપથી જ સાચી સમાધિ જીવ મેળવી શકે છે (૪) આચાર સમાધિ—ઉપરની ત્રણ સમાધિથી આચાર નિર્મળ બને છે અને આવા સદાચારીનું જીવન નિર્ભય અને સમાધિવાળું હોય છે સંસારમાં પૈસા વગેરે કમાવામાં, સાચવવામાં કેટલી ઉપાધિઓ હોય છે તેનો સૌને અનુભવ છે તેમાં વળી જ્યારે નુકસાનનો પ્રસંગ સાપડે છે ત્યારે હુંબનો પાર રહેતો નથી જ્યારે સદાચારી એમ માનીને સતોષ માને છે કે “ભલું થયું ભાગી જાળ, સુખે ભજીશું શ્રી ગોપાલ” તેના મનમાં એવો સતોષ હોય છે કે If wealth is lost

Nothing is lost કારણ કે લક્ષ્મી અપલ છે તે જાય પણ ખરી અને પુણ્યનો જોગ બને તો આવે પણ ખરી, માટે શોક કરવાનું બીલકુલ કારણ નથી જો ખાવાપીવામાં કાળજી રહેતી નથી તો તંદુરસ્તી બગડે છે ત્યારે સદાચારી એમ માને છે If Health is lost something is lost તબીયત બરાબર ન હોય ત્યારે મનની સ્થિતિ બગડે છે, જેથી વાચન, મનન વગેરેમાં ખામી પડે છે આવી સ્થિતિમાં પણ સદાચારી રોગના કારણે જાણીને વિશેષ નિયમિત બને છે તેનાથી સ્વાસ્થ્ય પાછું પ્રાપ્ત કરી શકે છે પરંતુ સદાચારમાં ખામી પડશે તો આત્માની દશા બગડી જશે એવું સમજી તે વિચારે છે કે If 'Character is lost everything is lost' કે જો ચારિત્ર બગડ્યું તો અહીંના જીવનમાં પણ શાંતિ નહિ મળે અને બીજા લવેમાં પણ તેના દુબો લોગવતા પણ ક્યારે તેનાથી છૂટકારો થશે તે નક્કી ન કહી શકાય એવું તે નુકસાન છે માટે આચાર-સમાધિ ટકાવવા માટે હંમેશા કોઈ, માન, માયા અને લોભ ઓછા કરે છે

આ બધી સમાધિની લાયકાત શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાથી બનવાની આકાંક્ષા દરેકે રાખવી પડશે તેની પરેજ રૂપે આરભ અને પરિગ્રહને અનર્થનું મૂળ માનવું પડશે આવી માન્યતા વાળો જ આરંભ, પરિગ્રહ ઓછા કરવાની વૃત્તિ ધરાવશે તો જ તે નવકાર મંત્રની આરાધના કરી શકશે

ગાયના આંચળમા ઈતરડી નામનું જીવડું ચોટે છે તે આંચળમા મઝાનું દૂધ હોવા છતાં તે છોડીને લોહીને ચૂસે છે. તેમ ભારેકમીં જીવો સદ્ગુણના યોગને શ્રવણ કરે છે તો પણ સાર છોડીને અસારને જ ગ્રહણ કરે છે મહારાજે બરાબર ન કયું, એમ મહારાજના સદ્ગુણો છોડી દુર્ગુણો તરફ લક્ષ રાખી પછી નિંદા કરે છે પરંતુ નિંદાખોરે સમજવું જોઈએ કે—

પાદે પાદે નિધાનાનિ યોજને રસકુપિકા ।

માગ્યહીના ન પશ્યન્તિ વહુરત્ના વસુ ધરા ॥

અત્યારે પણ છત્તી ઋદ્ધિના ત્યાગી વૈરાગ્યવાન, પંડિત તપસ્વી, ક્રિયાપાત્ર એવા અનેક ગુણવાન સાધુ-સાધ્વીઓ પૃથ્વીને શોભાવી રહ્યા છે તેમજ દયાવંત, દાનવંત, દૃઢધર્મી અદ્વપઆરંભી, અદ્વપપરિગ્રહી સ સારમા હોવા છતાં અનેક રીતે ધર્મના આરાધક એવાં સુશ્રાવક-સુશ્રાવિકાઓ પણ છે. પાંચમા આરાના છેડા સુધી ચારે તીર્થ એકાવતારી થનારા થશે પરંતુ ઉત્તમ વસ્તુ થોડી મળે એ સ્વભાવિક છે તે શ્રદ્ધા વગરના માણસોની નજરે ક્યાંથી આવે ? તેટલા માટે જ ગમે તેવા વાતાવરણમા પણ શ્રી નવકારમંત્ર ઉપર શ્રદ્ધા ટકાવી રાખશે તેનો જ માનવ જન્મ લેખે લાગશે.

કાવ્ય

જે સુક્રિત હોય નજીકમા, લાવધર્મ સમજાય,
દેવ ગુરુને ધર્મની ઓળખ તેને થાય.
દેવ ગુરુને ધર્મમા, જાગે અંતર પ્રીત;

તપ જપ કિરિયા દાનમા પ્રકટે તો જ પ્રતીત
વાંચે પુસ્તક તત્ત્વનાં, આપે દાન ઉદાર,
ગુણી જનની સંગત કરે, ભાવધર્મ દાતાર
રાગદ્વેષ અજ્ઞાનતા, જેમાં ન હોય જરાય,
સેવા એવા દેવની ભાવધર્મની માંય.
રાગદ્વેષ અજ્ઞાનતા, ઘટતા હોય સદાય;
એવા ગુરુ સેવા મલે, ભવ જલ તો જ તરાય,
સંજ્ઞા વિકથા ચારને, કષાય ઘટતા જાય;
જડ ચેતન સમજણ વધે, ભવ જલ તો જ તરાય
દેવ ગુરુને ધર્મના, બધા મર્મ સમજાય,
પરંપરા ભવચક્રની, ક્ષય થવા સરજાય
જ્ઞાન ક્રિયા બે લેઈ છે, તેમાં પહેલું જ્ઞાન,
ઉભય યોગથી આત્મા, પામે શાશ્વત સ્થાન

આ બધા ગુણો માનવમાં જ હોઈ શકે છે એટલા
માટે માનવ જન્મ એ જ શ્રી નવકારમંત્રને માટે લાયક છે
અને આવી લાયકાત સત્સંગથી વધુ કેળવી શકાય છે

માનવ શ્રી નવકારમંત્રને લાયક હોવા છતાં
તમામને તેના ઉપર આદર કેમ નહિ ?

આપણે જોઈ ગયા કે એક કોડકોડી સાગરોપમ
જેટલા કર્મ જ્યારે બાકી રહે છે ત્યારે તે માનવનો જન્મ
પામે છે માનવનો જન્મ પામવા માટે પૂર્વજન્મમાં તે
જીવની (૧) પ્રકૃતિ સરલ બને છે એટલે કોઈની સાથે ટેકા
કે વાકો ન હોય પરંતુ પ્રેમપૂર્વકનું જીવન હોય (૨) તેનામાં

લોગવવા ન પડે તે માટે કર્મો બાંધતા અટકવું જોઈ એ
આઠે કર્મો દરેક જીવને લાગેલા છે તેથી જ સંસારમા
રખડવું પડે છે આ બધાય કર્મો આત્મા સામે પડદારૂપ
છે, અને આત્માના ગુણો તે કારણે પ્રગટ હોતા નથી તો
તેવાં કર્મો ન બંધાય તે માટે તેનું જ્ઞાન કરીને સાવચેત
બને છે

જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બંધાય છે. (૧)
જ્ઞાનીનું ભૂડું બોલવાથી, (૨) જ્ઞાનીનો ઉપકાર નહીં માન-
વાથી, (૩) જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરવાથી, (૪) જ્ઞાનીની અને
જ્ઞાનના સાધનો-પુસ્તક વગેરેની અશાતના કરવાથી, (૫)
જ્ઞાનમાં અંતરાય પાડવાથી, (૬) ખોટા વાદવિવાદથી

દર્શનાવરણીય કર્મ પણ એ જ છ પ્રકારે બંધાય
છે, મોહનીય કર્મ ત્રીજ ક્રોધ માન માયા ને લોભ કરવાથી
તેમજ સાચા ધર્મની નિંદા કરવાથી અને ધર્મક્રિયાઓ
અટકાવવાથી અંતરાય કર્મ પણ દાન દેવામાં અંતરાય
પાડવાથી, લાલ થતો અટકાવવાથી, ખાવાપીવામાં અંતરાય
પાડવાથી, મકાન વગેરેમાં અંતરાય દેવાથી અને સારા
કામનો ઉત્સાહ તોડી પાડવાથી, આ ચાર ઘનઘાતી કર્મો
અશુભ જ છે તેનાથી આત્મા ભારેકમી બને છે અને
જ્ઞાનાવરણીય કર્મને લીધે ઇદ્રિયોમાં ખામી પડે છે અને
તેના વિજ્ઞાનમાં પણ ખામી પડે છે દર્શનાવરણીય
કર્મ દેખવામાં ખામી જણી કરે છે મોહનીય કર્મબુદ્ધિ
બગાડે છે અને અંતરાય કર્મ શક્તિમાં વિઘ્ન લાવે છે.

વિનય ગુણ પણ હોય છે એટલે ગુણવાન આત્મા પ્રત્યે આદર હોય છે. (૩) તેના દીલમાં દયા અને કરુણા વહેતી હોય છે, (૪) જે કાઈ કામ કરે તેનું તે અભિમાન કરતો નથી એટલે કે હું મારી ફરજ બજાવું છું એમ સમજે છે પણ મેં આ કામ કર્યું બીજું કોણ કરી શકે તેમ છે ? એમ અભિમાનનો પારો તેના મગજમાં ચઢતો નથી

આવા ચાર ગુણોથી ઘણા કર્મો બપાવીને માનવ બને છે પરંતુ કુલ્લે, કુશુરુ અને કુધર્મની સગતમાં ફરી પાછાં નવાં કર્મો એવા ચીકણા બાધે છે કે તેની લાયકાત ટકી શકતી નથી, જેમ કોઈ માણસે ખૂબ મહેનત કરી મોટર ચલાવવાનું લાઈસન્સ મેળવ્યું, પરંતુ મોટર ચલાવતાં જો એક્સીડન્ટો વધુ કરે તો તેનું લાઈસન્સ ટકી શકતું નથી તેમ પાંચ ઇન્દ્રિયોનો અને મનનો એટલો બધો દુરુપયોગ કરે છે કે ધર્મના તત્ત્વોની સન્મુખ થઈ શકતો નથી એટલે કે ખાપી જીવો પાપમાં જ જિંદગી પૂરી કરે છે અને ફરી પાછા મરીને ૮૪ લાખ જીવાયોનીના ચક્કરમાં પડીને હુ ખી થાય છે પરંતુ જેઓ સત્સંગ, સદ્વાચન અને સારા વર્તનના સસ્કારો પામે છે તેઓ અનુક્રમે વધુને વધુ હળુકર્મી બને છે અને આત્મા કર્મ વિષેના જ્ઞાનમાં આગળ વધે છે

આત્માને કર્મ કેવી રીતે બધાય છે અને ફળો પણ આત્માને કેવી રીતે તેના લોગવવા પડે છે તેનો બહુકાર બને છે ત્યારે તે મનમાં વિચારે છે કે આવા દારુણ હુ ખો

ભોગવવા ન પડે તે માટે કર્મો બાંધતા અટકવું જોઈએ. આઠે કર્મો દરેક જીવને લાગેલા છે તેથી જ સંસારમાં રખડવું પડે છે. આ બધાય કર્મો આત્મા સામે પડતાં પ છે, અને આત્માના ગુણો તે કારણે પ્રગટ હોતા નથી. તે તેવાં કર્મો ન બંધાય તે માટે તેનું જ્ઞાન કરીને સાવચેત બને છે.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બંધાય છે. (૧) જ્ઞાનીનું ભૂડું બોલવાથી, (૨) જ્ઞાનીનો ઉપકાર નહીં માનવાથી, (૩) જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરવાથી, (૪) જ્ઞાનીની અને જ્ઞાનના સાધનો-પુસ્તક વગેરેની અશાતના કરવાથી, (૫) જ્ઞાનમાં અંતરાય પાડવાથી, (૬) ખોટા વાદવિવાદથી.

દર્શનાવરણીય કર્મ પણ એ જ છ પ્રકારે બંધાય છે, મોહનીય કર્મ ત્રીસ ક્રોધ માન માયા ને લોભ કરવાથી તેમજ સાચા ધર્મની નિંદા કરવાથી અને ધર્મક્રિયાઓ અટકાવવાથી અંતરાય કર્મ પણ દાન દેવામાં અંતરાય પાડવાથી, લાલચ તો અટકાવવાથી, ખાવાપીવામાં અંતરાય પાડવાથી, મકાન વગેરેમાં અંતરાય દેવાથી અને સારા કામનો ઉત્સાહ તોડી પાડવાથી; આ ચાર ઘનઘાતી કર્મો અશુભ જ છે તેનાથી આત્મા ભારેકર્મી બને છે અને જ્ઞાનાવરણીય કર્મને લીધે ઇદ્રિયોમાં ખામી પડે છે અને તેના વિજ્ઞાનમાં પણ ખામી પડે છે. દર્શનાવરણીય કર્મ દેખવામાં ખામી જિલ્લી કરે છે. મોહનીય કર્મ બુદ્ધિ બગાડે છે અને અંતરાય કર્મ શક્તિમાં વિઘ્ન લાવે છે.

તેથી સુખ પણ ભોગવી શકાતું નથી આ ચાર સિવાયનાં કર્મો અઘાતી છે પરંતુ ઘનઘાતી કર્મને લીધે, મુખ્યત્વે મોહનીય કર્મને લીધે તેમાં અશુભ પ્રકૃતિઓ બંધાવાની શક્યતા રહે છે

વેદનીય કર્મ બે પ્રકારે છે તેમાં શાતા વેદનીય. તમામ જીવો પગ દયા કરવાથી તેમજ કોઈને દુઃખ, શોક જૂડવું, મારપીટ, આસુ પડાવવા તેમજ, ત્રાસ નહિ દેવાથી બંધાય છે જ્યારે અશાતા વેદનીય એ જ છ પ્રકારે એક જીવને અને ઘણા જીવોને દુઃખ અને ત્રાસ દેવાથી બંધાય છે અને શાતા વેદનીયના ઉદ્દેશ, મનને ગમતા શબ્દ, રૂપ ગંધ, રસ અને સ્પર્શનો સંલગ્ન મળે છે તેમજ મન, વચન ને કાયાને સુખના સાધનો મળે છે પરંતુ અશાતા વેદનીયના ઉદ્દેશ એ બધા આઠે સાધનો મનને નહીં ગમતા અને દુઃખદાયક પ્રાપ્ત થાય છે આયુષ્ય કર્મ ચારે ગતિના ચાર ચાર કારણોથી બંધાય છે નરકનાં આયુષ્યનાં ચાર કારણો મહાપાપના ધંધા કરવાથી, મકાન, પૈસા સગા-વહાલા વગેરે ઉપર ઘણી મમતા ગમવાથી, માંસાહાર કઠવાથી અને પંચેન્દ્રિય જીવોને હણવાથી, તિર્થ તથા અથવા જનાવર થવાના ૪ કારણો—જીરું ખોલવાથી કપટ કરવાથી, ઉપરમહિત જીરું ખોલવાથી, ખોટા તોલ—માપ ગમવાથી, મનુષ્ય થવાના ચાર કારણો—સરળ પ્રકૃતિ વિનય પ્રકૃતિ, દયા, નિર્ગભિમાન દેવગતિનાં ચાર કારણો—ગગવાળો સંયમ શ્રાવકનો સયમ, પરવશે દુઃખ મહાન કઠવાથી

બ્રહ્મચર્ય વગેરે પરવશે પાળવાથી અને અજ્ઞાન તપથી એટલે
છ કાયની રક્ષા વિનાના તપથી નામકર્મ-શુભ ચાર પ્રકારે
બંધાય છે મનની સરળતા, વચનની સરળતા, કાયની
સરળતા અને ઝઘડા કરવા નહિ અને હોય તો મટાડવાથી
અને અશુભ એથી ઊલટી રીતે એટલે કે મન, વચન અને
કાયની વક્રતાથી અને ઝઘડા કરાવવાથી તેના ઉદયે શરી-
રનો રૂપ, ગંધ, આકાર, સ્વર, પ્રભાવ વગેરે શુભ નામથી
સારા અને અશુભથી ખરાબ મળે છે ગોત્રકર્મ, જાતિ,
કુલ, બળ, રૂપ તપ, સૂત્રનું જ્ઞાન લાભ અને સત્તા એ
આઠ પ્રકારે મદ કરવાથી નીચ ગોત્ર એટલે ઉલ્લકા અનાય
કુળમાં જન્મ થાય છે અને એ જ આઠ પ્રકારે મદ નહીં
કરવાથી ઉચ્ચ ગોત્ર મળે છે, જેમકે આર્યક્ષેત્ર, ઉત્તમ કુળ
તેમજ સદ્ગુણનો સમાગમ સારા મિત્રો વગેરે મળે છે

આ પ્રમાણે જાણીને ચાર ઘનઘાતી કર્મ અને અઘાતી
કર્મમાં અજ્ઞાતા વેદનીય, દુર્ગતિનું આયુષ્ય, અશુભ નામ
અને નીચ ગોત્ર બંધાઈ ન જાય તેની કાળજી રાખવી
જોઈએ આ બધાંય કર્મો મુખ્યત્વે ૧૮ પાપના કર્મોથી
બંધાય છે તે હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વ્યભિચાર પરિગ્રહ,
ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ કલેશ, અભ્યાખ્યાન-
એટલે કલંક ચડાવવું, આક્ષેપો કરવા, પૈશુન્ય-સાચી વાત
પુલ્લી કરવી-ચાડી કરવી, પરપરિવાદ-ખીજાની નિંદા,
રથ અરથ-સ સારના કામોમા આનંદ તથા ધર્મના કામમાં
એદ, માયામોસો-કપટસહિત જુહું, મિથ્યાદંસણશબ્દ-

એટલે કે ઊલટી શ્રદ્ધા, હું ખ સંસારનું ઘણું હોય છતાં તેમા સુખ માનવું સસારના કામોમા શ્રદ્ધા રાખવી સાચા દેવ, ગુરુ અને ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા નહી રાખતાં રાગદ્વેષવાળા દેવ, ઢોંગી ગુરુ અને અધર્મના આડમ્બર દેખી તેમા શ્રદ્ધા કરવી તે કોઈપણ વસ્તુ હોય તેનાથી વિપરીત માનવી તે મિથ્યાત્વ છે તેના રૂપ પ્રકારો પ્રતિક્રમણમા વિસ્તારથી સમજી લેવા બધાંય પાપોમા આ મોટામા મોટું પાપ છે આવા પાપોથી જીવ મનુષ્ય જન્મ પામ્યા છતાં ભારેકમીં બની જાય છે તેથી પંચ પરમેષ્ઠી જેવા પવિત્ર આત્માઓનો સગ કરવાનું મન થતું નથી અને આવો સગ નહી થવાથી કોઈ વ્રતનિયમ લેતો નથી, પરંતુ સસારના પ્રપંચમા રચ્યોપચ્યો રહે છે અને તેમાં પણ હું હોશિયાર છું એમ માને છે અને પાચે ઇદ્રિયોના વિષયોમા સુખ છે એમ માનીને તે મેળવવા માટે પૈસા કમાવામા, અન્યાય અને અનીતિનો પણ ડર રાખતો નથી તેથી ક્રોધ, માન, માયા ને લોભમા ફસાતો જાય છે અને મન, વચન તેમજ કાયાનો દુરુપયોગ જ કરે છે આ રીતે શ્રી નવકારમંત્ર જેવા પવિત્ર મંત્ર અને પંચ પરમેષ્ઠી જેવા પવિત્ર આત્મા તરફ આદરભાવ તો આવતો નથી પરંતુ તિરસ્કારના ભાવો આવી જતા નિદા પણ કરવામા રસ ધરાવે છે

આ બધા પરિણામો મિથ્યાત્વના કાગળે આવે છે. મિથ્યાત્વ એટલે બુદ્ધિનો વિકાર આવા મિથ્યાત્વોમા ચાર

મિથ્યાત્વ-સામગ્રી હોવા છતાં તેનો દુરુપયોગ કરાવે છે અવિનય મિથ્યાત્વ એવું છે કે સદ્ગુરુ જેવાનો સયોગ મળ્યો હોવા છતાં તેમનો વિનય કરવામાં ખામી જેટલી રહેશે તેનું પરિણામ કેટલું ખરાબ શ્રોમાં બતાવેલું છે તે સમજવામાં આવશે તો વડીલોનો અવિનય નહીં થાય બીજું અકિરિયા મિથ્યાત્વ-શક્તિ હોવા છતાં કિરિયા કરવા તત્પર બનતો નથી અને પોતે તો કરતો નથી પણ બીજા કરતા હોય તેમને પણ અટકાવે છે નિરોગી શરીર કિરિયા કરવાતું મુખ્ય સાધન છે તેનો ઉપયોગ મોજશોખ ને પ્રમાદમાં થાય તેનું પરિણામ કેવું ? ત્રીજું, અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ છે કેટલાક લોકો એવું માને છે કે, અભણ રહેવું સારું કારણ કે ભણેલા પાપ કરે તેને ડબલ લાગશે માટે જ્ઞાનની કાંઈ જરૂર નથી. પરંતુ તેણે સમજવું જોઈએ કે કોઈ પણ ધંધો પણ જ્ઞાન વગર થઈ શકતો નથી તો મોક્ષનો વેપાર જ્ઞાન વગર થઈ શકશે ? અજ્ઞાની તો આધળા સમાન છે ગમે તે રીતે પાપ કરવાથી ડરશે જ નહીં વળી સમજે કે બે માણસો ઝેર ખાય છે તેમાં ઝેરના અજ્ઞાનવાળો તો મરવાનો જ, પરંતુ ઝેરથી મરી જવાશે એવું સમજનાર બનતા સુધી ઝેર ખાશે જ નહિ અને કદાચ કોઈ ક્રોધા-વેશમાં ઝેર ખાઈ લીધું તો પણ બચવાના ઉપાય તો તે જરૂર કરશે અને બચી પણ જાય શ્રી આચારંગની શરૂ-આતમાં પણ કહેલ છે કે કર્મના પરિણામ નહિ બાણનાર ચારે ગતિમાં રખડે છે અને અનેક યોનિઓમાં ઉત્પન્ન થઈ ઘણું દુઃખ ભોગવે છે અને ચોથું અશાતના મિથ્યાત્વ

એટલે કે ઊલટી શ્રદ્ધા, હું ખ સસારનું ઘણું હોય છતાં તેમાં સુખ માનવું સસારના કામોમાં શ્રદ્ધા રાખવી સાચા દેવ, ગુરુ અને ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા નહીં રાખતા રાગદ્વેષવાળા દેવ, ટોગી ગુરુ અને અધર્મના આડમ્બર દેખી તેમાં શ્રદ્ધા કરવી તે કોઈપણ વસ્તુ હોય તેનાથી વિપરીત માનવી તે મિથ્યાત્વ છે તેના ૨૫ પ્રકારો પ્રતિકમણમાં વિસ્તારથી સમજી લેવા બધાય પાપોમાં આ મોટામાં મોટું પાપ છે આવાં પાપોથી જીવ મનુષ્ય જન્મ પામ્યા છતાં ભારેકમી બની જાય છે તેથી પંચ પરમેષ્ઠી જેવા પવિત્ર આત્માઓનો સગ કરવાનું મન થતું નથી અને આવો સગ નહીં થવાથી કોઈ વ્રતનિયમ લેતો નથી, પરંતુ સસારના પ્રપંચમાં રચ્યોપચ્યો રહે છે અને તેમાં પણ હું હોશિયાર છું એમ માને છે અને પાંચે ઇદ્રિયોના વિષયોમાં સુખ છે એમ માનીને તે મેળવવા માટે પૈસા કમાવામાં, અન્યાય અને અનીતિનો પણ ડર રાખતો નથી તેથી ક્રોધ, માન, માયા ને લોભમાં ફસાતો જાય છે અને મન, વચન તેમજ કાયાનો દુરુપયોગ જ કરે છે આ રીતે શ્રી નવકારમંત્ર જેવા પવિત્ર મંત્ર અને પંચ પરમેષ્ઠી જેવા પવિત્ર આત્મા તરફ આદરભાવ તો આવતો નથી પરંતુ તિરસ્કારના ભાવો આવી જતા નિહા પણ કરવામાં રસ ધરાવે છે

આ બધા પરિણામો મિથ્યાત્વના કારણે આવે છે. મિથ્યાત્વ એટલે બુદ્ધિનો વિકાર આવા મિથ્યાત્વોમાં ચાર

મિથ્યાત્વ-સામગ્રી હોવા છતાં તેનો દુરુપયોગ કરાવે છે અવિનય મિથ્યાત્વ એવું છે કે સદ્ગુરુ જેવાનો સયોગ મળ્યો હોવા છતાં તેમનો વિનય કરવામાં ખામી જેટલી રહેશે તેનું પરિણામ કેટલું ખરાબ શ્રીઓમાં બતાવેલું છે તે સમજવામાં આવશે તો વડીલોનો અવિનય નહીં થાય ખીજું અકિરિયા મિથ્યાત્વ-શક્તિ હોવા છતાં કિરિયા કરવા તત્પર બનતો નથી અને પોતે તો કરતો નથી પણ ખીજા કરતા હોય તેમને પણ અટકાવે છે નિરોગી શરીર કિરિયા કરવાનું મુખ્ય સાધન છે તેનો ઉપયોગ મોજશોખ ને પ્રમાદમાં થાય તેનું પરિણામ કેવું ? ત્રીજું, અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ છે કેટલાક લોકો એવું માને છે કે, અલભ્ય રહેવું સારું કારણ કે લાભેલા પાપ કરે તેને કબલ લાગશે માટે જ્ઞાનની કંઈ જરૂર નથી. પરંતુ તેણે સમજવું જોઈએ કે કોઈ પણ ધંધો પણ જ્ઞાન વગર થઈ શકતો નથી તો મોક્ષનો વેપાર જ્ઞાન વગર થઈ શકશે ? અજ્ઞાની તો આશ્વળા સમાન છે ગમે તે રીતે પાપ કરવાથી ડરશે જ નહીં વળી સમજે કે બે માણસો ઝેર ખાય છે તેમાં ઝેરના અજ્ઞાનવાળો તો મરવાનો જ, પરંતુ ઝેરથી મરી જવાશે એવું સમજનાર બનતા સુધી ઝેર ખાશે જ નહિ અને કદાચ કોઈ ક્રોધા-વેશમાં ઝેર ખાઈ લીધું તો પણ બચવાના ઉપાય તો તે જરૂર કરશે અને બચી પણ જાય શ્રી આચારંગની શરૂઆતમાં પણ કહેલ છે કે કર્મના પરિણામ નહિ જાણનાર ચારે ગતિમાં રખડે છે અને અનેક યોનિઓમાં ઉત્પન્ન થઈ ઘણું દુઃખ લોગવે છે અને ચોથું અશાતના મિથ્યાત્વ

છે અશાતના એટલે કોઈ પણ જીવનો જે હક છે તેની વિરુદ્ધ વર્તન કરવું, તે અશાતના છે અશાતના ૩૩ પ્રકારની છે જો જીવ સાવચેત રહે તો અશાતના લાગવાનું કોઈ કાગળું બનતું નથી પણ સાચા અને સારા સંગથી દૂર રહેવામા મગજમા અશાતનાની ખીમારી આવે છે, ત્યારે એમ પોતે માને છે કે ‘હું જ હોશિયાર છું’ આમ કેમ ન થાય ?’ આમ પોતાના ખોટા કહાપણુમા જ શુરુ વગેરેની વાત માનતો નથી અને સ્વછ દે ચાલે છે તેને અશાતના થઈ જાય છે અને તેના કડવા ફળ જીવને લોગવવા પડે છે માટે અશાતનાથી ખાસ બચવું જોઈએ. સસારી જીવો પણ સસારની ઉપાધિમા ધર્મનો લાભ લઈ શકતા નથી તે પણ પોતાના માનવજીવનની અશાતના જેવું છે કે માનવ-જન્મ અને આવી જિંદગી સામગ્રી પામ્યા છતાં સંસારની ઉપાધિમાં જિંદગી પૂરી થઈ જાય છે

કાવ્ય

સુણ રાતુર સુજગ્ન સંસારમા ઉપાધિ કેવી જીવને ?
બાલપણમાં ભાન નહી હોતે હે, યુવાની ભાન સૌ ખોતે હે,
ઘડપણમા શક્તિ શુભાતે હે—સુણ૦

સસારની માયા છે કેવી, સૌને ફસાવી દે તેવી,
ફસાયા પછી દશા કેવી ? સુણ૦

મારું મારું સૌ કોઈ માને, તેમા આખું જીવન વિતાવે,
છતાં સાથે કાઈના આવે—સુણ૦

આધિ વ્યાધિ ઉપાધિના દુઃખો ભોગવવા દે નહીં,
કાંઈ સુખો, ચિંતામાં જન્મારો જાય હુખો—સુણું
જે સમજે તે ફસાય નહીં, ધરમ કરવામાં આળસ કરે નહીં,
પૂરેપૂરો લાલ ઉઠાવે અહીં—સુણું

આ રીતે માનવ-જન્મ પામીને પણ શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના કરે નહિ તે કેવો મૂર્ખ ગણાય એ દરેકે વિચારવાની જરૂર છે આવું આરાધન મનુષ્ય જન્મમાં જ હોઈ શકે છે છતાં દરકાર ન રાખનારની સ્થિતિ કેવી હયાજનક બની જાય છે તે તો નજરે લેવામાં આવે છે. સસારી સુખો માટે પણ આ સહેલામાં સહેલો ઉપાય છે કે શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી જોઈએ અત્યારે દુનિયામાં પણ જોશો કે જૈન લોકો મુખ્યત્વે સુખી દેખાય છે તેમાં વળી સાચા જૈન બને તેની તો વાત જ કેવી, માણસ માત્રને જન કહેવાય છે જનમાં જ ઉપર બે માત્રા, વિનય ને વિવેકના, શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે લાગી જાય છે તે સાચો જૈન બનીને પાપથી ડરતો રહે છે તે જ સાચું સુખ મેળવી શકે છે

શ્રી નવકારમંત્રનું આરાધન કોણુ કરી શકે ?

આપણે અગાઉ વિચારી ગયા કે શ્રી નવકાર મંત્ર માટે માનવજ લાયક છે, તેમ કર્મથી હળવો થયેલો માનવ સારાદાન દયા પરોપકારના કામો કરતો રહે તો તેની વિશુદ્ધિ થાય છે એટલે કે વધારે કર્મો ઘટે છે અને પુણ્ય વધતું જાય છે એ આત્માની ઉજ્જવળતા અથવા વિશુદ્ધિ છે આવા

વિશુદ્ધ આત્માને પણ સારા કામો કળવા માટે ચારિત્રવાન આત્માઓની સલાહ-સૂચન લેવાની ભાવના થાય છે તેથી સત-સમાગમ કરવાની ભાવના જાગે છે અને સતોની પાસે તત્ત્વો જાણવાની જિજ્ઞાસાથી વાગ્વાર તેમનો ઉપદેશ સાંભળવાની રુચિ જાગે છે અને તત્ત્વો માટે પ્રશ્નો પૂછીને નિગકરણ કરવાનું પણ ચૂકતો નથી સતો એક ચા ખીજી રીતે શ્રી નવકાર મંત્ર જેવા પવિત્ર આત્માઓના શુભો જાણતો તેમના વચનો પણ પ્રિય લાગે અને તેનો અમલ કરવાથી કેટલો લાભ થાય છે તે માટે પ્રયોગ કરવાની પણ પ્રેરણા કરે છે, ત્યારે હનુકર્મી બનેલો આત્મા આવા ધર્મક્રિયાઓના પ્રયોગો કરવાના વિચાર કરે છે અને શક્તિ પ્રમાણે ધર્મક્રિયાઓ કરતા પુણ્યની સામગ્રી વધી જવાથી, કોઈ સસારી લાભ પણ થઈ જાય છે તેથી તેની શ્રદ્ધા પૂરી ન હતી તે પણ દૃઢ થતી જાય છે અને ધર્મક્રિયાઓ અને પરોપકારના કામ કરવામાં હમેશાં ઓતપ્રોત બની જાય છે તન, મન અને ધનનો પણ લોગ આપી સારી પ્રવૃત્તિઓ વધુ કરતો જાય છે તેમ તેમ તેને પોતાના આત્માની પિછાણ થાય છે અને આત્માની શુદ્ધતા અને કર્મની મલિનતાનું તેને સાચું ભાન થાય છે ત્યારે તેને ઉપશમ સમર્પિત પ્રાપ્ત થાય છે ઉપશમ એટલે શાંત, જેમ દૂધમાં ઊલરો આવે ત્યારે પાણી છાંટીએ તો ઊલરો બેસી જાય છે તેમ કષાયરૂપ અગ્નિ વડે દૂધ જેવા આત્મામાં ઊલરો આવે છે ત્યારે વીતરાગવાણીરૂપ પાણી છાટતા કષાય દબાઈ જાય છે જેથી ગંધડો થતો નથી.

કાવ્ય

“ સુખ છે થોડું ને દુઃખ છે ઝાઝું એવો આ સસાર,
જીવતરમા જ્યારે ઝાળ લાગે ને અંગે જિઠે અગાર,
છાંટે ત્યારે શીતળ પાણી, એવી મારા વીરની વાણી
દુઃખી જીવોને સુખી થવાનો મારગ એ બતાવે,
પાપી જીવોના પાપાણુ જેવા હૃદયને પીગળાવે,
જાણે એ તો મોક્ષ પ્રમાણી, એવી મારા વીરની વાણી ”

આવા ઉપશમ સમકિતવાળા આત્મામા કષાયરૂપી-
કચરો, પાણીમા ફટકડી ફેરવવાથી પાણીનો કચરો નીચે
ખેસી જવાથી પીવા જેવું શુદ્ધ બને છે પરંતુ કચારેક તે
વાસણ હાલી જાય છે ત્યારે ફરી પાછું પાણી કચરાવાળું
બની જાય છે તેમ આત્મારૂપી હૃદયમા પણ કષાય વડે ફરી
જિલરો આવે છે ત્યારે તે જિલરો વારંવાર ન આવે તે
માટે અગ્નિ ચોછી કરવી પડે છે તેમ કષાયરૂપી અંગારા
હૃદયની નીચેથી કાઢી લેવા પડે છે જેથી ક્ષયોપશમ
સમકિત થાય છે—એટલે અમુક કષાય નીકળી જાય છે-
અને જેટલી રહે છે તેની અસર તો હૃદયમા રહે છે એમ
કરતા કરતા, જ્યારે અગ્નિ બીલકુલ હઠાવી લેવામા આવે
છે ત્યારે હૃદયમા ગરમી આવવાનો પ્રસંગ જ આવતો નથી-
આવી સ્થિતિને ક્ષાયક સમકિત કહે છે

ત્રણ સમકિતમાના પ્રથમ બે સમકિતમાં કષાયનો
અમુક અંશ તો સત્તામા હોય છે તેથી ઘણી વાર કષા-
યનો ઉદય થાય ત્યારે જીવ સમકિતથી પડી જાય છે આમ

ઉપશમ સમકિત એક ભવમાં પાચવાર આવે છે અને ક્ષયોપશમ સમકિત અસખ્યાતી વાર એક ભવમાં આવે ને જાય, જ્યારે ક્ષાયક સમકિત તો જતું જ નથી. તેથી જે સમકિત પામ્યા પછી પણ તેને સાચવવા માટે સમકિતના પાઠમાં “ પરમત્થ સંથવોવા સુદિટ્ઠે પરમત્થ સેવણા, વાવિ વાવન્ન કુદંસણ વજ્જણા ય સમત્ત સદ્દહણા ” આમ સમકિતની શ્રદ્ધા ટકાવવા માટે હું મેશ જ્ઞાન, ધ્યાન, ચિંતન - મનની ક્રિયાઓમાં મન લગાડવું જેથી ખીજા સંસાર વધે એવા વિચારોને બહુ સ્થાન ન મળે અને મન ધર્મના કામમાં સ્થિર થતું જાય વળી કોઈ પ્રશ્ન ઉદ્ભવે તો સારા જાણકારને પૂછી તેનું નિરાકરણ કરવું જેથી જિનેશ્વરોના વચનમાં શ્રદ્ધા આવે જ નહિ અને આવી હોય તો પણ દૂર થઈ જાય.

આમ સમકિત મેળવવા માટે અગર તો સાચવવા માટે ભગવાને જે દવા બતાવેલ છે તેનું હું મેશ સેવન કરવું જોઈએ અને સાચી રીતે શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના, વાચન, મનનને પ્રશ્નોના નિરાકરણપૂર્વક આચરણ કરવાથી થઈ શકશે પરંતુ દવાની સામે જેમ પરેણ હોય છે, તેમ વાવન્ન એટલે જેની શ્રદ્ધામાં થોડી પણ વિપરીતતા આવી છે તેનો તેમજ કુદંસણ એટલે જેઓ વીતરાગ માર્ગ અને છ કાયના જીવોની સ્થિતિ સમજતા નથી એવા સગથી દૂર રહેવું તેમજ સિનેમા વગેરે મોજશોખની ચીજોમાં ટાઈમ બગાડવો નહીં કારણ કે Time is precious, but, man's life is more precious એમ સમજીને માનવે જિંદગી

ગીનો સમય વેડફવો ન જોઈએ લોકો એમ પણ માને છે કે સિનેમા તેમજ રમતોમાં અને મોજશોખના સાધનોમાં રસ અને આનંદ આવે છે પરંતુ જ્યારે તત્ત્વનું જાણપણુ થાય ત્યારે એમાં એવો રસ અને આનંદ જન્મશે કે તેવો આનંદ બીજે નહીં મળે, ને મોહના ચક્કરમાંથી બચી જવાશે તો જ પાપથી અટકી શકાશે.

એક બેન નાની ઉંમરમાં વિધવા થયેલી પરંતુ તેને સત્સંગ થવાથી જ્ઞાનધ્યાનમાં એટલો રસ પડવા માડ્યો કે થોડો ટાઈમ ફોગટ ગુમાવે નહીં. કોઈ સત-સતી આવી જાય ત્યારે જ્ઞાનની ચર્ચામાં એટલો બધો રસ લેતી અને પોતે વિધવાનું દુઃખ માનવાને બદલે એમ માનતી કે ખરેખર મારે સસારમાં પ્રવેશ તો કરવો પડ્યો પણ જે કાંઈ થાય તે સારા માટે થાય છે એમ વિચારે છે કે મને બ્રહ્મચર્ય પાળવાનો અવસર મળ્યો અને બ્રહ્મચર્યના પ્રતાપે જ્ઞાનમાં રસ જન્મે છે એ મારું સદ્સાગ્ય છે આ રીતે એને વિધવાપણાનું દુઃખ હતું જ નહીં એ જ્ઞાનનો જ પ્રતાપ હતો છતાં કોઈ સાધુસાધ્વી આવે અને તે બાઈ જ્ઞાનની ચર્ચામાં લાગી જાય ત્યારે તેની મા સાધુ-સાધ્વીને એમ કહે કે એને સસારનું સુખ જોયું નથી ત્યારે પોતાની દીકરી અને સત-સતી પણ તેના માતૃશ્રીને સમજાવે કે સસારના સુખ કરતા જ્ઞાન-સુખ વધુ છે તે જુઓ ને તમારી દીકરી કેટલી આનંદમાં રહે છે આ બધો શ્રી નવકાર મંત્રનો પ્રતાપ

છે આ રીતે દરેકે જ્ઞાન વધારવા માટે વાચન, મનન અને ચિંતનમાં જ રસ લેવો જોઈએ તો જ જીવન સફળ બનશે

આવું સમકિત પામવા માટે અને દૃઢ કરવા માટે જ્ઞાનની કેટલી જરૂર છે તે સમજીને જ્ઞાનના વિરોધી, સાત પ્રકૃતિઓ રૂપ અવગુણ કાઢી નાખવા જોઈએ (૧) અનંતાનુબંધી ક્રોધ એટલે કોઈ સાથે વેરઝેર થયું હોય તો તે મરતા સુધી પણ છોડવું નહીં અને વારસામાં પણ મૂકતા જવું તે, (૨) અનંતાનુબંધી માન—એટલે કોઈના પગથીએ અક્કડ થઈને જિંદગીભર ચઢવું નહિ કોઈની સાથે જવાનો પ્રસંગ આપે ત્યારે તે બહાર જીલો રહે, તેના ઘરમાં જાય જ નહીં. (૩) અનંતાનુબંધી માયા—એટલું જોરદાર કપટ હોય કે તેને નિર્દોષ માણસો કે જીવોની પણ દયા દીલમાં આવે નહિ અને બધાને ફસાવે, (૪) અનંતાનુબંધી લોભ—એટલે પૈસા અને સસાર પાછળ ઘેલો અને પાગલ હોય કે ધર્મ જેવી શુભવસ્તુ છે તેની દરકાર જ ન કરે તેનો ઉદ્ધારો એવા હોય કે મને ધધામાં એટલું કામ હોય છે કે મને ધર્મ માટે NO TIME એવું બોલે, (૫) મિથ્યાત્વ મોહનીય તે સાચા ધર્મની નિંદા કરવી (૬) મીશ્રમોહનીય તે બધા ધર્મને સરખા માનવા, (૭) સમકિત મોહનીય તે વિતરાગને સાચા માનવા છતાં રાગદ્વેષ વધે એવાં કામ કરવા તે આ સાત પ્રકૃતિઓ ઉપર અમુક અશે પણ વિજય પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ તે ક્ષય, અને અમુક અશે સત્તામાં હોય તે ઉદયમાં આવે ત્યારે તેને ઉપશમાવવા અથવા

દબાવવા જેથી સમક્રિત રહી શકે તો જ શ્રી નવકાર મંત્રનું આરાધન સાચા દિલથી થાય તો આત્મામાં પાંચ ગુણો વિકસે (૧) સમ-બંધાય જીવેને પોતાના સમાન માની કોઈ પ્રત્યે ખરાબ આચરણ થવા ન દેવું અને કર્મના ઉદયે સંકટ આવે ત્યારે સમભાવપૂર્વક સહન કરવું, (૨) સંવેગ-આ જીવે વેગ તો ઘણો કર્યો છે પણ કર્મ બાંધવામાં હવે તેનો પુરૂષાર્થ કર્મ તોડવા જીપડે તેને સંવેગ કહેવાય છે, (૩) નિર્વેદ-સંસારના પાંચે ઇદ્રિયોના વિષયો દુ ખના મૂળ રૂપ હોવાથી તેનાથી દૂર રહેવાય એવી ભાવના એટલે અતરથી તેની દુગ છા અથવા અણુગમો, (૪) અનુકંપા-કોઈનું પણ દુ ખ જોતાં તેને મદદરૂપ થવાની ભાવના, (૫) આસ્થા કેવળ જ્ઞાનીનાં વચનો સંપૂર્ણ સત્ય જ હોય તેમાં થોડી પણ ખામી હોય જ નહીં, એવી દૃઢ શ્રદ્ધા હોય તે

આવો સમક્રિતી જીવ જ શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના કરે તેને આત્માની એવી પ્રતીતિ અથવા વિશ્વાસ હોય કે આત્મા અખંડ, અવિનાશી અને નિત્ય છે. સંસારી દરેક આત્મા કર્મથી ઓછેવત્તે અંશે પણ મેલો બને છે સંસારી આત્મા પોતે જ કર્મનો કર્તા છે અને તેનાં ફળો પણ પોતે જ ભોગવે છે અશુભ કર્મોના ફળો કડવાં હોય છે તે આત્માને ગમતાં નથી છતાં કરેલા કર્મો ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી એવું સમજનાર જ સમક્રિતી છે અને નવા કર્મો ન બંધાય તે માટે તે સાવચેત રહે છે સાવચેત રહેવા માટે જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર તપનો

સહારો લેવો પડશે જ એમ માનીને તે મેળવવા માટે પુરુષાર્થ કરવા તત્પર રહે છે

આવા સમક્રિતની દસ રુચિઓ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૮મા નોક્ષ માર્ગના અધ્યયનમાં બતાવી છે (૧) નિસર્ગ-રુચિ-જે પૂર્વ ભવના હ્યુક્રમીપણાને લીધે જાતિ-સ્મરણ-જ્ઞાન થતા પૂર્વ ભવોનો ખ્યાલ આવી જતા આત્માના ગુણો તરફ રુચિ જાગે તે, (૨) ઉપદેશ-રુચિ-વીતરાગની વાણીનો ઉપદેશ સાંભળીને આત્માના વિકાસની રુચિ થાય તે, (૩) આશારુચિ-વીતગગ પ્રભુની આજ્ઞા તમામ ભવોને પાપથી ડરવાની છે અને પાપ તો રાગ, દ્વેષ, મોહ અને અજ્ઞાન વડે જ થાય છે તો તે બધાં ઓછા કરવાની રુચિ જગાડવી તે, (૪) સૂત્રરુચિ - તે સૂત્રોનું વાચન અવારનવાર કરવાની ભાવના, (૫) બીજરુચિ - તે કોઈપણ ચીજ થોડી પણ સમજતા બુદ્ધિ વડે અદરનું રહસ્ય સમજીને તેને વધારતા જતાં બીજમાથી વૃક્ષ થાય તે રીત અપનાવવી તે, (૬) અભિગમરુચિ - સૂત્રના અર્થો જાણીને જ્ઞાનનો કેવી રીતે અમલ કરવો તેની રુચિ, (૭) વિસ્તાગરુચિ - ૪ પ્રમાણ, ૭ નય, ૪ નિદેશો એ ૧૫ દૃષ્ટિથી શાસ્ત્રનું વિવેચન કરી શકાય તેવી રીત, (૮) ક્રિયારુચિ-દર્શન, જ્ઞાન, ચાગ્રિ, તપ, વિનય સત્ય, સમિતિ અને ગુપ્તિને પાલન કરવાની ક્રિયા કરવાની રુચિ, (૯) સંલેપરુચિ - શાસ્ત્રને પૂરું જાણનાર ન હોય છતાં આરભ અને પરિચય હોય ત્યાં ધર્મ નથી પરંતુ અહિં સા, સજમ અને તપમાં

જ ધર્મ છે એવી દૃઢ શ્રદ્ધા હોય તે, (૧૦) ધર્મરુચિ -
પાંચ અસ્તિકાય તથા ભગવાનની વાણીરૂપ શ્રુતધર્મ અને
તેને આચરણ કરવારૂપ ચારિત્ર ધર્મ પ્રત્યે રુચિ જાગે તે

આવી રુચિઓમાંથી કોઈ પણ એક હોય તે જ
શ્રી નવકાર મંત્રનું આરાધન કરી શકે છે પરંતુ સંસારમાં
જન્મ થયા પછી જ્યારે થોડી પણ સમજ શક્તિ આવે
છે ત્યારે સંસારની પંચાત એટલી બધી કરવામા તત્પર
રહે છે કે જેથી માનવજીવનનો સાચો લાભ ગુમાવે છે

કાવ્ય

જન્મીને મરી જવું એટલી જ વાત છે

એમાં પણ માનવીને કેટલી પંચાત છે.

પ્રભુનામ રટીને તરવાનું હાથ છે એમાં
ભાણીગણીને એને ઠાહ્યા થઈ મહાલવુ,
પંચમા પુછાવુને મોટા થઈ મહાલવુ,
મોટા થવાનો એને કેટલો ભિચાટ છે એમાં

ધરતી પર રહેવું ને સ્વપ્ના આકાશના
'પ્રભુ નામ લેવાનો એને અવકાશ ના,
બીજાની વાતોમાં કેટલો સચોટ છે એમાં

પાપ તણા પલ્લામાં સત્યનું વેચાણ છે,
પુણ્ય તણા પલ્લામાં ખોટનો વેપાર છે,
લક્ષ્મીના લાડકા થવાના એને કોઠ છે એમાં

સહારો લેવો પડશે જ એમ માનીને તે મેળવવા માટે પુરુષાર્થ કરવા તત્પર રહે છે

આવા સમકિતની દસ રુચિઓ શ્રી ઉત્તરાધ્યન સૂત્રના ૨૮મા મોક્ષ માર્ગના અધ્યયનમાં બતાવી છે (૧) નિસર્ગ-રુચિ-એ પૂર્વ ભવના હંકુકમીપણાને લીધે જાતિ-સ્મરણ-જ્ઞાન થતા પૂર્વ ભવોનો ખ્યાલ આવી જતા આત્માના ગુણો તરફ રુચિ જાગે તે, (૨) ઉપદેશ-રુચિ-વીતરાગની વાણીને ઉપદેશ સાલણીને આત્માના વિકાસની રુચિ થાય તે, (૩) આજ્ઞારુચિ-વીતગગ પ્રભુની આજ્ઞા તમામ જીવોને પાપથી ડરવાની છે અને પાપ તો રાગ, દ્વેષ, મોહ અને અજ્ઞાન વડે જ થાય છે તો તે બધાં ઓછા કરવાની રુચિ જગાડવી તે, (૪) સૂત્રરુચિ - તે સૂત્રોનું વાંચન અવારનવાર કરવાની ભાવના, (૫) બીજરુચિ - તે કોઈ પણ ચીજ થોડી પણ સમજતા બુદ્ધિ વડે અંકરનું રહસ્ય સમજીને તેને વધારતાં જતા બીજમાથી વૃક્ષ થાય તે રીત અપનાવવી તે, (૬) અભિગમરુચિ - સૂત્રના અર્થો જાણીને જ્ઞાનનો કેવી રીતે અમલ કરવો તેની રુચિ, (૭) વિસ્તારરુચિ - ૪ પ્રમાણ, ૭ નય, ૪ નિષ્કેપા એ ૧૫ દૃષ્ટિથી શાસ્ત્રનું વિવેચન કરી શકાય તેવી રીત, (૮) ક્રિયારુચિ-દર્શન, જ્ઞાન, આગ્નિ, તપ, વિનય, સત્ય, સમિતિ અને શુભિતિને પાલન કરવાની ક્રિયા કરવાની રુચિ, (૯) સંક્ષેપરુચિ - શાસ્ત્રને પૂરું જાણનાર ન હોય છતાં આરભ અને પરિચ્છેદોય ત્યાં ધર્મ નથી પરંતુ અહિં સા, સંજમ અને તપમા

જ ધર્મ છે એવી દૃઢ શ્રદ્ધા હોય તે, (૧૦) ધર્મરુચિ -
પાંચ અસ્તિકાય તથા ભગવાનની વાણી રૂપ શ્રુતધર્મ અને
તેને આચરણ કરવારૂપ ચારિત્ર ધર્મ પ્રત્યે રુચિ જાગે તે

આવી રુચિઓમાંથી કોઈ પણ એક હોય તે જ
શ્રી નવકાર મંત્રનું આરાધન કરી શકે છે પરંતુ સંસારમાં
જન્મ થયા પછી જ્યારે થોડી પણ સમજ શક્તિ આવે
છે ત્યારે સંસારની પંચાત એટલી બધી કરવામાં તત્પર
રહે છે કે જેથી માનવજીવનનો સાચો લાભ ગુમાવે છે

કાવ્ય

જન્મીને મરી જવું એટલી જ વાત છે

એમાં પણ માનવીને કેટલી પંચાત છે.

પ્રભુનામ રટીને તરવાનું હાથ છે એમાં .
ભણીગણીને એને ડાહ્યા થઈ મહાલવુ,
પંચમા પુછાવુને મોટા થઈ મહાલવુ,
મોટા થવાનો એને કેટલો જિયાટ દે એમાં

ધરતી પર રહેવું ને સ્વપ્ના આકાશના
પ્રભુ નામ લેવાનો એને અવકાશ ના,
બીજાની વાતોમાં કેટલો સચોટ છે એમાં

પાપ તણા પલ્લામાં સત્યનું વેચાણ છે,
પુણ્ય તણા પલ્લામાં ખોટનો વેપાર છે,
લક્ષ્મીના લાડકા થવાના એને કોડ છે એમાં

સમજી લો સરવાળે સાચું છે કેટલું ?
 પુણ્ય પાપ સંઘાતે આવવાનું કેટલું ?
 મોક્ષના વેપાર વિના હુ.ખડાની વાત છે એમાં

અધર્મી લોકો એવા કુતર્કો કરે છે કે દુનિયામાં
 માંસાહાર ન હોય તો અનાજ ઘટી પડે અને માંસાહાર
 કરનાર એક બકરાને મારે છે ને ઘણાનાં પેટ ભરાય છે,
 જ્યારે જૈનો અનાજના ખસો પાચસો દાણા ખાય છે તેમાં
 દરેક દાણામાં જીવ છે તેની હિસા વધુ થાય છે ! તેમાં
 એમ સમજવાનું છે કે હોસ્પિટલમાં કોઈ વખત તપાસ
 કરાવીએ છીએ ત્યારે રિપોર્ટમાં જંતુઓ હોય છે તો
 પંચેદ્રિયના શરીરમાં લાખો જંતુઓ હોઈ શકે છે તેની
 પણ હિસા થવાથી પાપ વધારે છે વળી માંસાહાર કર-
 નારને ગુસ્સો આવે ત્યારે કોઈનું ખૂન પણ કરી નાખે છે,
 જ્યારે શાકાહારીના દિલમાં ક્રયા હોય છે તેથી ખૂન કર-
 વાની હિમત જ તેનામાં નહિ આવે કારણ કે પાપનું
 પરિણામ કેવું છે તે તે સમજે છે. આ રીતે જેના આહાર,
 વિહાર અને વાતાવરણ શુદ્ધ હોય છે અને સંસારની
 વાસના જેને ઓછી હોય છે તે જ શ્રી નવકાર મંત્રનું
 આરાધન કરીને જીવનને ધન્ય બનાવી શકે છે

શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાની રીત

આપણે શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના કેણુ કરી
 શકે ? એ વિષે વિચાર્યું કે ખરેખર માનવ જ તેની આરા-

ધના ધારે તો સંપૂર્ણ રીતે કરી શકે છે વિધિસર આરાધના કરનાર જ તેનો પૂરેપૂરો લાભ ઉઠાવી શકે, તેજ માનવ જીવનનો સફળિયોગ કરી સફળતા પ્રાપ્ત કરે

કાવ્ય

શ્રી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરીને લવનું લાઘુ ભરતો જ આવ્યો છું તુ આ સંસારે જનમ સફળ તું કરતો જ ટેક ૧
આર્ય ક્ષેત્ર ઉત્તમ કુળ પામી ઇદ્રિયોમા પણ છે નહીં ખામી
આવા સુંદર યોગ મળ્યા છે તેનો ખ્યાલ તું કરતો જ ૨
અરિહત પ્રભુની વાણી તમને શુદ્ધેવો સમજાવે
અતરમા ઉતારી તેનું, કાંઈક આચરણ કરતો જ ૩
વ્રત નિયમથી પાપો અટકે મન પણ તારુ નહીં ભટકે
એવી રીતે જીવન જીવીને સુખના રસ્તા લેતો જ ૪
સાચું સુખ છે ત્યાગ તપમાં ઉતારો એ વાતો મનમાં
પ્રમાદ આગસ છોડી દઈને પ્રભુમાં લીન તું બનતો જ ૫

આ પ્રમાણે શ્રી નવકાર મંત્રની સાચી આરાધના માટે આપણી લાયકાત વધારવી પડશે લાયકાત વધારવા માટે પ્રથમ હૃદય પવિત્ર બનાવવું પડશે ઉપરના કાવ્યમાં શ્રી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરવાનું કહ્યું પણ તે કઠસ્થ નહિ પણ હૃદયસ્થ થવો જોઈએ એટલે તેના પ્રત્યે હૃદયમાં અતૂટ શ્રદ્ધા થવી જોઈએ અને એ જ શ્રદ્ધા શુદ્ધ ભાવનાથી બળે છે તે ટકાવવા માટે પણ નિરંતર આત્માના લ વે સાથે સંસારના ભાવોની તુલના કર્યા કરવી જ પડશે

શાસ્ત્રોમા મુખ્ય પાત્ર લાવેા ખતાવેલા છે ઔપ-
 શમિક, ક્ષાયિક, ક્ષાયોપશમિક, ઉદાયિક અને પરિણામિક
 તેમા પ્રથમ ત્રણ પ્રયત્ન તથા પુરુષાર્થથી જ આવી શકે
 ઔપશમિક એટલે મોહનીય કર્મ ઉદયમા આવે તેને
 દબાવવુ જેમ દૂધમા ઊલરો આવે ત્યારે પાણી નાખવાથી
 તે ઊલરો ઝેસી જાય, તેમ વીતરાગની તાણીના વિચારો
 લાવવાથી મોહનીય કર્મનો ઉપશમ થઈ શકે છે એટલે
 મોહનીય કર્મ આપણા ગુણોને ખગાડી શકતુ નથી તેના
 બે પ્રકારો છે સમકિત અને ચારિત્ર આ ઉપશમ લાવ
 વધુ ટકી શકતો નથી તેથી વારવાર ઉપશમ કરતા ક્ષયો-
 પશમ થઈ શકે છે એટલે કે જે દૂધમા ઊલરો આવતો
 હતો તેનુ મૂળ કારણ અગ્નિ છે તો નીચેથી અગ્નિ ઓછી
 કરીએ તો ઊલરો આવતો અટકે આ રીતે કષાયરૂપી
 અગ્નિ ઓછી કરવી તે ક્ષય અને બાકી રહેલી કષાયને
 શાત પાડવા તે ઉપશમ આવી સ્થિતિ ટકાવવા ધારીએ
 તો ટકી શકે છે તે પણ ૬૬ સાગરોપમથી પણ થોડી વધુ
 અને જે વીતરાગ વાણીના સિચનનો પ્રયત્ન છોડી દેવાયતો
 તે ક્ષયોપશમ સમકિત પણ જતુ રહે છે તેથી સસારમા
 ઘણુ રખડવુ પડે છે આ ક્ષયોપશમ લાવના ૧૮ લેહો છે.
 ચાર જ્ઞાન તે મતિ, શ્રુત, અવધિ અને મન પર્યાવ, ત્રણ
 અજ્ઞાન તે મતિ અજ્ઞાન, શ્રુત અજ્ઞાન ને વિલગજ્ઞાન, ત્રણ
 દર્શન તે ચક્ષુદર્શન, અચક્ષુદર્શન, અવધિદર્શન, દાન, લાલ
 લોગ, ઉપલોગ અને વીર્યની શક્તિ અસુક પ્રમાણમા ખીલે,
 સમકિત, સરાગ સયમરૂપ ચારિત્ર અને શ્રાવકપણામાં

પણ અમુક ચારિત્ર અને અમુક અચારિત્ર એવી સ્થિતિ
આમ અઢાર પ્રકારના ક્ષયોપશમ લાવે છે

આ લાવેા ટકાવતા ક્ષાયિકલાવ આવી જાય તો તેનો
તરતજ ઉદ્ધાર થઈ શકે છે ઉદ્ધાર કરવા માટે વાયદાનો
વેપાર છોડવો જ પડશે સંસારમા પણ ઉધારનો વેપાર
થાય છે તેમા કેટલું જોખમ રહે છે ? પરંતુ રોકડાનો વેપાર
એટલે સાચી કમાણી આધ્યાત્મિક રીતે સંસાર એટલે
કષાયના કારણે ઝઘડો થયેા તો તરત સમાધાન, શંકા
પડી તેનો તરત ખુલાસો, કોઈ ચિંતાનું કારણ બન્યું
તેનું તરત નિરાકરણ મનનું સ્વાસ્થ્ય, કળાનું કૌશલ્ય આજ
રોકડાનો અથવા સાચા નફાનો વેપાર, દરદ થાય તેની તરત
દવા અને ઓપરેશન કરવામા જેમ દીલ કરતા નથી, દીલ
કરીએ તો દર્દ વધી જાય છે ખંભાતમાં એક લાઈને
પગના અગુઠામાં સડો થયેલો તેની દરકાર બરાબર ન
કરી, તો છેવટે આખો પગ કપાવી નાખવો પડ્યો આવી
સ્થિતિ આપણી હોય તો ઝઘડાથી અશાંતિ, શંકાથી મનમાં
સુઅવણ, ચિંતાથી બળવું પડે, આ બધા ઉધારના વેપાર—
ખોટના છે, તેથી રોજ કાંઈ પણ ભૂલ થઈ હોય તે
મટાડવા માટે પ્રતિકેમણ જેવી ક્રિયાઓ પણ બતાવેલ છે
અને કર્મનું દગ્દ મટાડવા ઉમેશા સાવચેત રહેવું પડશે,
તો જ આપણે ઉદ્ધાર થશે

કાવ્ય

રાગ ભેટે જૂલે છે તલવાર .

અથવા

પચ પરમેષ્ઠિ છે સાર.

ઉધારથી નહિ ઉદ્ધાર રોકાનો કરો વેપાર રે
 ધર્મ એ રોકડો વેપાર પ્રમાદ કરો નહી રે,
 ઢીલ કરવાથી કામ જ ભગડે, એતો નુકસાનનો વેપાર પ્રમાદ
 અધડો કરવામા વિલબ કરો, થાય તો કરો સમાધાન ,,
 રોગ થાય નહિ એવી રીતે જીવો મટાડવા ઓપરેશન થાય ,,
 ચિંતા કરવાથી ચેન નહી પડશે, સતોષ રાખો અપાર ,
 ધર્મ કરવાથી સતોષ આવશે, શાંતિ થાશે અપાર ,,

આ રીતે પ્રમાદમા નહીં ફસાતા અને આગસ નહીં
 કરતા ક્ષાયક ભાવોને સ્થાન મળશે આવા ક્ષાયક ભાવો
 નવ પ્રકારના છે કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, દાન, લાભ, ભોગ,
 ઉપભોગ અને વીર્યની સંપૂર્ણતા ક્ષાયક સમકિત, જે કદી
 જાય જ નહિ અને યથાખ્યાત ચારિત્ર એટલે શાસ્ત્રમા
 પ્રરૂપેલ મુજબ, સહેજ પણ ભૂલ વગરનું નિરતિચાર ચારિત્ર.

આ ત્રણ ભાવોમા અતરાયરૂપે વિધન કરનાર ઉદ્ધયિક
 ભાવો છે જે કર્મના આધારે આપણા સાચા ભાવોમા
 વિકૃતિ લાવે છે કર્મોની પ્રકૃતિઓ આત્મ સ્વભાવમા
 વિકૃતિ લાવે છે આત્માનો સ્વભાવ તો જ્ઞાનદર્શન
 ચારિત્ર અને તપરૂપ છે પરંતુ તેમા સાવચેત ન રહ્યા
 અને આગળ વધવાનો પ્રયત્ન ન કર્યો તો તે સ્વભાવ પણ
 ભગડી જાય છે જેમ કે દૂધનો પ્રયોગ આગળ ન કર્યો તો

હૃદય પડી રહેશે તો પણ બગડી જવાનું, હૃદયનું દહીં બનાવ્યા પછી પણ બેસી રહ્યા તો દહીં પણ બગડી જવાનું જ પરંતુ દહીંનું મંથન કરવામા આવશે તો તેમાથી માખણ બનશે તેમા પણ આગળ નહીં વધીએ તો તે પણ બગડશે. પરંતુ ધીરો તાપ તેને આપીશુ તો ઘી બન્યા પછી લાભો ટાઈમ ટકી શકશે આપણા આત્માને પણ કર્મ બગાડી રહ્યા છે જો કાળજી રાખી આગળ નહીં વધીએ તો કર્મોદય આવશે ત્યારે હિરાન પરેશાન કરી દેશે માટે આગળ વધવા માટે માનવ જન્મ હૃદય જેવો છે બધા જન્મોની અપેક્ષાએ સારો છે તો સારાને વધારે સારો આપણે કરવાનો છે અને તે પ્રયત્ન ચાલુ રાખીને ઉત્તમ બનવાનું છે એટલે કે સિદ્ધ થવા માટે Good, Better and Best, But never stop to rest until good is Better and Better is best because you are a guest આપણે અહીંયા માનવ જન્મમા મહેમાન જેવી અવસ્થા કે થોડું રહી ચાલ્યા જવાનું, તો તે પહેલાં કર્મના ઉદય લાવો સતાવે નહીં આ ઔદાયિક લાવો ૨૧ પ્રકારના છે ગતિ-૪ કષાય-૪ લિંગ-૩ મિથ્યાદર્શન-૧ અજ્ઞાન-૧ અસયત-૧ (વ્રતનિયમ વિના રહેવું તે) અસિદ્ધત્વ-૧ અને લેશ્યા-૬—આમ કુલ ૨૧ પ્રકારના કર્મો ઉદય આવતા જ રહે છે તે ઉદયની સામે સમભાવ અને સહનશીલતા રખાય, અને જ્યારે ઉદય લાવમા આવા કર્મો પ્રવેશ્યાં ન હોય ત્યારે પણ તેની ઉદ્દીરણ કરવા માટે ૧૨ પ્રકારના તપથી કર્મનું દેવું અગાઉથી ચૂકવી

દેવું એવી ઊદીરણાથી આત્મા ઉપશમ ક્ષયોપશમ કે ક્ષાયક લાવેા લાવી શકે છે, અને પોતાનુ કલ્યાણ કરી શકે છે ત્યારે પારિણામિક લાવેા જે દરેક પદાર્થના સ્વાભાવિક લાવેા રહેલા છે તે જાગે છે, એટલે કે આત્માના પણ પારિણામિક લાવેા શુદ્ધબુદ્ધ, અખડ, અવિનાશી, નિરજન નિરાકાર સ્વભાવને શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે ઓળખી શકે છે તેને માટે પ્રયત્નશીલ રહે છે એટલા માટે જ શ્રી ઉત્તગ-ધ્યાન સૂત્રના ૨૮ મા મોક્ષ-માર્ગ અધ્યયનમા સારરૂપે ઉપમી ગાથામાં કહેલ છે કે —

નાળેણ જાણઈ માવે, દસળેણ ય સદેહ ।

ચરિતેણ ય નિગિળાઈ, તવેણ પરિસુજ્ઞાઈ ॥

ઉપર કહ્યા મુજબના પાત્ર લાવેાનુ સ્વરૂપ જ્ઞાનથી જાણે અને તે તમામ લાવેાની વીતરાગ લગવાનના કથન અનુસાર શ્રદ્ધા કરે શ્રદ્ધા એવી મજબૂત હોવી જોઈએ કે આપણે અદ્ય બુદ્ધિવાળા છીએ તેથી કાઈકે ઓછુ સમજાય અગર ન સમજાય તો પણ એટલી સમજણ તો રાખવી કે આરભ-પરિત્રાહ ઓછો થાય, એવી વૃત્તિ મનની થવી જોઈએ અને ક્રોધ માન માયા ને લોભ પણ ઓછા થાય. એવી સરળ સમજાય તેવી વાતો મગજમા ઉતારવી અને તેથી વિપરીત હોય તેમા ધર્મ નથી આટલી શ્રદ્ધા સંલેપથી પણ થવી જોઈએ કે વીતરાગની વાણીમા રહેજ પણ ખામી નથી એવી રીતે પાત્ર લાવેામા શ્રદ્ધા કરીને

ઉપશમ, ક્ષયોપશમ કે ક્ષય માટે જ પ્રયત્ન કરવાનું મન થાય

જ્ઞાનથી લાવેની જાણકારી કરીને શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપર શ્રદ્ધા રાખીને તે જ લાવેનો અમલ કેવી રીતે કરવો ? પોતાની શક્તિ મુજબ આચરણ કરવા તત્પર રહેવું ચારિત્ર વડે તે લાવે પકડીને વ્રત-નિયમ તપ વગેરે કરવામાં શક્તિ ગોપવધી ન જોઈ એ ભગવાને શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રના આઠમા અધ્યયનમાં પણ કહેલ છે કે જલ થામંચ પેદાષ, સદ્ધા મારુગ મપ્પણો, સેતં કાલં ચ વિન્નાય, તહપ્પાણ નિજુ જણ આ મુજબ આચારના ખજાનાને જ્ઞાન દર્શન રૂપી આવીથી ખોલીને તેમાં કેવો કેવો કીમતી માલ ભરેલો છે તે ગ્રહણ કરવા તત્પર રહેવું તેમજ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલનો વિચાર કરી પોતાની શરીરની તાકાતનો પણ વિચાર કરવો જોઈએ તો જ લાભ મળી શકે પરંતુ જ્ઞાન દર્શનમાં ખામી હોય તો ચારિત્ર તરફ રૂચિ પણ ન થાય અને કોઈ વખત ઊલટું સમજાય તો ખીજાને પણ અતરાય પાડીએ માટે દરેક વસ્તુ યથાતથ્ય સમજીને તેનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ

એક શેઠે કોઈ પ્રસંગે કસાળ અથવા લાપસીનું જમણું કુર્ચું હતું તેનું નોતરું દેવા માટે હજામને બોલાવ્યો કે કે બધે નોતરું દઈ આવ હવે હજામ તો ખુશ થઈ ગયો કે મને પણ લાપસી ખાવાની મજા પડશે પરંતુ તે કોઈ રોગના કારણે વૈઢની દવા લેતો હતો તેથી તે વૈઢને પૂછવા ગયો કે હું લાપસી ખાઉં ને? વૈઢે કહ્યું કે તારે માટે લાપસી

ઝેર છે આ સાલણી તે એમ સમજ્યો કે લાપસીમા જ
 ઝેર છે તેથી નોતરુ જ્યાં જ્યાં દેતો ત્યારે કહેતો કે શેઠ
 લાપસી તો બનાવી છે પરંતુ તેમા ઝેર છે તેથી ટાઈમ
 થયો તો પણ કોઈ જમવા આવ્યું નહીં શેઠ બધાને
 ખાસ બોલાવ્યા કે બધા જમો ત્યારે તેઓ બોલ્યા
 કે લાપસીમા તો ઝેર છે. તમે ખાવ પછી અમે ખાઈશું
 શેઠ પણ વિચારમા પડી ગયા અને ખાવા માટે તેઓને
 પણ શકા થઈ પછી વિચારીને પૂછ્યું કે તમને ક્યાથી
 ખખર પડી કે લાપસીમા ઝેર છે ? તો તો ? તેઓએ કહ્યું કે
 તમારો હજમ નોતરુ દેવા આવ્યો હતો તે કહેતો હતો
 પછી હજમને બોલાવ્યો કે આમ કેમ કહ્યું ? ત્યારે તે કહે
 છે, મને વૈદરાજ કહ્યું, પછી વૈદરાજને બોલાવ્યા ત્યારે વૈદ-
 રાજે કહ્યું કે મેં તો તેને માટે લાપસી ઝેર સમાન છે
 માટે તું ખાઈશ નહિ એમ કહ્યું હતું પરંતુ તે બિધું
 સમજ્યો. આ રીતે આપણી સમજ થોડી હોય તો ચારિત્ર
 તપ તો મિષ્ટાન્ન સમાન છે તેનાથી કેટલા પાપોથી બચી
 શકાય છે અને આત્મ શક્તિ કેટલી ખીલી શકે છે તેનો
 ખ્યાલ આવે તો આચરણમા એવો આનંદ આવશે કે
 તેનું માપ પણ સસારી જીવો કાઢી શકશે નહીં તેથી
 આચરણ કર્યા સિવાય ઉદ્ધાર નથી હજારો મીઠાઈના નામ
 બોલી જવાથી ભૂખ મટતી નથી પરંતુ થોડું પણ ખાવાથી
 ભૂખ મટે છે તેમ આચરણથી જ લવણમણી ભૂખ મટે છે
 માટે ચારિત્ર વડે શુભ અને શુદ્ધ લાવે અહણ
 કરવામા આવે તો આત્માના અનાહારક લાવ કેળવવાની

જીજ્ઞાસા વધે તેથી તપ કરવાનું મન થાય જેના ૧૨ પ્રકારનું વર્ણન આગળ આવી ગયેલ છે તેમા જ્યારે આત્મા તરબોળ બની જાય ત્યારે આત્માની શુદ્ધિ વધતી જાય છે, એટલે કર્મરૂપી મેલ તપરૂપી અગ્નિમા બળી જાય ત્યારે આત્મા સોનાની માફક શુદ્ધ બને છે આ રીતે ભાવનાનો વેગ વધતાં ભાવના ભવ નાશીની બની જાય છે તેથી જ તત્ત્વેણ પરિસુદ્ધર્ષ એમ કહેલ છે આમ અનુક્રમે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપ વડે શ્રી નવકાર મંત્રનું રહસ્ય ઊંડે ઊંડે હૃદયમા સ્થાન પામતુ જાય છે તેથી સસારની રુચિ તેને રહેતી નથી આમ કષાયરૂપી લૂટારા તેના આત્મારૂપી ધનને લૂંટી શકતા નથી અને ગગના સ્થાનોથી દૂર થવા માટે વૈરાગ્યના ભાવો લાવે છે જ્યારે વૈરાગ્ય દૃઢ થાય છે ત્યારે પાંચ મહાવ્રત, પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિનુ પાલન કરવા માટે શૂરવીર બને છે અને સાધુ બની જાય છે આ રીતે જીવન જીવતા પાપથી મુખ્યત્વે બચી શકાય છે તેનુ પાલન કેવી રીતે કરવુ તે બધુ આગળ સાધુજીના પ્રકરણમા વર્ણન આપેલ છે આ નવકાર મંત્રની આરાધનાની શ્રેષ્ઠ રીત છે.

હવે બધા માનવોની એટલી તૈયારી હોતી નથી કાગળ કે અનાદિ કાળથી મોહ મિથ્યાત્વમા સૂતેલા જીવને ઘણી કુટેવો હોય છે અને આવી કુટેવોને કારણે પોતાના ગરીબ અને સગાવહાલા તેમજ રિદ્ધિ-સિદ્ધિ વગેરેનો મોહ છોડી શકતો નથી પરંતુ મારી માતા, મારા પિતા, મારા

ઝેર છે આ સાલણી તે એમ સમજ્યો કે લાપસીમા જ
 ઝેર છે તેથી નોતરુ જ્યાં જ્યાં દેતો ત્યારે કહેતો કે શેઠે
 લાપસી તો બનાવી છે પરંતુ તેમા ઝેર છે તેથી ટાઈમ
 થયો તો પણ કોઈ જમવા આવ્યું નહીં શેઠે બધાને
 ખાસ બોલાવ્યા કે બધા જમો ત્યારે તેઓ બોલ્યા
 કે લાપસીમા તો ઝેર છે તમે ખાવ પછી અમે ખાઈશું
 શેઠ પણ વિચારમા પડી ગયા અને ખાવા માટે તેઓને
 પણ શકા થઈ પછી વિચારીને પૂછ્યું કે તમને ક્યાથી
 ખખર પડી કે લાપસીમા ઝેર છે ? તો તો ? તેઓએ કહ્યું કે
 તમારો હજમ નોતરુ દેવા આવ્યો હતો તે કહેતો હતો
 પછી હજમને બોલાવ્યો કે આમ કેમ કહ્યું ? ત્યારે તે કહે
 છે, મને વૈદરાજ કહ્યું, પછી વૈદરાજને બોલાવ્યા ત્યારે વૈદ-
 રાજે કહ્યું કે મેં તો તેને માટે લાપસી ઝેર સમાન છે
 માટે તું ખાઈશ નહિ એમ કહ્યું હતું પરંતુ તે જીધું
 સમજ્યો આ રીતે આપણી સમજ યોગ્ય હોય તો ચારિત્ર
 તપ તો મિષ્ટાન્ન સમાન છે તેનાથી કેટલા પાપોથી બચી
 શકાય છે અને આત્મ શક્તિ કેટલી ખીલી શકે છે તેનો
 ખ્યાલ આવે તો આચરણમા એવો આનંદ આવશે કે
 તેનું માપ પણ સસારી જીવો કાઢી શકશે નહીં તેથી
 આચરણ કર્યાં સિવાય ઉદ્ધાર નથી હજારો મીઠાઈના નામ
 બોલી જવાથી ભૂખ મટતી નથી પરંતુ થોડું પણ ખાવાથી
 ભૂખ મટે છે તેમ આચરણથી જ લવણમણી ભૂખ મટે છે
 માટે ચારિત્ર વડે શુભ અને શુદ્ધ ભાવો ગ્રહણ
 કરવામા આવે તો આત્માના અનાહારક ભાવ કેળવવાની

જીજ્ઞાસા વધે તેથી તપ કરવાનું મન થાય જેના ૧૨ પ્રકારનું વર્ણન આગળ આવી ગયેલ છે તેમા જ્યારે આત્મા તરબોળ બની જાય ત્યારે આત્માની શુદ્ધિ વધતી જાય છે, એટલે કર્મરૂપી મેલ તપરૂપી અગ્નિમા બળી જાય ત્યારે આત્મા સોનાની માફક શુદ્ધ બને છે આ રીતે લાવનાનો વેગ વધતાં લાવના લવ નાશીની બની જાય છે તેથી જ તત્ત્વેણ પરિસુજ્ઞર્હ એમ કહેલ છે આમ અનુક્રમે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપ વડે શ્રી નવકાર મંત્રનું રહસ્ય જીડે જીડે હૃદયમા સ્થાન પામતુ જાય છે તેથી સંસારની રુચિ તેને રહેતી નથી આમ કષાયરૂપી લૂટારા તેના આત્મારૂપી ધનને લૂંટી શકતા નથી અને ગગના સ્થાનોથી દૂર થવા માટે વૈરાગ્યના લાવો લાવે છે જ્યારે વૈરાગ્ય દૃઢ થાય છે ત્યારે પાપ મહાવ્રત, પાપ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિનુ પાલન કરવા માટે શૂરવીર બને છે અને સાધુ બની જાય છે આ રીતે જીવન જીવતા પાપથી મુખ્યત્વે બચી શકાય છે તેનુ પાલન કેવી રીતે કરવું તે બધુ આગળ સાધુજીના પ્રકરણમા વર્ણન આપેલ છે આ નવકાર મંત્રની આરંધનાની શ્રેષ્ઠ રીત છે.

હવે બધા માનવોની એટલી તૈયારી હોતી નથી કારણ કે અનાદિ કાળથી મોહ મિથ્યાત્વમા સૂતેલા જીવને ઘણી કુટેવો હોય છે અને આવી કુટેવોને કારણે પોતાના ગરીબ અને સગાવહાલા તેમજ રિદ્ધિ-સિદ્ધિ વગેરેનો મોહ ઊડી શકતો નથી પરંતુ મારી માતા, મારા પિતા, મારા

સગાવહાલા, મારુ ઘર, મારા પૈસા વગેરેમા મમત્વ એટલું બધુ બનેલું હોય છે કે બધાનો મોહ છોડી શકતો નથી પરંતુ નવકારના મંત્રના પથ પરમેષ્ઠીના પાત્રરૂપ સ્વતો વગેરેનો સમાગમ થતા, ઘોડું સમજવા લાગે છે કે આત્માનો ઉદ્ધાર માનવ જન્મમા જ થઈ શકે છે એટલે મોહને મર્યાદિત બનાવવા માટે અને મોટા પાપથી બચવા માટે, જીવન જીવવાની કળા ગુરુઓ પાસેથી શીખે છે તેના પગિણામે શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના કરવા યોગ્ય કર્તાઓ જીવનમા જિતારે છે તે ૩૫ છે

(૧) ન્યાય સપન્નતા, (૨) ઉચિત અથવા જરૂરી ખર્ચ કરવો, કારણ કે જેટલો ખર્ચ વધારે તેટલું પાપ વધારે થાય માટે જરૂરીઆત ઓછી કરે, (૩) કપડાં વગેરેનો વેશ પણ એવો રાખે કે ફેશનમા ન ફસાય, ગાંધીજી જેવા કેવો વેશ રાખતા હતા ? આ ગર્ભ દેશમા અદ્ય વસ્ત્રથી શરીર સારુ રહે, (૪) સસારના સબ ધો. પણ ઉચ્ચ પવિત્ર આત્માઓ સાથે રાખવા કે જેથી બુદ્ધિ બગડે નહિ, (૫) અલક્ષ લોજનનો ત્યાગ (૬) સમયે પણ પથ્ય લોજન કરવું, જેથી વિચારે સારા આવે, (૭) માતાપિતા, વડીલો, શેઠ, ગુરુ વગેરેની ભક્તિપૂર્વક યોગ્ય સેવા કરવી, (૮) સસારની જવાબદારી સમજી કુટુંબ વગેરેનું શુદ્ધ આહાર, વસ્ત્ર વગેરેથી યોગ્ય કરવું તેની સાથે ધર્મના સંક્રાંતિ પણ સારા પડે તેની કાળજી રાખવી (૯) પ્રેમ વધે એવું વર્તન બધા પ્રત્યે રાખવું, (૧૦)

અતિથિ—મુનિ વગેરે તેમજ દીનહીનદુઃખી વગેરેની સર-
ભરા કરવી, (૧૧) જ્ઞાનવૃદ્ધ અને ચારિત્રવાનની સેવા

આ કર્તવ્યો અમલમાં મુકવા માટે આઠ પ્રકારે
દોષોનો ત્યાગ કરવો પડશે—

(૧) નિંદા, કુથલી તેમજ વિકૃત વાતોથી દૂર રહેવું
(૨) વિશ્વાસઘાત અને વ્યસનોથી ચેતતા રહેવું, (૩) ઇન્દ્રિ-
યોના ગુલામ ન બનવું કારણ કે દરેક ઇન્દ્રિયના વિષ-
યોમા રાગને કારણે ફસાઈ જાય છે ત્યારે કર્તવ્યનું જ્ઞાન
રહેતું નથી, (૪) કામ, ક્રોધ, લોભ, માન, માયા, હર્ષ
વગેરે ઉન્માદો ન થાય તેની કાળજી રાખવી, (૫) દુરાચરનો
અભિનિવેશ કરવો નહિ કારણ કે તેથી અધડો જ થાય,
(૬) ધર્મની લઘુતા, ધર્મની હાનિ, અપયશ વગેરે અનર્થો
ન થાય તે માટે જાગૃત રહેવું, (૭) ઉપદ્રવવાળા સ્થાનો
છોડવા અને એવા સ્થાનો પસંદ કરવા કે પાડોશીઓ
સસ્કારી હોય, (૮) દેશકાળની અયોગ્યતા વિષે વિચારી
વેશ્યા, ચોર, દુશ્મના વગેરેનો સંસર્ગ ન થઈ જાય તેમ જ
મોટી રાત સુધી ફરવું વગેરે કુસંગો અને અયોગ્ય કાર્યો
તજવા જોઈએ

આ આઠ પ્રકારે દોષોનો ત્યાગ થશે તો મુખ્ય આઠ
ગુણો પ્રત્યે આદર ભાવ જાગશે

(૧) પાપનો ઠર લાગશે, (૨) લજ્જાથી મર્યાદિત
બનાશે કારણ કે ઊંચા કુળનું ગૌરવ વધે અને અકાર્ય માટે
શરમ આવશે કે આવું અયોગ્ય મારાથી કેમ થાય ? (૩),

સૌમ્યતા, સુખની પ્રસન્નતા, અને હૃદયની પવિત્રતાનો લાસ, (૪) લોકપ્રિયતા - કોઈને પણ નહીં ગમતું કાર્ય ન થાય પરંતુ પ્રેમ વધે એવી રીતે બધાની સાથે હળીમળીને રહેવું, (૫) દીર્ઘદૃષ્ટિ - દરેક કાર્યનું પરિણામ બુદ્ધિપૂર્વક વિચારીને જ કરવાની ટેવો પોતે પાડવી જોઈએ એટલે ધીરજપૂર્વક જ દરેક કામ કરવું, (૬) બલાબલાની વિચારણા એ જ જીવનનું રક્ષણ કરી શકે છે કહેવત પણ છે કે “બળીયાની સાથે બાથ લીડવી નહીં,” જેથી પસ્તાવું પડે નહીં, (૭) વિશેષજ્ઞતા અથવા વિવેક વિવેકથી જ સાર-અસારની સમજણ આવતા સાર ગ્રહણ કરવાની નિજાસા રહે, (૮) ગુણપક્ષપાત - ગુણવાન, ચારિત્રવાન, આત્માઓની જ વાત માનવી જોઈએ જેથી આપણા સદ્ગુણો વધતા જશે અને અવગુણો ઓછા થતા જશે આજ આગળ વધવાનો ઉપાય

આ આઠ ગુણો પ્રત્યે આદરભાવ ભગવાથી તેની સાધના કરવા માટે આઠ કાર્યો કરવા જરૂરી છે (૧) ઉપકારીનો ઉપકાર વાળવાની ભાવના હંમેશ રાખવી અને સમય આવે બધું છોડીને તે કરવું (૨) પરોપકાર - કોઈએ આપણો ઉપકાર ન કર્યો હોય અગર કદાચ અપકાર કર્યો હોય તો પણ આપણે તેનું ભલું ઈચ્છવું અને સમય આવે તેને પણ મદદરૂપ થવું (૩) દયા-કેઈ પણ જીવને દુઃખ ગમતું નથી તો દરેકને સુખ થાય તેવું વર્તન, દીક્ષા અનુકંપા હોયતો જ થાય, તેમજ પોતાની

દયા પાળવી એટલે આત્માની ઉન્નતિ થાય તેવા કામ કરવા જેથી સ્વદયા થશે એટલે પરદયા તો થશે જ (૪) સત્સંગ - સંત મહાત્માનો યોગ મળે ત્યારે ગમે તેવું કામ છોડીને સમાગમ કરવો “સુત દ્વારા ને સ પત્તિ, પાપીને પણ હોય, સત મમાગમ હરિ ક્યા તુલસી દુર્લભ હોય” આ રીતે સંત સમાગમનો લાભ પૂરો લેવો અને જ્યારે એવો સંજોગ ન હોય ત્યારે પણ સદ્વાચન જરૂર કરવું (૫) ધર્મશ્રવણ - અહિંસા સંયમ અને તપમા મન લાગે એવા ધર્મના તત્વો સાલળવા તત્પર રહેવું, (૬) બુદ્ધિના આઠ ગુણો વધતા જાય તેમ કેશિષ કરવી, (૭) દેશને અનુકૂળ, પ્રસિદ્ધ આચારોનું ખાસ પાલન કરવું, (૮) જ્યાં જ્યાં શિષ્ટાચાર જોવામાં આવે તેની પ્રસશા કરવી, જેથી પોતાને પણ શિસ્તબદ્ધ રહેવાનું ગમે અને બીજાઓને આચરવાનું મન થાય

આ પાત્રીસ જોલ માર્ગાનુસારીના છે તેથી મુખ્ય ત્રણ ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૧) તીવ્ર પાપ ન લાગે તેવું આચરણ કરવાનું મન થાય એટલે પાપભીરુ હૃદય બને (૩) સ સારની ભયંકરતા સમજાય તેથી મોહ ઓછો થાય અને નિર્લેપ જીવન જીવાય, (૩) ઉચિત સ્થિતિનું પાલન થાય આવી રસાળ હૃદયની ભૂમિમાં જ સમ્યક્દર્શનનું વાવેતર થઈ શકે. એટલે કે સમકિત પામતાં પહેલાં આવા આચરણની ખાસ જરૂર છે.

આ પાત્રીસ બોલની સાધનાથી બુદ્ધિના આઠ ગુણ વિકસે છે

(૧) સારુ અને હિતકારી સાલળવાની ઇચ્છા થાય છે, (૨) હિતકારી સાલળવામા પુરેપુરુ લક્ષ અપાય છે, (૩) સાલળીને સાર સમજપૂર્વક લેવા, (૪) યોગ્ય સમજને યાદ વારવાર કરવી પણ ભૂલવી નહીં, (૫) તત્ત્વ ઉપર અનુકૂળ દૃષ્ટાંતો શોધવા ને વિચારવા, (૬) તેમા બાધક અશ કયા અને કેવી રીતે તેનો નિર્ણય કરવો જેથી તેનાથી સમય આવે બચી શકાય, (૭) ઉહાપોહ-ભેડા તત્ત્વના વિચારમા ગરકાવ થઈ જવું, જેથી મોહનો ઉપશમ થઈ શકે તેના પરિણામે જાતિ સ્મરણ જેવું જ્ઞાન પણ થાય અને ઉત્કૃષ્ટો રસ, તત્ત્વ અને આત્મહિતમા જામી જાય તો કેવળ જ્ઞાન થયાના દાખલાઓ શાસ્ત્રમા મોબુદ છે, (૮) સિદ્ધાન્તનો નિર્ણય કરવાની શક્તિ ત્રણે કાળમા સિદ્ધ હોય તે જ સિદ્ધાન્તનો સાર, રહસ્ય અને તાત્પર્ય કાઢવાની તાકાત આવે તેથી દરેક વસ્તુનો નિચોડ લાવી શકાય અને આ રીતે તત્ત્વજ્ઞાન ખીલે તેમ તેમ આત્મા ઉચી ઉચી શ્રેણી અનુક્રમે પ્રાપ્ત કરી શકે

આ પ્રમાણે પાંત્રીસ ગુણો પ્રથમ આવ્યા પછી સમકિત આવે છે એનો અર્થ એ થયો કે સમકિતી જીવમા તો આ ૩૫ ગુણો ઉપરાંત વીતરાગ પ્રભુનાં વચનો ઉપર અતૂટ શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ આ બધી શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાની રીત છે આ ગૃહસ્થપણામા સમકિત પામ્યા પછી

બાર વ્રતોના નિયમોનું પાલન યથાશક્તિ કરવું જોઈએ તે જ નવકાર મંત્રની આરાધનામાં આગળ વધવાની રીત છે. આમ આગળ વધવા માટે શ્રાવકોએ વ્રતો અંગીકાર કરવા જોઈએ ઘણા શ્રાવકો વ્રત લેતા હરે છે પણ વ્રતો લેવામાં જેટલી છૂટછાટ રાખવી હોય તેટલી રાખીને પણ લઈ શકાય છે માટે વ્રત વગર રહેવું એ ખરેખર મહાન આશ્રવોને આવકારવા જેવું છે, માટે દરેકે સમજીને શક્તિ અનુસાર જેટલા પાળી શકાય તેટલા અને તેમાં પણ પોતાની અનુકૂળતા મુજબ છૂટ રાખીને વ્રતો લેવા જોઈએ

વ્રતો શા માટે આદરવા જોઈએ ? તે બાબત વિચારીએ લગભગ આખી દુનિયા એમ માને છે કે, પાપ કરીએ તો જ પાપ લાગે પરંતુ જૈન ધર્મને સમજનારા જાણે છે અને સંતો પણ સિદ્ધાન્ત સમજાવતા કહે છે, આશ્રવ એ કર્મને આવવાના દ્વારો છે, તે ખુલ્લા હોય ત્યાં સુધી આશ્રવરૂપી કર્મનો કચરો આવે છે જ જેમ આપણા મકાનમાં આપણે કચરો ભરવા માગતા નથી છતાં પણ આવે છે જ જો બારણા બંધ કરો તો જ અટકે આ રીતે આપણે પાપ ન કરતા હોઈએ તો પણ પૂર્વે જે પાપો કરેલા છે તેની રાવઈ આવે છે એટલે કે પૂર્વે ભવોમાં જ્યારે અજ્ઞાન દશામાં પાપ કર્યા હશે ત્યારે મારો આત્મા પાપથી ભારે થાય છે એવું ભાન ન હતું જેમ કે કતલખાનાના યત્રો બનાવનારની ભાવના એવી હોય છે કે વધારે જીવો અને જલ્દી કપાય એવા યત્રો બનાવવામાં પોતાની હોશિયારી

માને છે અને પોતાના છોકરાઓ વગેરે આથી પણ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રો બનાવે એવી ભાવના નાથે મરી જાય છે તે તો મરી જાય છે પણ શસ્ત્ર તો કામ કર્યા કરે છે, તે પાપ તેને બીજા ભવોમાં લાગ્યા કરે છે વળી જેમણે બેંકમાંથી કે શરાફ પાસેથી એક લાખ અગર કેઈ રકમ વ્યાજ લીધી તે હમણા તો કેઈ રકમ લેતો નથી પરંતુ પૂર્વે લીધેલી રકમનું વ્યાજ અને મૂળ રકમ ભલે તે પરદેશ જતો રહે તો પણ તે પરત કરવાની તેની જવાબદારી રહે છે તેમ પૂર્વે કરેલા પાપોની રાવઈ આપણને બીજા ભવોમાં પણ આવે છે

તે મટાડવા માટે શું કરવું જોઈએ ? ભગવાને ફરમાવેલ છે કે પૂર્વે થયેલા પાપની આલોચના એવી રીતે કરવી કે મેં અજ્ઞાન દશામાં જે કર્યો કર્યો છે, પરંતુ હવે જ્ઞાન દશામાં સમજાય છે કે તે વખતે પણ મેં ખોટું કર્યું હતું હવે મારે એવા પાપ કરવા નથી અને પૂર્વના પાપનું મારે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું છે આવી રીતે આલોચના કરવાથી પૂર્વના પાપો હળવા થઈ જાય છે આપણા બધાના અનુભવની વાત છે કે શ્રી જયપ્રકાશનારાયણે ચંબલના ડાકુઓને સુધારી દીધા તે લોકોએ પૂર્વના પાપનો પશ્ચાત્તાપ કર્યો અને એવા પાપો ફરીથી નહીં કરવાના શપથ લીધા હવે વિચારો કે તેમણે પૂર્વે લૂંટફાટ તેમજ ખૂન પણ કર્યો હતા છતાં હવે જ્યારે દૃષ્ટિ બદલાઈ ત્યારે તેને પૂર્વના પાપની સજા ગવર્નમેન્ટ પણ કરતી નથી આ રીતે પૂર્વના પાપોની આલોચના કરવી જોઈએ અને નવા પાપ નહીં

કરવાના નિયમ લેવાથી પૂર્વના પાપના ફળ હળવા થઈ જાય છે.

આ તો પૂર્વના પાપની વાત કરી પણ વર્તમાનમાં જે કાંઈ પાપ દુનિયામાં થઈ રહ્યા છે તેના આપણે ભાગીદાર છીએ જેમ ભારતમાં જે પાપ થઈ રહ્યું છે તેના આપણે ૬૮ કરોડમાં ભાગે ભાગીદાર છીએ જ. કોઈ કંપનીના શેરહોલ્ડર તમે હો તો પણ તે કંપનીમાં જે પાપ થઈ રહ્યું છે તેમાં તમારી ભાવના એવી રહે છે કે કંપની સારું કમાય અરે તમારા ઘરમાં ઇલેક્ટ્રીક છે તેમાં પણ તમારી ભાવના રહે છે જ કે પાવર હાઉસ બરાબર ચાલેલું જ જોઈએ કોઈ વખત અચાનક, બધું થઈ જાય છે તો આપણને દુઃખ થાય છે કે કામ કરનારા કેવું ધ્યાન રાખે છે. આ રીતે પાવર હાઉસનું પાપ આપણને લાગે છે પરંતુ તમોએ કનેક્શન કાપી નાખ્યું પછી તમોને કારખાનાની ચિંતા મટી જાય છે અને શેરો પણ વેચી નાખીએ પછી કાંઈ તે સાથે લેવાદેવા નથી તેમ અત્યારે દુનિયામાં ૧૮ ભાર વનસ્પતિ છે તે એટલી બધી છે કે આપણે ખાઈ પણ શકતા નથી, છતાં તેના પચ્ચખાણુ કરતાં નથી ત્યાં સુધી બધા પાપના ભાગીદાર છીએ આ માટે જ આપણે જરૂરી ચીજની છૂટ રાખી બાકી બધાનાં પચ્ચખાણુ કરવા જોઈએ આપણે બધા ધંધા પણ કરી શકતા નથી પંદર કર્મોદાન મહાપાપના ધંધાઓ છે તેના પણ આપણે પચ્ચખાણુ લેતા નથી ત્યાં સુધી બધાયનું પાપ આપણને લાગે છે

જેમ કોઈ જગ્યાએ પાંચસો માણસોની સભા ભરાયેલી છે ત્યાં અચાનક પોલીસ આવીને ખારણે ઊભો રહ્યો એટલે પાંચસોય માણસોને પોલીસનો ભય લાગે છે, પરંતુ તે નામ દે છે કે હું તો અમુક માણસોને પકડવા આવ્યો છું તો તે જેટલાને પકડવા આવ્યો છે તે સિવાયના બચાવનો ભય દૂર થઈ જશે આમ આપણે અમુક વ્રતો જિંદગીભરના પણ થઈ શકે છે અને અમુક ૧૪ નિયમો જેવા દરરોજ કરીએ તો ઘણા પાપથી બચી શકીએ છીએ. શાઓ તો એટલે સુધી કહે છે કે તારા માથે મેરૂપર્વત જેટલો પાપનો ભાર હતો તે હવે પચ્ચખાણુ કરવાથી રાઈ જેટલો થઈ જશે, પાપથી બચવાની કેટલી સુવિધા પચ્ચ-પરમેશ્વી સમજાવે છે આ નવકાર મંત્રનો આપણા ઉપર કેટલો ઉપકાર છે ? તેનો વિચાર આપણને કેટલા હળુ કર્મી બનાવશે ?

વળી કોઈ માણસે મુખઈ જેવા શહેરમાં ખ્લોક લાડે લીધો બે વરસ તે વાપર્યો પણ પછી કોઈ કારણસર દેશમાં બે-ચાર વરસ રહેવું પડ્યું હવે તમે મુખઈના ખ્લોકનો ઉપયોગ કર્યો નથી છતાં લાડુ તો ભરવું જ પડે, કારણ કે તે ખ્લોક ઉપર તમારૂં મમતાનું તાળું છે તેમ આપણે જ્યાં સુધી પચ્ચખાણુ કરતા નથી ત્યાં સુધી તે ચીલે ઉપર મમતા રહે છે તેનું પાપ પણ આપણને લાગે છે જ

એક રાજકુમારને રસાલા સાથે પેરીસ જવું હતું

તેણે ત્યાની અમુક હોટલમાં કેટલાક રૂમો ખુલ્લું કરાવ્યા, પરંતુ કોઈ કારણસર જવાનું મોડું થયું અને પછી ગયો ત્યારે પણ થોડા માણસો સાથે હતા તે ત્યા જઈ તે હોટલમાં ભિતરો બે-ચાર દિવસ જરૂર મુજબ રોકાયો અને બધા રૂમ પણ વાપર્યા નહીં પરંતુ જ્યારે હોટલ છોડવાની થઈ ત્યારે હોટલવાળાએ બધાય રૂમો અને બધાય દિવસોનું બીલ આપ્યું અને તેને ભરવું પડ્યું પરંતુ તેણે વચમાં સમાચાર આપી દીધા હોત કે મારે આવવાનું બંધ રહ્યું છે અને અમુક તારીખે આવવાનો છું અને અમુક રૂમની જ જરૂર છે તો તેને ફક્ત તેટલાનું જ બિલ ચુકવવું પડે. આ રીતે જ્યાં સુધી આપણે પાપના પરિણામો કરતા નથી ત્યાં સુધી કેટલું મોટું પાપ આપણને લાગે છે તે વિચાર નવકાર મંત્રના પ્રત્યે જ આવે છે

આ રીતે શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાની સાચી રીત વ્રત-નિયમો આદરવાની જ છે તે આદરવામાં પ્રથમ જ્ઞાન જરૂરી છે તે જ્ઞાન મેળવવા માટે ૫૪ પરમેષ્ઠીના સલાહ સુચનો લઈને ભગવાનની વાણી સમજવી પડશે તે શાસ્ત્ર-શ્રવણ કે વાચનથી જ બનશે અને તેથી આપણી બુદ્ધિમાં સુધારો થશે સાક્ષાત્કારમાં કે વાચન કરવામાં ૧૪ અતિચાર ન લાગી જાય તેની કાળજી રાખવી પડશે તેમાં પહેલો જ અતિચાર જવાઈદં છે એટલે કે સૂત્રો આઘાપાછા ભણાયા હોય જેમ કે કોઈ નાસ્તિક માણસ એમ કહે કે, God is no where, હવે જ આજ શબ્દો આઘાપાછા કરીએ તો

god is now here, આ બનેમાં શબ્દ તો એ જ છે પરંતુ અર્થમાં કેટલો ફરક ? પહેલાંમાં લાવ એ હતો કે ઈશ્વર કોઈ જગ્યાએ નથી જ્યારે એના એ જ શબ્દો કહે છે ઈશ્વર અત્યારે અહીં જ છે. બીજો અતિચાર વચ્ચામેલિય છે તેમાં પણ વાચવામાં કોઈ વખતે બે પાના સાથે ફરી જાય, વચ્ચામાં કોઈ લીટી છૂટી જાય, તો અર્થ નહીં જાણનારને ખબર નહીં પડે માટે અર્થનું જાણપણું હશે તો ભૂલ હશે તો પણ સુવારીને વાચીશું અને સાલણીશું તેનો લાવ પણ ખરાખર સમજીશું તો જ જીવનમાં સાચી વાત વર્તનમાં ઉતારી શકીશું. આવા બાકીના અતિચારોનો અર્થ સમજીને એવી રીતે જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ કે જ્ઞાન જલ્દી ચડે અને આચરણ કરવાની સહેલી અને સરળ રીત સમજાય. આ જ્ઞાનને દૃઢ કરવા માટે વીતરાગની વાણી પ્રત્યે શ્રદ્ધા મજબુત કરવી પડશે, કારણ કે અરિહંત પ્રભુ સર્વજ્ઞ હોવાથી તે સંપૂર્ણ રીતે સત્ય જ હોય, તેને સમજવા માટે વારંવાર પ્રયત્ન-શીલ રહેવું પડશે.

આ રીતે વીતરાગની વાણી ઉપર દૃઢ શ્રદ્ધા કરવા માટે પરમત્વ સથવોવા સુદિઠ પરમત્વ, સેવણા વાંધા વાવન્ન, કુદંસણ વજ્જણા—પરમ અર્થના હુમેશા પરિચયમાં રહેવું જોઈએ એટલે શાસ્ત્રોના રહસ્યનો પરિચય શ્રવણ-વાચન ચિંતન-મનનથી કરવો જોઈએ અને કોઈ રહસ્ય ન સમજાય ત્યારે જેમણે પરમ અર્થ રૂપ વીતરાગની વાણી ભલી દૃષ્ટિથી જાણેલી છે એટલે કે જાણીને આચરણ કરી રહેલ છે એવા

પવિત્ર આત્માની સેવા-ભક્તિ-વિનય કરીને રહસ્યો સમજવા,
આ બંને ભવરોગ મટાડવાની દવા છે પરંતુ દવા સાથે
જેમ પરજ પાળવાની હોય તેમ વાવન્ન એટલે સમકિત
જેતું ચાલ્યું ગયેલ છે, એટલે કે શ્રદ્ધા બ્રહ્મ થઈ હોય જેથી
પડપણા પણ અમુક અશે વિપરીત હોય તેનાથી તેમજ,
જેઓ વીતરાગના માર્ગને સમજતા નથી તેઓનો સંગ
તજવો જોઈએ તો જ સમકિત ટકી શકે આ પ્રમાણે કરતા
કોઈ રહસ્ય ન સમજાય તો શાસ્ત્રમાં ખોટું કેમ કહ્યું હશે
એવી શંકા કરવી નહિ આડબર જોઈ આકાક્ષા કરવી નહિ
કરણીતુ દ્રુણ મળરો કે નહિ એમ સંદેહ પણ ન લાવવો
તેમજ સસાગ્ના રગરાગ-મોજશોખમા મન લગાડવું નહિ
અને એવા શ્રદ્ધાબ્રહ્મ અગર નાસ્તિકોના પરિચયથી દૂર
ગહેવું અને આવા આરભ પરિગ્રહમા મનાતા ધર્મની
પ્રસશા કરવી નહિ

આમ જ્ઞાન અને દર્શન મળખૂત બનાવીને આચરણમાં
મૂકવા માટે શ્રાવકોના બાર વ્રતો છે તેમા પહેલું અહિસાનુ
વ્રત છે જેમા શ્રાવકોએ જાણીબુઝીને બેઈન્દ્રિયથી પંચે-
ન્દ્રિય સુધીના જીવોને ત્રામ આપવો નહિ અને એકે દ્વિય
જીવોની પણ બની શકે તેટલી દયા પાળવી તેના પાંચ
અતિચારો પણ સમજીને લાગવા દેવા નહી (૧) બંધે -
ડોઇ પણ ત્રસ જીવને દૂંકે બધને બાંધવો નહિ તેમજ
આપણા આશ્રિત નોકર ચાકર, દીકરા-દીકરી, વહુ વગેરેને
સારા કામમાં જતાં હોય તો રોકવાં ન જોઈએ, (૨)

વહે - માર મારવો નહિ અર્થાત્ વચનના ઘા પણ કરવા નહી, (૩) છવિઁછેએ-કાન, નાક આદિ અવગવ છેદવા નહિ તેમા કોઈનું અપમાન વગેરે પણ ન કરવું જોઈએ (૪) અર્ધભારે - પશુ તેમજ નોકરો વગેરે પાસે વધારે પડતું કામ કરાવવું નહિ, અને (૫) ભત્તપાણુ વાચેએ - એટલે નોકરોને એછા પગાર આપવો નહી

ખીજી મૃષાવાદ અથવા જુઠું નહિ બોલવાનું મત છે એટલે કે સત્ય અને વહેવાર ભાષા બોલવી પરતુ હિંસાને અનુમોદન થાય તેવી તેમજ કલેશ થાય તેવી અગર કોઈને ખોટું લાગે તેવી સત્ય હોય તો પણ વિવેકપૂર્વક વિચારીને બોલવું તેના પાત્ર અતિચાર પણ ન લાગે તેની કાળજી રાખવી (૧) કોઈને ધ્રાસકો પડે તેવું ન બોલવું, (૨) કોઈનું રહસ્ય જુલું ન કરવું, (૩) પોતાના અગત સખ-ધીના મર્મ પ્રકાશવા નહિ (૪) કોઈને ધર્મ વિરુદ્ધ ઉપદેશ આપવો નહિ, (૫) ખોટા લેખ પત્રો લખવા કે લખાવવા નહી

ત્રીજી મત હ્રસ્ત વિનાની ચીજ નહી લેવી લેઈ એ એટલે કે કોઈ એવા અયોગ્ય અન્યાય-અનીતિ, વિશ્વાસઘાત થાય એવા કામોથી દૂર રહેવું તેના અતિચારોથી ચેતવું (૧) ચોરાઈ વસ્તુ સસ્તી મળે તેમા લોભાવું નહી, (૨) અયોગ્ય ધધા કરનારને ટેકો આપવો નહી, (૩) દાણચોરી વગેરે કરવી નહી (૪) ખોટા તોલમાપ રાખવા નહિ,

(૫) સે પલ પ્રમાણે વસ્તુ લેવી-દેવી અથવા છેતરવાની વૃત્તિ ન રાખવી

ચોથું વ્રત બ્રહ્મચર્યની મર્યાદાનું છે તેમાં પંચની સાક્ષીએ જેની સાથે પાતિગ્રહણ અથવા લગ્ન થયેલા છે તે સિવાય દુનિયાના તમામ જીવો સાથે લાઈ-એન સમજીને વર્તવું જેની સાથે સંબંધ બધાયે છે તેમાં પણ મર્યાદિત બનવું કારણ કે એક વખતના બ્રહ્મચર્યના ખડનમાં બેથી નવ લાખ જીવોની હિંસાનું પાપ લાગે છે આપણને એમ થશે કે આટલા બધા જીવો ગર્ભાશયમાં ક્યાથી આવ્યા ને સમાયા તે તે માટે વિચારીએ. એક છાત્રું ચૂકુ હોય છે ચારે તેમાં કોઈ જીવ ઉત્પન્ન થતો નથી પરંતુ તે લીનું થાય છે ચારે લાખો જીવો ઉત્પન્ન થઈ જાય છે એ રીતે બ્યારે બી-પુરુષનો સંયોગ થાય છે ત્યારે તે ચોનિ વીર્ય અને રૂધિર (લોહી) લેશું થવાથી ચોનિ સચેત ઝની જાય છે તેમાં આટલા જીવો ઉત્પન્ન થાય છે એવા વીતગનના વચનો સત્ય જ હોય છે માટે સસારના સંબંધમાં પણ મર્યાદા જેટલી રાખી શકાય તેટલી રાખવી તે માટે નવવાડો જે બતાવી છે તેનો પણ ખાસ રાખીને વર્તન કરવું જેથી કામ-વિકાર સતાવી શકશે નહીં અને બ્રહ્મચારી આત્માઓના જીવનચારિત્રો વાચવા સમ-
વા જેવી બ્રહ્મચર્ય પાળવામાં આનંદ આવશે અને શારીરિક તેમજ જ્ઞાન શક્તિ પણ વધતી જશે તેના પણ અતિચારો લક્ષમાં રાખી વર્તવું (૧) અયોગ્ય ઉમરે પરણેલી

શ્રી સાથે ગમન કરવું નહિ, (૨) જ્ય સુધી લગ્ન થયા નથી પરંતુ સબધ નક્કી થયો છે તેની સાથે ગમન કરવું નહિ, (૩) અન્ય અગોથી ક્રીડા કરવી નહીં, (૪) પારકા વિવાહ કરાવવામાં બહુ રસ લેવો નહીં. (૫) કામલોગની તીવ્ર અભિલાષા થવા દેવી નહીં આમ બ્રહ્મચર્ય જેટલું સચવાય તેટલું સાચવવા તત્પર રહેવું

પરંતુ મત પરિગ્રહની મર્યાદાનું છે, માનવોને જે નવ ગ્રહોમાંથી કોઈ ગ્રહ પૂર્વ ડોમોના યોગે પીડા કરે છે ત્યારે તે કેટલો હેરાન થાય છે, પરંતુ આ દશમો ગ્રહ પરિગ્રહ છે તે પરિ એટલે ગ્રહને ચારેબાજુથી આપણે ઊભો કરીએ ત્રીજો જેથી આપણે શાંતિ લઈ શકતા નથી આવો પરિગ્રહ પાંચ પ્રકારનો છે (૧) ખેતર ઘર વગેરે, (૨) સોનું-રૂપ, (૩) પૈસા-અનાજ (૪) પદ્મ-પંખી નોકરો, (૫) કબાટ, ફરનીચર વગેરે ઘરવખરી છે તે બધાની મર્યાદા કરવી જોઈએ જેથી સંતોષ રહે અને શાંતિ મળી શકે પરંતુ તૃષ્ણાના વેગમાં તણાઈ જવાય છે ત્યારે

કાવ્ય

“સો હજાર કે લાખ કરોડો મળે તોય નહીં શાન્તિ,
ઓહો મળે સોનું રૂપ નેહીરા હોય પણ દીલમાં સદા અશાન્તિ,
ઓહો નિદરમાં પણ દ્રવ્ય દેખીને ગબકી જઈએ જાગી,
શુ માગીએ વિતરાગી ? ”

એ પ્રમાણે તૃષ્ણા વધતી જાય છે તેમ અશાન્તિ પણ વધતી જાય છે માટે સંતોષ લાવી મર્યાદા કરવી જોઈએ

તે મર્યાદા સચવાય તે માટે હંમેશ કાળજી રાખવી જોઈએ જેથી તેના અતિચારોનો પણ ખ્યાલ ગૂઢી શકશે

છઠું વ્રત દિશાની મર્યાદાનું છે બધી દિશાઓમા આપણે જઈ શકતા નથી છતાંપણુ પચ્ચખાણુ હોતા નથી ત્યાં સુધી રાવઈ આવે છે જે આપણે આજ પ્રકરણમા વિચાર્યું છે તો જે દિશામા જવાની જરૂર નથી તે દિશાની બધી કરવી જોઈએ ખાચમા વ્રતથી સંતોષ આવ્યો હશે તો આ વ્રત તદ્દન સહેલુ થઈ જશે, છતાં પરદેશ જવા માટે છૂટ રાખીને કે અસુક દેશમા વગસમા એક વાગ અગર જરૂર મુજબ જવાની છૂટ તે સિવાય લાગત બહાર જવું નહિ પણ એરોપ્લેન ઊડે ત્યાં સુધી અને નીચે બે-ત્રણ માઈલની મર્યાદા કરી શકાય અને તેમા ઉત્તરધન ન થઈ જાય તે માટે અતિચારોનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ

સાતમા વ્રતમા ખાવાની ચીજો અને વેપારની મર્યાદા કરવાની છે તેમા ૨૬ બોલ જે ખાવાપીવાની વસ્તુઓ છે તેમા જરૂર પ્રમાણે મર્યાદા કરવી અને અતિચારો ન લાગે તે માટે સમજીને સાવચેતી રાખવી. (૧) સચિત્ત ચીજની મર્યાદા કરી તે વધી ન જાય તે માટે સચિત્ત વસ્તુઓનું જ્ઞાન સારી કરીને કરવું (૨) સચિત્તની સાથે લાગેલી અચેત ચીજ ન ખાવી (૩) શાક વગેરે કાચા રહી ગયા હોય અને ખાઈએ ત્યારે કડકડ અવાજ આવતા થતો હોય તેવા ન ખાવા, (૪) જતના વગર પકવેલા પોક-ઊધીયા, ભડયા વગેરે ન ખાવા, (૫) નાખી દેવું ઘણું પડે અને

ખાવાતુ ઓછુ હોય તેવા ભોર, સીતાકૃષ્ણ, શેરડી-વગેરે ન ખાવા ભોંઈએ અને વેપાર, પદર કર્મોદ્ધાન મહા આરંભ - પાપના ધધા છે તેવા ધધા ન કરવા (૧) ભૂકીઓ, મોટા એજીનો ચાલતા હોય તેવા ધધા, (૨) વનના ઝાડ કાપવાના કોન્ટ્રાક્ટ વગેરે રાખવા, (૩) સડાવીને થતા દાડ-ગળી, રગ વગેરેના ધધા, (૪) મકાનો-જનાવરો વગેરેના ભાડા ખાવાનો ધધા, (૫) નહેર-કૂવા, તળાવ વગેરે ખોદવાના ધધા. (૬) હાથીદાત વગેરે હાડકાનો ધધા, (૭) અમુક જનાવરોના વાળ અગર પીછાંનો અગર તેવા ચામડાના ધધા, (૮) દાડ વગેરે તેમજ ઘીતેલ વગેરે પ્રવાહી પદાર્થના ધધા ન કરવા, કદાચ ઘીતેલનો વેપાર કરવો પડે તો પણ મર્યાદા કરવી અને વાસણો ઉઘાડા ન રહી જાય તેવી જતના રાખવી, (૯) લાખ વગેરેના ધધા, (૧૦) વિષ અથવા ઝેરી દવાઓ વગેરેના ધધા, (૧૧) ઓઈલ-મીલ વગેરેમા તલ-મગફળી ભેંચા વગર જ પીલાય, તેમજ કપાસીયા કાઢવાનો કે પીલવાનો ધધા (૧૨) બળદને ખસી કરવાનો તેમજ કાન-નાક વીંધવાનો અને બળદ વગેરેના પગમા નાલ જડવાના ધધા, (૧૩) ડુંગરા વગેરેમા આગ લગાડવાના ધધા (૧૪) કુવા-તળાવ વગેરે જીલેચાવવાના ધધા, (૧૫) હિંસક જનાવરો પાળવા તેમજ માસાહારી લોકોને પણ પોષવાના ધધા કદાચ માસાહારી લોકોને નોકરી રાખવા પડે તો પણ તેમને વારવાર અહિંસાની વાતો સમજાવી માસાહાર છોડાવવા કોશિશ કરવી

આમ સાતમા વ્રતથી તો ઘણા પાપથી બચી જવાય છે વળી રાત્રિ ભોજન ન કરવું, કંદમૂળ ન ખાવા વગેરે વસ્તુઓનો ત્યાગ આ વ્રતમાં થઈ શકે છે, જે જૈનોનો મુખ્ય આચાર છે માટે આવા પાપો ન કરવા જોઈએ અને જરૂરીઆત મુજબ પાપ કરવું પડે તો પણ એવી ભાવના ભાવવી જોઈએ સસાર ચલાવવા માટે નાદુરુદ્ધે આવા પાપ કરવા પડે તો પણ હીલમા હુખ રહેવું જોઈએ તો પાપનો બધ પણ મદ પડે તો તે કર્મ સહેલાઈથી ભોગવાય

આઠમું વ્રત તો ફોગટ પાપથી બચવાનું છે જેમકે આપણે માસાહાર, દારૂ, શિકાર, વ્યલિચાર, ચોરી, પરસ્ત્રી-સેવન-જુગાર આ સાત વ્યસનોથી દૂર રહેવા માટે પરચ-ખાણ કરવા તેમજ ખોટી ચિંતારૂપ આર્તધ્યાન, ઈષ્ટ વસ્તુનો વિચોગ અનિષ્ટનો સંચોગ, રોગ અને તૃષ્ણા માટે શોક-ચિંતા વગેરે ન કરવા, મોજશોખમા પડી જઈ ઘણી વસ્તુઓની જુદી જુદી વાનગીઓ લુલના સ્વાદ માટે ખનાવવી આઈસ્ક્રીમ, સોડાબેબન, વગેરે તેમજ ચા-કોફી, તબાકુ-પાન વગેરેના વ્યસનો રાખવા, અત્તર વગેરે સુગંધી પદાર્થોનો ઉપલોગ અને આસક્તિ, મકાન વગેરે ઘણી રીતે શણગારવા, ખીનજરૂરી ફરનીયર ભેગું કરવું, નાટક-સીનેમા વગેરે જોવા રૂડિયોના ગીતોમા તદ્દલીનતા, મેચની કેમેન્ટ્રી સાલળવામા હર્ષ અને ખેદ—આ બધા પ્રમાદના આચરણોથી બચવું તેમજ થી, તેલ, પાણી વગેરેના વાસણો ઉઘાડા રાખવા પણ ન જોઈએ તેની કાળજી રાખવી તેમજ હિંસા થાય

તેવા છગ, ચપ્પુ કાતર તેમજ ભાલા વગેરે શસ્ત્રો પણ જરૂર જેટલા જ વસાવવા અને મોટા શસ્ત્રો નો વસાવવા ન જોઈએ તથા કોઠને ખોટા વ્યસને ચઢાવી દેવાનો ઉપદેશ પણ ન આપવો અગર કોઈ મુશ્કેલીમા મુકાય તેવા કામ નહિ કરવાનો આ વ્રતનો ઉદ્દેશ છે તેમા અતિચારો પણ ન લાગે તેની કાળજી રાખવી (૧) કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય તેવા પુસ્તકો ન વાંચવા અયોગ્ય ફોટાઓ ઘરમા ન રાખવા, પણ સુવાક્યો લીત વગેરે જગાએ હોવા જોઈએ તેમજ આપણી ખુદ્દિ ખગડે તેવુ વાતાવરણ ન ગાખવું, (૨) અગો વડે કુચેષ્ટા ન કરવી, ખડ્ડુ શણગાર લાલી-લીપસ્ટિક વગેરે તથા પાવડર વગેરેથી શરીરની શોભા ખોટી રીતે કામ વધે તેમ ન કરવુ તેમજ નખરા ટાપટીપ વગેરેથી ખચવુ, (૩) મોહ વધે એવા શબ્દો બોલવા નહિ તેમજ ગાળો ન દેવી, મેણા-ટોણા ન મારવા, લશ્માં ફટાણા વગેરે ન ગાવા તેમજ હાસી-મશ્કરી ન કરવી, (૪) શસ્ત્રો-હથોળ વગેરે જોડવા નહી ચપ્પુ વગેરે ખુલ્લા ગાખવા નહી, (૫) જરૂર કરતા વધારે મકાન, ફરનીચર, કપડા, દાગીના, રમકડા વગેરે વસાવવા નહી તેમજ વધુ રાખવા નહી

નવમુ વ્રત સામાયિકતુ છે આપણે સિદ્ધ ભગવાનના રુખ જોઈ ગયા તેના આ સે પલો અથવા વાનગી છે જેમા શાંતિનો અનુભવ ખાસ થાય છે અને તેટલા ટાઈમ પૂરતો પણ સંસારનો બોજો ખીલકુલ હોતો નથી

સામાયિકમા પાપની બધી થાય છે તે પણ આના લોકના પાપથી બચી શકાય છે પૂર્વના પાપની નિદ માન્યાની સાક્ષીએ અને ગુરુ સમક્ષ પણ થાય છે અને પાપની ભાગી-દારીમાંથી રાજીનામું આપવાનું કામ છે સમ-નમલાવ. આય-લાભની વૃદ્ધિ સમલાવના લાભની વૃદ્ધિ. રૂઢાર્થ-એકાંત રીતે પાપના કામોથી બચવું ગુઢાર્થ-આત્મગણેષણા હું કોણુ ? માત્ર સ્વરૂપ શું છે ? તેમા લીન થવું શાસ્ત્રમા કહ્યું છે આત્મા એજ સામાયિક છે એવા ભાવે કેળવવા, ભાવાર્થ-આત્મ સ્વરૂપમા રમણતા, સમ્યક્જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્રમા લીનતા, સત્યાર્થ-કર્મોની નિર્જરા અને અરિહંત બનવાની શરૂઆત આમ સામાયિક એ પ્રથમ શિક્ષાવ્રત છે તેનાથી જીવન કેટલું સુંદર બની શકે છે તે તો અનુભવીનું કામ છે એક દરે સંસારની ઉપાધિમાંથી શાંતિ મેળવવાનું સ્થાન અને આત્માના વિકાસનું પહેલું પગથિયું છે તેમાં અતિચારે લાગવાનો સંભવ હોવાથી મન, વચન, કાયાને કાબૂમા રાખવાના છે છતાં સંસારના વેગમા ખેંચાઈ જવાથી અતિચારે લાગી ન જાય તેની કાળજી રાખવી છતાં લાગી જાય તેનું મિચ્છામિ દુઃકંડ કરવું સંસારની ચાર વિકથાઓ, આહાર, ભય, મૈથુન, પરિશ્રદ વગેરે સંજ્ઞાઓ તેમજ વિધિસરના પાલનમા અતિક્રમ એટલે મન બગડ્યું હોય, વ્યતિક્રમ-પાપના સાધનો ભેગા કરવા, અતિચાર એટલે પાપ કરવા તૈયાર થવું અને અણાચાર એટલે પાપ કરવું આ રીતે મન-વચન-કાયાથી વીતરાગ પ્રભુની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવા છતાં ભૂલ થઈ હોય તો મિચ્છામિ દુઃકંડ લેવાનું

હોય છે વીતગગ લગવાને પણ પોતાના જ્ઞાનમા જોઈને
જ વિચાર્યું કે સસારી જીવો પ્રમાદી હોય છે તેમા પણ
થોડો ટાઈમ લઈને સામાયિક કરે ત્યારે સસારનો વેગ
તેને સતાવે અને કંઈ દોષ લાગે પણ ખરો પરતુ જ્યારે
સારી પ્રેક્ટીસ થશે ત્યારે ભૂલો સુધરતી જશે અને ધીરે
ધીરે પણ આગળ વધવાનું આ પહેલું પગથિયું છે એમ
સમજીને સામાયિક હ્રમેશ કરવી જોઈએ, જેથી શાંતિ
મેળવવાની શિખામણ તેમાથી મળી રહેશે

દસમું વ્રત બીજું શિક્ષાવ્રત છે તેમા એક દિવસ
માટે છઠ્ઠા અને સાતમા વ્રતની મર્યાદા દૂંકાવીને ઘણા
પાપોથી બચી શકાય છે જીહ્વીભરના છઠ્ઠા વ્રતમા જે
મોટી પરદેશ વગેરે નહી જવાની મર્યાદા કરી હોય તેમા ૨૪
કલાક માટે પોતાનું ગામ-શહેર અગર જરૂરી ગામો
જવાની છૂટ રાખી બાકીની બધી દિશાઓમા જવાની
બધી કરવી અને તે ગામોમા જવાનું થાય ત્યાં પણ અમુક
દ્રવ્યો ખાઈશ અમુક સચેત ચીજો ખાઈશ અમુક ઘરનું જ
ભોજન કરીશ વગેરે ચૌદ નિયમો દરરોજ સવારે ધાગવાના
તે પૈકી જેટલા અનુકૂળ હોય તેટલા ધારવા જોઈએ ઉપયોગ
રાખી તેનું પાલન કરી બીજે દિવસે સવારે તેને પાળી
બીજા અનુકૂળતા મુજબ નવા પચ્ચખાણ કરવા આ રીતે
વેપાર ધંધો, ગામ પરગામ જવાનું હોય તો પણ આ
વ્રત દરરોજ થઈ શકે છે અને આ રીતે કરવું જ જોઈએ
આને વિશેષરૂપે કરવા માટે દયા પળાય છે તે પાત્ર

સંસારની ઉપાધિમાંથી મુક્ત થઈ આખો દિવસ ખોરાક અનુકૂળતા મુજબ નિર્દોષ મેળવી ગત અને દિવસ ધર્મ-કરણીમાં અને વાચન મનન અને ચર્ચા કરી ધર્મના તત્વોનો લાભ મેળવી શકાય છે તેમાં પણ ઉચ્ચ પ્રકાર તો ગોચરી કરી આહારપાણી લાવી કરાય તો ઘણો લાભ નિર્જરાનો મળી શકે છે અને સાધુ જીવનની પ્રેક્ટીસ પણ થાય છે.

અગીયારમું વ્રત ત્રીજું શિક્ષાવ્રત છે તેમાં આહારપાણીનો ત્યાગ કરી આખો દિવસ અને રાત્રિ આત્માને ધર્મકરણીથી પોષવાનો હોય છે તેમાં સોના ચાંદીના દાગીના પણ પહેરી શકાય નહીં એક દરે આ વ્રત તદ્દન નિર્દોષ રીતે કરવાનું હોય છે તેમાં પોતાને વાપરવાના વસ્ત્રો ઘરેથી જાતે લઈ જઈ ઉઘાડા પગે પોષધશાળામાં જઈ કપડા-ગુરછો રજોહરણુ ઝાડો પેશાબ કરવાની જગ્યા વગેરેનું પડિલેહણુ કરી સામાયિક કરીએ તે રીતે લોગસ્સ સુધીના પાઠ ભણી ગુરૂ હોય તો તેમની સમક્ષ અને ન હોય તો શ્રી મંદીર-સ્વામી ભગવાન સમક્ષ તિક્ષ્ણુતોના પાઠ સહિત વંદણા કરી અગીયારમું પોષધ વ્રત આચરવું અને પછી ત્રણ નમોત્યુણુ કહી-ધર્મધ્યાનના વાચન મનન, વ્યાખ્યાન શ્રવણુ વગેરે કરી આત્માને જ ધર્મકરણીથી પોષવાનું આ વ્રત છે સવારે અને સાંજે પડિલેહણુ કરી તે પછી ઇચ્છિયાવહી અને ત્રીજા શ્રમણુ સૂત્રના પાઠનો કાઉસગ્ગ કરવાનો હોય છે અને સુઈ ગયા પછી જાગીએ ત્યારે ચાર લોગસ અને પહેલા શ્રમણુ સૂત્રનો કાઉસગ્ગ કરવાનો અને રજ

કલાક પુરા થયા પછી તે વ્રત પાળતી વખતે ચઉવિસ થો
કરી સામાયિકના આઠમા પાઠની માફક પોષાના અતિથારો
આલોવી-૧૮ દોષ વગેરે આલોવવાના હોય છે ૧૮
દોષમા છ આગલે દિવસે, પોષો કરવાનો છે માટે
હુંજમત કરાવવી, ખરાખર સ્નાન કરવું, સાઈં લોજન કરવું
વગેરે છ દોષ ન લાગે અને તે જ દિવસે પ્રતિલેખન વગેરેમા
દોષ છ ન લાગે અને પારણાના દિવસે પણ આરભ સમારભ
વગેરેના છ દોષ ન લાગે તેની કાળજી રાખવાની છે

ખારમુ વ્રત અતિથિ સવિભાગ વ્રત છે એટલે કે
જેને આવવાની કોઈ તિથિ નક્કી નથી એવા સાધુ અતિથિ
રૂપે ગોચરી વગેરે માટે પધારે ત્યારે અચેત અને ૪૨
દોષ વગરના આહાર પાણી વહોરાવીને નિર્જંગનો પ્રતિ-
ત્વાલ લેવાનો છે તે માટે ૧૪ પ્રકારના દાન, અન્ન, પાણી,
એવો, સુખડી, સુખવાસ, વસ્ત્ર પાત્રા, કામળી, રળેહરણુ
આ આઠ પ્રકારની ચીજો સાધુએ લઈ લેવાની હોય છે
આકીની છ ચીજો સાધુ જરૂર પ્રમાણે લઈ તેનો ઉપયોગ
કરી વધે તેને પાછી પણ આપી શકે છે બાળેઠ, પાટીઉ,
રહેવાની જગા દર્ભાદિ સથારો અથવા પથારી માટે ઘાસ,
એક ચીજનું ઔષધ, સુઠ વગેરે ઘણી ચીજોની બનેલી દવા
તે લેખજ આમ ૧૪ પ્રકારના દાન આપી શકાય છે
તેમા ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે સચેત વસ્તુ ઉપર કે
નીચેની અચેત વસ્તુ વહોરાવાય નહીં બગડી ગયેલી વસ્તુ
અપાય નહીં પોતે સુઝતા હોય તો પોતે જ લાભ

દેવો જોઈએ બીજાને કહે કે તમે વહોરાવી દો એમ કરવાથી લક્ષ્મી ચાહ્યો કરવા આવી ત્યારે મોઢુ ધોવા જવા જેવું છે અને સાધુ સાધ્વીઓનો લાલ મળતો હોય ત્યારે મારે ત્યાં બધી જ જોગવાઈ હોય છે એવું અભિમાન પણ કરવું નહિ આ પાત્ર અતિચારો લાગવા દેવા નહિ પોતાનું પરમ સૌભાગ્ય હોય ત્યારે જ આવા પવિત્ર આત્માના પગલા થાય, કદાચ અસુઝતુ થઈ જાય તો તે દિવસે કોઈ પણ એક વિગત અગર મનગમતી વસ્તુનો ત્યાગ કરવો અને તેઓ કાઈપણ શિખામણુ દે તો તેનો યોગ્ય અમલ કરવો, આ રીતે આ વ્રત મહા ઉપકારી છે ભગવાન મહાવીરના ૨૭ લવોમા પહેલા નયસારના લવમા અચાનક મુનિનો લાલ મળવાથી તે જીવ અનુકંમે તીર્થ કર થયો આવો મહાન લાલ આ વ્રતમાં છે

હવે આ બારે વ્રતો સરળતાથી આદરી શકાય છે પ્રથમ સમક્રિતમાં રાગદ્વેષને સર્વથા જીતનાર અરિહંત અને આઠ કર્મથી મુક્ત નિરંજન નિરાકાર એવા સિદ્ધ ભગવાન એ બંને જ મારા દેવો છે પાત્ર મહાવ્રત, પાત્ર સમિતિ, ત્રણ શુક્તિના પાળનાર નિર્ઝંથો જ અમારા ગુરુદેવો છે અને વીતરાગે પ્રરૂપેલા દાન, શિયલ, તપ અને લાવને યથા સ્વરૂપે હું ધર્મ માનીશ અને શ્રદ્ધા કરીશ તે સિવાય રાગદ્વેષવાળા દેવી-દેવતા, એવા કુદેવ, કુગુરુને આત્મસાધક તરીકે માનીશ નહીં અને કુધર્મ જેમા આરભ સમારભ વગેરે પાપ થતા હોય તેને ધર્મ તરીકે પણ માનીશ નહીં,

આવી શ્રદ્ધા ટકાવવા માટે પંચ પરમેષ્ઠીનો યોગ મળશે તો સંત સમાગમ દરરોજ અગર મહિનામાં અમુક દિવસ કરીશ. શ્રી નવકાર મંત્રની દરરોજ એક માળા ગણીશ અને દરરોજ વીતરાગની વાણી સમજાય તેવા પુસ્તકો વાંચીશ, એવા નિયમ લેવા જોઈએ.

પહેલા વ્રતમાં વ્રસ જીવોને જાણીખુઝીને મારીશ નહીં અને સ્થાવરની પણ ખનશે તેટલી દયા પાળીશ ખીજા વ્રતમાં કોઈને વિશ્વાસઘાત કરી છેતરવા માટે જુઠું બોલીશ નહીં. ત્રીજા વ્રતમાં પોતાના હક્ક વગરની કોઈ પણ ચીજ લઈશ નહિ અને અચાનક મળી જાય તો તેના માલિકને પાછી આપીશ અને માલીક ન મળે તો તેમાંથી અમુક ભાગ ધર્માદામાં વાપરી બાકીની પોતાના પરિચરમાં ગણીશ ચોથા વ્રતમાં પરણેલ સ્ત્રી કે પુરુષ સાથે પણ મર્યાદાવાળું જીવન બનાવીશ પાંચમા વ્રતમાં નવ પ્રકારના પરિચરની મર્યાદા કરીશ, છઠ્ઠા વ્રતમાં દેશ દેશાવરની મર્યાદા કરીશ, સાતમા વ્રતમાં દરરોજ-મહિને-વરસે અગર જીવજીવ ૨૬ બોલની મર્યાદા કરીશ અને પંદર કર્મોદ્ધાનનો પણ મુખ્યત્વે ત્યાગ કરીશ આઠમા વ્રતમાં વ્યસનો અને મોજશોખની ચીજોનો જેટલો ત્યાગ થાય તેટલો કરીશ અને ઉપયોગમાં લેવાની ચીજોમાં પણ પુરેપુરી કાળજી પાપથી બચવા માટે રાખીશ. નવમા વ્રતમાં દરરોજ એક અગર વધુ અથવા એક મહિનામાં અગર એક વરસમાં આટલી સામાયિક કરીશ દસમા વ્રતમાં અમુક નિયમો દરરોજ ધારીશ અને નિવૃત્તિ લઈ અમુક

દિવસોએ વરસમાં દ્વયા પાળીશ અગીઆરમું પોષધ વ્રત
પણ એક વરસમાં આટલા કરીશ બારમા વ્રતમા જન્મતી
વખતે વહોરવવાની ભાવના રાખીશ અને યોગ મળશે ત્યારે
અતરના ઉત્સાહપૂર્વક નિર્દોષ વસ્તુઓ વહોરાવીશ તે
દિવસ-ઘડી-પળને ધન્ય માનીશ

આમ બારે વ્રતો સંક્ષેપમાં પણ આચરી શકાય અને
વિસ્તારથી પણ આચરી શકાય છે ગમે તે રીતે પણ વ્રતો
આદર્યા સિવાય એક દિવસ પણ જાય તે આપણને મહાન
ખોટ સમાન છે એમ સમજી વહેલામા વહેલી તકે વ્રતો
આદરી શકાય છે. તેમા ધંધા રોજગાર અને વહેવારમા
પણ કાંઈ વાધો આવતો નથી ફક્ત ઉપયોગ થોડો થોડો
હંમેશ રાખવો પડે છે અને કાળજી રાખવાથી વ્રતો સારી
રીતે પાળી શકાય છે, છતાં કેઈ ભૂલ થઈ જાય તો તેનું
પ્રાયશ્ચિત્ત પણ વહેલી તકે લઈ શુદ્ધ થઈ શકાય છે

આમ સાધુ-સાધ્વી, શ્રાવક-શ્રાવિકાઓને શ્રી નવકાર
મંત્રની આરાધના પોતાની અનુકૂળતા મુજબ હંમેશ કરવાની
રીત બતાવી છે તે મુજબ કરતા કરતા આયુષ્ય પુરું થાય
ત્યારે અથવા કેઈ એકેસીકન્ટના સમયે અગર બીમારીના
સમયે મનની સ્થિરતાની પ્રેક્ટીસ થઈ હોય તો જીવન-
પર્યંત સથારો કરી શકાય અને એટલી સ્થિરતા ન હોય
એમ લાગે તો સામારી સંથારો તો જરૂર કરવો જોઈએ
તેમા “ આહાર, શરીર ને ઉપધિ, પર્યકષ્ણ પાપ અઢાર,
મરણ આવે તો વોસિડ્, જીવુ તો આગાર ”

હિતકારી બને છે (૩) કસ્મિયા-જેમ કામ કરતા જાય તેમ બુદ્ધિ વધે તે Practice makes a man Perfect આમ વિનય વડે શુભ ક્રિયાઓ કરતા બુદ્ધિ વધવાથી આત્માનું શ્રેય થાય છે (૪) પરિણામિયા-ઉભર વધે તેમ અનુભવ વધતો જાય છે તેથી સારા કામો સરળતાથી કરી શકે છે આ બુદ્ધિનો ખજાનો જે આત્મામાં જાગૃત થયો છે, તે પોતાના અધ્યવસાયો મતિજ્ઞાનનો ચોથો લેહ જે ધારણ છે તે ખજાનાથી જ કોઈને ઉપદેશ આપી શકાય છે આ ઉપદેશ આપવાની શક્તિ તે શ્રુતજ્ઞાન છે શ્રુતજ્ઞાનના ૧૪ લેહો શ્રી નદીભૂસૂત્રમાં છે ભગવાનની વાણીને ૧૪ લેહમાં મૂખ્યત્વે સમશ્રુત તરીકે કહેલ છે આ બધું જ સમશ્રુત શ્રી નવકારમંત્રની પુષ્ટિ જ છે પાંચ જ્ઞાનોમાં શ્રુતજ્ઞાન એ મહાઉપકારી છે બલકે કેવળજ્ઞાન એ પુત્ર છે અને શ્રુતજ્ઞાન એ પિતા છે ચાર જ્ઞાનો તો મુંઝા છે પોતાને જ ગુણ કરનાર છે પરંતુ શ્રુતજ્ઞાનનો સહારો પોતાને પણ મતિજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની બનાવે છે અને ઉપદેશથી ઘણા જીવોને ઉપકાર કરનાર બને છે તે શ્રુતજ્ઞાનનો ઉપયોગ વાંચના, પુચ્છણા પરિચક્ષણા, અણુપોહા અને ધર્મકથાથી થઈ શકે છે જેને લીધે જ જીવનું અજ્ઞાન અને મિથ્યાત્વરૂપ અંધકાર નાશ પામે છે

આમ મતિ અને શ્રુતમા જીવ જ્યારે વિશેષ રસ લેતો થાય છે ત્યારે અધ્યવસાયો વિશેષ શુદ્ધ થતાં કોઈ જીવને અવધિજ્ઞાન થાય છે ત્યારે તે જ્ઞાનમાં ઇદ્રિયોની

મદદ લીધા વિના આત્મસાક્ષાત્કાર રૂપે અવધિ એટલે અમુક હદ સુધી તે રૂપી પદાર્થોને જાણી દેખી શકે છે અને તેનો સદ્ઉપયોગ કરવાથી શ્રુતજ્ઞાનની શક્તિ વધે છે આ અવધિજ્ઞાનના છ ભેદો છે તે અન્ય સૂત્રોમાથી જાણી લેવા તેમા જ્યારે પરમ અવધિજ્ઞાન હોય છે તે આવેલું કહી નષ્ઠ થતું નથી પરંતુ કેવળજ્ઞાન પામવા સુધી તે હોય છે આવું પરમ અવધિજ્ઞાન મુખ્યત્વે તીર્થ કરો જેવાને હોય છે આ ત્રણે જ્ઞાનો શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે જીવ ખામી શકે છે

પરંતુ જ્યારે શ્રી નવકારમંત્ર ઉપર શ્રદ્ધા હોતી નથી અને તેમા અમુક અશે પણ ઓછુ અધિક કે વિપરીત માન્યતા હોય છે ત્યારે આ ત્રણે જ્ઞાનો અજ્ઞાનરૂપે જીવને હોઈ શકે છે શ્રી નવકાર મંત્રના મૂળ-ઉપ અક્ષરો જ છે. શ્રી ભગવતીજી વગેરે સૂત્રોમા પાંચ પદો ઉપ અક્ષરના છે તેમા શ્રદ્ધા ન રહે ત્યારે ખીજા મંત્રોની ભાવના જાગે છે શ્રી રત્નાકર પચીસીમા પણ કહેલ છે કે, “નવકાર મંત્ર વિનાશ કીધો, અન્ય મંત્રો જાણીને ” આ રીતે અન્ય મંત્રો તરફ લક્ષ જણું એ શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપર શ્રદ્ધાની ખામી છે એ ખામી આગળ વધી જાય તો સમકિત ટકી શકતું નથી તેથી મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનની જગાએ મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન ખની જાય છે

આ નવકાર મંત્ર ખાખતે સિદ્ધસેન દિવાકરે ગુરૂને પૂછ્યું કે આપની આજ્ઞા હોય તો હું નવકાર મંત્રની

અવધિજ્ઞાનવાળાને પણ કેઈ આશ્ચર્ય જેવી વાત લાગે છે ત્યારે ચાલ્યું પણ જાય છે અગર વિલગજ્ઞાનરૂપ અજ્ઞાનમાં પરિણમે છે એટલે શ્રદ્ધા બ્રહ્મ થઈ જાય છે આ અજ્ઞાન એ ખાસ શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપરની અશ્રદ્ધાનું મુખ્ય કારણ છે તેને કારણે જીવ વાવન્ન અથવા સમકિત બ્રહ્મ બની જાય છે તેના સગથી પણ દૂર રહેવા માટે સમકિતના પાઠમાં “વાવન્ન કુદસણુ વન્નજણુ” એ પ્રમાણે કહેલ છે હવે શ્રી નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધા કેવી રીતે ટકાવવી તે દરેકે વિચારવાનું છે

ચોથું જ્ઞાન મનપર્યાવ છે તે તો લખિધધારી સંતોને જ થઈ શકે છે તેમાં અજ્ઞાન હોતું જ નથી કારણ કે લખિધધારી સંતો શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે જ બન્યા હોય છે જેથી તેમનું સમકિત પણ ખૂબ દૃઢ હોય છે અને આ જ્ઞાન વડે સાધુ સંજી પચેદ્રિય જીવે જે અદ્વી દ્વીપમાં છે તેમના મનના બધા લાવેા જાણવાની શક્તિ ધરાવે છે છતાં આ ચારે જ્ઞાનો ક્ષયોપશમિક છે એટલે કે પુરેપુરા નહીં, અને ઉપયોગ મુકે ત્યારે જ જાણી શકે અશ્માની માફક છે અશ્માવાળો અશ્મા ચઢાવે ત્યારે જ દેખી શકે તેમ આ જ્ઞાનનો ઉપયોગ મુકે તો જ જાણી શકે

જ્યારે શ્રી ગૌતમ સ્વામી આણુંદ આવક પાસે ગયા ત્યારે ચાર જ્ઞાન અને ચૌદ પૂર્વના જાણકાર જણતાં તો પણ જ્યારે આણુંદ આવકે અવધિજ્ઞાન વિષે પૂછ્યું ત્યારે તેમને શકા ગઈ અને તે શંકાનું નિવારણ ભગવાન મહાવીરે

કર્તુ' ત્યારે તરત જ પોતાની ભૂલ કબુલ કરી આહાર પાણી લાવેલા તે કર્યા વિના ખમાવવા ગયા તેમની પાસે મન-પર્યવ જ્ઞાન હતું તેનો ઉપયોગ મુક્યો હોત તો તો ત્યા જ ખબર પડી જાત, પણ ઉપયોગ નહી મુકવાથી આમ બન્યું આ રીતે ચારે જ્ઞાનો ક્ષયોપશમિક છે એટલે આવેલા જતા પણ રહે એટલે જો તેને સાચવીએ તો જ ટકી શકે જેમ આપણે અભ્યાસ કરીએ છીએ ત્યારે વચમા આળસ કર્યું તો તે જ્ઞાન જતું રહે છે તેમ આ ચાર જ્ઞાનોમા પણ મતિ અને શ્રુત જ્ઞાનને ખાસ સાચવવાની જરૂર છે તે ક્ષયોપશમ રૂપે વધારેમા વધારે ૬૬ સાગરોપમથી થોડું વધારે ટકી શકે છે અને તે દરમિયાન ક્ષાયક સમકિત થઈ જાય તો છેવટે કેવળજ્ઞાનરૂપ ક્ષાયક જ્ઞાન થાય છે આ કેવળજ્ઞાનરૂપ ફળ તો ભરત ઈશ્વર ક્ષેત્રમા ત્રીજા ચોથા આરામા જ અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા તો હમેશ મળવાની શક્યતા રહે છે પરંતુ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનરૂપ ફળ તો ગમે ત્યારે જીવને શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપરની શ્રદ્ધાથી જ મળી શકે છે આ તેનું તાત્કાલિક ફળ અજ્ઞાનરૂપ અધકાર નાશ થવાનું છે તેવું ફળ પામીને આગળ વધવાનું છે જો આગળ વધવામા આળસ કે પ્રમાદ કર્યો તો આવેલા જ્ઞાન પણ ચાલ્યા જાય છે છતા પણ એક વખત સમકિત પામેલા જીવનું કદાચ પતન થાય તો પણ અર્ધ પુણ્યલ પરાવર્તન જેટલા ટાઈમમા તો તેનો ઉદ્ધાર થાય છે જ આ જ નવ-કાર મંત્રનું તાજું ફળ છે

આ પ્રમાણે તાજુ કૃષ્ણ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન-
પામ્યા તેનું પરપરા કૃષ્ણ કેવળજ્ઞાન છે પરંતુ આ જ ભવમા
કેવળજ્ઞાન વગેરેના સેપલોનો અનુભવ કરતા કરતાં એટલે
કે વ્રત નિયમોનો સહારો લેતા લેતા ક્રોધ, માન, માયા,
લોભ જે ચારિત્રના ખાસ દુર્ગુણો છે તે ઘટતા જાય છે
અને જેમ જેમ ઘટતા જાય છે તેમ તેમ જીવને શાંતિ
અને આત્મિક આનંદ વધતા જાય છે અને જીવન પણ
એવું સુંદર બને છે કે દુનિયા માટે પણ આદર્શ રૂપ બની
જાય છે અને તેને મરણનો પણ ડર હોતો નથી પરંતુ
મૃત્યુ પણ તેને માટે મહોત્સવ રૂપ હોય છે

એક જગાએ મોટી સલા ભરાઈ હતી કેટલીય ચર્ચા-
વિચારણાઓ અને પ્રશ્નો થતા હતા તેવા સમયે ત્યાંથી
એક મૃત્યુ પામેલા માણસને ઠાઠડીમા બાધી લોકો લઈ
જતા હતા ત્યારે એક ચતુર માણસે સલાજનોને પ્રશ્ન કર્યો
કે આ જેને ઠાઠડીમા લઈ જવાય છે એ જીવતો છે કે
મરેલો ? બધા વિચારમા પડી ગયા કે મરી ગયેલો હોય
તેને જ ઠાઠડીમા લઈ જવાય છતાં આમ કેમ પૂછે છે ?
છેવટે પ્રશ્ન કરનારને જ બધાએ કહ્યું કે તમે જ કહો ત્યારે
તે કહે છે કે આ જગતમાં જન્મ પામી સુંદર જીવન જીવી
પરોપકારના કામો કરી, ભલે આ દેહમાંથી તે જીવ બીજી
જગાએ ઉત્પન્ન થાય છે. પરંતુ અહીંયા તેની ચાહગીરી
લોહોના સ્મૃતિપટ પર જીવતી છે બલકે સુઆ પછી પણ
લોકો જેને ભૂલે નહીં તે ખરેખર મરી ગયો નથી પણ
અમર છે વળી તે બધાને કહે છે કે—

કર્તુ' ત્યારે તરત જ પોતાની ભૂલ કબુલ કરી આહાર પાણી લાવેલા તે કર્યા વિના ખમાવવા ગયા તેમની પાસે મન પર્યવ જ્ઞાન હતું તેનો ઉપયોગ મુક્યો હોત તો તો ત્યા જ ખખર પડી જાત, પણ ઉપયોગ નહીં મુકવાથી આમ બન્યું આ રીતે ત્યારે જ્ઞાનો ક્ષયોપશમિક છે એટલે આવેલા જતા પણ રહે એટલે જો તેને સાચવીએ તો જ ટકી શકે જેમ આપણે અભ્યાસ કરીએ છીએ ત્યારે વચમા આળસ કર્યું તો તે જ્ઞાન જતુ રહે છે તેમ આ ચાર જ્ઞાનોમા પણ મતિ અને શ્રુત જ્ઞાનને ખાસ સાચવવાની જરૂર છે તે ક્ષયોપશમ રૂપે વધારેમા વધારે ૬૬ સાગરોપમથી થોડું વધારે ટકી શકે છે અને તે દરમિયાન ક્ષાયક સમકિત થઈ જાય તો છેવટે કેવળજ્ઞાનરૂપ ક્ષાયક જ્ઞાન થાય છે આ કેવળજ્ઞાનરૂપ ક્ષણ તો ભરત ઈશ્વર ક્ષેત્રમા ત્રીજા ચોથા આરામા જ અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા તો હ મેશ મળવાની શક્યતા રહે છે પરંતુ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનરૂપ ક્ષણ તો ગમે ત્યારે જીવને શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપરની શ્રદ્ધાથી જ મળી શકે છે આ તેનું તાત્કાલિક ક્ષણ અજ્ઞાનરૂપ અધકાર નાશ થવાનું છે તેવું ક્ષણ પામીને આગળ વધવાનું છે જો આગળ વધવામા આળસ કે પ્રમાદ કર્યો તો આવેલા જ્ઞાન પણ ચાલ્યા જાય છે છતા પણ એક વખત સમકિત પામેલા જીવનું કદાચ પતન થાય તો પણ અર્ધ પુણ્ન પરાવર્તન જેટલા ટાઈમમા તો તેનો ઉદ્ધાર થાય છે જ આ જ નવ-કાર મંત્રનું તાજું ક્ષણ છે

આ પ્રમાણે તાનુ કૃષ્ણ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન-
પામ્યા તેનું પરપરા કૃષ્ણ કેવળજ્ઞાન છે પરંતુ આ જ ભવમા
કેવળજ્ઞાન વગેરેના સંપલોનો અનુભવ કરતાં કરતાં એટલે
કે વ્રત નિયમોનો સહારો લેતા લેતા ક્રોધ, માન, માયા,
લોભ જે ચારિત્રના ખાસ દુર્ગુણો છે તે ઘટતા જાય છે
અને જેમ જેમ ઘટતા જાય છે તેમ તેમ જીવને શાંતિ
અને આત્મિક આનંદ વધતા જાય છે અને જીવન પણ
એવું સુંદર બને છે કે કુનિયા માટે પણ આદર્શ રૂપ બની
જાય છે અને તેને મરણનો પણ ડર હોતો નથી પરંતુ
મૃત્યુ પણ તેને માટે મહોત્સવ રૂપ હોય છે

એક જગાએ મોટી સભા ભરાઈ હતી કેટલીય ચર્ચા-
વિચારણાઓ અને પ્રશ્નો થતા હતા તેવા સમયે ત્યાંથી
એક મૃત્યુ પામેલા માણસને ઠાઠડીમાં બાધી લોકો લઈ
જતા હતા ત્યારે એક ચતુર માણસે સભાજનોને પ્રશ્ન કર્યો
કે આ જેને ઠાઠડીમાં લઈ જવાય છે એ જીવતો છે કે
મરેલો ? બધા વિચારમાં પડી ગયા કે મરી ગયેલો હોય
તેને જ ઠાઠડીમાં લઈ જવાય છતાં આમ કેમ પૂછે છે ?
છેવટે પ્રશ્ન કરનારને જ બધાએ કહ્યું કે તમે જ કહો ત્યારે
તે કહે છે કે આ જગતમાં જન્મ પામી સુંદર જીવન જીવી
પરોપકારના કામો કરી, ભલે આ દેહમાંથી તે જીવ બીજી
જગાએ ઉત્પન્ન થાય છે. પરંતુ અહીંયા તેની ચાહગીરી
લોહોના સ્મૃતિપટ પર જીવતી છે બલકે સુઆ પછી પણ
લોકો જેને ભૂલે નહીં તે ખરેખર મરી ગયો નથી પણ
અમર છે વળી તે બધાને કહે છે કે—

“ જન્મી ઘણા આ વિશ્વમાં આવ્યા તેવા જાય છે,
 પરમાર્થ કાઈ કીધું નહિ તે પાપ લઈને જાય છે,
 આરા પ્રભુને ભેટવાનો લાલ કોને થાય છે ?

જેની મતિ દુષ્ટ કર્મથી સત્કર્મમાં બદલાય છે ”

જેણે નવકાર મંત્રનું શરણું લીધું તેની મતિ હંમેશા
 સત્કાર્યો કરવામાં જ તત્પર રહે છે આ જ તેનું ક્ષણ
 જીવગીભર શાંતિ અને સત્કાર્યોમાં ગ્સ અનુભવાય છે, અને
 મરી જાય તો પણ લોકો ભૂલતા નથી.

મૃત્યુ પણ નજીક હોય ત્યારે અગર ગમે ત્યારે પણ
 તે ૩૦ સુંદર ભાવનાઓ ભાવે છે

સમાધિ મરણની ૩૦ ભાવનાઓ

(૧) અહો ! અનંત પરમાણુ પુદ્ગલોના સમુદ્રનું
 બનેલું આ શરીર જોતજોતામાં પ્રલય થાય છે અહો આ
 પુદ્ગલોની કેવી વિચિત્રતા ? (૨) “અધુવે અસાસયમ્મિ”
 પુદ્ગલપિંડ અનિત્ય અને નાશવંત છે તેનો મેં ખ્યાલ જ
 ન કર્યો ? (૩) જેમ કોઈ મેળો વિખરાઈ જાય તેમ કુટુંબ
 રૂપી મેળો વિખરાઈ જાય તેમા ફીકર શાની ? (૪) જગતનો
 કોઈ કર્તા નથી સર્વ સયોગ વિયોગ કર્મના સ્વભાવ
 અનુસાર થયા કરે છે (૫) હું ચૈતન્ય એટલે જ્ઞાનનો પુજ
 અખંડ અવિનાશી છું શરીર નાશવંત છે તેનો કર્તા અને
 લોકતા પણ હું જ છું મારા આત્માનો નાશ નથી નાશવત
 શરીરની ચિંતા શા માટે ? (૬) અહો ! આટલા દિવસ

હું શરીરને માફ માનતો હતો પરંતુ મારી ઈચ્છા વિનાજ મારા કટ્ટર શત્રુ રોગ વૃદ્ધાવસ્થા તેમજ મૃત્યુ ભેટવા આવ્યું આવા સ્વામીદ્રોહી શરીરને માફ કેમ મનાય ? (૭) હે ભોળા જીવ ! આ શરીરના માતા પિતા પુત્ર પુત્રી વગેરે સ્વજનો છે પણ આત્મા જતો રહેશે પછી કોઈ રાખશે ખરૂં ? માટે કુટુંબ અને સ્નેહીઓની મમતા છોડ અને તારા નિજ સમ્વિદ્યાનંદ સ્વભાવમાં રમણુ કર (૮) રે આત્મન ! આ શરીર અને સંપદા ઈદ્રજળ સમાન છે બાલપણુ કોમળ, યુવાનીમાં મસ્તી અને ઘડપણમાં અથવા રોગ આવે ત્યારે કેવું બિહામણું અને દુર્ગંધા લાયક બની જાય છે કે પોતાને પણ ગમતુ નથી અને સ્વજનો પણ સેવા કરતા કંટાળી જાય છે છતા સ્વજનોનો અને આ શરીરનો મોહ કેમ છુટતો નથી ? (૯) જે જીવે છે તે મરતો નથી, મરે છે તે શરીર છે મૃત્યુ આત્માનો નાશ કરી શકતુ નથી શરીરરૂપી પુદ્ગલ તો ક્ષણે ક્ષણે ઘસાતું જાય છે પરંતુ આત્મા તો જેવો છે તેવો છે જ અને રહેવાનો પછી મૃત્યુનો ભય શા માટે ? (૧૦) જીવ અગ્નિથી બળતો નથી પાણીમાં ડુબતો નથી વાયુથી ઉડતો નથી તેમજ કોઈ વસ્તુથી ઝડપી કરી શકાતો નથી તેથી જ હું ચૈતન્યવંત અમૂર્ત હોવા છતાં પણ અધિક સત્તાવાળો છું પછી મારે ભય કોનો ? (૧૧) જેમ શ્રીમંતના પુત્રના બન્ને ગજવામાં મેવા ભરેલા હોય છે ગમે ત્યાં હાથ નાખે ત્યાંથી મેવા જ મળવાના છે તે વિચારે કે જીવીશ તો સંયમ પાળીશ

અને મરીશ તો સ્વર્ગ કે મોક્ષના સુખ મળશે (૧૨) જેમ કોઈ શ્રીમંત બને છે ત્યારે નાના અગવડવાળા ઘરનો ત્યાગ કરી મોટી હવેલીમાં હર્ષપૂર્વક રહેવા જાય છે, તેમ મારો આત્મા તપ સંયમથી શ્રીમંત બન્યો છે તેથી હાડ માંસનું શરીર છોડી, ઈન્છા મુજબ રૂપ કરી શકાય તેવા દેવતાઈ મહેલોમાં પહોંચાડનાર મૃત્યુ કેટલું ઉપકારી છે ? માટે હર્ષપૂર્વક આ દેહનો ત્યાગ કરૂં (૧૩) જેમ વાણીયો કષ્ટ વેઠી વેપાર માટે માલ ભેગો કરે છે તેને એવી રીતે સાચવે છે કે બગડે નહીં, પરંતુ જ્યારે તેજ આવે છે તે વખતે માલ વેચે તો જ લાભ મળે છે તેમ આ શરીર વડે કષ્ટ વેઠી તપ સંયમ અને ધર્મ રૂપી માલનો સંચય કર્યો છે અને આત્માને દોષથી બચાવ્યો છે તો મૃત્યુરૂપી તેજનો ભાવ આવ્યો છે ત્યારે દેવતાઈ સુખો કે મોક્ષના સુખનો લાભ મેળવતા હુજ કેમ હોઈ શકે ? તો હવે શરીરની મમતા છોડીશુ તો જ પુરો લાભ મળશે (૧૪) દિવસભર કરેલી મનુરીતુ ક્ષણ શેઠ આપે છે તેમ જીંદગીભરની મનુરીતુ ક્ષણ મૃત્યુ રૂપી શેઠ જ આપશે માટે મૃત્યુનો આદર કરવો જોઈએ (૧૫) જેમ કોઈ રાજાને બીજા રાજાએ પકડી કેદમાં પૂર્યો છે તેનો કોઈ મિત્ર રાજા સેના સહિત આવીને રાજાને છોડાવે તેમ ચૈતન્ય રૂપી રાજાને કર્મોએ સસારની જેલમાં પૂર્યો છે ત્યારે મૃત્યુ રૂપી મિત્ર રાગરૂપ સેનાથી સજ્જ થઈ મને છોડાવે છે તો તેને ઉપકારી માની સમલાવથી આદર કરો. (૧૬) ભૂતકાળમાં

સ્વર્ગ મોક્ષના સુખો જે જીવોએ પ્રાપ્ત કર્યા છે તે સમાધિ-
મરણ અથવા નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાના પ્રતાપે જ માટે છે
સુખના અર્થી આત્મા તારે પણ સમાધિપૂર્વક મરવું
ઉચિત છે (૧૭) કલ્પવૃક્ષની છાયામાં જેસી સારી કે ખરાબ
ઈચ્છા કરે તેવા ફળ મળે છે તેવી જ રીતે મૃત્યુ પણ કલ્પ-
વૃક્ષ સમાન છે તેની છાયામાં જેસી મૃત્યુ સમયે વિષય
કષાયની ઈચ્છા કરીશું તો ખુરા ફળ મળશે અને સમભાવ-
પૂર્વક શ્રી નવકારમંત્રની આરાધના ઈચ્છાપૂર્વક સમાધિ
ભાવે કરીશું તો સ્વર્ગ કે મોક્ષના સુખો મળશે માટે
મૃત્યુ વખતે શુદ્ધ અને શુભ ભાવ કેમ ન રાખવો ? (૧૮)
અશુચિથી ભરેલા, મળ-મૂત્ર જેવી અપવિત્ર વસ્તુ ઝરતા આ
ઉદારીક શરીરના ફદાથી છોડાવનાર અને અશરીરી કે
દિવ્ય શરીરી બનાવનાર મૃત્યુનું સ્વાગત કેવું કરવું જોઈએ ?
(૧૯) જેવી રીતે મહાત્મા અનેક દલીલો કરી શરીર ઉપરની
મમતા ઘટાડે છે તેવી રીતે રોગ પણ મને પ્રત્યક્ષ ઉપદેશ
આપે છે કે હે જીવ ! આ શરીર તારૂં નથી માટે મમતા
ન રાખ (૨૦) જે શરીરને પ્રાણથી પણ ખ્યાઈ મानी પોષ્યુ
તેને માટે હુબ્ધ થયો તેજ શરીર કેવો દગો દે છે ? કેટલાય
ઉપચારો કરતા રોગ મટતો નથી તો હવે આત્માને પોષ
(૨૧) હે જીવ ! રોગથી ગભરાઈશ નહીં તે રોગ તારી
ભૂલોનું પરિણામ છે તે મટાડવા કર્મો ન બાધ, કર્મનો છેડો
આવશે ત્યારે જ મટશે અગર તો જીનેદ્ર જેવા પરમ વૈદ
કર્મ ઘટાડવાની દવા શ્રી નવકાર મંત્ર બતાવેલ છે તેનું
સાચી શ્રદ્ધાથી સેવન કર તો કર્મ હઠશે અને રોગ મટી

પણ જાય, અને કદાચ મૃત્યુ આવે તો પણ સમાધિ મરણ (૨૨) જે વેદના વધે તો એમ માનવું કે વધુ નિર્જરા થશે જેમકે સોનું જેટલો તાપ સહન કરશે તેટલું જલ્દી વિશુદ્ધ બનશે તીવ્ર વેદના સમયે સમભાવ રાખીશું તો જ કંઠણ કર્મો નાશ થશે અને નવા બધાશે નહિ તેજ આત્માની શુદ્ધિ (૨૩) ગજસુકુમારે અગારાની મહાવેદના સમભાવે સહન કરી, ખંધકજની આમડી ઉતારી, મેતાર્ય મુનિએ વાધરની વેદના સહન કરી ત્યારે મુક્તિ મળી, તારી વેદના આવી તો નથી ને ? (૨૪) તે નરકમાં ૧૦ પ્રકાર મહાવેદના અને તેમાં પરમાધામીના માર, તિર્યચમાં ભૂખ તરસ અને ભય દેવ-તાઓમાં પણ શુના કરી ઇંદ્રના વજ્રના પ્રહારો વગેરે દુઃખો પરવશે વેદના છે તેની સરખામણીમાં આ દુઃખ કેટલું ? અને અત્યારે સમભાવ રાખીશ તો અનંતી નિર્જરા, કેટલો લાલ મનુષ્ય જીવનનો ? માટે સમભાવ રાખી સુખી બનો (૨૫) સંસારમાં કરજદાર નમ્ર બને અને ઓછી રકમ આપે તે પણ લેણદાર ખાતુ ચુકતે કરી દે છે અને ઉદ્ધતાઈ કરે તો વ્યાજ વકીલની કોર્ટની ફી વગેરે ભરવી પડે છે માટે તપ રૂપ ઉદ્ધરણા કરીને કર્મ ખપાવો અગર ઉદ્ધવ આવે ત્યારે નમ્ર બનો (૨૬) કરેલા કર્મો જીવને પોતાને જ ભોગવવા પડે જ અને આત્મા જ કર્મ ખપાવવા સમર્થ છે તો કર્મ બદલો લે ત્યારે હિંમત પૂર્વક ચુકવી દો (૨૭) બુદ્ધિવાન વાણિયો મહા મૂલ્યવાન વસ્તુ સસ્તી મળે તો કેટલા ઉમંગ પૂર્વક લઈલે તેમ સ્વર્ગ મોક્ષના મહા મૂલ્યવાન સુખો સમાધિ મરણથી જ મળી શકે છે તો સમભાવ લાવવામાં કેટલો

ઉમંગ આવવો જોઈએ (૨૮) જેમ સૈનિક શત્રુ વિધાનો અભ્યાસ કરી તે સાધનોથી સજ્જ રહે તો જ યુદ્ધમાં શત્રુનો પરાજય કરી શકે છે તેમ આટલા દિવસ જ્ઞાનાભ્યાસ તેમજ તપ સંયમની પ્રેક્ટીસ કરી છે તે સિદ્ધ કવ્વાનો અવસર પ્રાપ્ત થયો છે તો સમભાવ રૂપી સાધનોથી સજ્જ થઈ કર્મશત્રુનો પરાજય કરી સુખી થા (૨૯) જેનો પરિચય વધુ હોય તેની બહુ કિંમત હોતી નથી તો આ ઉદારીક શરીરનો પરિચય તને કાયમનો છે, તેની કિંમત નહીં માનતા આત્માની કિંમત સમજી શરીરની મમતા ઉમંગ-પૂર્વક છોડવી જોઈએ (૩૦) જુના વસ્ત્ર બદલી નવા પહેરવામાં આનંદ હોય જ તેમ આ જુના અશુચિથી ભરેલા શરીરનો મૃત્યુથી ત્યાગ કરીને નવું દિવ્ય શરીર રૂપ વસ્ત્ર પહેરનારને કેટલો આનંદ હોય ?

તેમજ મરણ સમયે શક્તિ સારી હોય તો ત્યારે અગર ગમે ત્યારે પદસ્થ ધ્યાન, નવકાર મંત્ર, લોગસ્સ, નમોત્યુજી વગેરેનું કે શાસ્ત્રની સજ્જાગથી થઈ શકે છે પિંડસ્થ-શરીરના પિંડોનો વિચાર કરી વૈરાગ્યના વિચારો લાવવા (૩) રૂપસ્થ-અરિહંત ભગવાનના સ્વરૂપને પોતાની સાથે તુલના કરી તેમના જેવા બનવાની ભાવના ભાવવી (૪) રૂપાતીત-સિદ્ધ પ્રભુના ગુણો કેટલા આનંદમય છે તેના વિચારમાં તદ્દલીન થઈ જવું આ ધ્યાનો પણ કરીને શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના કરી શકાય અને તેનું સુંદર રૂપ પણ જીવ માનવભવમાં જ પામી શકે અને પરિણામે પરીત

સ સારી થઈ જાય અને જે ભવો વચમાં થાય ત્યાં પણ શ્રી નવકાર મંત્ર તરફ રૂચિ રહ્યા કરે

શ્રી નવકાર મંત્રના ચમત્કારો

સૌથી પ્રથમ આપણે બધા જાણીએ છીએ કે શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાને કમઠ તાપસ જે ધૂણી ધખાવીને તપ કરતો હતો તેની પાસે આવી લાકડાની અંદર બળતા નાગને શ્રી નવકાર મંત્ર સંભળાવેલો જેના પ્રતાપે ભવનપતિ દેવોમાં નાગકુમાર દેવોના ઈદ્ર બન્યા છે અને અત્યારે પણ ઘણા શ્રદ્ધાળુ લોકો તેમના પ્રભાવનો લાભ લઈ રહેલા છે

ભગવાન મહાવીરના પણ ૨૭ ભવોમાં પ્રથમ ભવ નયસાગરનો હતો ત્યાં પંચ પરમેષ્ઠિરૂપ સંતનો જંગલમાં અચાનક સંયોગ મળતા તેમને સતે સસારરૂપી અટવી પાર કરવા માટેનો ઉત્તમ માર્ગ શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાનો માર્ગ બતાવી સમક્ષિત પમાડ્યું અને મોક્ષ સન્મુખ કર્યા.

શ્રી સુદર્શન શેઠ જેઓ અલયારાણીના કુટુંબમાં નિર્દોષ હોવા છતાં રાણીની કડ્ડણા ખાતર શૂળીએ ચઢવાનું પસંદ કર્યું, ત્યાં શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે શૂળીની જગાએ સિંહાસન બની ગયું આ સુદર્શન શેઠ પૂર્વભવમાં ગાયો ચરાવનાર હતા તેમણે એક વખત નદીકિનારે એક સંતને સાંજે જોયેલા તેઓ કાઉસગ્ગ ધ્યાનમાં હતા રાત્રે પોતે ઘેર ગયો ત્યારે ઠડીના કારણે તેને બે ત્રણ ગોઠડા ઓઢવા પડ્યા ત્યારે તે વિચારતો હતો, પેલા સાધુને ઠડી કેવી લાગતી હશે? એવી લાગણી થતાં સંવારમાં ગાયો લઈ

તે ખાનુ ગયો ત્યારે તે સાધુને સ્વસ્થ જોયા અને પછી તે સાધુ વિહાર કરવા માટે શ્રી નવકાર મંત્ર જોલી ચાલ્યા ગયા ત્યારે તે ગોપાલે ક્રૂત નમો અરિહંતાણું ખરાખર સાલજ્યું અને વિચારવા લાગ્યો કે આ જ તેમની પાસે મંત્રની શક્તિ છે તેથી તેમને રાત્રે ઠંડી પણ લાગી નહીં હોય ઘેર આવી જિનદાસ શેઠ, જે શ્રાવક હતા તેમને વાત કરી જેથી શ્રાવકે તેની શ્રદ્ધા દઢ કરી શ્રી નવકાર મંત્ર શીખવાડ્યો તે હરહરેશ તે ચાલ કરતો અને વિઘ્ન સમયે જ્યારે ચાલ કરે ત્યારે તેનું વિઘ્ન ટળી જતું તેથી તે મંત્ર ઉપર દઢ વિશ્વાસ થયો એક વખતે ગાયો ચરાવી પાછા આવતી વખતે નદીમાં પુર આવ્યું હતું ત્યાં એક ભમરી ખાડાને લીધે થઈ હતી ત્યાં પાણીની ભમરીમા તે ફસાઈ ગયો અને શ્રી નવકાર મંત્રના સ્મરણપૂર્વક તે મરી ગયો પરંતુ બીજા ભવમા તે ગોપાળ સુદર્શન શેઠ દેહ શ્રાવક બન્યો છે એ શ્રી નવકાર મંત્રના જ પ્રતાપે

પ્રખ્યાત કથા શ્રીપાળનરૈશની છે. તે પણ આક્રમમાં આવેલો ત્યારે સદ્ગુરૂના યોગથી શ્રી નવકાર મંત્રનું આરાધન તેમણે નવ આયબીલ તપથી કર્યું અને તેના પ્રતાપે કોઈનો રોગ પણ મટી ગયો આવા અનેક દૃષ્ટાંતો શાસ્ત્રો તથા ગ્રંથોમા તપાસીશુ તો મળી શકશે

હવે વર્તમાનમા મને પોતાને પણ શ્રી નવકારમંત્રનું આરાધન કરવાની શ્રદ્ધા મારી માતા શ્રી સુરજબાના તરફથી અને તેમના પિતા શ્રીચુત છગનલાલ પ્રાણજીવનદાસ જેવા

તેથી તેમના ખ ભાતના પાડોશી અને એ જ ધંધા માટે રહેતા શ્રી ચીમનલાલ સોમચ દ જેઓ સ્વામિનારાયણ ધર્મ પાળતા હતા તેઓ ખન્ને દેશમાં આવવા માટે સ્ટીમરમાં સાથે નીકળ્યા. પરંતુ મોતનો ભય તો આગળના આગળ આવ્યો. સ્ટીમરને જર્મનીની ટેરપીડો લાગી અને બાકોર્ડ પડ્યું એટલે સ્ટીમર ઉપર વાવટો ચઢી ગયો કે આ સ્ટીમર ડૂબી રહી છે મુસાફરોએ હોડીમાં ઊતરી જવું આ ખન્ને જાણુ નાની હોડીમાં ઊતરવાની તૈયારી કરી તેમાં ચીમનલાલ થોડો સામાન લેવા ગયા તે અરસામાં મારા મિત્ર નટવર-લાલ તો જલ્દી હોડીમાં ઊતરી ગયા અને પંદર માણસો તેમાં પૂરતા થઈ ગયેલા તેથી હોડી છોડી દીધી તે હોડીમાં તેઓ નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા તે હોડી મોટા દરિયામાં હોવાથી મોટી વહેલ માછલીઓનો ખાસ ભય રહેતો હતો કે તે એક પુંછડું મારે તો પણ હોડી ઉથલાવી દે, છતાં શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે હોડી આઠ દિવસ સુધી દરિયામાં ફરતા ફરતા રૂપેન નજીક પહોંચી ત્યારે એક રૂપેનીશ સ્ટીમરે તેઓને સ્ટીમરમાં લઈ લીધા અને જીપ્રાલ્ટર પહોંચાડ્યા ત્યાંથી ખંભાત તેમના પિતાશ્રી ઉપર સમાચાર આવેલા કે અમો જીપ્રાલ્ટરમાં સહીસલામત છીએ હવે આ સ્ટીમરમાં ૭૦૦ ઉપરાત પેસેન્જરો હતા તેમાંથી આ હોડીવાળા ફક્ત ૧૫ પંદર જ માણસો બચ્યા હતા. જુઓ નવકાર મંત્રનો કેવો પ્રતાપ કે પોતે અચ્ચા સાથેના ૧૪ બીજા પણ બચી શક્યા આવો ચમત્કાર

શ્રી નવકાર મંત્રનો છે આ શ્રીયુત નટવરલાલ છાટાલાલ અત્યારે વાલ્કેશ્વરમા માનવમંદિર રોડ ઉપર રહે છે

તેમના પિતાશ્રી એવા સુશ્રાવક હતા કે તેમને આ નટવરલાલ અને તેમના મોટાભાઈ અમૃતલાલ બંને બાળક થયા પછી બ્રહ્મચર્ય વ્રત આદરેલ હતું, હંમેશા સામાયિક આખી અગર વધુ કરે તો પણ નમોત્યુણના આસને જ એસે તેમને પણ પેટમા દર્દ થયેલું અને બહુ અશક્ત એટલા બધા થઈ ગયેલા ત્યારે નડિયાદના ડોક્ટરે ઓપરેશન થઈ શકશે નહિ એમ કહેલું કારણ એમ બતાવેલું કે અશક્તિને કારણે ક્લોરોફોર્મ સુધાડી શકાય તેમ નથી ત્યારે તેમણે ડોક્ટરને એમ કહ્યું કે ક્લોરોફોર્મ સુધાડ્યા વગર ઓપરેશન કરો, હું તમારી પાસે મરવા માટે આવ્યો છું ડોક્ટરે પણ હિંમત કરી ક્લોરોફોર્મ વિના ઓપરેશન કર્યું અને ત્યાર પછી ઘણું જીવ્યા તેઓ ઘણીવાર ચોમાસાના ચાર મહિનામાં ફક્ત એક મણ બાજરી જ ખુલ્લી રાખે રોટલો બનાવી દૂધ સાથે ખાઈ લે આવા શ્રાવકો શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે કેટલા સુખી ને સંતોષી હતા

લગવાન મહાવીરની પાટે થયેલ રણ આચાર્યોનું વર્ણન શ્રી નંદીજી સૂત્રના સ્થવીરાવલીમાં તેમને નવકાર ઉપર કેટલી શ્રદ્ધા હતી તેનું એક દૃષ્ટાંત સિદ્ધસેન દિવાકરના ગુરુનું નાખણે અગાઉના પ્રકરણમા આપેલ છે તેમજ શ્રી નંદીજી સૂત્રમાંથી બધા આચાર્યોની શ્રદ્ધાનું વર્ણન જોઈએ તે અમત્કાર રૂપ જ છે.

ત્યાર પછી શ્રી હેમચ દ્રાચાર્ય થઈ ગયા છે તેમણે શ્રી કુમારપાળ રાજાને બચાવ્યો અને તે રાજા થયો ત્યારે જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો અને રાજ્યને અહિ સામય બનાવ્યું તે શેનો પ્રતાપ ? નવકાર મંત્રનો જ

શ્રી હગ્ગિલદ્રસૂરિ જેવા અન્ય ધર્મના પંડિત હતા પણ નવકાર મંત્રના પાત્ર રૂપ ચાકિની મહત્તરા સાધ્વીના શ્લોક વગેરેથી પ્રભાવિત બની જૈન આચાર્ય બન્યા અને ૧૪૪૪ થયો રચ્યા છે

ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજ વિદ્વાન પંડિત હતા તેમનું ઘણું ગળ્યું તથા પંડિતોમાં બહુમાન થયેલું તેની ધજા તે રાજ્યો તરફથી મળેલી તેઓ વિચરે ત્યાં ધજાઓ આગળ ગાળે ખલાતમાં તેઓ પધારેલા તે વખતે ધજાઓ રાખી વ્યાખ્યાન વગેરે આપતા ત્યારે એક અનુભવી ડોશીમાં વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવેલા તે આ બધું જોઈ વ્યાખ્યાન પછી થોભ્યા અને શ્રી નવકાર મંત્રનો સાચો અર્થ સમજાવ્યો કે જેણે શ્રી નવકાર મંત્રને જોળખ્યો છે તેઓ અભિમાન કરે ખરા ? શ્રી ગૌતમ સ્વામી જેટલું જ્ઞાન તમોને છે ? તો શ્રી ગૌતમ સ્વામી કેટલી ધજાઓ રાખતા હતા આ માણના વચનોથી મહાન સત સમજી ગયા અને બધી ધજાઓ કાઢી નાખી

સ ૧૫૩૧ વીર સંવત ૨૦૦૧ માં શ્રી લોકાશાહ બહુ વિદ્વાન ન હતા પણ શાસ્ત્રના લેખન વાચનથી શ્રી નવકારનું હાર્દ સમજ્યા અને આરભ પરિચહમાં ધર્મ હોઈ

શકે જ નહિ એવી દૃઢ શ્રદ્ધા જાગી એક ગરજધારી સઘ પાલીતાણા જઈ રહ્યો હતો તેમાના મુખ્ય આગેવાનો ચર્ચા કરવા આવ્યા, તેઓને શ્રી નવકાર મંત્રનું રહસ્ય સમજાવ્યું તેમાંના ૪૫ પુરુષોએ દીક્ષા લીધી

શ્રી દરિયાપુરી સંપ્રદાયના આદ્ય સ્થાપક શ્રી ધર્મસિંહજી જેઓએ જૈનયતિ પાસે દીક્ષા લીધેલી તેમને શાસ્ત્રના વાચનથી લગવાન વાણી ઉપર વિચાર કર્યો કે શ્રી નવકાર મંત્રનું ઉચ્ચ આરાધન કરનારા સાધુ પાંચમા આરાના છેડા સુધી રહેવાના છે તો આવું દોષિત સાધુપણ કેમ અત્યારે હોઈ શકે ? ગુરૂને વાત કરી પણ તેઓ શિથિલ હોવાથી તેમની પરીક્ષા કરવા અગર ગમે તે કાગળે દરિયા-ખાત પીરની જગામા રાત રહેવાની આજ્ઞા ફરમાવી તેઓ ગુરુની આજ્ઞાને તહેત કરી ત્યા ગયા મુસલમાનોએ કહ્યું કે રાત રહેશો તો મરી જશો, છતા મઘણની ખીક ન રાખી અને રાત રહ્યા રાત્રે પીર આવ્યો પરંતુ તેઓ તો શ્રી નવકાર મંત્રની અતૂટ શ્રદ્ધાવાળા સ્વાધ્યાય ધ્યાનમા લીન હતા તેથી દેવ કશું કરી શક્યો નહી અને તેમણે દેવને પણ ખુશ્ન્યો જે દરિયાપુરી સંપ્રદાયના આદ્ય સ્થાપક બન્યા તેમના પરિવારમા અત્યારે પૂ શ્રી શાતીલાલજી મહારાજ મુખ્ય છે

વિ સવત ૧૯૯૨ મા મહાન ક્રિયા ઉદ્ધારક ૧૦૦૮ પૂ શ્રી લવજી ઋષિ થયા છે. તેઓ સુરતના વીરજી વોરાની પુત્રી કુંલખાઇના દીકરા હતા વીરજી વોરા પણ દૃઢ શ્રાવક

હતા કાયમ પાખીનો પોષો કરતા રાજ્યમાં પણ તેમનું ઘણું સન્માન હતું સુરતના નવાબ તેમને સવારીમાં પાસે જ રાખતા એક વાર શ્રાવણ સુદ ૧૫ ની બળેવની સવારી ચઢવાની તૈયારી થઈ નવાબ સાહેબે વીરજી વોરાને બોલાવવા મોકલ્યા, ત્યારે તેમણે પાખીનો પોષધ ડરેલો હતો તેથી ના પાડી, નવાબ સાહેબે સવારી બીજે દિવસે ચઢાવી અને ત્યારથી કાયમ શ્રાવણ વદ ૧ની સવારી ચઢવા લાગી અત્યારે પણ તે દિવસ સુરતમાં “વીરજી વોરાને પડવો” એ રીતે મનાય છે અને બળેવની ઉજવણી એકમને દિવસે થાય છે જુઓ નવકાર મંત્ર ઉપર શ્રદ્ધા અને દૃઢતા કેવી ? નવાબ સાહેબે પણ દૃઢતાને ચમત્કાર માન્યો.

તેમના દોહિત્ર લવજી હતા તેમના પિતાનો સ્વર્ગવાસ તેમની નાની ઉંમરમાં થવાથી કુલબાઈ પોતાના દીકરાને લઈ પિયરમાં રહેતી અને હંમેશ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ વગેરે કરતી ત્યારે લવજીને સાથે બેસાડતી, એક વખત તેમના ગુરુચિતિ વજ્રરાગજી પાસે કુલબાઈ પોતાના દીકરાને સાથે લઈને ગયેલી ચિતિએ કહ્યું કે દીકરાને સામાયિક પ્રતિક્રમણ શીખવો ત્યારે લવજી બોલ્યા કે મને તે આવડે છે ચિતિએ પૂછ્યું, ક્યારે કેની પાસે શીખ્યા ? ત્યારે તે કહેવા લાગ્યો મારી માતા પ્રતિક્રમણ કરે છે તે દરરોજ સાંભળું છું જેથી મને આવડે છે આવું જાણીને ચિતિએ વીરજી વોરાને વાત કરી કે આ દીકરો બુદ્ધિશાળી છે, માટે તેને સંસારમાં નાખશો નહિ શ્રદ્ધાવાન શ્રાવકે પોતાની

દીકરી કુલબાઈને સમજાવી અભ્યાસ કરવા ચતિને સોંપ્યો। જલ્દી અભ્યાસ કરી લીધા ત્યાર પછી તેમણે દીક્ષા લીધી અને પછી શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન કરવા લાગ્યા તેમાં પાત્ર મહાવતો ચતિએ। પાળતા નથી અને સાધુપણુ પાત્રમાં આરામ પાળી શકાય નહીં એવી ચતિઓની વાત તેમને રૂચી નહીં પણ શાસ્ત્રોમાં કહેલ છે કે પાત્રમાં આરામ છેડા સુધી સાધુપણું રહેવાનું છે તો અત્યારે કેમ નહીં ? એમ વિચારી ગુરુને વાત કરી કે આપણે ક્રિયા ઉદ્ધાર કરીએ, પરંતુ ગુરુ પ્રમાદમાં રચ્યાપચ્યા હોવાથી ના પાડી કે એમ બની શકે નહીં, પરંતુ જેના દિલમાં શ્રી નવકાર મંત્રની પુરી શ્રદ્ધા હતી તેના બળે ચતિનો સંગ છોડી તેઓ તથા સુખોળ અને ભાણોળ એમ ત્રણે જણા સુગતથી નીકળી ગયા અને ખંભાત જઈ સ્વયં દીક્ષા શુદ્ધ અગ્નિકાર કરી બે જણાને આપી ત્રણે ઠાણા વિચરવા લાગ્યા ખંભાતમાં દહેરાવાસી અને ચતિઓનું ખૂબ જોર હોવાથી ગામમાં કોઈ જગા મળી નહીં તેથી ઉઠાસી બાવાની ધર્મ-શાળા પરમાં હતી, ત્યાં પણ બહાર ઓટલા ઉપર રહ્યા અને લોકો તમાસો જોવા પણ આવે ત્યારે સાચા નવકાર મંત્રનું સ્વરૂપ સમજાવતા એમ કરતા કરતા કેટલાક તેમના અનુયાયી સાચા શ્રાવકો બની ગયા ત્યાથી અમદાવાદ ગયા ત્યાં પણ તેમના ઘણા અનુયાયીઓ બન્યા તેઓનો ન્યાત જાતવાળાએ બહિષ્કાર કર્યો કુલે પાણી ભરવા ન દે આમ સાચા શ્રાવકો સુંઝવણમાં મુકાયા તેથી તેઓ દિલ્લીમાં બાદશાહ પાસે ફરિયાદ કરવા ગયા.

ત્યા તેમને કેવું ઓળખે ? પરંતુ નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાથી સંજોગ એવા મળે છે કે ત્યાંના કાળના પુત્રને સર્પદંશ વ્યેકા તે કાતર્યો નહીં તેથી તેમની મૈયત લઈને લોકો દક્ષનાવવા જતા હતા ત્યારે આ શ્રાવકોને ખબર પડી તેથી તેમની પાસે જઈને નવકાર મંત્રનો જાપ કર્યો તેથી તે દીકરો શુદ્ધિમા આવી ગયો તેથી કાળએ તેમની લાગવગ બાદશાહને કરી અને બાદશાહના હુકમથી અમદાવાદની તેમની અગવડ ટળી ગઈ અને તેમના અનુયાયીઓ વધતા ગયા ખૂદ પૂજ્ય શ્રી લવણ ઋષિને પણ ચતિની ખટખટથી બલાતના નવાબસાહેબે જેલમા પુરેલા પરંતુ ત્રણ દિવસમા જ તેમની શ્રદ્ધા અને ચારિત્રના બળે નવાબસાહેબે છોડી મૂક્યા છેવટે ખુરાનપુરમા પણ ચતિની ખટખટથી ઝેરના લાડુ કોઈ બાઈએ વહોરાવી દીધા અને સમાધિ મરણે સંથારો કર્યો બાઈને ખબર આપી કે લાડુ ખર્યો છે તે બાઈશ નહિ આ બધો નવકાર મંત્રનો જ પ્રતાપ કે સમાધિ મરણ શાંતિપૂર્વક થયું

તેમની પાટે પૂ શ્રી સોમલઋષિલ બિરાજ્યા તેમની પાટે પૂ શ્રી કાનલઋષિ થયા તેઓએ મારવાડમા પધારી ધર્મનો ઉદ્યોત કર્યો તેમની પરંપરામા હરલઋષિ થયા તેઓ પંજાબ પધાર્યા અને ત્યાં ધર્મનો ફેલાવો કર્યો અને મારવાડની પરંપરામા શ્રી તિલોકઋષિ થયા તેઓ મહારાષ્ટ્રમા પધાર્યા, અત્યારે આચાર્ય સમ્રાટ ૧૦૦૮ પૂ શ્રી આનંદઋષિલ મહારાજ ધર્મના સ્તલરૂપે છે તેમની સુખસુદ્રા એટલી બધી ઉપશાત

છે કે ગમે તેવો માણસ તેમની પાસે શાંતિ પામે જ ખલાતની પરખરામા પૂ શ્રી કાનભુવિજના શિષ્ય પૂ શ્રી તારાકુવિજ ગુજરાતમા રહ્યા તેમની પરખરામા પૂ શ્રી મંગળકુવિજ પૂ શ્રી રણછોડજી પૂ શ્રી નાથાજી પૂ શ્રી બેચર-દાસજી પૂ શ્રી માણેકચંદ્રજી પૂ શ્રી મહાનપ્રતાપી હર્ષચંદ્રજી થયા તેમની પાટે પૂ શ્રી ભાણુજી રખજી પૂ શ્રી ગીરધરલાલજી, પરમ પ્રભાવશાળી પૂ શ્રી છગનલાલજી, ક્ષમામૂર્તિ પૂ રત્ન-ચંદ્રજી, જ્ઞાનીધ્યાની પૂ તપસ્વી ગુલાબચંદ્રજી પૂ શ્રી બહેચરલાલજી અને પૂ શ્રી ઉત્તમચંદ્રજી મ સા થયા તેઓ સં ૨૦૨૬ ના પોષ વદ ૧૪ ના કાળધર્મ પામ્યા ત્યાર પછી અત્યારે મારા સહિત ૧૩ સંતો અને બા બ્ર પરમ વિદુષી પ્રખર વ્યાખ્યાતા પૂ શ્રી શારદાબાઈ મહા-સતીજી ઠા-૨૩ અત્યારે વિદ્યમાન ધર્મનો જડો ફરકાવી રહ્યા છે તેમાં કાઈકે મહાપુરુષોને મહાસતીજીઓએ અનેક કષ્ટોનો સામનો શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રતાપે કરેલ છે

સવત ૧૭૦૧ મા પૂ શ્રી ધર્મદાસજી થયા છે તેઓ પણ એટલી બધી શ્રદ્ધા શ્રાવકપણામા ધરાવતા હતા કે શ્રાવકની અગિયારમી પડિમાનું એવું સુદર પાલન કરતા હતા કે ગોચરી જાય તો પણ એક જ પાત્ર રાખતા તેથી તેઓ એકલ પાતરીયા શ્રાવક તરીકે પ્રખ્યાત થયેલા તેમણે પણ સ્વયં દીક્ષા લઈ ધર્મનો ધ્વજ ફરકાવ્યો હતો એક વખત આ ત્રણે મહાપુરુષો પૂ શ્રી ધર્મસિંહજી, પૂ શ્રી લવજીકુવિજ અને પૂ શ્રી ધર્મદાસજી એક ઉપાશ્રયે ભેગ

થયેલા અને પાખી વગેરેના ઉપવાસ હશે, તેના પારણા માટે ત્રણે જણા ગયેલા તેમા પૂ શ્રી ધર્મસિંહજીને પ્રથમ લાડુ મળ્યો હતો પૂ શ્રી લવજીકૃષ્ણજીને ખીર મળી અને પૂ શ્રી ધર્મદાસજીને કોઈએ રાખ વહોરાવી ત્રણે લેગા થઈ ભાવિનો વિચાર કર્યો કે પૂ ધર્મસિંહજીને લાડુ મળ્યો માટે તેમનું શાસન લાડુની માફક અમુક ક્ષેત્રોમા ચોટી જશે આગળ ફેલાવો વધુ ક્ષેત્રોમા થશે નહી તે મુજબ અત્યારે શ્રી દરિયાપુરી સપ્રદાય ગુજરાતમા વઢવાણથી સુરત સુધી જ છે પૂ લવજીકૃષ્ણજીને ખીર મળી હતી તેથી તેમના શાસનમા મીઠાશ રહેશે તેમના પરિવારમા આ ગુણ ખાસ જોવામા આવે છે અને ગુજરાત, પંજાબ, મારવાડ ને મહારાષ્ટ્ર તેમજ દક્ષિણમાં પણ શ્રી નવકાર મંત્રની મીઠાશ ફેલાવી રહ્યા છે પૂ ધર્મદાસજીને રાખ મળેલી તેથી તેમનો પરિવાર રાખની માફક બધે ઊડશે એ પ્રમાણે તેમનો પરિવાર પણ ગુજરાત, મારવાડ વગેરે સ્થાનોમા ફેલાયેલો છે તેઓના એક શિષ્યે ધાર ગામમાં સથારો કરેલો પરંતુ વેદનીય કર્મના જોરે ભાવ પલટાયા અને તેની ખબર પૂ ધર્મદાસજીને પડતા તેઓ ધાર પહોંચી ગયા અને શિષ્યને સમજાવ્યો છતાં ન સમજ્યો ત્યારે પોતે તેમની જગાએ બેસી ગયા જુઓ નવકાર મંત્રની કેટલી શ્રદ્ધા ! તેમના પરિવારમા ગુજરાતમાં લીબડી, ગોડલ, બરવાળા, બોટાદ અને કચ્છમા તેમજ મારવાડમા પૂ શ્રી સોલાગ્યમલજી મહારાજ તથા પૂ શ્રી સૂર્યમુનિ આદિ સતસતીજીઓ શ્રી નવકાર મંત્રનો પ્રતાપ ફેલાવી રહ્યા છે

ખલાત સંપ્રદાયમાં પણ મહાન પ્રતાપી મોટા પૂજ્ય શ્રી હર્ષચંદ્ર મહારાજ થયા છે તેઓ મૂળ પળખના, પણ નવકાર મંત્ર ઉપર એવી પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાળા હતા. કે તેઓ મુંબઈ વેપાર માટે આવેલા પરંતુ ત્યાં માસાહારીની વચમાં રહેવામાં ધર્મ સાચવવો મુશ્કેલ લાગતા વૈરાગ્ય એવો થયો, કે દીક્ષા લીધા સિવાય પાપથી બચી શકાશે નહિ, તેથી પોતાનો બધો વ્યવસાય સ્થગિત કરી બધું પળખ મોઢલી દીધું અને ફક્ત રેફવે લાડાના પૈસા, તે પણ ફક્ત સુરત સુધીના જ રાખ્યા તેમને એવા સમાચાર મળ્યા કે સુરત સતો મળી જશે જેથી સુરત ગયા પણ તપાસ કરતા માલુમ પડ્યું કે અહીંયા સંત નથી સંતો અમદાવાદ મળી શકશે હવે લાડાના પૈસા પૂગ થઈ ગયા હતા તેથી કાનની કડી સોનાની હતી, તે વેચી અમદાવાદ ગયા ત્યાં સવારમાં સતો કડીલ જતા મળી ગયા તેથી આનંદનો પાર ન રહ્યો અને અનુક્રમે પૂ શ્રી માણેકચંદ્ર મહારાજ પાસે દીક્ષા લીધી અને છંદગીભર એકાતર ઉપવાસ કર્યા તેમજ તેમનો એટલો બધો પ્રભાવ હતો કે તેમને ૨૧ શિષ્યો થયેલા તેમજ રાત્રે ઊભા ઊભા બસો લોગસ્સના કાઉસળા કરતા

ખંભાતમાં સંઘવીની પોળના ઉપાશ્રય પાસે બધા દહેગવાસી લોકો રહે છે તેઓ મહારાજનો ખૂબ સમાગમ કરતા હતા. એક વખતે તેઓનો સંઘ પાલીતાણા જવાનો હતો ત્યારે તેઓ આગલી રાત્રે મહારાજ પાસે આવ્યા

અને વાત કરી ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે તમે નવકાર મંત્ર ગણીને અમુક દરવાજેથી જાણે બધો સઘ બીજા દરવાજેથી જવાનો હતો તે શ્રાવકોએ તેમ કર્યું તેથી બચી ગયા અને બીજા બધામાંથી ઘણા ખગ તો સ્વર્ગવાસ પહોંચી ગયા તેઓ એક વખત રાત્રે માત્રુ (પેશાબ) પરઠવવા નીકળેલા ત્યારે કોઈ સતાર્થ રહેલા માણસે વચમાં પગ ધરી દીધો તેને પગે ખરજવું હતું તે મટી ગયું આ બધો પ્રતાપ શ્રી નવકાર મંત્રની દૃઢ શ્રદ્ધાનો હતો.

પૂ શ્રી ગિરધરલાલજી મહારાજ જે તેમના શિષ્ય હતા. તેઓ એક વખત ગોધરા બાબુના જંગલમાં વિહાર કરતા હતા તે વખતે સિંહ સામે આવ્યો પરંતુ શ્રી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરવાથી સિંહ ચાલ્યો ગયો તેઓ સાણુંદ ચાતુર્માસ બિગજતા હતા ત્યારે ગત્રે કાઉસગસ ધ્યાનમાં બેઠેલા ત્યારે તેમના શરીર ઉપર સાપ ઉપરથી નીચે સુધી ફર્યો પછી ચાલ્યો ગયો તેઓનું જ્ઞાન અગાધ હતું અને કવિતાઓ બનાવી ખૂબ પ્રભાવના કરતા હતા.

પૂ શ્રી છગનઋષિજી મહારાજ પણ તેમના શિષ્ય હતા અને નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાના પ્રતાપે તેમનો પ્રભાવ જૈન અને અન્ય કોમો ઉપર ઘણો હતો વ્યાખ્યાન એટલું બધું આકર્ષક હતું કે સલા હોલમાં જગા જ ન રહે તેમણે પણ વાડીલાલ મોતીલાલ શાહને ખૂબ ટેકો આપી સ્થાનકવાસી જૈન ધર્મની નિર્દોષતા વિષે ખૂબ પ્રચાર કરેલો હો. હર્મન જેકોબી જે યુરોપીઅન વિદ્વાન અને જૈન

ધર્મના તત્ત્વોના અભ્યાસી વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ સાથે પૂજ્ય ગુરુદેવ પાસે એવો પ્રશ્ન લઈ આ-યા કે અમે તો માસાહારી એક જ બકરાને મારીએ અને ચાર પાચ જણુ પેટ ભરાય, જ્યારે જૈન લોકો મસો પાચસો પ્રત્યેક વન-સ્પતિના અને લીલોતરીના અસખ્યાતા જીવોને મારીને પેટ ભરે છે હવે અમે પાપી વધારે કે જૈનો પાપી વધારે ? પૂ મહારાજે કુનેહપૂર્વક જવાબ આપ્યો કે જ્યારે ખીમાર માણસ હોસ્પિટલમાં લોહી, માંસ, ઝાડો, પેશાબ વગેરેની તપાસ કરાવે છે ત્યારે તેના રિપોર્ટમાં શું આવે છે ? રિપોર્ટમાં અમુક જાતના જંતુઓ છે એવું આવે છે આ રીતે પંચેન્દ્રિયના શરીરમાં કેટલા જંતુઓ હશે તેનો વિચાર કરતા જણાશે કે લાખો જંતુઓ હોય છે હવે પંચેન્દ્રિયની ઘાતમાં આ બધા બેષદ્રિય જીવો પણ મરી જાય તેનું પાપ કેટલું વધારે લાગે વળી પંચેન્દ્રિયની શક્તિ વધારે હોવાથી ક્રોધ વધુ હોય છે તેના પરમાણુવાળું માંસ માણસો ખાય છે તેની બુદ્ધિમાં એવો ક્રોધનો વેગ આવી જાય છે કે ખૂન કરતાં અટકતો નથી જ્યારે શાકાહારી માનવીને ખૂન કરવાનો વિચાર પણ નહીં આવે આ રીતે માસાહારનો ત્યાગ કરવો જ જોઈએ મને પણ નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધા દૃઢ કરવામાં તેમનો અમૂલ્ય ફાળો હતો તેમનો ઉપકાર અમાપ છે

પૂજ્ય શ્રી રત્નચંદ્રજી મહારાજ તેમના પટ્ટશિષ્ય હતા અને શ્રી નવકાર મંત્રના આધારે તેમનામાં એટલો

બધો વિનય ગુણ પ્રગટ્યો હતો કે તે ક્ષમાના ભંડાર બની ગયા હતા એક પ્રસંગે પૂ શ્રી છગનઋષિ મહારાજ ખંભાતમાં બીમાર હતા અને વ્યાખ્યાન આપી શકે એવી સ્થિતિમાં ન હતા ત્યારે પૂ શ્રી રત્નચંદ્રજીને આજ્ઞા કરી કે વ્યાખ્યાન આપો, ત્યારે તેઓ પાટ ઉપર બેઠા નહીં પરંતુ નીચે પાટલા ઉપર બેસી વ્યાખ્યાન આપેલું આ વિનય ગુણને લીધે તેઓ સારું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શક્યા હતા અત્યારે પ્રખર વ્યાખ્યાતા મહાન વિદ્વંસી-આ બ્ર પૂ શ્રી શારદાબાઈ મહાસતિજી જેઓ આ સાલે અમદાવાદ નગરશેઠના વડે ચોમાસું બિરાજે છે અને અગાઉ સુબઈમાં ૧૧ ચોમાસામાં જે જ્ઞાનપ્રભાવ પાડી રહ્યા છે, તેમનો પ્રાથમિક જ્ઞાનનો પાયો પૂ શ્રી રત્નચંદ્રજીએ મજબૂત કર્યો હતો આ બધો શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપરની દૃઢ શ્રદ્ધાનો પ્રભાવ જ છે

તેમના પછી મહાન તપસ્વી પૂ આચાર્ય શ્રી ગુલાબ-ચંદ્રજી મહારાજ પણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રને તપમાં એટલા બધા શૂરવીર હતા કે તેમનો જે કોઈને પરિચય થયો હશે તેઓ એવું સર્ટીફિકેટ આપતા કે આ સત તો ચોથા આરાના નમૂના છે ગમે તેટલી તપશ્ચર્યામાં પણ ચારિત્રમાં દોષ ન લાગી જાય તે માટે ખૂબ કાળજી રાખતા અને રોટલો ને છાશ જેવો ખોરાક, છઠ્ઠું અઠ્ઠમ અને એકાતર જેવી તપસ્યામાં લેવાની ભાવના રાખતા અને કહેતા, “ ચીકણા અને સ્વાદિષ્ટ પદાર્થોથી જ પેટ બગડે છે અને જેટલો ખોરાક લુખ્યો તેટલું આરોગ્ય વધારે સારું અને જ્ઞાન

લણાવવામાં લણનારની શ્રદ્ધા મજબૂત કરી દે” અમોને શ્રી દશાવૈકાલિક સૂત્ર એવી શ્રદ્ધાની દલીલોપૂર્વક સમજાવતા કે ફરી શ્રદ્ધા બદલાય જ નહીં ચમનલાલ મણિલાલના ખાસ લેખો જૈન પ્રકાશમાં, સ્થાનકવાસી વગેરેમાં આવે છે તેમની સાથે રાત્રે સાડાદસ-અગીઆર સુધી ધર્મની ચર્ચાઓ કરીને સમજાવતા હતા આ બધો શ્રી નવકાર મંત્રની દૃઢ શ્રદ્ધાનો જ પ્રતાપ

તેમના સ્વર્ગવાસ પછી સાધુ સસ્થામાં ખામી પડી જવાથી બા બ્ર વિદ્વંષી શારદાબાઈ મહાસતિજી ખંભાત સ પ્રદાયનું સુકાન કુશળતાપૂર્વક અત્યારે ચલાવી રહ્યા છે તેમને પણ નાની ઉંમરમાં ક્ષયનો રોગ હતો તેથી ડોકટરોએ અમુક હાડકાનો ભાગ ઓપરેશન કરી કાઢી નાખેલો છતાં શ્રી નવકાર મંત્રની અતૂટ શ્રદ્ધાથી તેમનું ઓજસ્વીપણું એટલું બધું છે કે સાધારણ નરમ તબીયત રહેલા છતાં વ્યાખ્યાન આપવા બેસે ત્યારે શૂરવીરતાપૂર્વક વ્યાખ્યાન એટલું આકર્ષક આવે કે સાલજનારા તદ્દલીન થઈ જાય અને સસાર ભૂલી જાય તથા ઊઠવાનું મન પણ ન થાય તેમના વ્યાખ્યાનો એટલા બધા પ્રિય થઈ પડ્યા છે કે તે વાચીને ઘણા અજૈન જૈન બની ગયા છે અમારા અનુભવ પ્રમાણે મારવાડી લોકો જેમને ગુજરાતીનું જ્ઞાન અટપ હોય છે તેવા પણ તેમના વ્યાખ્યાનના પુસ્તકો વાંચવા ઉત્સુક રહે છે આ રીતે તેઓ નવકાર મંત્રની અમૂલ્ય પ્રભાવના કરી રહ્યા છે

આ સિવાય ઘણા સંત-સતીઓ શ્રી નવકારની પ્રભા-
વાના કરીને જૈન ધર્મનો ઝંડો ફરકાવી રહ્યા છે ભલે
અત્યારે જૈનોની સખ્યા ઓછી છે છતાં નવકાર મંત્રના
પ્રતાપે હજી ખાસ વિકૃતિ આવી શકી નથી જેમકે ઉપવાસ
એટલે તેમાં કાંઈ ખણુ લેવાય નહીં એવી પરપરા હજી
ચાલે છે જ્યારે બીજા ધર્મોમાં અગીઆરસો કેવી થાય છે ?
“ બરફી ખાવે પેડા ખાવે, ઉપર ખાવે આઠા, એકાદશી
ઐસી કરે તે, દ્વાદશીકા દાદા” જ્યાં શ્રી નવકાર મંત્રનું આરા-
ધન છે ત્યાં હિસાતુ સ્થાન હોઈ શકે જ નહીં કેટલાક
લોકો એમ માને છે કે અમે તો નવકાર મંત્ર ગણીએ
છીએ પરંતુ કાંઈ લાભ મળતો નથી તો તે બાબતની તેને
શ્રદ્ધા નથી, શ્રદ્ધાવાળાને લાભ થઈ શકે જૈનોની સ્થિતિ
એવી છે કે જેમ મીઠાઈવાળાની સામે મીઠાઈ હું મેશ રહેતી
હોય તેને ખાવાતું મન થતું નથી, પરંતુ બીજા લોકો વધુ
પૈસા આપી તે મીઠાઈ ઉમગપૂર્વક ખાય છે તેમ જૈનો-
શ્રાવકો અમારી પાસે આવીને કહે છે કે કોઈ મંત્ર આપો
તો અમે સુખી થઈએ આ રીતે શ્રેષ્ઠ એવો નવકાર મંત્ર
હોવા છતાં તેના ઉપર શ્રદ્ધા નથી તેથી જ બીજા મંત્ર
માંગે છે આ કેવી પામર દશા જૈનોની છે ?

અમે સાગલીથી વિહાર કરી બીજાપુર જઈ રહ્યા હતા
ત્યારે બીજાપુરવાળાએ અમારી સામે તે ગામડાનો અનુભવી
જે શેઠીયાઓને ત્યાં નોકરી કરતો હતો તેને મોકલેલો
તેની સાથે પૂછપરછ કરતા માલૂમ પડ્યું કે તે અજૈન હોવા

છતા દરરોજ અમુક ટાઈમ નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરતો અને કહેતો હતો, “અગાઉ બીજાપુર કોઈ સંત પધારેલા તેમણે મને આ મંત્ર આપ્યો છે તેનાથી બધા વિદ્ય ટળી જાય છે અને તેનાથી સાપ-વીંછીનું ઝેર હું ઉતારું છું” આ છે નવકાર મંત્રનો અમલકાર પણ કોને ? શ્રદ્ધાવાળાને

એક વખત અમો પાલીતાણાથી વિહાર કરી મહુવા જઈ રહ્યા હતા ત્યાં એક ખેડૂતને વીંછી કરડેલો અમોને જોઈને તેને શ્રદ્ધા થઈ કે મહારાજ મને વીંછી ઉતારી દેશે તેણે અમોને વિનંતી કરી, અમોએ કહ્યું કે જો વીંછીને મારી નાખ્યો હશે તો બિતરશે નહીં ત્યારે કહે મેં જોયો ખરો પણ માર્યો નથી તો હવે ફરીથી પણ કોઈ વખત વીંછી કે સાપ જોવાને મારવો નહીં તેવું તેણે કબૂલ કર્યું. અમોએ નવકાર મંત્ર સંભળાવી માંગલિક ઊભા ઊભા જ સંભળાવી અને તેને રાહત થઈ ગઈ

અમો કર્ણાટકના બંડીપુરના જંગલમાં વિહાર કરવાના હતા ત્યાં ખાસ હાથીનો ભય હતો કોઈ કોઈ મોટરો પણ હાથીએ ઉથલાવી નાખેલી અમો તથા શ્રાવકોએ નિર્ણય કર્યો અને મેં બધાને કહ્યું કે બધા શ્રી નવકાર મંત્ર ગણતા ગણતા જ ચાલજો અમો થોડા આગળ ચાલતા હતા અમે તો સામે ગામ પહોંચ્યા ત્યાં સુધી હાથી દેખાયો જ નહીં. તેની લાદ રસ્તામાં સડક ઉપર ઘણી જગાએ હતી શ્રાવકોને કાઈ સામાન લેતાં વાર લાગી તેમની સાથે શ્રી કમલેશ મુનિ હતા તેઓની સામે જ હાથી આવવા લાગ્યો તેઓ તે

જગાએ ઊભા રહી ગયા અને શ્રી કમલેશ મુનિએ નવકાર મંત્રનું ઊભા ઊભા સ્મરણ કર્યું જેથી થોડી વાર પછી બાબુના જંગલમાં તે હાથી ચાલ્યો ગયો હતો બીજે દિવસે પણ તેમના ભોવામાં આવેલો, તે પણ નવકાર મંત્રના સ્મરણથી સડક ઉપર આવ્યો જ નહીં આ સાલ પણ દેગવાસી સતો એ રસ્તે આવી રહ્યા હતા તેમની સામે હાથી આવેલો, જેથી બધા ગભરાયા અને બાબુના જંગલમાં દોડ્યા કાંટા ઘણા વાગ્યા છેવટે નવકાર મંત્રના સ્મરણે હાથી તો ચાલ્યો ગયો પરંતુ કાંટા આખા શરીરમાં વાગેલા તેથી વિહારમાં સુશકેલી પડી પણ ક્ષેમકુશળ ઉટ્ટી નીલગિરિ પહોંચી ગયા

થોડા વરસ પહેલા શ્રી દેરાવાસી આચાર્ય શ્રી ધર્મ-સૂરીશ્વરજી મુંબઈથી પાલીતાણા સઘ લઈને જતા હતા ત્યારે વડોદરા પાસે ડભોઈ મુકામ કરેલો ત્યારે ત્યાં હાથી ગાડો થઈ ગયો માવતથી પણ કાબૂમાં ન આવી શક્યો ત્યારે તેમના સુશિષ્ય પૂ શ્રી યશોવિજયજી હાથી સામે શ્રી નવકાર મંત્ર વગેરેનું સ્મરણ કરતા કરતાં ગયા અને હાથી શાત થઈ ગયો શ્રી નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધા કેવું કામ કરે છે

અમો દસબાર વરસ પહેલા સૌરાષ્ટ્રમાં ગિરમાં ગયેલા ત્યાં હડમડીયા કરીને ગામ હતું ત્યાં રોકાયેલા ત્યારે શ્રાવકોને અમોએ પૂછેલું કે તમને બીક લાગતી નથી ? અગાઉ વાઘે તેમના ગામની પાદરમાં આવીને ગાયને મારી નાખેલી તેઓ કહે કે શ્રી નવકાર મંત્રના કારણે અમોને

ખીક લાગતી જ નથી તેઓ કહેતા કે એક વખત અમે સુનિરાજની સાથે ચોવીસ માઈલનો ગિરના જ ગલમાથી જ વિહાર કરીને સામે ગામ પહોંચ્યા હતા અને પછી રાત્રે દસ વાગે એ રસ્તે ચાલતા પાછા આવી ગયા અમે કહ્યું કે રાત્રે તો તેમનો ઉપદ્રવ ગણાય ત્યારે તેમણે કહ્યું કે સિંહનો ડર ન રાખીએ કારણ કે તેનામા એટલો ગુણ છે કે ભૂખેા હોય તો જ શિકાર કરે અને તે પણ ખાસ પશુનો માણસ તેને પજવે તો જ તેને મારે, પરંતુ દીપડાનો ભય ખરો પરંતુ નવકાર મંત્ર જ રક્ષણ કરે છે

થોડા વરસ પહેલા જામનગરમાં એક ભાઈને કેન્સર થયેલું તેને દવાઓ કામ લાગી નહીં અને મરવાની તૈયારી જેવી સ્થિતિ થઈ ગઈ પરંતુ તેના દિપમા શ્રી નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધા જામી તે રાતદિવસ શ્રી નવકાર મંત્રના સ્મરણમા લાગી ગયા થોડા જ સમયમા તેનું કેન્સરનું દર્દ મટી ગયું તેના સમાચાર બધા પેપરોમા આવ્યા હતા આવા લયંકર દર્દો પહેલાના જમાનામા આ પવિત્ર મંત્રની શ્રદ્ધાથી મટી જતા હતા અત્યારે લોકો ડોક્ટર ઉપર શ્રદ્ધા રાખે છે પરંતુ પવિત્ર નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધા દવા કરતાં પણ કિંમતી છે શ્રદ્ધાને પણ પરમ દુર્લભ કહેલ છે

શ્રી ખરવાળા સ પ્રદાયના પૂ આચાર્ય શ્રી ચ પક-લાલજી મહારાજ અગાઉ નાની ઉંમરમા અભ્યાસ માટે ખ્યાવર ઘણું રહ્યા હતા ત્યાં તેમને ક્ષય રોગ થયો હતો તેથી તેમને શ્રી નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાથી સંથારો કરી મરણ

સુધારી લેવાની ભાવના જાગેલી તેથી અજમેર પાસે પુષ્કર નામનું ગામ અને પહાડ પણ છે ત્યાં પહાડ ઉપર જઈ સંત્રારો કરવો એવો નિર્ણય કરી પુષ્કર ગામમાં ગએલા ત્યાં શ્રાવકો હતા ઉપાશ્રયમાં જિતરેલા અને પોતાની ભાવના શ્રાવકોને જણાવી ત્યારે ત્યાં એવું બનેલું કે એક યુવાન શ્રાવકને ક્ષય થયેલો તેને કોઈ યોગીએ દવા બનાવી આપેલી પરંતુ તેની સાથે બ્રહ્મચર્યની પરજ પાળવી જોઈશે એમ કહેલું તે ભાઈએ દવા લીધી અને એકદમ સારું થયેલું શરૂઆતમાં તો બ્રહ્મચર્ય પાળેલું પણ એક દિવસ સ્ત્રીના મોહમાં આવી જઈ બ્રહ્મચર્યનું ખડન થયું અને રોગે એવો જિથલો માર્યો કે તે ભાઈનું મૃત્યુ થઈ ગયું. તેની દવા વધેલી હતી તે શ્રાવકોએ પૂ. શ્રી ચ. પદ્મ મુનિને લેવાની ભલામણ આગ્રહપૂર્વક કરી, અને તે દવા લેવાથી તેમનો ક્ષય રોગ ચાલ્યો ગયો અને ત્યાર પછી પોતે સુદર રીતે ચારિત્રનું પાલન કરી રહ્યા છે અને અત્યારે એકના પાત્ર સતો થયા છે અને શ્રી નવકાર મંત્રની પ્રભાવના કરી રહ્યા છે ગઈ સાલ તેમની નાદુરસ્ત તબીયત હોવા છતાં વરસી તપ કર્યો આમ, લકવાની અસરથી તેમના શરીરની શક્તિમાં ખામી આવી છે. પરંતુ આત્માના પરિણામ ટકાવી રહ્યા છે અને આ સાલે અમદાવાદ નવરંગ-પુરામાં ચોમાસુ ખિરાજે છે ત્યાં તેમણે આવી સ્થિતિમાં પણ અઠ્ઠાઈ કરી તેમના શિષ્ય શ્રી પારસમુનિએ ૩૬ અને શ્રી તરુણમુનિએ ૩૦ ઉપવાસનું પારણું હમણાં થોડા દિવસ પહેલાં કર્યું છે તેમના મુખ્ય શિષ્ય શ્રી સરદારમુનિ પણ

જ્ઞાન, ધ્યાન, વિનય, વિવેકમા ગુરુદેવના પ્રતાપે આગળ વધી રહ્યા છે અને શ્રી નવકાર મંત્રની પ્રભાવના મુંઢર રીતે કરી રહ્યા છે વળી તેમણે “ નમોદોષ્યે સર્વ સાહુણું ” નામનું પુસ્તક લખીને પણ નવકાર મંત્રનું રહસ્ય કેટલી સુઢર રીતે સમજાવેલ છે ! આ બધો શ્રી નવકાર મંત્રનો જ અમરાર છે

અમે અમદાવાદ સ ૨૦૨૧ ની સાલમા અમદાવાદ નગરશેઠના વડે ચાતુર્માસ ખિરાજતા હતા ત્યારે એક બેનને થોડો એવો ઉપદ્રવ હતા કે ઉપદ્રવ થાય ત્યારે એવી મુશ્કેલી આવી જાય કે દાત બંધાઈ જાય મોમા શીશુ આવી જાય આવું વારવાર થાય, તેમના પતિ અમોને કહેકે આવી સ્થિતિ છે મે કહ્યું કે એવું થાય ત્યારે મને બોલાવવા આવજો એ રીતે તેઓ બોલાવવા આગ્યા હું તેમને ત્યા ગયો ત્યારે સ્થિતિ એવી જ તે વખતે મેં નવકાર મંત્ર બોલી છઠ મંગલિક પણ સંભળાવી, તેથી તરત બેઠી થઈ ગઈ, હવે તેના ઉપાય માટે શ્રી નવકાર મંત્રના સ્મરણપૂર્વક જાપ કરવાનું કહેલું તેઓ તે પ્રમાણે દરરોજ શ્રદ્ધા રાખી કરતા હતા જોકે એકાદ વગસ સુધી તે ઉપદ્રવ રહ્યો પણ પછી બિલકુલ સારુ થઈ ગયેલું. આમ બાર મહિના સુધી ઘણાને શ્રદ્ધા ન રહે પરંતુ તેણે શ્રદ્ધા રાખી તેનું સારું ફળ મળ્યું જ આવી બાબતોમા વિચારવું જોઈએ કે કોઈપણ રોગ કે ઉપદ્રવ એ ખરેખર કર્મની ખિમારી છે કર્મ કદાચ જોરદાર હોય તો મોડું

મટે એ બનવાબેગ છે પરંતુ વચમ શ્રદ્ધા જતી રહે તો ના પણ મટે, કર્મ બેરદાર હોય તો સામે ધર્મ પણ બેરદાર કરીએ તો જ કર્મની અસર જાય, આવી બાબતમા શ્રદ્ધા એ મુખ્ય અંગ છે શ્રી નવકાર મંત્રથી સુધારો તો થતો હોય, પણ ધીમે હોય છે એવું કહાય લાગે પરંતુ શ્રદ્ધા-પૂર્વક તેમનું આલબન લેવાય તો જરૂર સુધારો થાય અને કહાય રોગની બહુલતાએ મરણ થાય તો પણ ભવ કટી તો થાય જ

બીજી અમો સ ૨૦૨૪મા કાલાવડમા ચોમાસુ બિરા-જતા હતા ત્યાં રવાણીકુટુંબ મોટું છે તેમા એક લાઈને એવો ઉપદ્રવ હતો કે ખોરાક ખાઈ શકે નહિ ખાય કે તરતજ ઉલટી થઈ જાય, અમોને આ વાતની ખબર પડી અને તેના કુટુંબીઓ પણ કહેવા લાગ્યા કે મહારાજ કાઈ ઉપાય બતાવો અમોએ કહ્યું-કે શ્રી નવકારમંત્ર જેવો મંત્ર આપણને કુળના સસ્કારથી મળ્યો છે તેનું શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્મરણ કરો અને શ્રી નવકારમંત્રના જાપ કરવાની અમુક-રીત બતાવી તેમણે વિશ્વાસ રાખી તે પ્રમાણે દરરોજ કરવા માડ્યું અને ધીરે ધીરે ફાયદો થતો ગયો એકાદ મહિનામા તો પૂરેપૂરો ફાયદો થયો તેથી તેને પણ વિશ્વાસ ધર્મ ઉપર એટલો બધો વધી ગયો કે પર્યુષણ પર્વમા અઠ્યાઈની તપમ્યા કરી ધર્મનું શરણ લેતો થઈ ગયો આ ગામમા લોકોને પણ શ્રદ્ધા એવી બેસી ગઈ કે તે ચોમાસામા એક બહેને ૪૧ ઉપવાસ કરેલા ત્રણ બહેનોએ માસખમણ કર્યા અને

સોળ-અગીઆર નવ આઠ વગેરે તપસ્થાનો આકડો એકસો ઉપર થઈ ગયો. એક બહેન માસખમણની ભાવથી-તપ કરી રહ્યો હતા તેમના ભત્રીજા જમાણનો સ્વર્ગવાસ થઈ ગયો. તે વખતે બહેનનો ૧૭મો ઉપવાસ હતો. બધા સગા-વહાલા કહેવા લાગ્યા કે કાલે પારણું કરો પરંતુ બેનની ઈચ્છા પાગણું કરવાની ન હતી તે બહેનની અંતરની વાત અમોને મળી કે વડોલોના કારણે પારણું કરવું પડશે અમોએ વડીલને બોલાવ્યા અને સમજાવ્યા કે કોઈ તપ કરતું હોય તેને અંતરાય પાડવામાં કેટલા કર્મ બંધાય ? શરૂઆતમાં સંસારના વ્યવહારની વાત કરવા લાગ્યા ત્યારે અમોએ કહ્યું કે સ્વજનનું મૃત્યુ થાય ત્યારે તો ખાવાનું ભાવે પણ નહીં અને તપ થાય તેમાં શું ખોટું છે ? અમે એમ પણ સમજાવ્યા કે તેને માટે આવા પ્રસંગે મહોત્સવ કરવો નહીં પરંતુ તપમાં અંતરાય ન પાડો તે બધાએ ધર્મના વચનો ઉપર વિશ્વાસ રાખ્યો અને તે બહેનનું માસખમણ પૂર્ણ થયેલું આ બધી ધર્મની શ્રદ્ધા શ્રી નવકારમંત્રના પ્રતાપે જ વધે છે શ્રદ્ધા રહે તો તેનો ચમત્કાર અનેરો જ હોય છે

એક વખત અમો વડીયા ગામમાં અભ્યાસ માટે પચીસ દિવસ રોકાયા હતા પંડિતજી શ્રી રોશનલાલજી ખાસે અભ્યાસ કરી રહ્યા હતા ત્યારે એક ભાઈ આવી કહેવા લાગ્યા કે મને રાત્રે કોઈ સતાવે છે અમે તેમની હકીકત જાણીને કહ્યું કે તમને જ્યારે એવું લાગે ત્યારે બિંધા

નવકારમંત્રની માળા એકચિત્તે ગણુને તે પ્રમાણે તેમણે એક બે દિવસ કર્યું પછી અમોને કહેવા લાગ્યા કે એવો જવાબ મળે છે કે હું નવકારમંત્રથી જવાનો નથી હવે શું કરવું ? ત્યારે અમોએ કહ્યું કે તે ખરેખર શ્રી નવકાર મંત્રથી જ હરે છે એટલે જ તમને નવકારમંત્ર છોડી દેવાનું કહે છે, માટે તમે વિશ્વાસ રાખો અને શ્રદ્ધાપૂર્વક માળા ગણો પછી તે પ્રમાણે કરવાથી રાહત થઈ ગઈ બીજું તે જ ગામનો પ્રસંગ એવો હતો કે અમારે વિહાર કરવાનો હતો અને કાચે રસ્તે જવાનું હતું તેથી એક ભાઈ દરરોજ જે અમારી પાસે આવી સામાયિક વગેરે કરતા હતા, તેમને અમોએ વાત કરી કે આવતી કાલે એક માણસ વિહાર માટે નેહશે, તે માટે બંદોબસ્ત કરશે તે ભાઈએ મહેતાજીને કહ્યું મહેતાજી અમોને આવી કહેવા લાગ્યા કે તમે શેઠને વાત ન કરી, શેઠને વાત કરવી નેહ એ. ત્યારે અમોએ કહ્યું, શેઠ તો અહીં આવતા જ નથી જેથી જે ભાઈ આવતા હતા તેમને અમોએ વાત કરી છે બુઝ્યો નવકારમંત્રનું જેઓ સાચું આરાધન કરતા નથી, તેના દિલમાં કષાયનું ભેર કેવું હોય છે તે જાણી અમોને થોડું આશ્ચર્ય થયું કે મોટા લોકોને કેટલું માન હોય છે ? જો કે મહેતાજીએ બંદોબસ્ત કરી દીધો હતો અને અમારે બીજે દિવસે વિહાર કરવાનો હતો તેથી અમોએ વિચાર્યું કે કષાય ગ્રહી જાય તે સારું નહીં તેથી હું પોતે ગોચરી તેમને ઘેર ગયો ત્યારે તેમને બધી વાત કરી કે અમારા દિલમાં તમારું

અપમાન કરવાના ભાવ ન હતા, પરંતુ તમને એવું લાગ્યું તે બદલ ક્ષમા માંગવા આવ્યો છું તે ભાઈ ખિચારા ગળગળા થઈ ગયા અને કહેવા લાગ્યા કે મારી ભૂલ તમે સુધારી તેથી તમારો ઉપકાર માનું છું આવી સરળતા એ નવકાર મંત્રનો જ પ્રતાપ છે

આવી સરળતાનો ગુણ અમારા પૂજ્ય ગુરુદેવ ૧૦૦૮ સ્વ ગચ્છાધિપતિ પૂ શ્રી છગનઋષિજી મહારાજ તરફથી વારસામા મળ્યો છે એમ હું માનું છું તેનો પ્રસંગ એવો હતો કે અમો મોસાળમા અમારા માતાના પિતા પટેલ છગનલાલ પ્રાણજીવનદાસને ત્યાં મોટા થયેલા અને જૈન ધર્મના સસ્કાર પામેલા ત્યાં કોઈ ખાસ પ્રસંગે અમારા નાનાની ભાવના થઈ હતી કે આ પ્રસંગે હું સઘ-જમણ કરું તે વખતે શ્રીસંઘમા વણિકના ૧૨૫ આસપાસ ઘર હતા તેમાં બે પક્ષ હતા તેનું સમાધાન કરાવવા માટે અમારા નાના પૂ શ્રી છગનઋષિજી મહારાજને વિનંતિ કરી નજીક હતા ત્યાંથી પધારવા વિનંતિ કરી તેઓ પધાર્યા અને બંને પક્ષોના આગેવાનોને બોલાવી સમજાવવા લાગ્યા કે સમજીને સમાધાન કરો અને સુશ્રાવકની ભાવના પૂરી કરો તે પ્રસંગે કાંઈ ઊંચીનીચી વાતો તો થાય તેથી ગુરુ મહારાજે કોઈ કડક શબ્દો કહ્યા હશે તેથી એક શ્રાવક શ્રીકૃત શકરાભાઈ દેવચંદ હતા તેમને ખોટું લાગ્યું તેથી મીટીંગમાંથી એકદમ ચાલ્યા ગયા અને તેઓ ઉપાશ્રયથી એક માઈલ જેટલે દૂર જીન પ્રેસમા રૂનું કામકાજ કરતા હતા

ત્યા જતા રહ્યા ગુરુ મહારાજને લાગ્યું કે કડક શબ્દો વાપર્યા તેથી આમ થયું તેથી તેઓ તરત જ તડકો હતો છતાં એક માર્ગ જીતમાં ગયેલા અને કહ્યું “શકરાભાઈ, તમોને મારા શબ્દો કડક લાગ્યા માટે ખમાવવા આવ્યો છું” તેથી તેઓના દિલમાં એવી અસર થઈ કે ગુરુ મહારાજનું માનીને સમાધાન કરવું જ જોઈએ એમ વિચારી રસપૂર્વક લક્ષ રાખી બધાને સમજાવી ફરી ભેગા કર્યા અને સમાધાન થયેલું અને શ્રીસદ્ધ જમણનો લાલ અમારા નાનાને મળેલો ખરેખરો લાલ તો બન્ને પક્ષોમાં સમાધાન થયું એ જખરજસ્ત લાલ હતો આ અમારા ગુરુમહારાજને નવકાર મંત્રની સાચી શ્રદ્ધાપૂર્વકની આરાધનાનું જ ફળ હતું કષાય ઓછી થાય એ જ શ્રી નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાનો અમત્કાર છે

અમો ગઈ સાલ રાયચુરથી બેગલોર બાજુ વિહારમાં હતા ત્યારે ડોડ બાલાપુરના શ્રાવકો સેવાનો લાલ સારી રીતે લેતા તે સમયે એ કર્ણાટક દેશનો માણસ બન્ને ભાષાનો જાણકાર અમારી સાથે મોકલ્યો હતો એક દિવસ સાંજે વિહાર કરી નાના ગામડામાં ગામ બંધ થઈ રોકાયા હતા ત્યાં અમો રાત્રે સૂઈ ગયા તે બહાર ઓટલા પર સૂઈ ગયેલો રાત્રે અદાજ સુમારે તે માણસને વીંછી કરડ્યો ને એકદમ ઓઠો થઈ ગયો વીંછીના ડબ તો દરદ એવી હતી તે થોડો સહનર્થ હોવા

લીધે બૂમો ધીરી ધીરી પાડતો હતો અમો જાગી ગયા પછી તે ગામમા જે મુખ્ય માણસ હતો તેને ઘેર જઈને ઉઠાડ્યો પણ તેની પાસે દવા વગેરે ન હતી તેથી પાછો આવ્યો પછી અમોએ સામે બેસાડી શ્રી નવકાર મંત્ર, તેમજ છંદ વગેરે સંભળાવ્યા લગભગ એક કલાક પછી તેને ઊઘાડી ગઈ અને સવારે અમો પ્રતિક્રમણ કરી લેટ બાધી તૈયાર થયા તો પણ તે ભાઈ સુતો હતો તેને જગાડ્યો અને વિહાર કર્યો આમ નવકાર મંત્રનો પ્રભાવ કેટલું કામ કરે છે પરંતુ શ્રદ્ધા તેનો મુખ્ય વિષય છે

સૌરાષ્ટ્રમાં ઢસા જ કશન છે ત્યાં દંઢ શ્રાવક નરભેરામ ભાઈ જેઠાલાલ બગડીયા છે તે એટલા બધા સેવાભાવી અને શ્રદ્ધાવાન શ્રાવક છે કે ઘણીવાર સતોની સાથે વિહારમાં સેવાભાવથી રહે ધંધાની પણ પરવા ન કરે તે પણ નવકાર મંત્ર ઉપર એવી શ્રદ્ધા ધરાવે છે કે આગળ પાછળના ગામડાના લોકોને કોઈ એવો ઉપદ્રવ થાય ત્યારે શ્રી નવકાર મંત્રના પ્રયોગથી સાપ અને વીંછીના ઝેર ઉતારે છે આવા કાર્ધક શ્રદ્ધાવાન શ્રાવકો પણ નવકાર મંત્રનો પ્રભાવ જગતમા પાડી રહ્યા છે

અમો ગઈ સાલ કોઈમિતુર ચોમાસું હતા ત્યારે એક ભાઈની તબીયત એટલી ખરાબ રહેતી કે ઊભા થવામાં પણ મુશ્કેલી, સરખી રીતે બેસી શકે પણ નહિ કેટલીય વાર હોસ્પીટલમા દાખલ કરેલા પરંતુ ફાયદો ન થાય.

હેવટે તેમણે કટાળી દવા છોડી મીઠી અને શ્રી નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાપૂર્વક ગરમ પાણી વગેરેના પ્રયોગ કરતાં અત્યારે તખીયત ઘણી સુધારા ઉપર છે

અહીંયાં અમો મદ્રાસ આઝ્યા પછી એક લાઇ શ્રી નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાવાળાના પરિચયમા આવતા તેમણે વાત કરી કે અમારા એક સંખધીતુ કુટુંબ માદુંગા મુંબઇથી યુરોપ ફરવા માટે ગયેલું ત્યાં લડનમા અમુક સામાન મુકીને પૈસા પણ જરૂર જેટલા લઇને યુરોપના ખીન્ન દેશોમા જોવા માટે ગયેલા સ્વીટઝરલેન્ડમા ગયેલા ત્યાં તેમનો દીકરો બીમાર પડ્યો અને પેટનો દુખાવો એટલો સખત હતો કે બેસી કે સૂઇ શકાય નહીં જેથી હોસ્પિટલમા દાખલ કરવાનો વિચાર કર્યો પણ ત્યાં હોસ્પિટલના ડોક્ટરોની ફી વગેરે ભરવાના અને ખીન્ન ખર્ચના પૈસા તેમની પાસે ન હતા લડન જઇને લાવી શકાય એટલો ટાઇમ લઇ શકાય એવી સ્થિતિ ન હતી તેથી ખૂબ મુઝાયા તેઓ જૈન ધર્મી ન હતા પરતુ જૈન સતનો કોઇ વખત પરિચય થયેલો તેમણે નવકાર મંત્ર શીખવાડેલો તે ચાહ આઝ્યો અને પોતાના રહેઠાણ ઉપર ઘરના બધા શ્રી નવકાર મંત્રનો જાપ કરવા એક ધ્યાનપૂર્વક લાગી ગયા તેથી તે દરદવાળા લાઇને ઊઘ આવી ગઈ થોડીવાર પછી જાગ્યો ત્યારે જાપ તો ચાલુ હતા તેમણે પૂછ્યું કે શું કરો છો ? પછી તેને શ્રી નવકાર મંત્રની વાત કરી તેને પણ શ્રદ્ધા થઈ ગઈ આ મંત્રના પ્રભાવે બધું દરદ મટી ગયું તેઓને શ્રદ્ધા

તો હતી પણ હવે દૃઢ થઈ અને મુખઈ આવી જૈન ધર્મનું
ચાલન કરવા લાગ્યા એટલે કે શુદ્ધ જૈન બની ગયા છે

સં ૨૦૧૧ ની સાલમા બા બ્ર વિદ્વષી પ્રખર વ્યા-
ખ્યાતા પૂ શ્રી શારદાબાઈ મહાસતિજી ખલાતમા
ચાતુર્માસ બિરાજતા હતા અને વીતરાગ વાણીના પ્રભાવ
પાડી રહ્યા હતા તે સાલમા પાચ મહીના ચોમાસાના હતા
સ્થાનકવાસી પ્રણાલિકા મુજબ પર્યુષણ પર્વ પ્રથમ શ્રાવણ
વદ ૧૩ થી શરૂ થયા લાવિક ભક્તોએ સારી સંખ્યામાં
તપની આરાધના કરી મે પણ શ્રાવકપણામા અઠ્ઠાઈ કરી
હતી પર્યુષણ આનંદપૂર્વક ધર્મધ્યાનથી પૂર્ણ થયા ત્યાર
પછી દેરાવાસી લોકોના પર્યુષણ શરૂ થયા ખંભાતમા
તેઓની વસતી ઘણી છે જેથી તેઓ પણ તપ - જપમા
લાગી ગયા પૂ શારદાબાઈ મહાસતિજી પણ કહેવા લાગ્યા
કે એક મહિનો વધારે છે તેનો લાભ આપણે પણ લેવો
જોઈએ તેમના ઉપદેશથી ભાઈરવા સુદ ૧ થી પાચમ સુધી
પચરંગી કરવી એવો નિર્ણય સઘે લીધો ઘણા ભાઈ
ખહેનો જોડાયા તેમા હું પણ હતો પાચ દિવસ સુધી
ઉપાશ્રયે જ રહેવાનું અને દશમું ત્રત ગોચરીનું કરવાનું તે
માટે ઘણા ભાઈઓ તૈયાર થયેલા, ખહેનો પણ સારી
સંખ્યામાં હતા આ દિવસોમા વેપાર ધંધા ચાલુ હતા
તેથી અમારા ભાગીદાર સોમાભાઈ હતા તેમને ત્યાં એક
મદ્રાસનો વેપારી જેનું નામ ભગત એટ્ટી તરીકે પ્રસિદ્ધ
હતું એટલે કે ભગવાન ભક્તિ તરફ તેમને ખૂબ આકર્ષ-
વાળું હતો તે વેપારી અમારા ભાગીદારને ઝવેરાતનો

માલ ખતાવવા આવેલા તેમનો અમુક માલ અમારા
 લાગીદારે પસંદ કર્યો અને મને સમાચાર મોકલ્યા કે માલ
 ખરીદવા જેવો છે, માટે કાલે હાજર રહેજો મને મારા
 પુત્રોએ રાત્રે આવી વાત કરી કે કાલે દશમું વ્રત કરશો
 નહીં અને વેપાર માટે હાજર રહેજો શરૂઆતમાં લોભમ
 થોડું મન ચચળ થયું પણ શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપરની
 શ્રદ્ધાના કારણે એટલે કે પંચપરમેષ્ટિરૂપ સંત સતિના વચનો
 ઉપર આદર રાખવો જોઈએ અને લોભ કે તૃષ્ણામાં ન
 તણાવું જોઈએ એવા વિચારે મનને દૃઢ કર્યું કે પાચ
 દિવસ પૂરા કરવા જ જેથી મેં જવાબ આપ્યો કે, હું તો
 પાચ દિવસ આવીશ નહિ તેમને ઠીક લાગે તેમ કરે.
 બીજે દિવસે તે વેપારી આવેલા પણ હું હાજર ન હતો
 અને મારા ધર્મધ્યાનના નિર્ણયની લાગીદારે વાત કરી તે
 જાણી તે પણ કબૂલ થયો કે લલે હું ત્રણ દિવસ પછી
 આવીશ માટે તે માલ ઉપર સીલ કરે જેથી હું બીજે
 ખતાવી શકું નહીં લાગીદારે સીલ કરી આપ્યું પાચ દિવસ
 પછી હું ગયો અને તે વેપારી પણ આવી ગયા અને
 ઝવેરાતમાં લાલમાણિકના ત્રણ નગનો રૂા ૨૧૦૦ મા વેપાર
 થયો અમારો ધંધો આવો કાચો માલ લઈ કટીંગ કરી
 તૈયાર નગો પરદેશ મોકલવાનો હતો તે મુજબ તે ત્રણે
 માણિકના નગો અમોએ કટીંગ કરી તૈયાર કર્યા અને પર-
 દેશમાં જુદી જુદી જગાએ મોકલ્યા તેમાથી છ મહીના
 આસપાસમાં એક માણિક રૂા ૩૫૦૦ મા વેચાયું બીજું

પણ થોડા વખત પછી રૂ. ૧૫૦૦ માં વેચાયું અને એક નંગ તો ત્રણ વરસ પછી પાછું આવ્યું તે પણ એક હજાર આસપાસની કિંમતનું હતું પછી મેં તો દીક્ષા લીધી છોકરાઓએ તે નંગ વેચ્યું હશે આ રીતે શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના પ્રત્યે શ્રદ્ધા ટકી તો વેપારમાં પણ ત્રણ ગણું નફો થયો, એટલે કે વેપાર બગડ્યો પણ નહીં અને લાભ સારો થયો. આ કેવો ચમત્કાર ?

એથી ઉલટો પ્રસંગ મારે માટે સં ૨૦૦૬ ની સાલમાં બનેલો. તે સાલમાં મહાન તપસ્વી ગરુડાધિપતિ ૧૦૦૮ પૂ શ્રી શુભાખ્યંદણ મહારાજનું ચોમાસું હતું, જેમના સત્સંગથી અમારામાં સૂત્રો લણવાની લાયકાત આવેલી ચોમાસામાં બધા ગુરુ મહારાજોની તિથિઓ પાળી વગેરેના પ્રસંગોએ અમે પોષા અગર દસમું વ્રત કરતા તે સાલમાં તેમની સાનિધ્યમાં પ્રથમ જ અઠ્ઠાઈ કરેલી આ ચોમાસામાં ગુરુ મહારાજોની એક પુણ્યતિથિનો ખ્યાલ ન રહેલો તેથી એક ઝવેરાતના કાચા માલના વેપારી જે બહારથી આવેલ હતો તેનો માલ જોવાની એપોઈન્ટમેન્ટ અમોએ આપેલી ગુરુદેવે અમોને આગલે દિવસે તિથિ યાદ કરાવી પરંતુ અમે વેપારના લોભમાં તે તિથિનું આરાધન કર્યું નહીં અને વ્યાખ્યાન પછી અમે તે વેપારી જ્યાં ઊતરેલો ત્યાં ગયા તે વેપારી ત્યાં મળ્યો નહીં અને આખા દિવસમાં પણ તે મળ્યો જ નહીં અને ધંધો પણ થયો જ નહીં, આ ગ્રોડી ગુરુના વચનો પર અશ્રદ્ધાનું જ પરિણામ હતું માટે

નવકાર મંત્રના પંચ પરમેષ્ઠિનો આદર શ્રદ્ધાપૂર્વક કરવો જ જોઈએ

સં ૨૦૧૨ ની સાલમાં ખંભાતમાં ચોમાસું કેનું કરાવવું ? તે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો ખંભાત સપ્રદાય તેમજ ખરવાળા સપ્રદાયના સત સતિઓના અત્યાર સુધી ચોમાસા થતા પરંતુ બંને સપ્રદાયોમાં એવી ઓટ આવી કે બંને સઘો મુઝાયા પરંતુ નમો ડોએ સવ્વસાહુણુ એ પદની શ્રદ્ધાપૂર્વક બંને સઘના આઠ ભાઈઓએ નિર્ણય કર્યો કે આપણે ચોમાસાની વિનંતી માટે નીકળવું અને ગમે તે સપ્રદાયનું ચોમાસું મેળવીને જ પાછા ઘેર આવવું પ્રથમ અમો ધધુકા પૂ મોઘીબાઈ મહાસતિજી પાસે જઈ વિનંતી કરી તેઓનું ચોમાસું નદરબાર નક્કી થયું હતું તેથી અમોએ બોટાદ ગયા ત્યા પૂજ્ય ગચ્છાધિપતિ ૧૦૦૮ શ્રી માણિકચંદજી મહારાજને વિનંતી કરી પરંતુ તેમની તબીયત અનુકુળ ન હોવાથી શિષ્યો પણ તેમની સેવામાં જ રહેવા માગતા હતા ત્યાંથી અમો રાણપુર પૂજ્ય શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ પાસે ગયા ત્યા પણ કાઈ યોગ લાગ્યો નહી પછી ત્યાંથી રાજકોટ ગયા દાનવીર શેઠ દુર્લભજી વિરાણીને મળ્યા તેમના દીકરા વિનોદકુમારનો અમોને થોડો પરિચય થયેલો તેઓ અને અમે બંને વૈરાગીભાવવાળા હતા અને તેઓ અગાઉ ખંભાત પૂ શારદાબાઈના દર્શને આવેલા ત્યારે પરિચય થયેલો તે આધારે અમો તેમને મળ્યા અને શ્રીયુત દુર્લભજીભાઈ વિરાણીના ખાસ સાથીદાર મોહનલાલ

પોપટલાલ રાવળહાદુર હતા તેઓ બન્નેને મળી વાત કરી કે અમારે તો કોઈપણ સત સતિનું ચોમાસુ કગવવું છે આ રાવળહાદુરનો ઇલ્કાળ તેમને કોઈ સ્ટેટ તરફથી મળેલો હતો તેઓ વાણિયા હોવા છતાં પોલીસ ખાતાના મોટા હોદ્દા ઉપર હતા અને ધર્મને સન્મુખ રાખી નોકરીની ક્ષજ પણ બળવતા હતા તે સ્ટેટમાં કોઈ ડાકુનું જોર ઘણું હતું તેને પકડવાનું કામ તેમને સોંપવામાં આવ્યું હતું લય કર ડાકુને કેવી રીતે પકડવો એવો વિચાર કરતા, અહિં સાનેદ ધર્મ ચુકાય નહીં એવા ભાવથી કોઈ પણ શસ્ત્ર લીધા વગર અગર કોઈને સાથે લીધા વગર તેને ઘેર સાદા વેશમાં પહોંચી ગયા અને શ્રી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા તેમને જોઈ પેલો ડાકુ ધરમંથી બહાર આવ્યો અને શ્રી નવકાર મંત્રનો એટલો બધો પ્રભાવ તે ડાકુ પર પડ્યો અને ડાકુએ પૂછપરછ કરી ત્યારે તેમણે સાચી હકીકત કહી કે મારી ક્ષજ પ્રમાણે તમને પકડવા આવ્યો છું ડાકુના દિલમાં પલટો આવ્યો કે ચાલો હું તમારી સાથે જ આવું તેથી તેમણે પોતાનો ફેટો માથેથી ઉતારી તેના વડે બાધી દરબારમાં લાવ્યા અને તે ડાકુને પણ હૃદયપલટાને લીધે રાહત દરબારે આપી અને આવા ડાકુને પકડવા બાબત તેમને રાવળહાદુરનો ઇલ્કાળ આવ્યો પછી જ્યારે તેઓ નિવૃત્ત થયા ત્યારે હ મેશ સામાયિકમાં જ રહે દરરોજ દસ બાજ સામાયિક કરતા હતા અમે તેમને મળવા ગયા ત્યારે તેઓ સામાયિકમાં જ હતા પરંતુ ધર્મની વાત હતી અને તેઓ ગોંડલ સંઘાણી સંઘના આગેવાન હતા તેમના

સાધ્વીજી વિદુષી શ્રી જ્યાળાઇનું ચોમાસું અમોને મળી શકે તે માટે તમારી પાસે આવ્યા છીએ એમ કહ્યું એટલે તેમણે અમોને તે મહાસતિજી ઉપર પત્ર લખી આપ્યો. તે પત્ર લઈ અમો જામનગર ગયા ત્યાં તે મહાસતિજીના નાના બેન શ્રી વિજ્યાબાઈ મહાસતિજીને ઓપરેશન કરાવેલું હતું તેથી હોસ્પિટલમાં ત્યાંના પ્રમુખ શ્રી ભગવાનજી વારીયા જેવા દૃઢ શ્રાવકને લઈ ગયા, અને આગ્રહપૂર્વક વિનંતી કરી પણ ડોક્ટરની સલાહ લાભે વિહાર કરવાની ન હતી તેથી પાછા રાજકોટ આવ્યા બીજે દિવસે વડીયા પૂ આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજની સેવામાં પહોંચ્યા અમોને જોઈને પૂર્વનો પરિચય અમારા વડીલોએ તેમની જે સેવા કરેલી તે યાદ લાવી આનંદ-પૂર્વક અમારી વાત સાલળી અને કહ્યું કે હું તો આવી શકું એવી સ્થિતિમાં નથી પરંતુ મારા કોઈપણ સાધુ-સાધ્વી ખલાત પધારવા તૈયાર હોય તો હું આજ્ઞા આપીશ સફળતા નહીં મળે એમ લાગતા અમો વડીયાથી દામનગર ગયા ત્યાં પૂ શ્રી કસ્તુરીબાઈ મહાસતિજી ઠા-૩ બીરાજતા હતા જેમણે ૨૫ વર્ષ પહેલાં ખલાત ચોમાસું કર્યું હતું તેમને વિનંતી કરી સફલાગ્યે તેમની કૃપાદૃષ્ટિથી અમો સફળ થયા.

ત્યાંથી થોડા માઈલ દૂર સાવરકુંડલા બા. બ્ર વિદુષી પૂ શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતિજી બીરાજતા હતા તેમના ઈર્શન કરવાનું અગાઉ વિચારેલું પરંતુ બે ત્રણ દિવસના

હિસાબે નીકળેલા બધા અકળાયા અને પાછા ખભાત તરત જતા રહેલુ એમ અમુક માણસોએ પોતાનો નિર્ણય જણાવ્યો. શા ચીમનલાલ છોટાલાલ કાપડીયા જેમનો કોઈ ફેરેનનો વેપારી મુંબઈ સ્ટીમરમા આવનાર હતો અને પા જગ-જીવનદાસ હરીલાલના ભાઈ દિલ્હી ગયેલા હોવાથી ઘરે જવાની ઉતાવળ કરતા હતા છતાં સુશ્રાવક શ્રી ઉજ્જમશીભાઈ તથા મારો અભિપ્રાય તો સાવરકુડલા પૂ લીલાવતીબાઈના દર્શને જવાનો ખાસ હતો. બીજાઓનો અમોને ટેકો મળ્યો અને પછી બધાય ગયા ત્યાં પૂ મહાસતિજીને ચોથો ઉપવાસ હતો. બીજે દિવસે સઘજમણુ હતું સઘજમણુ છોડીને જવું વ્યાજબી ન લાગ્યું તેથી બે દિવસ વધારે થઈ ગયા પરંતુ ઘરે પહોંચ્યા ત્યારે ચીમનલાલ કાપડીયાના ફેરેનના વેપારીના એવા સમાચાર હતા કે બીજે અઠવાડિયે તે આવવાના હતા જગજીવનદાસના ભાઈ દિલ્હીથી આવી ગયા હતા અને બીજા બધાઓને પણ ધધા-રોજગારમા કોઈ મુશ્કેલી પડી નહોતી આ ખરેખર નવકાર મત્રનો જ ચમત્કાર હતો.

પૂજ્ય મહાન તપસ્વી શ્રી ગુલાબચંદળ મહારાજ વટામણુ ગામમા ચોમાસુ બિરાજતા હતા તેમા એક રૂક્મણીબહેનને ઘરમાથી સાપ કરડ્યો તે દિવસે સવારમા વડીલો બધાએ વટામણુ ગામ બહાર ન જવું એવા પચ્ચ-ખાણુ કરેલા હવે સાપ ઉતારનાર બીજા ગામમા રહેતો હતો હવે પચ્ચખાણુ બહાર નહિ જવાના હતા તેથી

પૂ મહારાજને પૂછવા ગયા. પૂજ્ય મહારાજે બાઈને બોલાવી શ્રી નવકારમંત્ર વગેરે સ્તોત્ર સ્તવનો સભળાવ્યા અને સાપત્નું ઝેર ઊતરી ગયું બધાને ચમત્કાર જાણી શ્રદ્ધા દઢ થઈ

અમો પદર વસ્ત્રની ઉમરમા પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી છગન ઋષિજી મહારાજ સાહેબની ટકોરથી દરરોજ સાંજે પ્રતિ-ક્રમણ કરવા ઉપાશ્રયે જતા હતા ત્યારે એક વખત મને વીઝી કરડેલો ત્યારે ગુરુદેવે નવકાર મંત્ર સહિત છઠ મંગલીક સંભળાવેલા તેથી ઘણી ગહત થયેલી પછી ઘેર જઈ એક બે કલાકમા તો સારી રીતે ઊઘ આવી ગઈ ત્યાર પછી અનુક્રમે મારી શ્રદ્ધા દઢ થતી ગઈ

હમણા મદાસના પગથોમા વિચરતા હતા ત્યારે એક મારવાડી બહેનને હોસ્પિટલમાં આઠ દિવસ રાખેલી છતાં રોગમાં કંઈ ફેરફાર પડ્યો નહીં કારણ કે દેવનો ઉપદ્રવ હતો. તેમના સગાવહાલા અમારી પાસે લાવ્યા અમેએ છંદ મંગલીક વગેરે સભળાવ્યા તેથી થોડી સ્વસ્થ થઈ અમેને વંદણા નમસ્કાર કર્યા પછી તેઓ તેને બીજે ગામ તેના ઉપાય માટે લઈ જવાનો નિર્ણય કરી આવ્યા હતા તે વખતે અમારી સાથે પડિત સિદ્ધગમ નામના દેદ શ્રાવક હતા તેમણે જરા પુછપરછ કરી તો આડું—અવળું બોલવા લાગી ત્યારે તેનો હાથ પકડી નવકારમંત્ર સ્તવનો વગેરે સભળાવતા હતા ત્યારે હાથ છોડાવવા ખૂબ પ્રયત્ન કરતી પરંતુ તેમણે હાથ છોડ્યો નહીં અને

કબુલાત લીધી કે હવે નહિ પગલુ પછી બધી રીતે સારું થઈ ગયું

શ્રી નવકારમંત્રનો અર્થિત્ય મહિમા

જેનો મહાન મહિમા સર્વજ વિખ્યાત છે એટલે કે ત્રણે લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે અનેક ભવ્ય જીવો તેની સમ્યક્ આરાધના કરી અજર અમર અવિનાશી સુખ પામ્યા છે એવો આ મહામંત્ર સર્વ હુખો દૂર કરવામાં ખરેખર કલ્પવૃક્ષ સમાન છે મનુષ્ય ધારે તો જ અને શ્રદ્ધા કરે તો જ પચપરમેષ્ઠિ તરફ આદરભાવ દાવતા અનંત સુખો પામી શકે છે અર્થાત્ પરમેષ્ઠિ મહામંત્ર એવો અનુપમ અને અદ્ભુત છે કે આરાધકોના આધિદેવિક, આપિ-ભૌતિક અને આધ્યાત્મિક સર્વ હુખોને વિનાશ કરવામાં સાક્ષાત્ ચિતામણી રત્ન સમાન છે સર્વ આગમ શાસ્ત્રોના અમૃતમંથનનો નિચોડ છે અને ભયમાત્રનો સંહારક છે અને એવા શુણ્ણ આરાધકને પ્રાપ્ત કરાવે છે કે તેનું કલ્યાણ થાય જ

વૈદિક ધર્મ અનુસાર જ્યારે સમુદ્રમંથન થયું ત્યારે તેમાંથી બે પદાર્થો નીકળ્યા અમૃત અને ઝેર અમૃત તો સર્વ દેવોએ વહેચી પી લીધું પણ ઝેર કેણુ પીએ ? આ સમયે શકર બધું ઝેર પી ગયા, તેથી બધાને તો દેવ કહેવાય છે પરંતુ શકરને તો મહાદેવ તરીકે મનાય છે બધા દેવોની મૂર્તિઓ તો સારી રીતે ભૌતિક કપડા તથા આભૂષણોથી શણગારાય છે. પરંતુ શંકરનું તો લિંગ

પૂજાય છે અને શંકરનું મંદિર કાયમ ખુલ્લુ જ રહે છે અને ત્યાં મોટામોટા નાગ આવીને પણ શાંતિ પામે છે આ રીતે દુનિયામાં પણ ક્રોધ માન માયા અને લોભનું ઝેર પચાવનારા કેટલા ? અરિહંત પ્રભુ અને શ્રી સિદ્ધ લગવંતોએ આ ઝેર સંપૂર્ણ રીતે પચાવ્યું છે અને આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુ સાધ્વી આ ઝેર પચાવવા માટે પ્રયત્નશીલ બન્યા છે એટલે કે જ્યાંકે રર પરિસહો અગર કોઈ ઉપસર્ગ આવી જાય છે ત્યારે કેવી સહનશીલતા કેળવે છે એવા કેટલાય મહાન પવિત્ર આત્માનો દુનિયા પરિચય કરે છે તેમાં વળી અન્ય ધર્મી જ્યારે સાધુની રીતભાતો જાણે છે ત્યારે આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઈ જાય છે, તેમજ શ્રાવક શ્રાવિકાઓ પણ પંચપરમેષ્ઠિના ઉપાસક હોવાથી તેઓ ધીર વીર અને ગભીર બનીને સસારનું નાવ ચલાવે છે મોટી મોટી તપશ્ચર્યાઓ પણ નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાના બળે જ થાય છે

જો પચ અણુવ્રતનું પાલન કરાય આખી દુનિયાના લોકો કરે તો કેટલું કચેરી કે રાજ્યની વ્યવસ્થાની પણ જરૂર પડે નહિ તો પછી પાચ મહાવ્રત પાળનારા મુનિઓની તો વાત જ કેવી ? જે રાજ્યવ્યવસ્થા પણ હુટારુ ચોગ, અને બદમાસોને કાબુમાં લઈ શકતી નથી એવા ભય કર ડાકુઓને સતો અને કેટલાક ચારિત્રવાન ગૃહસ્થોએ સુધારી દીધા છે આ બધાય પ્રભાવ શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાનો જ છે

જામનગરમાં અમોએ ચોમાસું કરેલ છે ત્યાર પછી શેષ કાળ માટે ગયેલા ત્યારે પરિચિત લાઇઓ બધા રાત્રે ચર્ચામાં આવતા હતા તેઓને અમોએ સામાયિક કબ્બાની રીત બતાવેલી હોવાથી સામાયિક કરીને ધર્મચર્ચા કરતા એક લાઇ દરરોજ આવતા હતા તે એક દિવસ આવ્યા અને કહે કે મંગલીક સંભળાવો અમોએ કહ્યું કે સામાયિક કરોને ત્યારે તે લાઇ બોલ્યા સામાયિક તો બહુ કરી પણ આજે તો તમારી છેલ્લી મંગલીક સંભળવા આવ્યો છું મારે માટે મોટી આશ્ત છે ધર્મ કર્યો પણ આશ્ત વધી તેથી આજે માકડ મારવાની દવા લઇને આવ્યો છું કાગણ કે હું બજારમાં મારુ મુખ કાલે બતાવી શકું તેમ નથી. ત્યારે અમોએ ખાસ આગ્રહ કર્યો કે આજે તો સામાયિક કરો જ તેમણે તે વાત માની સામાયિક કરી પછી અશ્રદ્ધા થવાનું અમોએ કારણ પૂછ્યું તો તેને તે દિવસે ધંધામાં ખોટ આવી હતી અમોએ કહ્યું કે શ્રી નવકાર મંત્ર ઉપર શ્રદ્ધા રાખો અને ઘેર જઈ અગર અહીં નવકાર મંત્ર એક કલાક એકચિત્તે જાપ કરો પછી કોઈ સંબંધીને પર અગર ચીઠ્ઠી લખી તમારી હકીકત જણાવજો અને આવતી કાલે તમે બજારમાં જશો નહીં પરંતુ ઉપાશ્રયે અમારી પાસે જ રહેશો એમ કહીને અમે તેમની પાસેથી દવા ઝેરની લઈ લીધી એ પ્રમાણે તેમણે કર્યું અને તેમણે કોઈ સંબંધીઓ ઉપર બે ત્રણ જગાએ પત્રો લખ્યા, તેમના તરફથી તેમને રાહત મળી તેથી તેઓ બજારમાં જઈ શક્યા.

અને વેપાર ચાલુ થઈ ગયો. શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના શ્રદ્ધાપૂર્વક થાય તેનો પ્રભાવ પડ્યા વગર રહેતો જ નથી.

સર્વ પાપમેલને ધોવાનું જો કોઈ મગલમય અને પવિત્ર તીર્થ હોય તો પંચપરમેષ્ઠિ દેવો છે એ જગમ તીર્થ જ તરણુતારણુ છે જગતનો ઉદ્ધાર કરનાર છે તેમની બરાબર બીજા કોઈ દેવો નથી તેથી ત્રણે લોકમાં ઉત્તમ છે તેઓના ગુણોનું વર્ણન ચામડાની જાલથી થઈ શકે નહિ પરંતુ જેના હૃદયમાં શ્રી નવકાર મંત્રનું સ્થાન પામ્યું છે તેઓ તમામ દુષ્ટોનો નાશ અનુક્રમે કરી શકે છે.

આ ૩૫ અક્ષરો રૂપ બિંદુમાં સર્વ સુખનો સિંધુ સમાયેલો છે જેમ વડના બીજમાં અનંત મહાકાય વડલાઓ ઉત્પન્ન કરવાની તાકાત રહેલી છે તેમ શ્રી નવકાર મંત્રમાં અપાર લબ્ધિઓ, અગણિત શક્તિઓ અને દિવ્ય સંપત્તિઓ પ્રગટ કરવાની મહાન શક્તિઓ. આ બિંદુમાં સિંધુના ન્યાયે સમાયેલ છે એક મહાન ચિત્રકાર એક પાવલી જેટલી જગ્યામાં ૧૦૮ હાથીઓ ચીતરેલા છે એક ચોખાના દાણા ઉપર આખો નવકાર મંત્ર ચીતરેલો છે હૈદ્રાબાદમાં આવો કારીગર આવેલો તેની પાસે અમુક ચોખા હતા તે નવકાર મંત્રવાળા ચોખાની હરાજ થયેલી તેમાં દરેક ચોખાના ૩ ૧૦૦૦૭ ઉપગત ઉપજેલા તે બધાનો ઉપયોગ જ્ઞાન ખાતામાં થયેલો. આવા એક જડ ચોખાની કિંમત નવકાર મંત્રના પ્રતાપે કેટલી વધી ગઈ તો જે ચેતનમાં નવકાર મંત્ર ચીતરાઈ જાય તેની કિંમત કેટલી ?

એ ક્ષણે અનુપમ સુખ અપાવે એટલી

આણખોમ્મ એ આજના વૈજ્ઞાનિક યુગની મોટામાં મોટી સિદ્ધિ મનાય છે આણ એ પુદ્ગલ જે જે ૪૩ છે તેનો નાનામાં નાનો અંશ છે છતાં તેમાં રહેલી શક્તિનો સાક્ષાત્કાર માણસે કર્યો પરંતુ તે બુદ્ધિનું પરિણામ હિંસામાં જ્યારે પૂજ્ય ગાંધીજીની બુદ્ધિ અહિંસા અને સત્યમય હતી તેનું કેવું પરિણામ ?

પૂ ગાંધીજી એક વખત મુંબાઈમાં પૂ સૌભાગ્યમલ્લ મહારાજ જેઓ અત્યારે રતલામમાં બિરાજે છે તેઓના દર્શને ગએલા અને જૈન ધર્મના તત્ત્વો ઉપર તેમને ખૂબ રુચિ જાગેલી ત્યારે કહેલું કે તમે ગમે ત્યાં વિચરતા હો અને તમોને ખ્યાલ આવે કે હું તે ગામમાં છું તો મને જરા સમાચાર આપશો તો આપના દર્શનનો લાભ હું જરૂર લઈશ ત્યાર પછી હરિપુરામાં કેંગ્રેસનું અધિવેશન હતું ત્યારે પૂ સૌભાગ્યમલ્લ આદિ સતો હરિપુરામાં બિરાજતા હતા તેમણે પૂ ગાંધીજીને સંદેશો મોકલ્યો કે અમે અમુક જગાએ બિરાજીએ છીએ ત્યારે ગાંધીજી તો પુરેપુરા કાર્યક્રમમાં ગુથાયેલા હતા છતાં સવારમાં પ્રાર્થના પહેલાં પૂ ગાંધીજી મહારાજ સાહેબ પાસે પહોંચી ગયા ત્યાં થોડી તેમની વચ્ચે વાતચીત થઈ પૂ સૌભાગ્યમલ્લ મહારાજે પૂછ્યું કે આ તમે અંગ્રેજ સરકાર કે જેનું રાજ્ય એટલું મોટું કે તેના રાજ્યમાં સૂર્ય કદી આથમતો નથી એવા રાજ્ય સામે ચળવળ ચલાવી રહ્યા છો તેમાં ક્યારે સફળ થવાની આશા રાખો છો ત્યારે પૂ ગાંધીજીએ જવાબ આપ્યો કે મારા દિલમાં અત્યારે એવા ભાવ વર્તે છે કે

અને વેપાર ચાલુ થઈ ગયો. શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધના શ્રદ્ધાપૂર્વક થાય તેનો પ્રભાવ પડ્યા વગર રહેતો જ નથી.

સર્વ પાપમેલને ધોવાનું જો કોઈ મગલમય અને પવિત્ર તીર્થ હોય તો પંચપરમેષ્ઠિ દેવો છે એ જંગમ તીર્થ જ તરણુતારણુ છે જગતનો ઉદ્ધાર કરનાર છે તેમની બરાબર બીજા કોઈ દેવો નથી તેથી ત્રણે લોકમાં ઉત્તમ છે તેઓના ગુણોનું વર્ણન ચામડાની જીલથી થઈ શકે નહિ પરંતુ જેના હૃદયમાં શ્રી નવકાર મંત્રનું સ્થાન પામ્યું છે તેઓ તમામ દુષ્ટોનો નાશ અનુક્રમે કરી શકે છે.

આ ૩૫ અક્ષરો રૂપ બિંદુમાં સર્વ સુખનો સિંધુ સમાયેલો છે જેમ વડના બીજમાં અનંત મહાકાય વડ-લાઓ ઉત્પન્ન કરવાની તાકાત રહેલી છે તેમ શ્રી નવકાર મંત્રમાં અપાર લબ્ધિઓ, અગણિત શક્તિઓ અને દિવ્ય સંપત્તિઓ પ્રગટ કરવાની મહાન શક્તિઓ. આ બિંદુમાં સિંધુના ન્યાયે સમાયેલ છે એક મહાન ચિત્રકારે એક પાવલી જેટલી જગ્યામાં ૧૦૮ હાથીઓ ચીતરેલા છે એક ચોખાના દાણા ઉપર આખો નવકાર મંત્ર ચીતરેલો છે હૈદ્રાબાદમાં આવેા કારીગર આવેલો તેની પાસે અમુક ચોખા હતા તે નવકાર મંત્રવાળા ચોખાની હરાજી થયેલી તેમાં દરેક ચોખાના રૂ ૧૦૦૦૦ ઉપરાંત ઉપજેલા તે બધાનો ઉપયોગ જ્ઞાન ખાતામાં થયેલો. આવા એક જડ ચોખાની કિંમત નવકાર મંત્રના પ્રતાપે કેટલી વધી ગઈ તો જે ચેતનમાં નવકાર મંત્ર ચીતરાઈ જાય તેની કિંમત કેટલી ? એ ક્ષણે અનુપમ સુખ અપાવે એટલી.

અણુભોજ્ય એ આજના વૈજ્ઞાનિક યુગની મોટામા મોટી સિદ્ધિ મનાય છે આણુ એ પુષ્કલ જે જે ૪૬ છે તેનો નાનામા નાનો અશ છે છતાં તેમાં રહેલી શક્તિનો સાક્ષાત્કાર માણસે કર્યો પરંતુ તે બુદ્ધિનુ પરિણામ હિ સામાં જ્યારે પૂજ્ય ગાંધીજીની બુદ્ધિ અહિંસા અને સત્યમય હતી તેનું કેવું પરિણામ ?

પૂ ગાંધીજી એક વખત મુંબાઈમાં પૂ સૌભાગ્યમલ્લ મહારાજ જેઓ અત્યારે રતલામમાં બિરાજે છે તેઓના દર્શને ગએલા અને જૈન ધર્મના તત્ત્વો ઉપર તેમને ખૂબ રુચિ જાગેલી ત્યારે કહેલું કે તમે ગમે ત્યાં વિચરતા હો અને તમેને ખ્યાલ આવે કે હું તે ગામમાં છું તો મને જરા સમાચાર આપશો તો આપના દર્શનનો લાભ હું જરૂર લઈશ ત્યાર પછી હરિપુરામાં કેએસનુ અધિવેશન હતું ત્યારે પૂ સૌભાગ્યમલ્લ આદિ સતો હરિપુરામાં બિરાજતા હતા તેમણે પૂ ગાંધીજીને સંદેશો મોકલ્યો કે અમે અમુક જગાએ બિરાજીએ છીએ ત્યારે ગાંધીજી તો પુરેપુરા કાર્યક્રમમાં ગુંથાયેલા હતા છતાં સવારમાં પ્રાર્થના પહેલાં પૂ ગાંધીજી મહારાજ સાહેબ પાસે પહોંચી ગયા ત્યાં થોડી તેમની વચ્ચે વાતચીત થઈ પૂ સૌભાગ્યમલ્લ મહારાજે પૂછ્યું કે આ તમે અગ્રેજ સરકાર કે જેનું રાજ્ય એટલું મોટું કે તેના રાજ્યમાં સૂર્ય કદી આથમતો નથી એવા રાજ્ય સામે ચળવળ ચલાવી રહ્યા છો તેમાં ક્યારે સફળ થવાની આશા રાખો છો ત્યારે પૂ ગાંધીજીએ જવાબ આપ્યો કે મારા હિલમાં અત્યારે એવા ભાવ વર્તે છે કે

અંગ્રેજ સરકારનું સહેજ પણ ખુરુ ઇચ્છતો નથી ફક્ત
 અમો આપણા હક્ક માગીએ છીએ અને તે પણ અહિંસા
 અને સત્યના આધારે જ તો આવી મારી ભાવના ટકી
 રહેશે તો મારી હયાતીમા સ્વરાજ મળશે આ ભાવના તેમણે
 ટકાવી રાખી તેથી જ ચર્ચીલની જગાએ એટલી સત્તા
 ઉપર આવી ગયા અને સ્વરાજ મળી ગયું આ જ શ્રી
 નવકાર મંત્રના સિદ્ધાંતોનો પ્રભાવ પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી સ્વ
 જ્વાહરલાલજી મહારાજ જેઓ જૈન ધર્મના પ્રકાડ વિદ્વાન
 તરીકે હોવાથી જૈન ધર્મના જ્વાહર તરીકે પ્રખ્યાતી પામ્યા
 હતા તેમણે પૂ ગાંધીજી સાથે પત્રવહેવાર કરી દેશના
 હિતમા સેવા કરી શકાય એવી ભાવના પ્રગટ કરેલી હતી.
 ત્યારે પૂ ગાંધીજીએ જવાબ આપેલો કે તમે તો અહિંસા
 એટલે દયા માતાની ઉત્તમ સેવા કરી રહ્યા છે અને કઈક
 જીવોને બોધ આપી સદાચાર શીખવી રહ્યા છો આ રીતે
 તમે માનવ માત્રને સફરસ્તે દોરી રહ્યા છો તે જ સેવાના
 સિદ્ધાંતો ઉત્તમ છે સ્વ પૂજ્ય પ્રસિદ્ધ વક્તા જૈન દિવાકર
 શ્રી ચૌધમલજી મહારાજના સબંધમાં પણ અમોએ
 સાંભળેલ કે ઘણા રાજા-મહારાજાને બોધ આપી અહિંસાના
 માર્ગે વાળ્યા હતા અને ખૂબ પ્રખ્યાતિ પામ્યા હતા
 તેમણે વેદધર્મની ગીતાના ૧૮ અધ્યાયોની માફક જૈન
 સિદ્ધાંતોમાંથી અમુક ગાથાઓનું ઠંકલન કરી જૈન ગીતા
 તરીકે ૧૮ અધ્યાય બનાવેલા છે તે નિર્ગથ પ્રવચન રૂપે
 પ્રસિદ્ધ છે તે એટલું બધું ખ્યાતિ પામેલ છે કે તે પુસ્તકનો
 બધી ભાષામાંઓમાં અર્થ રૂપે અનુવાદ થયેલો છે જેમ

ગીતા વેદધર્મના સારરૂપ છે તેમ આ પુસ્તક પણ જૈન ધર્મના સાર રૂપ જ છે અને તેમા બધેય શ્રી નવકાર મંત્રનો મહિમા સારી રીતે બતાવેલો છે તેનું ગુજરાતી અનુવાદ વિવેચનપૂર્વકનો અમારા સુશિષ્ય શ્રી નવીન ઋષિભ મહારાજે કરેલ છે

સ્વ પૂજ્ય શાસ્ત્રાલંકારક પૂજ્ય અમોલકઋષિભ મહારાજે પણ સતત પરિશ્રમ લઈને ૩૨ સૂત્રોનો હિન્દી અનુવાદ કરી શ્રી નવકાર મંત્રની અમૂલ્ય સેવા બજાવી છે અને શ્રી નવકારનું વિવેચન સરળતાપૂર્વક “ જૈન તત્ત્વ-પ્રકાશ ” નામના પુસ્તકમા આશરે ૨૦૦ પાનાથી શ્રી નવકાર મંત્રનો અચિંત્ય મહિમા સમજાવેલો છે અને બીજા બધાં શ્રી નવકાર મંત્રની આરાધનાની પણ સરળ રીતો બતાવી છે

હમણાં લગભગ દોઢ વર્ષ પહેલા આચાર્ય સમ્રાટ પૂ શ્રી આનંદઋષિભ મહારાજ હૈદરાબાદનું ચોમાસું પૂર્ણ કરી રાયચુર પધાર્યા હતા અમે પણ તે સમયે રાયચુર પધાર્યા હતા ત્યારે શ્રી ઇન્દિરા ગાંધીનું ચુટણી પ્રવચન રાયચુરમા હતું તે દિવસ શ્રી ઇન્દિરા ગાંધી પ્રથમ આચાર્ય સમ્રાટને વદન કરવા ગયેલા અને મ ગલીક સાંભળેલું પછી ચુટણી પ્રવચન આપવા ગયેલા અને તમે બધા જાણો છો તે સુજબ તેઓ ચુટણીમા સફળ થયા હતા આ રીતે શ્રી નવકાર મંત્રનો અચિંત્ય પ્રભાવ બધાય ધર્મોવાળા અમુક અશે સ્વીકારે જ છે

વળી અત્યારે જે માસખમણ વગેરે તપસ્યાઓ થઈ રહેલ છે તે બધો નવકાર મંત્રનો જ પ્રભાવ છે એમ નથી લાગતું ? અન્ય ધર્મીઓ આ પ્રમાણે તપસ્યા કરી શકતા નથી અન્ય ધર્મીઓ પણ જ્યારે શ્રી નવકાર મંત્રનું શરણું લે છે ત્યારે તેઓ પણ ઉમંગપૂર્વક કરી શકે છે અહીંયા આ વર્ષે એક ક્રિશ્ચિયન જેને ૨૧ ઉપવાસ કર્યા હતા એટલા માટે સર્વ સુખ અને સમાધિનું મૂળ જ નવકાર મંત્ર છે

સુખ કારણ ભવિયણ સમરો નિત નવકાર,
 જિન શાસન આગમ ચૌદ પૂરવનો સાર,
 એ મંત્રનો મહિમા કહેતા ન લહુ પાર,
 સુરતરૂ જેમ ચિંતિત વધીત ફળ દાતાર ૧

સુર દાનવ માનવ સેવા કરે કરજોડ
 ભૂવિ મડળ વિચરે તારે ભવિયણ કોડ,
 સુર છદે વિલસે અતિશય જાસ અનત,
 પદ પહેલે નમીએ અરિગંજન અરિહંત ૨

જે પદરે લેદે સિદ્ધ થયા લગવત,
 પચમી ગતિ પહોંચ્યા અષ્ટ કરમ કરી અત,
 કળ અકળ સ્વરૂપી પચાનતક દેહ,
 જીનવર પાચ પ્રણમુ ખીજે પદ વળી એહ ૩

ઝાઝહાર ધુરંધર સુંદર શશિહર થોલ,
 કરે સારણ વારણ ગુણ છત્રીસે થોલ,

શ્રુત જાણુ શિરોમણી સાગર જેમ ગલીર,

ત્રીજે પદ નમીએ આચાર જ ગુણુ ધીર ૪

શ્રુતધર ગુણુ આગમ સુત્ર લણાવે સાગ

તપ વિધિ સંયોગે લાખે અર્થ વિચાર,

મુનિવર ગુણુ જુતા કહીએ તે ઉવજ્જાય,

પદ ચોથે નમીએ અહોનિશ તેના પાય પ

પંચાશ્રવ ટાળે પાળે પંચ આચાર

તપસ્વી ગુણુધારી વારે વિષય વિકાર,

ત્રસ થાવર પિયર લોકમાંહી જે સાધ,

ત્રિવિધે તેને પ્રણમું પરમારથ જેણે લાધ ૬

અરિ કરિ હરિ સાયણી ડાયણી ભૂત વૈતાળ,

સવિ પાપ પણાસે વાધે મગળ માળ

એમ સમર્થા સકટ દૂર ટળે તત્કાળ

એમ જપે જીન પ્રણુ સૂરિ શિષ્ય રસાળ ૭

આ કાવ્યમા પણ કવિએ શ્રી નવકાર મંત્રનું વિવેચન કરીને તેનો પ્રભાવ દેખાડ્યો છે આ દક્ષિણ દેશમા ખાસ કરીને મહારાષ્ટ્ર, કર્ણાટક અને તામીલનાડુમા ખાદીધારી મુનિ ગણેશીલાલજી મહારાજે શ્રી નવકાર મંત્રનો ખૂબ પ્રભાવ પાડ્યો છે તેઓએ જ્યાં ફક્ત જૈનોના એક બે ઘર હોય ત્યાં પણ ચોમાસા કરીને અન્ય ધર્મીઓને તો જૈન બનાવ્યા પરંતુ જૈનોમાથી પણ મિથ્યાત્વનું ઝેર કાઢી નાખ્યું છે. તેઓ કહે અમારા ઘરમા દેવદેવીઓની મૂર્તિઓ

હોય તે, મને આપી જાઓ તો જ તમારા ઘરની ગોચરી કરુ ‘ એમ શ્રાવકોને બાધીને ચોમાસા કર્યાં છે અને જતના માટે એટલી બધી કાળજી રાખતા કે ગુચ્છા કે રળેહરણની દાડી પછડાય તો પણ પાંચ સામાયિકનો દડ આપતા. કોઈ બિમાર કે મુઝાયેલો માણસ તેમની પાસે જાય તો ઉપવાસ કરાવી દેતા, અને તેઓને સારુ પણ થઈ જતું. આવી તેમની શ્રદ્ધા હતી તેમની પરબદામા મુખ્યત્વે સામાયિક કરીને જ દોડો લાલ લેતા અને બહેનો કોઈ વખત લપકાદાર કપડા પહેરીને આવે તો એમ કહેતા કે ગણેશની શાદી (લગ્ન)મા આવી છે ? આ રીતે ધર્મના સિદ્ધાંતો શ્રી નવકાર મંત્રને અનુલક્ષીને પોતે સમક્ષિતને ચારિત્રમાં દઢ હતા અને બધાને દઢ કરતા તેમના પ્રભાવે અત્યારે પણ એવા દઢ શ્રાવકો જેઓ માથુ મુડન જ કરાવે છે અને દઢ સમક્ષિતી છે માટે —

કાવ્ય

“ નવકાર મંત્રનો મહિમા મોટો, સૂણુજો થઈ એકતાર રે,
હૃદયે રાખી રટણુ કરો તો સફળ બને અવતાર રે
શ્રદ્ધાને લક્ષિતનો હૈયે, જલતો રાખો દીવડો,

મોહ માન માયા ત્યાગીને રજે રજો જીવડો
સંકટ સમયે સહાયક થઈને ઉતારે લવ પાર રે .હૃદયે...
અજર અમર પદ આપે એવો એક જ મંત્ર અનોખો,

ઘડળો સચમના સસ્કારે માનવ મનખો મોઘો
ઔદ પૂર્વનો સારરૂપ એ ઉતારે લવ પાર રે.. .હૃદયે...
અરિહંત પ્રભુ પૃથ્વી પર વિચરે, દેતા ઉપદેશ અપાર રે,

સિદ્ધ પ્રભુજી મોક્ષે બિરાજે નિરજન નિરાકાર રે,
એ બન્ને વિતરાગી દેવો તર્યા અને તારનાર રે. હૃદયે...
આચાર્ય ઉપાધ્યાય સાધુ સાધ્વી શાસનના શાણુગાર રે,
ગામોગામે વિહાર કરીને કરે ઘણો ઉપકાર રે,
એવા શુરને શરણે જઈએ તો થાએ ઉદ્ધાર રે હૃદયે...
એ પાચેને ભાવે નમીને, આજ્ઞા તેમની પળાય તો
જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્ર તપનો લાભ તેને થાય રે

દ્વાન શિયળ તપ ભાવના ભાવી કરે પોતાનો ઉદ્ધાર રે હૃદયે
આમ શ્રી નવકારમંત્રનો મહિમા અપરપાર છે તેને
હૃદયમાં સ્થાપવા માટે આપણે ગુણુવાન બનવુંજ પડશે તે
માટે આત્મશક્તિ વિકાસ સપ્તકે (૧) પચ પરમેષ્ટિને
નમસ્કાર, (૨) તિષ્ઠતો વગેરેની વિધિ સહિત વંદના (૩)
વિનય પૂર્વક વડીલોનો આદર કરવો, (૪) સાર અસારનો
ભેદ સમજવાનો વિવેક, (૫) સમયનો સદુપયોગ-સમય
જરાપણ ફોગટ ન જાય તેની કાળજી રાખી ગપ્પા સપ્પામાં
ટાઈમ ન ગુમાવવો (૬) શુભ અને શુદ્ધ ભાવના હંમેશ
રાખવી (૭) આત્માની ઘાત કરનારા ભાવો મગજમાં
આવવા ન દેવા

માનસિક વિકાસ સપ્તકે -(૧) પ્રાકૃતિક બાધાઓ
રોકવી નહીં (૨) વિકૃતિઓના ગુલામ બનવું નહીં (૩)
સદા સાવધાન જાગૃત રહેવું (૪) મન વચન ને કાયાની
ચચળતા ન આવે તેની કાળજી રાખવી (૫) સમય ફોગટ
ગુમાવવો નહીં (૬) નકામા વિચારો કરવા નહીં (૭)
શુદ્ધ હિતકારી વિચારો કરવા

વાચિક વિકાસ સપ્તક - (૧) મૌન, (૨) અપશબ્દો
 બોલવા નહી, (૩) કોઈને પણ ટુંકારો કરવો નહિ, (૪)
 વધારે ન બોલવું પણ જરૂરી અને નિર્દોષ બોલવું (૫)
 સમયને અનુકુળ બોલવું (૬) મધુર બોલવું (૭) સ્વપર
 હિતકારી બોલવું

શારીરિક વિકાસ સપ્તક - (૧) પાચ શુભ આસને
 બેસવું, ટટાર બેસવું, ઉભા રહેવું, ડાબા પડખે સુવું, પલાઠી વાળી
 બેસવું, નમોત્થાનના આસને બેસવું, વીરાસન એટલે ડાબો
 પગ જમીન પર સ્થાપી જમણો ઢીચણ ઉભો રાખી બેસવું
 વદના આસન, પદ્માસન, (૨) અશુભ આસનો છોડવા,
 (૩) દરેક વસ્તુ જતના પૂર્વક લેવી ને મૂકવી, (૪) ચ ચળતા
 રહિત સ્થિર રહેવું. (૫) સમયને અનુકુળ જ પ્રવૃત્તિ કરવી
 (૬) નિયમિત અને મર્યાદિત ખોરાક વગેરેમાં બનવું,
 (૭) સ્વપરના હિતમાં જ કાયાનો ઉપયોગ, અહિતના
 કારણોથી દૂર રહેવું

ઢોહા

ચોવીસ જીનકા પઠન જ્યા, જે ઘર નહી તુચ્છકાર,
 વો ઘર નંદન સરિખા, વિલસિત હર્ષ અપાર.

આનંદની ૭ ચાવીઓ - (૧) જાગૃતિથી જીવો, (૨)
 સારામાં ઉત્સાહ રોકવો નહી, (૩) દરેક ચીજોનો સદ્-
 ઉપયોગ કરો, (૪) કોઈની ચોગ્ય પ્રશંસા કરતા થાકવું
 નહીં (૫) નમ્રતાથી ના પાડતા શીખવું, (૬) ઈચ્છાઓ

ઘટાડવી (૭) નાની પણ અમૂલ્ય ચીજો પ્રત્યે બેઠરકાર રહેવું નહિ જેમકે હવા, પાણી, શિખામણ વગેરે—

ઘણા લોકો મૌન રાખે છે પણ સ્લેટમા લખે, ઈશારા પણ કરે, તેના કરતા ઇદ્રિયોના વિષયમા મનનું મૌન રાખવું એ જ ઉત્તમ છે કારણ કે મન કોઈ પણ વિષયના રાગદ્વેષમા ખેંચાશે નહિ તે મનનુ મૌન છે અને સાચું હિતકારક છે એમ સમજવુ આ બધા સદ્ગુણો પંચ-પરમેષ્ઠિમા મુખ્યત્વે જોવા મળશે સસારી જીવો પણ કષાયો પાતળી પડે તેમ હોધ માન માયા લોભ ઘટાડે તો અમુક અશે સાધક દશા પ્રાપ્ત કરે સાધુ થવાનુ કામ શું છે? સીધા થવાનુ કામ છે આ બધું નવકાર મંત્રના પ્રભાવનુ જ પરિણામ છે

વળી નવકાર મંત્રના પ્રભાવની શું વાત કરીએ ! અહીંયા મદ્રાસમા કોડગખાકમમા શ્રી ધર્મશ મુનિ ઠા. ઉનું ચાતુર્માસ છે તેમને સવત્સરીને દિવસે સખત તાવ આવેલો પરંતુ દસ વાગે વ્યાખ્યાનની પાટ ઉપર આગ્યા નવકાર-મંત્રથી વ્યાખ્યાનની શરૂઆત કરી અને માઇક ન હોવા છતાં પુરા અવાજથી મોટી પરબદા સાંભળે તે મુજબ વ્યાખ્યાન આગ્યુ અમો પણ કોઈ વખત તપસ્યા કરીએ ત્યારે વ્યાખ્યાન શરૂ કરતા પંચ પરમેષ્ઠિનુ સ્મરણ કરીએ કે તરત જ શક્તિ બોલવા માટે આવી જાય છે બા. બ્ર. પૂજ્ય શાસ્ત્રાખ્યાઈ મહાસતિજીની તખીયત હ મેશા ઢીલી જ રહે છે પરંતુ તેઓ વ્યાખ્યાન વાચે ત્યારે કોઈને

ખ્યાલ ન આવે કે આમને બીમારી છે આ રીતે ઘણા સત સતિઓ તેમજ સાધકોનું બળ નવકાર મંત્રના પ્રતાપે હોય છે એ વાત નિશંક છે

અત્યારે ભારત દેશમાં જૈનો જેટલા સુખી છે એટલી સુખી કોઈ કોમ નથી બલકે સરકારની તિજોરીમાં જૈનો જેટલો ટેકસ ભરે છે તેટલો જ ટેકસ બીજી બધી કોમો તરફથી ભરાય છે માટે નવકાર મંત્રનું આગવનનું જ આ પરિણામ જોઈએ છીએ અમો તો ગામડે ગામડે ફરીએ છીએ ત્યાં પણ જૈનોના થોડા ઘર હોય છે તેઓ પણ સુખ્યત્વે સુખી અને નવકાર મંત્રની શ્રદ્ધાવાળા હોય છે છતાં આ શ્રદ્ધા તેમની કુળ પગપરાની છે જો જૈન આગ મોનુ થોડું પણ રહસ્ય સમજવાની કોશિશ થાય તો તે શ્રદ્ધા જ્ઞાનને કારણે મજબુત બનશે અને તે જીવનો જલ્દી ઉદ્ધાર થશે

આ પ્રમાણે ભવ્યાત્મા ભક્તિભાવથી પોતાના હૃદય મંદિરમાં મંત્રરાજ શ્રી પરમેષ્ઠિ મહામંત્રની પવિત્ર પધરામણી કરે છે ભાવથી તેનું સ્મરણ ચિંતન મનન અને ગુણગાન કરે છે તે ભવ્ય જીવો કરોડો ભવોના સચિત પાપકર્મોના પહોડો ભાગીને ભુક્ષ્ણ કરી નાખે છે કર્મોની વજ્રમય હીવાલોને તોડી પાડે છે આનંદધન ચૈતન્ય આત્માના દર્શન કરાવે છે દિવ્યગતિના દ્વાર તેને માટે ખુલ્લા થઈ જાય છે વચમાં જ્યાં ભવો કરે છે ત્યાં દશાગી

પ્રકારના સુખ પામે છે જેવા કે નિરોગી શરીર,
૧

લાભુ આયુષ્ય, શ્રીમતાઈ, કામ, ભોગ સતોષ, અતિ
૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
એટલે યોગ્ય વસ્તુનો યોગ્ય સમયે સજોગ સુખભોગ,
૮

દીક્ષા, અનાબાધ એટલે સિદ્ધ અવસ્થા
૯ ૧૦

સર્વ મત્રોનો સમ્રાટ ચક્રવર્તી શ્રી પરમેષ્ઠિ મહામંત્ર
સમસ્ત લોકમાત્રમા વિજયવત વર્તે છે તેનું આલબન લઈ
જીવો સુખી થાય એ જ અભ્યર્થના

દોહા

- સર્વ મત્ર શિરોમણી જાપ ખતાવ્યો વીર
સફલાવે તે વર્ણવું રાખજો મનમા ધીર (૧)
- જાપે શ્રી અરિહતના ભાગે અશુભ કરમ
શ્રી સિદ્ધ પ્રભુના જાપથી પહોંચે સ્થાન પરમ (૨)
- શ્રી આચારજી જાપતા સુઝે આત્મ સ્વરૂપ
ચોથા પદના જાપથી પામશે જ્ઞાન અનુપ (૩)
- જાપ લોકના સાધુનો ખાસ માર્ગ શિવપુર
અહીં અને પરલોકમા પામે સુખ ભરપુર (૪)
- મર્મ ખતાવ્યો જાપનો સમજે જીવ સુજાન
નવીન ઋષિ સુપ્રેમથી પામે અમર સ્થાન (૫)

(તર્જ - શાતા કીજે)

આનંદકારી રે, આનંદકારી રે પરમેષ્ઠિ,
 પચપદ શિવ સુખકારી રે—આનંદકારી રે .. ટેક
 અરિહંતજીના નામ બહા હૈ બોધ સુણાવે ભારી રે,
 ત્રીન જગત મે સેવે પ્રભુજી રિદ્ધિ દે સારી રે આ ૧
 સિદ્ધ પ્રભુ હૈ અજર અવિનાશી આતમ અમૂરતકારી,
 સિદ્ધ ક્ષેત્રમેં વાસ પ્રભુજી રિદ્ધિ દે સારી રે આ ૨
 નેતા સદા કે ગણીવર પ્યારે છત્રીસ ગુણ કે ધારી રે,
 શાસન દિપક આપ ગુરુજી જ્ઞાન દશા ઉર ધારી રે આ ૩
 આગમ રક્ષક ઉપાધ્યાયજી પરમાદ સહીકે ટાળી રે,
 પઢાવે પ્રેમસે જ્ઞાન ગુરુજી અજ્ઞાન જાયે હારી રે આ ૪
 કરે સાધના હૃદય ભાવસે રતનત્રયકે સાધી રે,
 ભવ્ય જીવોકા આપ ગુરુજી હિતકારન કે ભાગી રે આ ૫
 ગુરુ કૃપાસે નવીનઋષિ કહે સેવે જો નરનારી રે,
 જાપ પ્રતિદિન કીજે ભાવસે નવકાર દેવે તારી રે આ ૬

“નવકાર મત્ર એ સર્વ ધર્મનો સાર” પુસ્તકના
અગાઉથી ગ્રાહક થઈ સહકાર આપનાર

સદ્ગૃહસ્થો તથા સંસ્થાઓની નામાવલી

પ્રત સંખ્યા

૧ ખલાત ધ્યાનકવામી જૈન મત્ર-સવનીની પોળ, ખલાત ૫૧૧

૨ ભાઈલાલભાઈ જાદવજી શેઠ, શાહપુરી મેશન પામે,

મુ કોહાપુર-૪૧૬૦૦૧ ૫૦૦

૩ મેસર્સ બજાવેલાર્થ ડોસાભાઈ, હા નાગણપુરા સવ,

ઠે કાનુપુર, ચોખામત્ર, અમનાવાદ-૩૮૦૦૦૨ ૫૦૦

૪ શામજી વેલ્લજી વિરાણી, સ્થા જૈન ધાર્મિક શિક્ષણ સવ,

સ્વિાનપરા, વિગાણીવાળા, ગજકોટ-૩૬૦૦૦૧ ૫૦૦

૫ ભાનુભાઈ કેશવલાલ ભણુરાણી, ગીતાજલી ત્રીજો માળે,

વાલકેશ્વરરોડ મુઅઈ-૪૦૦૦૦૬ ૫૦૦

૬ વાડીલાલ કુલચંદ્ર ઝવેરી, ગોએન્કા બીદીગ, ચોથો માળે,

૧૬, વાલકેશ્વર રોડ-મુઅઈ-૪૦૦૦૦૬ ૫૦૦

૭ મણીલાલ દાજીભાઈ પટેલ, પોસ્ટ બોક્સ નંબર ૫૦૦૫૩,

નંદરોખી (ધન્ટ આફીકા), કેનિયા ૫૦૦

૮ હરીગભાઈ નટવજીલાલ, અગ્નિગાપા, ચીરીયારોડ, મદ્રાસ ૫૦૦

૯ નવલભાઈ ત્રીણાભાઈ મણીયારા, દાદર, મુઅઈ ૫૦૦

૧૦ હીગજી લખમશી ગાલા, પ્લોટ નં ૬૨, બ્લોક નં ૧૦

ત્રિવેણી બીદીગ, આઉન્ડ ક્લોગ, ગોડ નં ૨૫૦

સાયન વેન્ટ, મુઅઈ-૪૦૦૦૨૨ ૨૫૦

૧૧ મોમયદ હરીલાલ ઝવેરી, શાંતિનિકેતન મોસાયટી,

નં ૮૪ અમુલ ડેરી રોડ, સુગત નં ૩૬૫૦૦૩ ૨૫૦

૧૨ જીવણલાલ એન્ડ કું પો મો ૪૨૬,

ત્રિચિનાપલ્લી-૬૨૦૦૦૮ ૨૫૦

- ૧૩ ડાતાએન લાલાખાઈ ન લાલઈ પલ્લાહની પોળ
ઘીડાટા ગેડ અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧ ૨૫૦
- ૧૪ મુશીલાએન ગમણીલાલ મહેતા વ'વર્કેશ્વર, મુખર્ષ ૨૫૦
- ૧૫ નલલાલ તાગચંદ વેગ , " ૨૫૦
- ૧૫ A પ્રતાપ ક્ષર્ષ જેન્ડ ચાદીલાલ , " ૨૫૦
- ૧૬ જયસુખલાઈ ગમણલાઈ વેકરીવલા , " ૨૧૦
- ૧૭ મુશીલાએન ચંદ્રકાન્ત મહેતા , " ૨૫૦
- ૧૮ સમગતએન ચત્રજીવ વેકરીવલા , " ૨૫૦
- ૧૯ મધુએન નટવંદલાલ વેગ , " ૨૫૦
- ૨૦ ગાગદાએન ત્રીકમલાલ વેગ , " ૨૫૦
- ૨૧ મેલશીલાઈ C'O અમગ સન્સ , " ૨૫૦
- ૨૨ પ્રેમજી હીંગજી ગાલા , , ૨૫૦
- ૨૩ શ્રીયુત હરીલાલ જેચંદ દોશી ડાજુર, વિલેજ ગેડ,
ડાજુર માઈ, મુખર્ષ-૪૦૦૦૭૮ ૨૫૦
- ૨૪ ચૌરાષ્ટ્ર ચ્યા જૈન સંઘ ઠે નગગેઠનો વડો,
ઘીડાટા ગેડ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧ ૨૫૧
- ૨૫ શ્રીમતી ડાતાએન મગનલાલ કેનનગ, પ્રિન્સેટ મટ્રીટ,
ખીજે માળે, મુખર્ષ-૪૦૦૦૦૨ ૨૫૦
- ૨૬ ભાવસાગ અમાલાલ જાઈલાલજાઈ ઠે પગમા
પ્રમુખશ્રી, ચ્યાવડવાની જૈન સંઘ, જેખની ખડ્ડી સામે,
મુ વમો, વાયા નડીયાદ ૨૫૦
- ૨૭ નંદચંદ સાકરચંદ શાહ ગાનિમદન ફેન્ય ખીજ,
ચોથે માળે મી-બ્લોક મુખર્ષ. ૨૫૦
- ૨૮ કમળાએન પ્રવીણચંદ નગ્મીદામ, ઠે રેલવે કાટડ પામે,
ખોડેલી, જી વડોદરા ૨૫૦

- ૨૬ ગીગ્ધરલાલ સાકરચંદ શાહ, દોકળીયા રોડ,
મુ બોડેલી, ૭ વડોદરા ૨૫૦
- ૩૦ વિનયકાંત રામજીભાઈ પચમીયા,
5, Old Market, Tirpur-638604 ૨૫૦
- ૩૧ Impire Industries, Parvati House,
Inner Circle Road, Jamshedpur-831001 ૨૭૦
- ૩૨ શ્રી ધનીબેન, કે ગુલાલવાડી, મુ મઈ-૪૦૦૦૦૩ ૨૫૦
- ૩૩ ગાગજીભાઈ મેકણ, ફરનીચર માર્ટ, મ્યુ ઓફિસ સામે,
મુ થાણા, (મહાગાંધી) મુ મઈ
- ૩૪ અમૃતલાલ ડી કોઠારી મુ મઈ હા નાનાલાલ જે ચોવટીઆ ૨૫૦
- ૩૫ ચંદ્રકાંત રતીલાલ બેકર, લોખ ડની દુકાન, રાણીગજ,
મીકન્દ્રાબાદ એ પી-૫૦૦૦૦૩ ૨૫૦
- ૩૬ વસંતલાલ કે દોશી ૩, આર્દર્શ બીટડી ગ,
૬/૮૩ નહેરુ રોડ, વીલેપાગલે-ધનુ, મુ મઈ-૪૦૦૦૫૭ ૨૫૦
- ૩૭ શ્રી સુરત સંઘ C/O છબીલદાસ એન્ડ મહેતા
નાગર કળીયા, પાણીની લીંત પામે, ગોપીપુગ, સુરત-૩૬૫૦૦૨ ૬૦૩
- ૩૮ હીદ ડાયમન્ડ કુા મીન્ટ ટીટ, મદ્રાસ-૬૦૦૦૦૧ ૨૫૦
- ૩૯ ભોગીલા હસરાજ જૈન ૧૬૩, ખીગમનર ટીટ
કુલ કોણમ ૨૫૦
- ૪૦ બાપાલાલ એન્ડ કુ ગતન મળત મદ્રાસ ન ૬૦૦૦૦૩ ૨૫૦
- ૪૧ હમમુખ ડેલીવાલા ગુજગતી ટ્રેડીંગ કુ 4/3/174/122
કલ્લરવામીબેન, હંદ્રાબાદ-A. P 500001 ૨૫૦
- ૪૨ હરજીવનભાઈ બાવીમી વાલકેશ્વર ૧૦૦
- ૪૩ નગમેગમ લવચંદ કામાણી, વાલકેશ્વર ૧૦૦

૪૪ વમનજીભાઈ આદર્શ મીઠાઈવાલા, વાલકેશ્વર	૧૦૦
૪૫ શાતાબેન જયતીલાલ મહેતા ,	૧૦૦
૪૬ ગયત્રી સુખલાલ શાહ ,,	૧૦૦
૪૭ વિવેપારલા સ્થા જૈનસધ	૧૦૦
૪૮ સન્ન જુઠાલાલ ગાગજી	૧૦૦
૪૯ શ્રી પાલનપુરા ઝા જૈન સવ	૧૬૭
૫૦ કોલ્હાપુર સ્થા જૈન સધ	૧૫૧
૫૧ કૃષ્ણનગર સોસાયટી, ભાવનગર	૧૧૧
૫૨ નાનાયદ શાતીલાલ ઝા જૈન સવ સાણુદ	૧૩૬
૫૩ વાટકોપર સ્થા જૈન સધ ઉપાશ્રય લેન	૧૦૦
૫૪ કોઈતુરનના ભાઈઓ હા અમૃતલાલ કે શાહ	૧૦૦
-૫૫ જયતીલાલ કે શાહ	૧૦૦
૫૬ નાથાલાલ બદાણી	૧૦૦
૫૭ શાતીલાલ જે બદાણી	૧૦૦
૫૮ સુલદ્રાબેન જગજીવનદાસ તુરખીયા	૧૦૦
૫૯ પુળલાલ ભાઈલાલ અકીબવાલા કે કસારવાડ, ખભાત	૨૫૦
૬૦ શાતીલાલ સુનીલાલ પટેલ મુબઈ	૨૫૦
૬૧ શાતીલાલ નાથાલાલ પટેલ ખભાત	૨૫૦
૬૨ બાબુભાઈ કાતીલાલ ઝવેરી મુબઈ	૨૫૦

 ૧૬૦૦૦

આ ઉપરાંત બીજી ચોપડીઓ નોંધાવવા નાનાલાલ જે
 ઝોપડીયાએ ખૂબ જ સહકાર આપેલ છે

ખ હાત સંપ્રદાયના પૂજ્ય ગુરુદેવો તથા પૂજ્ય મહાસતીજીઓ

દીક્ષા સવત

૧ મહાન વૈગગી પૂજ્ય શ્રી કાતીઋષીજી મહારાજ સાહેબ	૨૦૧૭
૨ બા ધ પૂજ્ય શ્રી મૂર્ધનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૧૭
૩ „ „ પૂજ્ય શ્રી અન્વીન્દુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૧૭
૪ „ „ પૂજ્ય શ્રી નવીનઋષીજી મહારાજ સાહેબ	૨૦૧૮
૫ „ „ પૂજ્ય શ્રી કમલેશનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૨૨
૬ „ „ પૂજ્ય શ્રી પ્રકાશનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૨૩
૭ „ „ પૂજ્ય શ્રી ચેતનનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૨૩
૮ „ „ પૂજ્ય શ્રી મહેન્દ્રનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૨૬
૯ „ „ પૂજ્ય શ્રી દર્શનનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૨૯
૧૦ બા ધ પૂજ્ય શ્રી ધર્મેન્દ્રનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૩૪
૧૧ „ „ પૂજ્ય શ્રી મૃગેન્દ્રનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૩૪
૧૨ „ „ પૂજ્ય શ્રી મનોહરનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૩૬
૧૩ „ „ પૂજ્ય શ્રી જ્યેતિન્દ્રનુની મહારાજ સાહેબ	૨૦૩૭

ખંભાત સંપ્રદાયના પૂજ્ય મહાસતીજો

વિક્રમ સવત

૧	બા	અ	વિદુષી પૂજ્ય શ્રી ગાગદામાઈ મહાસતીજી	૧૯૯૬
૨			પૂજ્ય શ્રી સુન્દરામાઈ મહાસતીજી	૨૦૦૮
૩			પૂજ્ય શ્રી ઈન્દુમાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૧
૪	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી વસુધાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૩
૫	„	„	પૂજ્ય શ્રી કાન્તામાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૩
૬			પૂજ્ય શ્રી સદ્ગુણુમાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૩
૭	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી ઇદીરાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૪
૮			ગાનામાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૮
૯			પૂજ્ય શ્રી કમળાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૪
૧૦	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી ચંદનમાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૭
૧૧	„	„	પૂજ્ય શ્રી રત્નમાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૧
૧૨	„	„	પૂજ્ય શ્રી નિર્મળાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૧
૧૩	„	„	પૂજ્ય શ્રી શોભનાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૨
૧૪	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી મંદાકિનીબાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૩
૧૫			પૂજ્ય શ્રી મંગીનાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૩
૧૬	„	„	પૂજ્ય શ્રી હર્ષીદામાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૬
૧૭	„	„	પૂજ્ય શ્રી સાધનાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૬
૧૮	„	„	પૂજ્ય શ્રી ભાવનાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૬
૧૯	„	„	પૂજ્ય શ્રી પ્રફુલ્લાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૩
૨૦	„	„	પૂજ્ય શ્રી સુખતાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૩
૨૧	„	„	પૂજ્ય શ્રી પૂર્વિશામાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૭
૨૨	„	„	પૂજ્ય શ્રી મનિપાબાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૭
૨૩	„	„	પૂજ્ય શ્રી ઉર્વિશામાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૭

નવકારસી પોરસી આદિનું સમયપત્રક

માસ	સૂર્ય ઉ કે મિ	સૂ અ કે મિ	નવકારમી કે મિ	પોરમી કે મિ	સાદપોરમી કે મિ	પશ્ચિમદુ અવદુ કે મિ કે મિ
જાન્યુ	૧૭-૨૨૬-૫	૮-૧૦	૧૦-૩	૧૧-૨૪	૧૨-૪૪૩-૨૫	
"	૧૬૭-૨૫૬-૧૫	૮-૧૩	૧૦-૮	૧૧-૩૯	૧૨-૫૦૩-૩૩	
ફેબ્રુ	૧૭-૨૧૬-૨૭	૮-૯	૧૦-૮	૧૧-૩૧	૧૨-૫૪૩-૪૧	
"	૧૬૭-૧૩૬-૩૬	૮-૧	૧૦-૩	૧૧-૩૦	૧૨-૫૪૩-૪૬	
માર્ચ	૧૭-૪૬-૪૨	૭-૫૨	૯-૫૯	૧૧-૨૬	૧૨-૫૩૩-૪૮	
"	૧૬૬-૫૦૬-૪૮	૭-૩૮	૯-૫૦	૧૧-૨૦	૧૨-૪૯૩-૪૯	
એપ્રિલ	૧૬-૩૪૬-૫૪	૭-૨૨	૯-૩૯	૧૧-૧૨	૧૨-૪૪૩-૪૯	
"	૧૬૬-૨૦૭-૦	૭-૮	૯-૩૦	૧૧-૫	૧૨-૪૦૩-૫૦	
મે	૧૬-૮૭-૬	૬-૫૬	૯-૨૩	૧૧-૦	૧૨-૩૭૩-૫૨	
"	૧૬૬-૦૭-૧૩	૬-૪૮	૯-૧૯	૧૦-૫૮	૧૨-૩૭૩-૫૫	
જૂન	૧૫-૫૪૭-૨૦	૬-૪૩	૯-૧૭	૧૦-૫૮	૧૨-૩૮૩-૫૯	
"	૧૬૫-૫૫૭-૨૯	૬-૪૨	૯-૧૭	૧૦-૫૯	૧૨-૪૦૪-૩	
જુલાઈ	૧૫-૫૮૭-૨૬	૬-૪૬	૯-૨૧	૧૧-૩	૧૨-૪૪૪-૭	
"	૧૬૬-૪૭-૨૮	૬-૫૨	૯-૨૧	૧૧-૬	૧૨-૪૬૪-૭	
ઓગસ્ટ	૧૬-૧૧૭-૨૧	૬-૫૯	૯-૨૬	૧૧-૮	૧૨-૪૬૪-૪	
"	૧૬૬-૧૭૭-૧૧	૭-૫	૯-૩૧	૧૧-૮	૧૨-૪૪૩-૫૮	
સપ્ટે	૧૬-૨૩૬-૫૭	૭-૧૧	૯-૩૨	૧૧-૬	૧૨-૪૦૩-૪૯	
"	૧૬૬-૨૭૬-૪૨	૭-૧૫	૯-૩૧	૧૧-૩	૧૨-૩૫૩-૩૯	
ઓક્ટો	૧૬-૩૩૬-૨૭	૭-૨૧	૯-૩૨	૧૧-૧	૧૨-૩૦૩-૨૯	
"	૧૬૬-૩૮૬-૧૩	૭-૨૬	૯-૩૨	૧૦-૬	૧૨-૨૬૩-૨૦	
નવે	૧૬-૪૬૬-૧	૭-૩૪	૯-૩૫	૧૧-૦	૧૨-૨૪૩-૧૩	
"	૧૬૬-૫૫૫-૫૪	૭-૪૩	૯-૪૦	૧૧-૩	૧૨-૨૫૩-૧૦	
ડીસે	૧૭-૫૫-૫૨	૭-૫૩	૯-૪૭	૧૧-૮	૧૨-૨૯૩-૧૧	
"	૧૬૭-૧૫૫-૫૬	૮-૩	૯-૫૬	૧૧-૧૬	૧૨-૩૬૩-૧૬	

આટલુ મુધારીને વાચો

પાન ૨૨૦ ન ૧૬ જ્યમુખભાઈ વેકરીવાલા ૨૫૦ નકલ
 ,, ૨૨૧ ન ૩૩ ગાગરભાઈ મેકણ ૨૫૦ નકલ

ખ ભાત સંપ્રદાયના પૂજ્ય મહાસતીજો

વિક્રમ સવત

૧	બા	અ	ત્રિદુર્ગા પૂજ્ય શ્રી રાગદામાઈ મહાસતીજી	૧૬૯૬
૨			પૂજ્ય શ્રી સુન્દરામાઈ મહાસતીજી	૨૦૦૮
૩			પૂજ્ય શ્રી ઈન્દુમાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૧
૪	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી વસુધાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૩
૫	”	”	પૂજ્ય શ્રી કાન્તામાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૩
૬			પૂજ્ય શ્રી મદ્દુગુણામાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૩
૭	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી ઇંદીગામાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૪
૮			શાન્તામાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૪
૯			પૂજ્ય શ્રી કમળામાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૪
૧૦	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી ચન્દ્રમાઈ મહાસતીજી	૨૦૧૭
૧૧	”	”	પૂજ્ય શ્રી રત્નમાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૧
૧૨	”	”	પૂજ્ય શ્રી નિર્મલામાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૧
૧૩	”	”	પૂજ્ય શ્રી ગોલ્ડામાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૨
૧૪	બા	અ	પૂજ્ય શ્રી મંદાકિનીમાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૩
૧૫			પૂજ્ય શ્રી સગીતામાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૩
૧૬	”	”	પૂજ્ય શ્રી હર્ષદામાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૬
૧૭	”	”	પૂજ્ય શ્રી મધનામાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૬
૧૮	”	”	પૂજ્ય શ્રી ભાવનામાઈ મહાસતીજી	૨૦૨૬
૧૯	”	”	પૂજ્ય શ્રી પ્રફુલ્લામાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૩
૨૦	”	”	પૂજ્ય શ્રી સુજાતામાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૩
૨૧	”	”	પૂજ્ય શ્રી પૂર્વિશામાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૭
૨૨	”	”	પૂજ્ય શ્રી અન્ધામાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૭
૨૩	”	”	પૂજ્ય શ્રી ઉર્વિશામાઈ મહાસતીજી	૨૦૩૭